

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОРКІШКО АРТЕМ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 378.147: 005.336.6

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело

_____ А. В. Коркішко

Науковий керівник:

Саяпіна Світлана Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, доцент

АНОТАЦІЯ

Коркішко А. В. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти” (015 професійна освіта). – Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет”. – Слов’янськ, 2018.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об’єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі – „**Теоретичні передумови дослідження проблеми формування професійного іміджу особистості професіонала**” – здійснено аналіз наукових підходів щодо обґрунтування категорії „імідж” в історико-педагогічній та науковій літературі. Зазначено, що „імідж” має свою історію виникнення, він постає як певний елемент культури суспільства, невід’ємний складник, що характеризував особистість педагога, відображав суспільні уявлення про взаємодію людей та вплив на їхнє життя.

Сформульовано на основі узагальнення численних підходів визначення поняття „*професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої школи*”, який розглядаємо як цілеспрямовано сформований образ, який повністю відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний з метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар’єрного росту, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід.

Схарактеризовано структурні компоненти професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ: *особистісний* – із погляду самого майбутнього магістра (яким він прагне представити себе студентам, що хоче про себе заявити суспільству) та *фаховий* – із погляду вимог до викладача з боку держави та суспільства (яким вони уявляють педагога як просвітителя та носія освітнього досвіду), які включають: зовнішній (габітарний), внутрішній (внутрішня філософія), імідж-символіку, імідж-легенду, середовищний, індивідуально-особистісні якості, що визначають імідж, особистісний, вербальний, невербальний (кінетичний), продуктивний іміджі. Зазначено, що професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої школи характеризується гармонійною єдністю особистісного та фахового компонентів.

Узагальнюючи досвід сучасних науковців, дослідників та спираючись на структурні компоненти (особистісний і фаховий), визначено змістовні компоненти структури професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, які становлять гармонійне поєднання *стимульовального* (свідоме управління мотиваційною стороною освітньої діяльності, інтересами; прагнення до вирішення поставлених освітніх завдань, орієнтація на особистісно-професійний розвиток; усвідомлення реальної значущості іміджезорієнтованих знань і внутрішня потреба в їхньому засвоєнні; позитивне ставлення до навчальної та позанавчальної діяльності, бажання створювати позитивний професійний імідж), *інтелектуального* (особливості розумових процесів, якість уявлення, фундаментальність системи загальнонаукового й спеціалізованого знання з іміджелогії, розуміння значущості іміджу для майбутньої професії), *поведінкового* (сприймання, осмислення, узагальнення, систематизація, закріплення та застосування на практиці іміджезорієнтованих знань; уміння застосовувати отримані знання при створенні особистого та фахового іміджу; особливості формування професійних якостей), *аналітико-результативного* (уміння адекватно оцінити власні професійний імідж і рівень професіоналізму, самоаналіз досягнутих у процесі освітньої діяльності результатів, самоконтроль) компонентів.

Розроблено систему оцінки сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи у вигляді критеріїв – *мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного та оцінно-рефлексивного*, показників його визначення, методів і засобів діагностики (методики, анкети, питальники, техніки спостережень). Відповідно до визначених критеріїв визначено рівні їхньої сформованості (високий, середній, низький), розкрито їхнє змістовне наповнення. Проведено педагогічну діагностику вихідного стану сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів експериментальної та контрольної груп, що продемонструвала наявний недостатній рівень означеної сформованості.

Аналіз результатів діагностики продемонстрував, що більшість респондентів експериментальної групи мали низький (46,3%) та середній (35,9%) рівні сформованості професійного іміджу. Така сама картина спостерігається й у більшості майбутніх магістрів контрольної групи – відповідно 46,2% та 36,9%.

У другому розділі – **„Розробка та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”** – теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи: забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Процес упровадження експериментальних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи базувався на розробленій педагогічній моделі, головна мета якої: підготовка майбутніх магістрів педагогіки вищої школи з високим рівнем сформованості професійного іміджу.

Реалізація першої умови (забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання

спеціальними іміджезорієнтованими знаннями) здійснювалася в навчальній та позанавчальній діяльності. Так, зміст навчальних дисциплін майбутніх магістрів ПВШ наповнено спеціальними іміджезорієнтованими знаннями (зміст навчальної дисципліни „Педагогіка вищої школи” доповнено питаннями: вимоги до особистості викладача закладу вищої освіти; виховний вплив зовнішнього вигляду викладача; у зміст дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” було запроваджено ЗМ „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу” – Мистецтво створення персонального іміджу. Професійний імідж педагога; Майстерність педагогічного спілкування; Імідж і „кодекс” зовнішнього вигляду педагога ЗВО; Імідж і етикет сучасного педагога). У процесі пізнавальної діяльності студенти усвідомлено проходили шлях від загальних понять „імідж”, „професійний імідж”, „професійне становлення”, „професіоналізм” до спеціалізованих, самостійно виокремлюючи їхні змістовні особливості, що сприяло мотивації на отримання знань щодо сутності позитивного іміджу викладача ВПНЗ як передумови ефективної професійної діяльності.

Позанавчальна діяльність сприяла вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”, участь у науково-практичних конференціях і розроблення власного маршруту успіху (психотехнологія „Путівник за маршрутом успіху”) тощо, які слугували підвищенню мотивації на навчальну та наукову діяльність, розвитку рефлексивних умінь, створенню й оцінці власного професійного іміджу, удосконаленню педагогічної майстерності, підвищенню фахового рівня, виявленню творчих здібностей тощо. Основними формами стали лекції, семінарські заняття, гуртки, конкурси професійної майстерності, науково-практичні конференції, зустрічі з педагогами-новаторами, виставки, „круглі столи”, доповіді, ділові ігри, бліц-презентації тощо.

Упровадження другої умови (урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності) відбувалося під час проведення аудиторної та

позааудиторної роботи, яка будувалась за такими напрямками: самостійна робота студентів, культурно-дозвіллева діяльність. Так, для формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ використовували науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”; проведення тижня з дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” тощо.

Для вирішення поставлених завдань задіяно виховний потенціал кураторської роботи через культурно-дозвіллеву діяльність. Зокрема, стало традиційним проведення кураторських годин „Мої життєві плани”; „Феномен лідерства та харизма особистісного іміджу”, „Як досягти успіху”; бесід „Імідж як публічне „Я”; „Складники сімейного іміджу”; круглого столу „Імідж як джерело особистісного розвитку та причина особистісної стагнації”, „Колористика на допомогу майбутньому педагогу”; КВК; конкурсу педагогічної майстерності, „Алло, ми шукаємо таланти”; екскурсій до театру, Будинку моделей тощо.

Дійовими інтерактивними формами й методами роботи виявилися: бесіди; доповіді; самопрезентація студентів; виставки книг, робіт студентів, виконані в процесі вивчення курсу: есе „Я – педагог!”, інтелект-карти „Структура формування професійного іміджу викладача”, презентації, реферати, схеми, малюнки, картини тощо; усний журнал; тренінги тощо.

Результативність запровадження вказаних педагогічних умов у процес підготовки майбутніх магістрів ПВШ здебільшого залежить від реалізації *третьої педагогічної умови* – активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

У межах дослідно-експериментальної роботи щодо сприяння розвитку професійного іміджу педагогічних кадрів використано семінар „Імідж сучасного педагога”. Програма семінару складається з двох змістових модулів („Теоретико-методологічні засади формування іміджу”; „Технологічні аспекти формування іміджу”), кожен з яких становить блок теоретичних і практичних питань, зорієнтованих на потреби аудиторії слухачів. У кожному програмному модулі

запропоновано інформацію, яка допомагає не лише сформулювати основні уявлення з теми, але й набути навичок використання отриманої інформації.

Кожне тематичне заняття семінару проводилося в різних формах: творчий семінар, майстер-клас, тренінг „Оцінка реального іміджу на основі авторських методик й адаптованих тестів”, доповідь „Складники професійного іміджу”, робота в групах „Емоційне благополуччя педагога”, обговорення актуальних питань теми „Модель викладача ХХІ століття”, „Сучасний студент очима викладачів”, круглий стіл „Досвід використання іміджевих позицій у професійній діяльності”, ділова гра „Лабораторія невирішених проблем”, бліц-презентація „Я – фахівець”, формула оптимізації, міні-гімн „Я-чудо!” тощо.

Результати контрольного етапу експерименту продемонстрували значне зростання професійного іміджу майбутніх магістрів за обраними критеріями в експериментальних групах і підтвердили ефективність педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *уперше* визначено педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи – забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в їх достатній готовності до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, що здійснюють фахову підготовку майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Зокрема, розроблено навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” та створено методичні матеріали для проведення семінарських і практичних занять, підготовлено завдання для самостійної роботи студентів та інструктивні

матеріали щодо їх виконання; навчально-методичне забезпечення наукового гуртка „Імідж сучасного педагога – формула успіху”; тематичний план і програму семінару „Імідж сучасного педагога” для педагогічних кадрів, з використанням майстер-класів, імідж-тренінгів, практикумів, рольових і ділових ігор, презентацій тощо; підібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Ключові слова: імідж, професійний імідж, магістри педагогіки вищої школи, заклад вищої освіти, навчально-виховний процес, педагогічні умови.

Список публікацій здобувача

Статті у фахових та наукометричних виданнях України:

1. **Коркішко А. В.** Аналіз сутності поняття „імідж” як міждисциплінарного феномену. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал. / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. № 5 (59). С. 307–314. (*Index Copernicus*)
2. **Коркішко А. В.** Проблема формування іміджу й репутації в системі особистісно-професійного становлення майбутнього магістра педагогіки вищої школи. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Харків : ТОВ „Видавництво НТМТ”, 2016. № 2 (76). С. 73–79.
3. **Коркішко А. В.** Історико-педагогічний аспект категорії „імідж” у зарубіжному науковому просторі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогічні науки*, 2016. № 2 (12). С. 30–35. (*Index Copernicus*)
4. **Коркішко А. В.** Сутнісна характеристика категорії „імідж” : історико-педагогічний аспект (ІХ-ХVІІІ ст.). *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. Вип. 2 (71). С. 88–96. (*Index Copernicus*)

5. **Коркішко А. В.** Специфіка професійного іміджу майбутнього педагога як предмет наукових досліджень. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / гол. редактор Г.П.Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 1(76). С. 103–111. (*Index Copernicus*)
6. **Коркішко А. В.** Професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої освіти як єдність особистісного та професійного компонентів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*: науково-методичний журнал. Слов'янськ, 2017. № 2. С. 22–25.
7. **Коркішко А. В.** Критерії та показники діагностики сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2018. № 2 (2018). С. 51–57. (*Index Copernicus*)

Стаття в зарубіжному науковому виданні:

8. **Коркішко А. В.** Формування професійного іміджу педагогічних кадрів (за матеріалами семінару „Імідж сучасного педагога”). *Vzdelávanie a spoločnosť II. medzinárodný nekonferenčný zborník* / R. Bernátová, T. Nestorenko (Eds.). Prešov : Prešovská univerzita, 2017. Vydanie : prvé. s. 531–538.

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

9. **Коркішко А. В.** Навчально-методична та наукова література з іміджелогії в системі професійної підготовки майбутнього магістра педагогіки вищої школи. *Актуальні питання сучасної педагогіки*: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. О. В. Кузьміної. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. Вип. 2. С. 109–114.
10. **Коркішко А. В.** Зовнішній вигляд як складова іміджу майбутнього педагога. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–6 лютого 2016 р.). Київ : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2016. С. 75–77.
11. **Коркішко А. В.** Формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього викладача вищої школи. *„Перспективні напрями розвитку сучасних*

- педагогічних і психологічних наук*”: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12–13 лютого 2016 р.). Харків : Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”, 2016. С. 45–49.
- 12. Коркішко А. В.** Імідж як структурний компонент професійного статусу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичний результат – 2016* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Братислава, 15–18 березня 2016 р.). Київ : ТОВ „НВП „Інтерсервіс”, 2016. С. 135–136.
- 13. Коркішко А. В.** Професіоналізм як підґрунтя забезпечення професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Польсько-українське співробітництво в розв’язанні сучасних соціально-економічних проблем: наука, освіта, досвід* : зб. тез доповідей на міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій III Symposium naukowego „Ukraina-Polska – współpraca synergetyczna” 13-19 lutego 2017 r. Kijów, Połtawa, Słowiańsk (м. Слов’янськ, 16-18 лютого 2017 р.) / МОН України ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Слов’янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. С. 58–60.
- 14. Коркішко А. В.** Типологія та функції професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Постметодика*. 2017. № 2–3. С. 35–38.
- 15. Коркішко А. В.** Характеристика структури професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (заочної), (м. Слов’янськ, 15 березня 2017 р.). Словянськ : ДДПУ, 2017. С. 108–110.
- 16. Коркішко А. В.** Професійний імідж майбутнього магістра ПВШ у контексті ідей А. С. Макаренка. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. С. 15–18.
- 17. Коркішко А. В.** Педагогічна майстерність як підґрунтя професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи*: V Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених : тези

доповідей (м. Дніпро, 23 березня 2017 р.). Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. С. 73–74.

- 18. Коркішко А. В.** Вивчення навчальних дисциплін фахового циклу як фундамент формування професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ. *Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст*: збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 26–27 жовтня 2017 р.) / за заг ред. М.Чепіль. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. С. 155–159.

ABSTRACT

Korkishko A. V. Pedagogical Conditions for Forming the Professional Image of Future Masters of Pedagogy of Higher School. – Qualification scientific work printed as manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences (Doctor of Philosophy), 13.00.04 “Theory and Methods of Vocational Training” (015 Professional education). – State Higher Educational Establishment “Donbas State Pedagogical University”, Sloviansk, 2018.

The thesis is a theoretical and experimental research of the problem of forming the professional image of the future master of pedagogy of higher school (PHS).

In the **introduction** the relevance and expediency of the chosen theme are substantiated, the object, subject, purpose, tasks, methods of research are formulated, the scientific novelty, the practical significance of the work are disclosed, the information about testing and implementing the results is presented.

In the first chapter – “**Theoretical Prerequisites for Studying the Problem of Forming a Professional Image of a Professional Personality**” – the analysis of the scientific approaches to justifying the category “image” in historical-pedagogical and scientific literature is carried out. It is noted that the “image” has its own origin, it appears as a certain element of the culture of society, an integral component that

characterizes the personality of the pedagogue, reflects social ideas about the interaction of people and the impact on their lives.

Based on generalizing numerous approaches it is defined the notion of “*professional image of the future master of pedagogy of higher school*”, which the author considers as a purposefully formed image, which fully corresponds to the specifics of the future profession, depends on the personality and professional qualities, which is consciously created to achieve professionalism, pedagogical skills and career growth and development relied on the received special training in the institution of higher education and on his/her own practical experience.

The structural components of the professional image of the future master of PHS are characterised. They are: *personality* – from the point of view of the future master (which he seeks to introduce himself to students, what he wants to declare to society) and *professional* – from the standpoint of the requirements for the lecturer from the state and society (what they imagine a pedagogue as an educator and carrier of educational experience) which include: external (outward), internal (internal philosophy), image-symbolism, image-legend, environmental, individual-personality qualities defining image, personality, verbal, non-verbal (kinetic), productive images. It is noted that the professional image of the future master of pedagogy of higher school is characterized by harmonious unity of the personality and professional components.

Summarising the experience of modern scholars and researchers, and basing on the structural components (personality and professional), the content components of the structure of the professional image of the future masters of PHS are defined. They constitute a harmonious combination of *stimulating* (the conscious management of the motivational side of educational activity, interests, the desire to solve the educational tasks, the orientation on personality and professional development; the awareness of the real significance of image-oriented knowledge and internal need for their assimilation; the positive attitude to teaching and extracurricular activities, the desire to create a positive professional image), *intellectual* (the peculiarities of mental processes, the quality of presentation, the fundamentality of the system of general scientific and specialized knowledge on imageology, the understanding of the significance of the

image for the future profession), *behavioural* (the perception, comprehension, generalization, systematization, consolidation and application in practice of image-oriented knowledge; the ability to apply the acquired knowledge in creating the personality and professional image, the peculiarities of forming the professional qualities), *analytical-productive* (the ability to assess adequately his/her own professional image and level of professionalism, the self-analysis of the results achieved in the process of educational performance, the self-control) components.

The system of evaluating the formation of the professional image of the future masters of pedagogy of higher school in the form of the criteria – *motivational-valuable, cognitive, operational-activity and evaluation-reflexive*, the indicators of its determination, methods and means of diagnostics (techniques, questionnaires, observational techniques) is developed. According to the defined criteria, the levels of their formation (high, medium, low) are determined, their content filling is revealed. The pedagogical diagnostics of the initial state of formation of the professional image of the future masters of the experimental and control groups has been conducted, which demonstrates the inadequate level of the specified formation.

The analysis of the results of the diagnostics shows that the majority of the respondents in the experimental group have low (46,3%) and average (35,9%) levels of the formation of the professional image. The same pattern is observed in most future masters of the control group – respectively 46,2% and 36,9%.

In the second chapter – **“Development and Experimental Verification of Effectiveness of Pedagogical Conditions for Forming the Professional Image of the Future Masters of Pedagogy of Higher School”** – the pedagogical conditions for forming the professional image of the future masters of pedagogy of higher school have been theoretically substantiated and experimentally checked: to ensure the motivation of the future masters of PHS for forming the professional image by filling the content of learning with special image-oriented knowledge; to diversify the process of professional training of the future masters of PHS with the interactive forms and methods of the teaching-upbringing activity; to activate the valuable, cognitive and behavioural

components of the lecturers' activities as to form the professional image of the future masters of PHS.

The process of introducing the experimental conditions to form the professional image of the future masters of pedagogy of higher school has been based on the developed pedagogical model, the main aim of which is to prepare the future masters of pedagogy of higher school with a high level of the professional image formation.

Implementing the first condition (ensuring the motivation of the future masters of PHS to form the professional image by filling the content of training with special image-oriented knowledge) has been carried out in teaching and extracurricular activities. For instance, the content of the academic disciplines of the future masters of PHS is filled with special image-oriented knowledge (the content of the academic discipline "Pedagogics of the Higher School" is supplemented with the following questions: the requirements for the personality of the lecturer of the institution of higher education; the educational effect of the lecturer's appearance; the content of the discipline "Pedagogical Skills and Image of the Lecturer of Higher School" the content module "Professional Image of a Lecturer of a Modern Educational Institution" has been included with the following themes "Art of Creating a Personal Image", "Professional Image of a Lecturer", "Skills of Pedagogical Communication", "Image and "Code" of Appearance of a Pedagogue of Institution of Higher Education (IHE)", "Image and Etiquette of a Modern Pedagogue". In the process of cognitive activity, the students consciously have mastered the way from the general concepts of "image", "professional image", "professional formation", "professionalism" to the specialized ones, independently distinguishing their meaningful features, which contributes to motivating them to acquire knowledge about the essence of the positive image of the lecturer of higher pedagogical educational institutions as a prerequisite for the effective professional activity.

The extracurricular activities contribute to motivating the future masters of PHS to form the professional image by means of conducting the scientific study group "Image of a Modern Lecturer Is a Formula of Success", participating in scientific conferences and developing own route of success (the psychotechnology "Guide on the

Route of Success”), etc., which serve to increase motivating on the educational and scientific activities, developing the reflexive skills, creating and evaluating own professional image, improving the pedagogical skills, increasing the professional level, revealing the creative abilities, etc. The main forms are lectures, seminars, study groups, contests of professional skill, scientific and practical conferences, meetings with innovative educators, exhibitions, round table talks, reports, business games, blitz presentations, etc.

Implementing the second condition (diversifying the process of the professional training of future masters of PHS with the interactive forms and methods of teaching-upbringing activities) has taken place during conducting classroom and extracurricular work, which is based on the following directions: individual work of students, cultural and leisure activities. For instance, for forming the professional image of future masters of PHS, the scientific study group “Image of a Modern Pedagogue Is a Formula of Success”, conducting a week on the disciplines “Pedagogics of Higher School”, “Pedagogical Skill and Image of a Lecturer of Higher School”, etc. are used.

For solving the tasks, the upbringing potential of the supervising work is involved through cultural and leisure activities. In particular, it becomes traditional to conduct the supervising classes “My Life Plans”; “Phenomenon of Leadership and Charisma of Personality Image”, “How to succeed”; discussions “Image as Public “I””; “Components of the Family Image”; the round table talk “Image As a Source of Personality Development and Reason for Personality Stagnation”, “Colouring to Help the Future Pedagogue”; the Club of the Merry and the Ready-Witted; the Contest of Pedagogical Mastery, “Hello, We Are Looking for Talents”; excursions to the theatres, houses of models, etc.

The effective interactive forms and methods of work have appeared the following ones: discussions; reports; self-presentation of students; exhibitions of books, works of students, performed in the course of studying the course: the essay “I am a Pedagogue!”, the intelligence-maps “Structure of Forming the Professional Image of the Lecturer”, presentations, abstracts, schemes, drawings, paintings, etc.; the so-called oral journal; trainings, etc.

The effectiveness of implementing these pedagogical conditions into the process of training the future masters of PHS mainly depends on realising the third pedagogical condition – activating the valuable, cognitive and behavioural components of the lecturers’ activities as to form the professional image of future masters of PHS.

In the framework of experimental and experimental work to promote the development of the professional image of the pedagogical staff, the seminar “Image of a Modern Pedagogue” has been used. The seminar programme consists of two content modules (“Theoretical and Methodological Principles of Image Formation”; “Technological Aspects of Image Formation”), each of which is a block of theoretical and practical questions, oriented to the needs of the audience of the students. Each programme module offers the information that helps not only to form basic ideas on the subject, but also to acquire the skills of using the information received.

Each thematic class of the seminar has been conducted in various forms: the creative workshop, the master class, the training “Assessment of the Real Image Based on the Author’s Techniques and Adapted Tests”, the report “Components of the Professional Image”, work in groups “Emotional Well-Being of the Pedagogue”, the discussion of urgent issues of the topics “Model of the Lecturer of the XXI Century”, “Modern Student With the Lecturers’ Eyes”, the round table talk “Experience of Using Image Positions in Professional Activities”, the business game “Laboratory of Unsolved Problems”, the blitz presentation “I am a Specialist”, the formula of optimization, the mini-anthem “I am a Miracle!” and so on.

The results of the control phase of the experiment have demonstrated a significant increase in the professional image of future masters according to the selected criteria in the experimental groups and have confirmed the effectiveness of pedagogical conditions for forming the professional image of the future masters of pedagogy of higher school.

The **scientific novelty** of the research is that: for *the first time*, the pedagogical conditions for forming the professional image of the future masters of pedagogy of higher school have been determined –providing the incentive of the future masters of pedagogy of higher school to form their professional image through filling the content of learning with special image-oriented knowledge; diversifying the process of

professional training of future masters of PHS with the interactive forms and methods of teaching-upbringing activities; activating the valuable, cognitive and behavioural components of the lecturers' activities as to form the professional image of the future masters of pedagogy of higher school.

The **practical significance** of the results of studying is that they are sufficiently prepared to be implemented into the educational process of higher education institutions, which carry out the professional training of the future masters of pedagogy of higher school. In particular, the educational-methodical complex of the educational discipline "Pedagogical Skills and Image of a Lecturer of Higher School" has been developed and the methodical materials for the seminars and practical classes have been created, the tasks for independent work of students and the instructions for their implementation have been prepared; the teaching and methodological support of the scientific study group "Image of Modern Pedagogue is a formula of success"; the thematic plan and programme of the seminar "Image of a Modern Pedagogue" for the pedagogical staff, using master classes, image-trainings, workshops, role and business games, presentations, etc.; the package of the diagnostic materials has been selected and adapted to determine the level of forming the professional image in the future masters of pedagogy higher school.

Key words: image, professional image, masters of pedagogy of higher school, institution of higher education, teaching-upbringing process, pedagogical conditions.

List of scientific works of the applicant

Scientific Works in Professional Scientific and Scientometric Publications of Ukraine:

1. **Korkishko A. V.** (2016). Analiz сутnosti poniattia „imidzh” yak mizhdystsyplinarnoho fenomenu [Analysis of the Essence of the Notion of “Image” As an Interdisciplinary Phenomenon]. *Pedahohichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii : nauk. zhurnal – Pedagogical Sciences : Theory, History, Innovative Technologies : Scientific Journal*. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 5 (59), 307–314 [in Ukrainian].

2. **Korkishko A. V.** (2016). Problema formuvannia imidzhu y reputatsii v systemi osobystisno-profesiinoho stanovlennia maibutnoho mahistra pedahohiky vyshchoi shkoly [Problem of Forming an Image and Reputation in the System of Personality-Professional Development of the Future Master of Pedagogy of Higher School]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu : zb. nauk. prats – Humanization of the Educational Process : Coll. of Scientific Works*. Kharkiv : TOV “Vydavnytstvo NTMT”, 2 (76), 73–79 [in Ukrainian].
3. **Korkishko A. V.** (2016). Istoryko-pedahohichni aspekt katehorii „imidzh” u zarubizhnomu naukovomu prostori [Historical and Pedagogical Aspect of the Category “Image” in the Foreign Scientific Area]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedahohichni nauky : zb. nauk. prats – Bulletin of Alfred Nobel Dnipropetrovsk University. Pedagogical Sciences : Coll. of Scientific Works*. Dnipro, 2 (12), 30–35 [in Ukrainian].
4. **Korkishko A. V.** (2016). Sutnisna kharakterystyka katehorii „imidzh” : istoryko-pedahohichni aspekt (IX-XVIII st.) [Essential Characteristic of the Category “Image” : Historical and Pedagogical Aspect (the IX-XVIII Centuries)]. *Dukhovnist osobystosti : metodolohiia, teoriia i praktyka : zb. nauk. prats – Spirituality of Personality : Methodology, Theory and Practice: Coll. of Scientific Works*. Sieverodonetsk : vyd-vo SNU im. V.Dalia, 2 (71), 88–96 [in Ukrainian].
5. **Korkishko A. V.** (2017). Spetsyfika profesiinoho imidzhu maibutnoho pedahoha yak predmet naukovykh doslidzhen [Specificity of the Professional Image of the Future Pedagogue As a Subject of Scientific Investigations]. *Dukhovnist osobystosti : metodolohiia, teoriia i praktyka : zb. nauk. prats – Spirituality of Personality : Methodology, Theory and Practice : Coll. of Scientific Works*. Sieverodonetsk : vyd-vo SNU im. V. Dalia, 1(76), 103–111 [in Ukainian].
6. **Korkishko A. V.** (2017). Profesiinyi imidzh maibutnoho mahistra pedahohiky vyshchoi osvity yak yednist osobystisnoho ta profesiinoho komponentiv [Professional Image of the Future Master of Pedagogy of Higher School As a Unity of Personal and Professional Components]. *Naukova skarbnytsia osvity Donechchyny : naukovo-metodychnyi zhurnal – Scientific Treasury of Education of*

the Donechchyna : Scientific and Methodological Journal. Sloviansk, 2, 22–25 [in Ukrainian].

7. **Korkishko A. V.** (2018). Kryterii ta pokaznyky diahnostyky sformovanosti profesiinoho imidzhu maibutnikh mahistriv PVSH [Criteria and Indicators of Diagnostics of Forming the Professional Image of Future Masters of PHS]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu – Bulletin of Cherkasy University*. Cherkasy, 2, 51–57 [in Ukrainian].

Scientific Work in the Foreign Scientific Publication:

8. **Korkishko A. V.** (2017). Formuvannia profesiinoho imidzhu pedahohichnykh kadriv (za materialamy seminaru „Imidzh suchasnoho pedahoha”) [Forming the Professional Image of Pedagogical Staff (Based on the Materials of the Seminar “Image of a Modern Pedagogue”)]. *Vzdelávanie a spoločnosť II. medzinárodný nekonferenčný zborník*. Prešov : Prešovská univerzita. 531–538 [in Ukrainian].

Scientific Works in Other Publications, Materials of the Conferences:

9. **Korkishko A. V.** (2016). Navchalno-metodychna ta naukova literatura z imidzhelohii v systemi profesiinoy pidhotovky maibutnoho mahistra pedahohiky vyshchoi shkoly [Educational and Methodological and Scientific Literature on Imageology in the System of Professional Training of the Future Master of Pedagogy of Higher School]. *Aktualni pytannia suchasnoy pedahohiky : zb. nauk. prats – Urgent Issues of Modern Pedagogy : Coll. of Scientific Works*. Sloviansk : Vyd-vo B. I. Matorina, 2, 109–114 [in Ukrainian].
10. **Korkishko A. V.** (2016). Zovnishnii vyhliad yak skladova imidzhu maibutnoho pedahoha [Looks As a Component of Image of the Future Pedagogue]. *Suchasni tendentsii ta faktory rozvytku pedahohichnykh ta psykholohichnykh nauk : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 5–6 liutoho 2016 r.) – Contemporary Trends and Factors of Developing Pedagogical and Psychological Sciences : Materials of the International Scientific-Practical Conference (Kyiv, February 5-6, 2016)*. Kyiv : HO „Kyivska naukova orhanizatsiia pedahohiky ta psykholohii”, 75–77 [in Ukrainian].

11. **Korkishko A. V.** (2016). Formuvannia profesiino-pedahohichnoho imidzhu maibutnoho vykladacha vyshchoi shkoly [Forming the Professional-Pedagogical Image of the Future Lecturer of Higher School]. „*Perspektyvni napriamy rozvytku suchasnykh pedahohichnykh i psykhologichnykh nauk*”: zb. tez mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 12–13 liutoho 2016 r.) – “*Perspective Directions of Developing Modern Pedagogical and Psychological Sciences*”: Coll. of Abstracts of the International Scientific-Practical Conference (Kharkiv, February 12-13, 2016). Kharkiv: Skhidnoukrainska orhanizatsiia „Tsentr pedahohichnykh doslidzhen”, 45–49 [in Ukrainian].
12. **Korkishko A. V.** (2016). Imidzh yak strukturnyi komponent profesiinoho statusu maibutnykh mahistriv pedahohiky vyshchoi shkoly [Image as a Structural Component of the Professional Status of Future Masters of Pedagogy of Higher School]. *Suchasni naukovy doslidzhennia ta rozrobky: teoretychna tsinnist ta praktychnyi rezultat – 2016: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Bratislava, 15–18 bereznia 2016 r.) – Modern Scientific Investigations and Developments: Theoretical Value and Practical Result – 2016: Materials of the International Scientific-Practical Conference (Bratislava, March 15-18, 2016)*. Kyiv: TOV „NVP „Interservis”, 135–136 [in Ukrainian].
13. **Korkishko A. V.** (2017). Profesionalizm yak pidgruntia zabezpechennia profesiinoho imidzhu maibutnoho vykladacha VNZ [Professionalism As a Basis for Ensuring the Professional Image of the Future Lecturer of HEI]. *Polsko-ukrainske spivrobotnytstvo v rozviazanni suchasnykh sotsialno-ekonomichnykh problem: nauka, osvita, dosvid: zb. tez dopovidei na mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviachenii III Sympozjum naukowego „Ukraina-Polska – wspólna synergetyczna” 13-19 lutego 2017 r. Kijów, Połtawa, Słowiańsk (m. Sloviansk, 16-18 liutoho 2017 r.) – Polish-Ukrainian Cooperation in Solving Modern Socio-Economic Problems: Science, Education, Experience: Coll. of Abstracts of the International Scientific-Practical Conference Devoted to ... Sympozjum naukowego „Ukraina-Polska – wspólna synergetyczna” 13-19 lutego 2017 r. Kijów,*

- Poltawa, Słowińsk (Sloviansk, February, 16-18, 2017). Sloviansk : Vyd-vo B. I. Matorina, 58–60 [in Ukrainian].*
14. **Korkishko A. V.** (2017). Typolohiia ta funktsii profesiinoho imidzhu maibutnikh mahistriv pedahohiky vyshchoi shkoly [Typology and Functions of the Professional Image of Future Masters of Pedagogy of Higher School]. *Postmetodyka – Post-Teaching Methods*. 2–3, 35–38 [in Ukrainian].
 15. **Korkishko A. V.** (2017). Kharakterystyka struktury profesiinoho imidzhu maibutnikh mahistriv pedahohiky vyshchoi shkoly [Characteristics of the Structure of the Professional Image of Future Masters of Pedagogy of Higher School]. *Psykhologo-pedahohichni i sotsialnyi suprovid dytynstva v osvithnomu prostori : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (zaочноi), (m. Sloviansk, 15 bereznia 2017 r.) – Psychological and Pedagogical and Social Support of Childhood in the Educational Area : Materials of the International Scientific-Practical Conference (Part-Time), (Sloviansk, March 15, 2017). Sloviansk : DDPU, 108–110 [in Ukrainian].*
 16. **Korkishko A. V.** (2017). Profesiinyi imidzh maibutnoho mahistra PVSh u konteksti idei A. S. Makarenka [Professional Image of the Future Master of Pedagogy of Higher School in the Context of the Ideas of A. S. Makarenko]. *Innovatsiini naukovyi doslidzhennia u haluzi pedahohiky ta psykhologii : materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Zaporizhzhia, 3–4 liutoho 2017 r.) – Innovative Scientific Researches in the Field of Pedagogy and Psychology : Materials of the All-Ukrainian Scientific-Practical Conference (Zaporizhzhia, February 3-4, 2017). Zaporizhzhia : Klasychnyi pryvatnyi universytet, 15–18 [in Ukrainian].*
 17. **Korkishko A. V.** (2017). Pedahohichna maisternist yak pidgruntia profesiinoho imidzhu maibutnoho vykladacha VNZ [Pedagogical Skills As a Basis for the Professional Image of the Future Lecturer of HEI]. *Suchasna vyshcha osvita : problemy ta perspektyvy : V Vseukr. nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh : tezy dopovidei (m. Dnipro, 23 bereznia 2017 r.) – Contemporary Higher Education : Problems and Prospects : V All-Ukrainian Scientific-Practical Conference of Students, Postgraduates and Young Scientists :*

Abstracts of Reports (Dnipro, March 23, 2017). Dnipro : Universytet imeni Alfreda Nobelia, 73–74 [in Ukrainian].

18. **Korkishko A. V.** (2017). Vyvchennia navchalnykh dystsyplin fakhovoho tsykladu yak fundament formuvannia profesiinoho imidzhu v maibutnikh mahistriv PVSH [Studying the Disciplines of the Professional Cycle As a Basis for Forming the Professional Image in the Future Masters of PHS]. *Formuvannia tsinnosti osobystosti : yevropeiskyi vektor i natsionalnyi kontekst : zbirnyk materialiv mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. (m. Drohobych, 26–27 zhovtnia 2017 r.) – Formation of Personality Values : European Vector and National Context : Collection of Materials of the International Scientific-Practical Conference (Drohobych, October 26-27, 2017)*. Drohobych : Redaktsiino-vydavnychi viddil Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka, 155–159 [in Ukrainian].

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	24
ВСТУП.....	25
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСІОНАЛА.....	34
1.1. Наукові підходи до обґрунтування категорії „імідж”: історико-педагогічний та сучасний контекст.....	34
1.2. Професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи: сутність, зміст і структура	68
1.3. Діагностика вихідного стану професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.....	95
Висновки до розділу 1.....	133
РОЗДІЛ 2. РОЗРОБКА ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ	136
2.1. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.....	136
2.2. Реалізація педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.....	163
2.3. Аналіз результатів упровадження педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.....	204
Висновки до розділу 2.....	218
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	222
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	225
ДОДАТКИ.....	269

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВНЗ – вищий навчальний заклад

ВПНЗ – вищий педагогічний навчальний заклад

ДДПУ – Донбаський державний педагогічний університет

ЕГ – експериментальна група

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗМ – змістовий модуль

КГ – контрольна група

КС – кількість студентів

ОПП – освітньо-професійна програма

ПВШ – педагогіка вищої школи

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Динамічні процеси соціально-економічних перетворень в Україні потребують нового покоління освітян для навчальних закладів різних рівнів освіти. У зв'язку з цим актуальним постає питання підвищення якості професійної підготовки випускників вищої школи, виховання нового типу педагога – високоосвіченої, духовної, творчої особистості, здатної генерувати нові ідеї, оригінально вирішувати актуальні навчально-виховні та соціокультурні проблеми, створювати сприятливе враження та позитивно впливати на інших, проектувати подальший професійний розвиток і реалізовувати себе в майбутній професії.

Необхідність ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця педагогічного профілю визначено в чинній нормативно-правовій базі України (Закони України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, Указ Президента України „Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” та ін.), де наголошено на важливості формування конкурентоспроможного педагога, здатного до ефективної адаптації в мінливих умовах сучасного соціуму та освітньої практики, створенні умов для освіти протягом життя та формуванні сучасного наукового кадрового потенціалу.

Професія викладача є особливим видом діяльності, що вимагає, окрім знань, умінь і навичок, специфічних особистісних якостей та високого рівня педагогічної майстерності. Імідж як багатофункційна система є найважливішим її компонентом. Становлення особистого та професійного іміджу забезпечує створення власного образу педагога, формує індивідуальний стиль викладацької діяльності та надає своєрідність процесу педагогічної взаємодії.

Аналіз історико-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що різні аспекти досліджуваної проблеми знайшли своє відбиття в класичній зарубіжній (Аристотель, К. Гельвецій, Демокрит, Д. Дідро, А. Дістервег, М. Квінтіліан, Я. Коменський, Конфуцій, Дж. Локк, Н. Макіавеллі, Й. Песталоцці, Платон,

Ж.-Ж. Руссо, Сократ, Цицерон та ін.) та вітчизняній (Х. Алчевська, І. Борецький, І. Галятовський, М. Грек, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Коцюбинський, А. Макаренко, П. Могила, І. Огієнко, Г. Сковорода, М. Смотрицький, В. Сухомлинський, Леся Українка, К. Ушинський, І. Франко, Г. Хоткевич, Я. Чепіга, Т. Шевченко та ін.) спадщині та вплинули на розвиток навчально-виховного процесу тогочасної освіти. Результати дослідження поглядів корифеїв історико-педагогічної думки дозволяють констатувати, що всі вони свідомо чи підсвідомо звертали увагу на цінність іміджу особистості педагога та необхідність його формування.

Останні десятиліття в науковій літературі багато уваги приділено питанням, які пов'язані з формуванням професійного іміджу, оскільки поняття іміджу обговорюється в контексті вивчення проблем виховання, навчання особистості та її професійного самовдосконалення. Різні аспекти зазначеної проблематики знайшли своє відображення в галузі іміджології – Н. Барна, Л. Браун, В. Волкова, А. Голошубова, Ф. Джефкінс, Р. Квеско, С. Квеско, С. Наумова, Ю. Палеха, Г. Почепцов, Е. Семпсон, В. Шепель та ін. Аналіз літератури з іміджології дає підстави інакше поглянути на процес підготовки студентів у закладах вищої освіти та на феномен педагога-фахівця.

Міждисциплінарний контекст проблеми іміджу як складного, дискурсивного за своєю природою феномену репрезентовано в дослідженнях з філософії (Т. Бистрова, Н. Григор'єва, Є. Калюжна, В. Королько, Є. Кужевська, У. Некрасова, О. Скалацька, І. Черемушнікова та ін.), політології (В. Бебик, С. Голдмен, С. Денисюк, О. Дузь, В. Кривошеїн та ін.), культурології (Д. Берестовська, Ж. Безвершук, Т. Гриценко, С. Гриценко, М. Закович, А. Кондратюк та ін.), соціології (Є. Біленький, Є. Брянцева, М. Козловець, І. Ніколаєску, О. Попова та ін.), психології (І. Альохіна, М. Апраксина, Т. Афанасьєва, О. Перелигіна, Т. Скрипаченко, О. Чебикін та ін.). Зазначимо, що в цих науках імідж розглядають як складний феномен, інтеграцію біогенних, соціогенних і психогенних елементів, що формується під впливом різноманітних чинників (спадковість, середовище, виховання, особистісна активність людини).

Аналіз наукової педагогічної літератури показав, що поняття „імідж” може вживатися як мінімум у двох основних значеннях: педагогічному та професійному. Проблема педагогічного іміджу стала предметом наукових розвідок таких учених, як Н. Гузій, Т. Довга, З. Капустіна, А. Оводова, В. Орешкін, О. Петрова, А. Рацул, І. Симонова та ін. На сьогодні є багатогранна палітра поглядів сучасних дослідників на особливості формування професійного іміджу фахівця: професійний імідж учителя (О. Горовенко, Н. Дрозденко, Н. Євсєєва, Л. Жарикова, Д. Журавльов, В. Зінченко, Д. Пащенко, Л. Хоружа та ін.); професійний імідж викладача (Н. Бутенко, О. Грейлих, Т. Демчук, Л. Донська, Л. Кайдалова, О. Козлова, Ф. Кузін, С. Романова та ін.); професійний імідж майбутнього педагога (Н. Гайдук, Т. Гнезділова, Л. Качалова, О. Ковальова, Л. Ковальчук, Т. Лайко, Т. Марєєва, Л. Оршанський, Н. Савченко, Ю. Скорик та ін.).

Окрім того, низкою дисертаційних праць останніх десятиліть визначено різні аспекти формування іміджу фахівців педагогічних спеціальностей: майбутнього вчителя технологій (В. Бондаренко), студентів мистецьких спеціальностей (Ю. Дзядевич), майбутніх викладачів вищої школи (В. Ісаченко), учителя (А. Калюжний), сучасного педагога (А. Кононенко), викладача іноземних мов (Н. Прус), учителів початкових класів (Г. Бриль, І. Размолодчикова), майбутніх учителів філологічних спеціальностей (М. Сперанська-Скарга) та ін.

Заслужують на увагу в контексті аналізованої проблеми науково-педагогічні дослідження, присвячені фундаментальним основам оновлення системи вищої освіти, професійній підготовці у вищій школі, теоретичним і методичним засадам формування професіоналізму майбутніх педагогів. Різні аспекти базової й післядипломної педагогічної освіти представлено в працях вітчизняних і зарубіжних науковців (І. Багаєва, Є. Барбіна, І. Бех, Є. Бондаревська, В. Вакуленко, С. Дружилов, Є. Климов, Л. Кондрашова, О. Кравець, Г. Кримська, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Набока, І. Полякова, А. Реан, С. Сапожников, В. Сластьонін, В. Стешенко, В. Стрельников, Г. Цветкова, М. Швед та ін.). Закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх

педагогів розглядали: Л. Загородня, І. Зязюн, Я. Коломінський, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Мірошник, В. Семиченко, А. Семенова, В. Симонов, Н. Тарасевич, С. Тітаренко, І. Харламов, Р. Хмелюк, О. Цокур, Н. Шапошникова та ін.

Попри наявний науковий доробок, проблема формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи ще не була предметом спеціального дослідження в галузі професійної освіти. Це робить вагомими завдання систематизації та інтеграції наявних наукових поглядів, побудови педагогічної моделі та обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Актуальність і доцільність розв'язання проблеми посилено виявленими в процесі дослідження *суперечностями* між: об'єктивною потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях і реальним станом фахової підготовки в закладах вищої освіти; можливостями теорії і практики вітчизняної системи освіти ефективно розв'язувати проблеми формування професійного іміджу та недостатнім рівнем практичної готовності випускників до використання фахових знань у професійній діяльності; необхідністю підвищення результативності іміджелогічної підготовки майбутнього магістра педагогіки вищої школи в навчальній і позанавчальній діяльності та нерозробленістю педагогічних умов її ефективної реалізації в закладах вищої освіти.

Актуальність, недостатня обґрунтованість теоретичних і практичних аспектів розв'язання окресленої проблеми зумовили вибір теми реферованої дисертаційної праці **„Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет”: „Гуманізація навчально-виховного процесу у вищій школі” (державний реєстраційний номер 0114U001251). Тему затверджено Вченою радою Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 3 від 26.11.2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації

наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26.01.2016 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Мета дослідження – виявити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи під час їхнього навчання в магістратурі.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. На підставі аналізу історико-педагогічної та наукової літератури уточнити генезу категорій „імідж”, „професійний імідж”.

2. Розкрити сутність, структуру та зміст категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”.

3. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

5. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Відповідно до визначених завдань застосовано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз і синтез, систематизація, порівняння, узагальнення історико-педагогічної та сучасної наукової літератури для розкриття сутності категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”, обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи та критеріїв його ефективності; контент-аналіз нормативно-правових документів, навчальних планів, програм підготовки для усвідомлення наявної системи професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи в Україні та визначення шляхів її вдосконалення;

проектування й моделювання для визначення логіки дослідження та розробки педагогічної моделі формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, бесіди, інтерв'ювання, тестування, вивчення продуктів навчально-пізнавальної діяльності магістрів), обсерваційні (пряме й опосередковане педагогічне спостереження, рефлексія власної діяльності) для виявлення рівня сформованості в майбутніх магістрів професійного іміджу, констатувальний, формувальний і контрольний етапи педагогічного експерименту для перевірки ефективності педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи; *методи математичної статистики* для обробки, кількісного і якісного аналізу та ілюстрування результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* визначено педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи – забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи;

– *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: категорії „імідж”, „професійний імідж”; сутність, структуру та зміст категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”; теоретичні положення щодо компонентів, критеріїв, показників і рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи; удосконалено форми й методи навчальної та позанавчальної діяльності в закладі вищої освіти в контексті завдань формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи;

– *набули подальшого розвитку* теорія та методика формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в їхній достатній готовності до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, що здійснюють фахову підготовку майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Зокрема, розроблено навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” та створено методичні матеріали для проведення семінарських і практичних занять, підготовлено завдання для самостійної роботи студентів та інструктивні матеріали щодо їх виконання; навчально-методичне забезпечення наукового гуртка „Імідж сучасного педагога – формула успіху”; тематичний план і програму семінару „Імідж сучасного педагога” для педагогічних кадрів з використанням майстер-класів, імідж-тренінгів, практикумів, рольових і ділових ігор, презентацій тощо; підібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Теоретичні положення та практичні напрацювання, викладені в дисертації, можуть бути використані викладачами в освітньому процесі закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців педагогічного профілю; під час викладання дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”, „Професійний імідж викладача вищої школи”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи” тощо; у системі підвищення кваліфікації та перепідготовки учителів, вихователів, викладачів; у процесі створення підручників і навчально-методичних посібників, написання курсових, магістерських робіт, а також у самоосвітній діяльності майбутніх магістрів.

Експериментальні матеріали **впроваджено** в освітній процес Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” (довідка № 68-17-790 від 23.10.2017 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/15-2857 від 30.10.2017 р.),

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 239/03 від 06.11.2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2312 від 20.11.2017 р.), Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (довідка № 1/1630 від 23.11.2017 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01–28/2108 від 01.12.2017 р.), Державного вищого навчального закладу „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” (довідка № 1057 від 13.12.2017 р.).

Апробація результатів дослідження відбулася шляхом обговорення на наукових, науково-теоретичних і науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *Міжнародних*: „Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук” (Київ, 2016), „Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук” (Харків, 2016), „Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичний результат – 2016” (Братислава, 2016), „Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі: проблеми та перспективи” (Слов’янськ, 2017), „Ukraina-Polska-Współpraca Synergetyczna” (Варшава, Київ, Полтава, Слов’янськ, 2017), „Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика” (Дрогобич, 2017); *Всеукраїнських*: „Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології” (Запоріжжя, 2017), „Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи” (Дніпро, 2017), „Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм” (Кременчук, 2017).

Результати та висновки виконаної роботи обговорено й позитивно оцінено на засіданнях кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет (упродовж 2015 – 2018 рр.).

Публікації. Зміст і результати дослідження відображено у 18 одноосібних наукових працях автора, із них: 7 – у наукових фахових виданнях України (5 – Index Copernicus), 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 2 – в інших наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (456 найменувань, із них 8 іноземною мовою), 15 додатків на 80 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 5 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 350 сторінок, із них основного тексту – 203 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСІОНАЛА

1.1. Наукові підходи до обґрунтування категорії „імідж”: історико-педагогічний та сучасний контекст

В умовах трансформації українського суспільства на шляху до інтеграції в європейське співтовариство значну увагу приділено формуванню конкурентоспроможного фахівця, талановитого, з нестандартним мисленням і високим творчим потенціалом. У зв'язку з цим необхідно сприяти створенню позитивного іміджу і під час побудови міжособистісних взаємин, і під час просування кар'єрними сходами. Крім того, імідж – запорука розвитку та процвітання людини, організації, держави й успіх у здоровій конкуренції. Без грамотно сформованого особистісного та професійного іміджу важко уявити і успіх окремого індивіда, і успіх всесвітньо відомих корпорацій.

У наш час помічено зростання інтересу до педагогічної іміджелогії – наукового напрямку, що займається розробкою й використанням теорії та практики формування іміджу педагогічних працівників, освітніх закладів, системи освіти. На наш погляд, проблему професійного іміджу вчителя, вихователя, викладача доцільно розглядати в контексті розвитку педагогічної думки, досліджуючи його особливості на кожному історичному етапі.

Метою цього підрозділу є аналіз наукової літератури та визначення сутності, змісту поняття „імідж”, вивчення історико-педагогічного та сучасного контексту зазначеного поняття в науковому просторі.

Узагальнення напрацювань сучасних дослідників історії педагогічної думки (Л. Артемова [16], А. Бойко [312], В. Бардінова [312], Н. Гупан [104],

С. Золотухіна [80], М. Левківський [246], О. Любар [257], О. Піскунов [160], С. Саяпіна [355], М. Стельмахович [257; 384], О. Сухомлинська [403], Т. Федоренко [257] та ін.) та історіографія дослідження категорії „імідж”, починаючи з давніх часів до України ХХ ст., підводить нас до того, що в науковій літературі є два контексти. Перший – історичний, який свідчить про те, що це явище існувало завжди, але позначалося воно іншими поняттями. Другий – науковий, який датує час виникнення поняття „імідж” 30-ті рр. ХХ століття та пов’язує його розвиток із серійним масовим виробництвом, розвитком засобів масової інформації, зокрема телебачення. Систематизацію джерел у межах цих двох напрямів здійснено на основі структурно-хронологічного принципу як історико-педагогічного явища на різних етапах його розвитку.

Проблема професійної діяльності педагога та ставлення до нього завжди була актуальною в системі суспільно-культурних цінностей. Розвиток професійного іміджу педагога відбувається з урахуванням зазначених цінностей відповідно до особливостей формування системи освіти. Як зазначили С. Васильєва та О. Попова [60], роль, яку відіграв учитель у суспільстві, усвідомлення його значущості залежали від геополітичних упливів, соціально-економічних чинників, політики держави, запитів громадськості, передового педагогічного досвіду, культурно-національної ментальності та світогляду народу, розвитку шкільної мережі, закладів вищої освіти. Усі зазначені чинники визначають професійний імідж педагога та впливають на нього.

Аналіз історико-педагогічних праць таких науковців, як І. Елліс, О. Любар, О. Піскунов, С. Сірополко та ін. [129; 164; 160; 364], уможлиблює зазначити, що увага до постаті педагога приділялась суспільством поряд із виникненням цивілізації. Ставлення спільноти до професії вчителя було неоднозначним упродовж історичного розвитку.

Тому проблему розвитку професійного іміджу вчителя, викладача доцільно розглядати в контексті історії педагогічної думки, досліджуючи особливості розвитку на кожному історичному етапі (історичний підхід).

Проводячи дослідження, ми здійснили аналіз історико-педагогічних джерел, що дозволило накреслити основні ідеї створення іміджу в педагогічній теорії та виховній практиці світу.

Створення певного іміджу того чи того об'єкта – винахід не сьогодення. Цікавий матеріал із проблем формування іміджу простежується в історії зарубіжної педагогіки. Перші елементи іміджування трапляються ще у виховних системах Стародавньої Індії та Китаю. Давні царства мали складну суспільну структуру, залишили у своїй культурній спадщині не лише величні твори мистецтва та літературні пам'ятки, а й спеціально створені, ретельно продумані образи правителів.

Ідеал давньоіндійського виховання розкрито в образі царевича Рами – одного з героїв „Махабхарати” („Велике сказання про нащадків Бгарати”) „Ніхто не міг зрівнятися із царевичем ... ученістю, і вихованням, і мудрим розумінням. Сповнений чеснот, він ніколи не хвастася й не вишукував вад в інших. Чистий душею, він був привітний і лагідний у спілкуванні, незлісний і прямодушний, шанобливий зі старшими. У години відпочинку він постійно удосконалювався у військовому мистецтві, вів корисні бесіди з ученими й досвідченими людьми. ... був красномовний і розважливий і ніколи не ухилявся зі шляху обов'язку” [399].

Давньокитайський мислитель Конфуцій у книзі „Бесіди й судження” підкреслював: „Якщо не можеш удосконалювати себе, то як же зможеш удосконалювати інших людей?”, тобто, підкреслюючи високе значення ролі вчителя (педагога), необхідно, щоб навчання та виховання ґрунтувалися на діалозі вчителя з учнем, на наслідуванні зразків [201]. У філософських школах навчали ораторського мистецтва, риторики, логіки, уміння полемізувати, дискутувати. Безумовно, таке навчання сприяло формуванню іміджу вчителя, ученого, чиновника та ін.

Разом із подальшим розвитком індійської та китайської філософії відбувалося зародження та становлення філософської думки Давньої Греції. Античне суспільство зробило значний унесок в уявлення людини про важливість власного образу. Природно, що проблеми іміджу, у сучасному розумінні цього

слова, не були та й не могли бути предметом спеціального дослідження мислителів минулого і в їхніх роботах аж ніяк не виділені. У вченнях античних філософів – Сократа, Платона, Демокрита, Аристотеля та ін. – було створено теорію гармонійного розвитку особистості, порушено питання про співвідношення природного й соціального в людині, про зв'язок душі й тіла, питання про те, яке виховання робить людину досконалою, наголошено на вихованні бути першими, досягати досконалості й успіху, володіти яскравою й образною мовою тощо. Ці проблеми розглянуто у зв'язку з такими основними філософськими категоріями, як „людина”, „держава”, „суспільство”, „душа” і „тіло”, „краса” і „гармонія”, „почуттєве сприйняття”, і розкрито в їхньому контексті. Отже, праці античних філософів також окреслюють світоглядно-методологічні підходи до аналізу феномену іміджу [12; 15; 318].

Видатний римський філософ, ритор, педагог Цицерон убачав ідеал виховання людини як досконалого ритора, художника слова та громадського діяча тощо. Начебто „відраховуючи” початок іміджелогії, писав, що для того, аби нам було легше виглядати такими, якими ми є насправді, хоча важливіше, щоб ми були такими, якими хочемо бути, необхідно все-таки знати певні настанови [180]. На його думку, оратор (учитель той же оратор) „повинен володіти дотепністю діалектика, думками філософа, словами мало не поета, пам'яттю законодавця, голосом трагіка, грою такою, як у кращих лицедіїв...” [159].

Найбільш відомим педагогом, ритором у Давньому Римі був Марк Фабій Квінтіліан. Зокрема, у творі „Про виховання майбутнього оратора” визначено якості викладача школи риторів, розглянуто базову освіту та розвиток оратора як особистості. Уперше в історії педагогіки сформульовано низку вимог до вчителя. Найважливішими з них є такі: учитель повинен любити дітей, бути для них узірцем у всьому, освіченим, розмовляти грамотною мовою. Доречними є його думки щодо утвердження рівних взаємин з учнями, виявлення поваги до них [177, Ч. 1, с. 1 – 14].

Іміджеві риси залишили слід і в афінській системі освіти. Саме в Афінах виникла ідея гармонійного розвитку особистості – високої духовної культури,

формування гармонійної людини, основними якостями якої були духовне багатство, моральна чистота та фізична досконалість. Фізичне виховання було спрямоване на підтримку здоров'я та розвиток сили, сприятливості та краси людського тіла. Моральне – на формування дисциплінованості, мужності, почуття власної гідності, сором'язливості, гарних манер. Відомою є традиція, за якою найзаслуженіша людина, у якої були сформовані такі якості, удостоювалась посади гімнасіарха – керівника школи вільних громадян, тобто яка могла слугувати позитивним прикладом для молоді.

У цьому контексті, без сумніву, особливий інтерес викликають погляди італійського мислителя, філософа, письменника, політичного діяча епохи Середньовіччя Н. Макіавеллі, якого вважають одним з перших теоретиків іміджу. Він прямо говорив про імідж, називаючи його „личиною”, стверджував, що „Личина для Государів необхідна, так як більшість судить про них по тому, чим вони здаються, і тільки дуже мало хто буває в змозі відрізнити удавану від дійсної ...” [398, XVII, с. 263]. Так, О. Симоненко відмічав, що мислитель обґрунтував необхідність для державного службовця формувати й відстежувати той образ, у якому він постає перед іншими людьми його кола, вищими або нижчими за соціальним становищем [359, с. 355]. Отже, філософ, обґрунтовуючи необхідність „іміджування” особистості правителя, прямо говорив про „імідж”, називаючи його „личиною” (тобто маскою, образом).

На основі аналізу наукового доробку Я. Коменського цікавим для нашого дослідження є „золоте правило” дидактики, згідно з яким „усе, що тільки можна, надавати для сприйняття відчуттями, а саме: бачене – для сприйняття зором; те, що чуємо, – слухом; запахи – нюхом ...” [194, с. 207], тобто принцип наочності необхідно здійснювати через опосередковане ознайомлення людини з предметами. Необхідно, як уважав видатний педагог, щоб люди „черпали свою мудрість не з книг, але зі споглядання землі і неба, дуба і бука” [Там само, с. 209]. Відтак, саме педагоги мають бути своєрідним еталоном, узірцем для молоді, тому вчителю потрібно бути не лише фахівцем високого рівня, а й вишуканою,

вихованою людиною, тобто дотримуватись певного іміджу, підтримувати репутацію.

Будучи засновником педагогіки Нового часу, Я. Коменський важливого значення надавав посаді вчителя, який своєю творчою та сумлінною працею повинен володіти універсальним мистецтвом „учити всіх і всього”. Зазначимо, що він вимагав, аби вчитель зрозумів, яку важливу функцію він виконує в суспільстві, і був готовий мати власну гідність [93; 241]. Учителі, писав він, „... повинні піклуватися про те, щоб бути для учнів в їжі та одязі взірцем простоти, у діяльності – прикладом бадьорості і працьовитості, у поведінці – скромності і доброзвичайності, у промовах – мистецтва розмови і мовчання, словом, бути зразком розсудливості у приватному та громадському житті” [193, с. 155]. Такий учитель є гордістю школи та її учнів, поцінований батьками і зможе гідно обіймати власну посаду, має особистий позитивний імідж.

У педагогічних поглядах англійських та французьких просвітителів (Дж. Локк [255], Ж.-Ж. Руссо [347], К. Гельвецій [76], Д. Дідро [114] та ін.) потрактовано значення педагога, приклад, середовище, оточення дитини тощо. „Прийміть за безсумнівну істину, – зазначив англійський філософ Дж. Локк, – що найбільше на поведінку дитини впливала компанія, у якій вона знаходиться, і образ дій тих, хто ходить за нею” [255]. Дж. Локк у педагогічній теорії розкрив мету та характер виховання джентльмена, розробив питання фізичного, морального та розумового виховання, акцентуючи на особистому прикладі педагога, який має бути освіченою, добродесною, розсудливою, обов’язково мудрою і вихованою людиною, взірцем для наслідування. Концепція морального виховання зумовлена вмінням дійти особистого щастя, але водночас не перешкоджати іншим. Поведінка джентльмена має бути розсудливою, розумною, йому мають бути притаманні чесність, справедливість, відповідальність, порядність, дисциплінованість [Там само]. Так само Ж.-Ж. Руссо зазначав: „Пам’ятайте, що перед тим, як виховувати людину, треба самому зробитися людиною; треба, щоб у вас самих склався той узірець, який повинна наслідувати

дитина” [347, с. 97], тобто вияв власної активності під час роботи над собою (своїм іміджем).

Французький філософ-матеріаліст К. Гельвецій відводив важливу роль учителю, наголошуючи на тому, що педагог повинен знайти належне місце в суспільстві відповідно до цієї важливої ролі, яку він відіграє у вихованні молоді. У зв'язку з цим указував, що необхідно належно забезпечувати матеріальне становище педагога й оточувати його суспільною повагою та пошаною [76].

Заслуговують на увагу в дослідженні іміджу в історії педагогічної думки погляди видатного швейцарського педагога Й. Песталоцці, який уважав, що вчитель повинен добре володіти мовою: яскравою, образною, доступною для розуміння, конкретною, структурованою, логічною, сповненою життєвими прикладами й позбавленою слів-паразитів, що в сукупності має на увазі наявність таланту до навчання; бути рішучим, наполегливим і терплячим; виконувати роль натхненника й мотиватора одночасно; зобов'язаний усвідомлювати, що його поведінка є еталоном для десятків несформованих характерів, а тому невпинно працювати над подоланням власних недоліків, усуненням помилок; готуватися до кожної зустрічі з класом так, ніби вона – перша й остання одночасно [313].

Педагог-теоретик А. Дістервег загалом усю педагогіку спрямував на піднесення морального рівня, загальної, спеціально-наукової та педагогічної культури вчителів (зазначимо, на формування й іміджу). На думку науковця, священний обов'язок кожного вчителя – це постійна праця над собою, над своєю освітою, бо він лише до тих пір сприятиме освіті інших, поки продовжує працювати над своєю освітою. Тільки так він може здобути авторитет, репутацію серед учнів, колег, батьків, своїм прикладом самодіяльності в навчанні та виконанні професійних зобов'язань, може сформувати самодіяльну, творчу, активну особистість [241; 425].

Дослідження поглядів видатних зарубіжних філософів, педагогів різних країн світу уможлиблює стверджувати, що всі вони свідомо чи підсвідомо звертали увагу на необхідність і цінність іміджу особистості педагога. Аналіз зарубіжної історико-педагогічної літератури дозволяє зазначити, що окремі

складники іміджу (якості викладача; розвиток оратора як особистості; зовнішній вигляд як наочний приклад; поведінка: чесність, справедливість, відповідальність, порядність, дисциплінованість тощо; суспільна повага та пошана; мова: яскрава, образна, доступна для розуміння, конкретна тощо; володіння „сократівським” методом ведення бесіди, діалоговою культурою; творчість, уміння перевтілюватися; еталон для наслідування, постійна праця над собою, виконання професійних зобов’язань тощо) активно розглядалися та впроваджувалися в навчально-виховний процес тогочасної освіти.

Проведений аналіз історичних, філософських, педагогічних джерел уможливив визначити деякі компоненти іміджу в українській педагогічній теорії та виховній практиці. Так, І. Казакова [166] зазначила, що початком формування статусу педагога, а отже, його складників іміджу, репутації, авторитету тощо стали часи Давньої Русі.

Першооснови іміджу (можна вважати) були закладені в народній педагогіці – у піснях, билинах, казках, міфах, легендах, прислів’ях, приказках тощо. Українська народна педагогіка своїм корінням сягає сивої давнини за часів заснування Київської держави. Читаючи легенди й перекази, дізнаємося про тих, хто завжди був гордістю нашого народу, хто боровся за нас і віддав життя. Це й давні мужні богатирі, і козаки тощо. Вони вміли і орати, і захищати рідну землю. Ось яку легенду розказують про кошового: „Дуже давно то було, ще за запорожців та за кошового Івана Сірка. Пройшло вже чимало років, як жив Іван Сірко, і хоч його давно не стало, а слава його не пройшла, не пропала, і ніколи не пропаде. На ворогів він був страшний і немилостивий, а для християн – напроти, був дуже добрий” [348, с. 113]. Отже, усна народна творчість увібрала в себе багато тих ідеалів, якими керувалися та керуються батьки, педагоги як зразками для наслідування у вихованні молоді, становленні їхнього іміджу та репутації.

Непрямим підтвердженням того, що турбота про належний імідж була притаманна людині в різні епохи, можуть слугувати збережені прізвиська історичних осіб. Імена видатних постатей минулого – Віщий Олег, Володимир Святий, Святополк Окаянний, Ярослав Мудрий, Всеслав Чародій, Мстислав

Великий та ін. – відображали імідж їхньої особистості, бо це ім'я давалося книжниками конкретній особі та характеризувало її за ділами та вчинками (Святий – хрестив Русь, увів Християнство як державну релігію; Окаянний – за вбивство братів; Мудрий – за розум, благочестя та політичну вправність тощо).

І. Войцехівська [169], Н. Дзятківська [369], Я. Калакура [169], Б. Корольов [169], Л. Скрипник [369] зазначали, що прізвиська людей серед інших антропонімів посідають особливе місце. На відміну від імені та прізвища, які дають дитині під час народження, прізвисько людина діставала в юності, чи в зрілому віці, чи після смерті. Воно втілює найхарактернішу рису характеру, вдачі, зовнішності певної особистості, містить важливу історичну інформацію біографічного плану. Отже, кожен народ протягом тисячоліть виробив власні імена та прізвиська, у яких відбилася його духовна культура, характер і світогляд, що певним чином складало імідж окремої людини, нації загалом.

Отже, народна педагогіка є об'єктивне, природне джерело, що ґрунтується на філософії життя людини взагалі та філософії життєдіяльності певного етносу, яке насичувало наукові погляди українських просвітителів і вчених щодо їхніх уявлень про виховання та навчання дітей і молоді, у яких базовою є модель педагогічної майстерності та культури педагога.

Ідеальний варіант сучасної педагогіки, а отже, й іміджелогії, – той, що базується на інтеграції народної педагогіки, етнопедагогіки та педагогічної науки загалом, передової практики навчання й виховання молоді. Названа інтеграція не означає позбавлення їх самостійності чи індивідуальних рис, бо кожній з них, поряд зі спільними, належать також притаманні тільки їй властивості [384]. Отже, важливим, на наш погляд, є розгляд пам'яток педагогічної літератури, які сформували та закарбували в людській пам'яті суперпозитивний імідж своїх героїв та країн, що житимуть вічно, та показали, як краще виховувати та навчати дітей, формувати особистість, зокрема й імідж.

У найдавніших пам'ятках педагогічної літератури XI – поч. XIV століття („Златоуст”, „Бджола”, „Ізмарагд”, „Ізборник Святослава”, „Повчання Володимира Мономаха дітям”) та ін. надавалися поради, як краще виховувати та

навчати дітей, формувати особистість, зокрема й імідж як один з її складників. У збірці „Бджола” ми знаходимо такі дидактичні поради: „Уча учи нравом. А не словом; иже слово мудр, а дела его не свершена (тобто не відповідають словам). То хром есть”. І, як зазначили Г. Архангельська [17], В. Русанівський [346], це і традиційна для давньоруської літератури загалом дидактична задача: усі висловлювання, наведені в книзі, так чи так повинні були створити в читача певні уявлення про моральний ідеал, хоча часом у зниженому до життєво-побутового рівня.

Серед мислителів цієї доби виділяється також Лука Жидята, автор „Повчання братії”. Головне місце в цьому творі посідають не релігійні, а етико-соціальні проблеми. У ньому міститься заклик бути правдивим, піклуватися про злидарів і слуг, уникати сварок, жадібності та лихослів’я.

Вищим досягненням педагогічної думки Київської Русі є „Повчання дітям” Володимира Мономаха (1096 або 1117 р.). Мономах уперше у вітчизняній літературі вказав на зв’язок освіти з потребами життя та діяльністю особистості. Він уважав, що основою всіх успіхів людини є її праця. Наголошував на тому, що вчитель має бути благочестивим, смиренным, мудрим і лагідним, не п’яницею, не хабарником, прихильником благочестя, тобто взірцем добрих справ. Виховання необхідно здійснювати не через повчання, а в процесі діяння добрих справ, власною поведінкою подавати приклад іншим. У творі порушено важливі проблеми щодо поведінки людини в суспільстві – своєрідний моральний кодекс справжнього громадянина та християнина: „... при старих – мовчати, премудрих – слухати, старшим – покорятися, із рівними й меншими – приязнь мати; без лукавства розмовляти, багато розуміти; не лютувати словом, не хулити розмовою, не надміру сміятися, соромитися старших; до жінок недостойних не говорити; долу очі мати, а душу – угору...” [252, с. 456].

Зазначимо, що „Повчання” було своєрідним моральним кодексом громадянина, який можна вважати складником іміджу тогочасної людини. Він є актуальним і сьогодні, бо саме зараз люди все частіше забувають про високу моральність і людяність, стають черствими душею, відчужуються один від

одного, зосереджуючись лише на власних егоїстичних інтересах та цілях, для досягнення яких іноді вважають придатними будь-які засоби, що призводить до спотворення власного іміджу та руйнування репутації.

Ми бачимо, що педагогічна думка Київської України-Русі має глибокий загальнолюдський зміст, є фундаментальною основою вітчизняної іміджелогії та української культури загалом.

У період українського національного відродження (XIV – XVIII століття) значну увагу приділено навчанню та вихованню, ролі вчителя в освітньому середовищі. Великого значення в поширенні знань, формуванні особистості вчителя в цей період набули братства. Яскравими представниками таких шкіл були І. Борецький, М. Грек, Л. та С. Зизанії, П. Могила, М. Смотрицький та ін. Братські школи висували досить серйозні вимоги до вчителя. У гострополемічному творі „Тренос” (1610 р.) М. Смотрицький наголошував на особливій ролі прикладу педагога у справі виховання молоді, на фаховій і загальноособистісній підготовці: „Чи може той пастирем і учителем бути, що сам ніколи не вчився?... не потрібною забавою займався, або в безділлі часи недозрілості тратив?” [228, с. 64].

Аналіз усіх аспектів роботи шкіл свідчить про глибоку системну організацію педагогічного процесу. За статутом учитель повинен бути „благочестивим, поміркованим, сумирно мудрим, стриманим, не п'яницею, не блудливим, не лихоїмцем, не гнівливим, не завидющим, не сміхотворцем, не сквернословцем, не чародієм, не краснобаєм, не здатним на єресі” [383, с. 79]. Окрім цього, він повинен „любити всіх дітей однаково як синів багатих, так і сиріт бідних ...; лише не більше одного вчити, ніж іншого, бо ж написано: «Всякому бо просящому у тебе дай и хотящому у тебе взяти не возбрани, хощу бо всім спастися и в разум истинный прийти»” [Там само, с. 80].

Отже, вимоги до вчителів та учнів, прописані в статуті, вплинули на формування особистого іміджу нової генерації освічених людей України, творчих інтелектуалів, мужніх захисників свого народу, носіїв і пропагандистів ідей української державності, утвердження людської гідності.

Справжнім феноменом в історії України було запорозьке козацтво. Історик та етнограф Д. Яворницький відзначив, що запорозьким козакам були притаманні „... щедрість, безкорисливість, постійність у приязні, гріхом вважалось ошукати навіть чорта, коли він іноді попадав січовикам у товариші; ...висока любов їх до особистої свободи, після якої вони віддавали перевагу лютій смерті перед ганебним рабством” [440, с. 234].

Імідж козацтва складали видатні сини української держави, істинні захисники честі та слави рідної землі й народу – гетьмани, кошові, полководці – Д. Байда-Вишневецький, І. Богун, І. Виговський, О. Дашкевич, П. Дорошенко, С. Кішка, І. Мазепа, С. Наливайко, П. Сагайдачний, Б. Хмельницький та інші відомі громадські діячі, які стали прикладом, узірцем для майбутніх поколінь.

На особливу увагу заслуговує досвід козацьких шкіл. У них, як зазначає дослідниця О. Красовська, засвоювався козацький кодекс поведінки (можна розглядати як імідж козака), норми християнської та народної моралі, культивувалися національні цінності українців, формувалися риси національного характеру [229].

Головним учителем січової школи, як засвідчив І. Яворницький, був ієромонах-уставник [440, с. 311], якому були притаманні – духовність, наповнена глибокою мудрістю, ідейно-моральним змістом і національно-патріотичним потенціалом; він відрізнявся волелюбним духом козака, активним упровадженням у життя народних традицій, звичаїв та обрядів, прагненням формувати духовно-моральні, розумові, естетичні, фізичні якості молоді. Учитель виховував у молодого покоління любов до Батьківщини, вірність рідній землі та народові, незламну силу духу, волю, високу мораль та лицарські якості тощо.

Безумовно, епоха козацтва створила багатогранну, глибоку духовність, що стала гордістю української культури. Висока шляхетність і порядність, кмітливість і дотепність, безкомпромісність і твердість у відстоюванні правди та справедливості, милосердя, братерська любов до друзів і товариства, вірність своєму обов’язку захищати рідну землю – ці та інші чесноти козаків є безцінним іміджевим здобутком українського національного характеру.

Педагогічна думка кінця XVII – XVIII ст. представлена науковими силами: І. Гізель (бл. 1600 – 1683 pp.), І. Галятовський (бл. 1620 – 1688 pp.), С. Яворський (1658 – 1722 pp.), Т. Прокопович (1681 – 1736 pp.), І. Максимович (1651 – 1715 pp.) та ін. Учені І. Гізель, Т. Прокопович підкреслювали, що секрети розвитку душі й тіла людини знаходяться в глибинах мудрості народу. Спираючись на гуманістичні ідеї античних мислителів (Аристотеля, Демокрита, Платона, Сократа), намагались утверджувати в освіті загальнолюдські моральні та суспільні цінності, висловлювали гуманістичні думки, підкреслювали необхідність розвитку національної науки, освіти та культури [165].

Деякі аспекти формування „іміджу” педагога можна бачити в посібнику з риторики І. Галятовського „Наука албо способ зложенія казаня”, у якому подано методичні вказівки щодо підготовки вчителя до виступу перед слухачами й щодо самого виступу [144, с. 116].

Український просвітитель-гуманіст, філософ, педагог Г. Сковорода одним із перших в українській педагогіці звернувся до особистості вчителя. Важливого значення він надавав ролі педагогічної науки, школи та педагога: „Хто бажає навчити сам, повинен мати необхідний моральний авторитет вчителя, уміти поєднувати слово та діло” [25, с. 216].

У розв’язанні проблем освіти головну роль відіграє вчитель, яким, на думку філософа, може бути тільки людина, яка любить цю професію та має до неї хист. Г. Сковорода належно оцінював працю педагога, висуваючи до нього великі вимоги, зокрема до знань своєї справи, переконливого володіння словом, поваги до особистості учня, гуманність, чесність, благородство, терплячість, безкорисливість та безкомпромісність тощо. Він повинен бути прикладом для інших у всьому, уміти володіти голосом, викладати „пристойно, тихо без крику” [16, с. 126]. Філософ писав, що дуже важливо, щоб учні полюбили вчителя, бо „як їжа, так і наука не дійсна від нелюбимого” [366, с. 35].

Проаналізувавши педагогічні погляди мандрівного філософа, є підстави говорити про започаткований особливий тип українського інтелігента, чим, зрештою, і визначається його „імідж” та місце в педагогічній професії.

У першій половині XIX ст. остаточно формується соціальний феномен – українська інтелігенція. Це поняття увів в обіг письменник П. Боборикін для позначення людей, які займаються розумовою працею, і визначив, що це особи „високої розумової та етичної культури” [224, с. 35]. Окреслюючи категорію людей-інтелігентів, які професійно займаються розумовою працею, можна виділити вчителів, викладачів та ін. У той час багато вчених зверталось до особистості педагога, висувало вимоги до нього, тим самим формуючи його „професійний імідж”.

Видатний український педагог і просвітитель О. Духнович особливої уваги надавав авторитету вчителя та його ролі у формуванні особистості дитини й уважав, що потрібно не лише відкривати школи, а й готувати достойних людей для роботи в них. Він пише: „Нехай буде вчитель зерцалом добрих нравів: то чому він учить або вчити збирається. Нехай як на зразку, на собі показує ...” [126, с. 517]. Його погляди на освіту, інтелігентність (цивілізованість), особистість учителя-наставника є актуальними й сьогодні. У „Народній педагогії на користь училищ і вчителів сільських” О. Духнович виявляє турботу про вчителя й одночасно ставить до нього низку вимог: „Наставник повинен бути обдарованим особливими якостями, і між ними такими”: мати справжнє покликання до професії, добрі і правильні знання, чистий і непорочний норов, процвітати добродіями, бути від природи лагідним, поважним, заслужити любов учнів, „від природи треба йому володіти легким, зрозумілим способом викладання” тощо [126]. Тобто „іміджем” справжнього вчителя має бути широкоосвіченість, обдарованість, висококультурність і високоморальність тощо.

Літературна спадщина Т. Шевченка сповнена педагогічних повчань і відображає погляди щодо ролі народного вчителя в становленні людини, на знання народних традицій і фольклору для формування його особистості. Як зазначили А. Бойко, В. Бардінова, Л. Безобразова, М. Гриньова, Н. Дем’яненко та ін., гуманістична концепція освіти Т. Шевченка відкрила погляд на вчителя як на „автомата говорящего” [312, с. 145].

На думку Т. Шевченка, учитель має бути чесною, сумлінною, доброю, високоморальною, життєрадісною людиною, захопленою своєю справою, яка вміє зацікавити дітей, самовіддано служити людям, своїй батьківщині, бути носієм духовності свого народу. Це зазвичай і слугує „іміджу” вчителя, допомагає користуватися повагою у вихованців. Зазначимо, що в його творчості акцентовано увагу і на сірих, байдужих, черствих і нецікавих учителях. Навіть добре знання своєї професійної справи не виправдовує спеціаліста, якщо він нехтує нормами людської моралі. Дуже сумна картина, писав Великий Кобзар, „коли з великим генієм не поєднана велика розумна доброчесність” [259, с. 120].

Проблемі підготовки вчителя-професіонала приділив велику увагу у своїй науково-практичній діяльності К. Ушинський. Розробивши основи вітчизняної педагогічної науки, педагог наголошував на необхідності системи підготовки вчителя, яка базувалася на усвідомленні високої ролі вчителя-професіонала в житті суспільства, „на великій вазі особистісного фактора у педагогічній діяльності” [432, с. 226].

Проблеми професійної підготовки вчителя викладено в працях: „Проект учительської семінарії”, „Три елементи школи”, „Педагогічна подорож по Швейцарії” тощо. К. Ушинський розробив зміст спеціальної підготовки педагога, визначив коло наук для вивчення, наголошуючи на його всебічній підготовці. „Для кожного педагога, – зазначав Костянтин Дмитрович, – важливо не тільки вміння викладати, а також характер, моральність і переконання, тому що в класах... більше впливу чинить особистість вчителя, ніж наука, яка викладається тут саме елементарно” [404, с. 37]. Проаналізувавши науковий доробок видатного педагога, зазначимо, що „імідж” учителя складає: добре знання свого предмета, володіння методикою викладання, вміння йти в ногу з життям і постійно вдосконалювати свою майстерність, бути високоосвіченою й різнобічною людиною, беззаперечним авторитетом для своїх вихованців та їхніх батьків, тобто бути „... плідотворним променем сонця для молодої душі, якого нічим замінити неможливо” [404, с. 50].

У науково-теоретичній спадщині видатних українських діячів другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Х. Алчевської, Б. Грінченка, М. Грушевського, М. Коцюбинського, І. Огієнка, С. Сірополка, Лесі Українки, І. Франка, Г. Хоткевича, Я. Чепіги, І. Ющишина та багатьох інших у розрізненому вигляді викладено теоретико-методологічні засади української національної школи, освіти та вимоги до особистості вчителя, його діяльності.

Проблема особистості та професійності вчителя привертала увагу педагога Х. Алчевської. Освітянка вказувала на необхідність формування психологічної культури майбутнього вчителя – умінні відчувати настрій, внутрішній світ, поважати гідність дитини як особистості, високій довірі та справжній любові до дітей [8, с. 54, 60]. Також особливе місце в професійному становленні майбутнього спеціаліста, за Х. Алчевською, посідає оволодіння техніками педагогічного спілкування – культурою мовлення. Дослідниця А. Киричок зазначає, що Христина Данилівна звертає свою увагу і на те, що педагог має бути цілеспрямованим, порядним, високоморальним, захоплюватися своєю справою, знати педагогіку та психологію дорослих і дітей, критично ставитися до своєї особистості, „бо в здоровій критиці, що не доходить до самознищення, вона вбачала запоруку професійного росту вчителя”, постійно підвищувати інтелектуальний та культурний рівень, корегувати та вдосконалювати стиль і методи роботи [178; 179].

Великого значення в професійній діяльності педагога Х. Алчевська надавала педагогічному такту, в основу якого включала такі компоненти, як уміння володіти собою, стримувати себе під час роботи з учнями, які не встигають, уміння не образити учня ані словом, ані вчинком, здатність знайти правильний підхід та поважне ставлення до них [7, с. 102].

Отже, шляхи та засоби професійної діяльності майбутніх педагогів, запропоновані Х. Алчевською, можна віднести до складників професійного іміджу – це безперервний процес набуття особистістю професійної компетентності, яка виражається в саморозвитку та самореалізації в педагогічній діяльності; засвоєння етичних норм та звичок моральної поведінки; глибокі

знання з предмета, методики викладання; психологічна проникливість; володіння техніками педагогічного спілкування; ретельна підготовка до кожного заняття, виявлення, аналіз та робота над критичними зауваженнями, педагогічними промахами та невдачами, пошук шляхів їх подолання; педагогічний такт; любов до вихованців і педагогічної справи тощо.

Викликає інтерес для нашого дослідження творчість видатного українського мислителя, поета і педагога І. Франка, який зазначав, що вчитель має бути взірцем для учнів, і засуджував аморальну поведінку деяких з них, називаючи „педагогічно-ученою бестолоччю”.

У художніх творах „Борис Граб”, „Учитель”, „Грицева шкільна наука” та інших письменник розкриває роль і місце вчителя в розвитку особистості дитини. Він довів, щоб бути справжнім учителем, необхідно мати особисту позицію, самостійне мислення, розуміти сенс життя, духовно та морально зростати, знаходити шляхи до серця дитини своєю любов’ю, справедливістю, гуманністю. Позицію вчителя І. Франко вбачав:

„Гуманним будь, і хай твоя гуманність

Пливе з криниці чистої любови ...” [416].

Зазначимо, що письменник, змальовуючи ідеальний образ справжнього вчителя Омеляна Ткача в п’єсі „Учитель”, дає йому таку загальну характеристику, яку, на наш погляд, можна розглядати як складники „іміджу”: це надзвичайно стримана, урівноважена, самовіддана дітям і професії особистість, здатна протистояти можновладцям у найскрутнішій ситуації. „Учитель він прекрасний, усюди похвальні свідоцтва мав, люди були з нього вдоволені” [417, с. 84].

Велику увагу І. Франко приділяв позиції громадськості та держави щодо вчителя. Як зазначив Г. Васянович, досліджуючи творчість педагога, що вчитель має бути „... вільним у думках і вчинках, ... належним чином матеріально забезпеченим і пошанованим громадою, суспільством” [61, с. 36].

Цікавою для нашого дослідження є програма підготовки українського вчительства, видатного українського педагога Б. Грінченка, який чимало уваги приділив загальнокультурній, професійній підготовці вчителя. Програма

передбачала: оволодіння українською літературною мовою; засвоєння кращих досягнень національної й світової культури та мистецтва; оволодіння педагогічним досвідом; формування національної самосвідомості, вивчення народного життя, побуту, традицій, звичаїв, інтересів людей [312]. Можемо сказати, що ця програма не тільки готувала кваліфікованого вчителя, а й формувала його професійний „імідж”.

Ідеалом особистості, стверджував Б. Грінченко, є той педагог, що гармонійно поєднує в собі високі духовні, культурні, розумові та фізичні якості, активно стверджує себе як громадянин, трудівник, патріот, демократ і гуманіст [312]. Чимало уваги подвижник національної освіти приділив загальнокультурній, професійній підготовці вчителя. З усієї наукової й літературної спадщини вченого й письменника, а також з власної педагогічної діяльності постає цілісний образ учителя національної школи: це людина, окрилена високою метою служіння рідному народові, з широким і прогресивним світоглядом, справді інтелігентна й високоморальна.

У науковому доробку Б. Грінченка підкреслено, „щоб забезпечити високий рівень викладання, педагог повинен мати всі необхідні умови для праці – як у школі, так і вдома” [63, с. 26]. „Тільки тоді вчителі стоятимуть на належній висоті, – наголошує педагог, – коли думку про швидше засвоєння учнями того чи іншого повідомлення не супроводжуватиме думка про порвані чоботи чи пальто. Тільки тоді вчителі стануть повністю народними вчителями. Тільки тоді й суспільство інакше гляне на народних учителів, тільки тоді вони здобудуть визнання та вплив у сучасному житті...” [92, с. 496]. На наш погляд, це складники „іміджу” професії, завдяки яким у суспільстві формується авторитет, престиж, репутація, іміджеві характеристики професії педагога.

Починаючи з 20-х рр. ХХ ст., створюється своєрідна система народної освіти, розрахована на потреби українського суспільства, у цей час більше уваги приділено особистості вчителя та його професійній діяльності. У радянській педагогіці того часу вважалося, що „Проблема учителя – перша і найважливіша

проблема всієї педагогіки, всієї постановки народної освіти, всієї долі народної культури” [345, с. 7].

Розвиток радянської педагогіки в ті часи при всіх її суперечностях та драматичних моментах характеризується піднесенням педагогічної думки, пошуком і впровадженням оригінальних ідей створення нової школи і нового вчителя. Як зазначила науковець Н. Гузій, нові соціальні умови та пріоритети вимагали відповідного оновлення науково обґрунтованих уявлень про вчительську працю, самого радянського вчителя, зміст та способи його підготовки. Вирішенню цих питань сприяла активна діяльність плеяди передових освітян, носіїв кращих традицій світової педагогіки, зусиллями яких було розроблено теоретико-методологічне обґрунтування нових підходів до організації виховання й освіти, праці вчителя, а також апробовані різноманітні шляхи для їх реалізації (А. Бубнов, П. Блонський, О. Калашников, Н. Крупська, А. Макаренко, Є. Мединський, В. Сорока-Росинський, А. Пінкевич, М. Пістрак, С. Шацький та ін.) [99].

Зазначимо, що на етапі становлення „нової” педагогіки утверджується самостійна галузь знань – наука про вчителя, його професійну діяльність. Так, С. Гусєв виділив різні сторони роботи вчителя; В. Тулеєв розробив критерії якісного обліку педагогічної роботи, за якими пропонував визначати рівень майстерності та професіоналізму вчителя; Я. Мамонтов створив цілісну концепцію педагогічної діяльності та майстерності вчителя як „артистичної культури”, що збуджує соціальну активність педагога та дозволяє творити і насолоджуватися творчістю; Р. Кутєпов розробив систему визначення професійної придатності й обдарованості педагога для вирішення проблеми профвідбору на вчительську професію [99; 309]. Розроблені прогресивними діячами вимоги до професіоналізму, майстерності, педагогічної діяльності педагога сприяли формуванню іміджу тогочасного вчителя.

Сутність професійної майстерності педагога, творчості, ролі природних даних і набутих якостей у процесі спеціально організованої педагогічної освіти розглянуто в науковому доробку багатьох учених, дослідників, педагогів.

С. Шацький наголошував на необхідності поєднання вчителем у собі якості педагога та науковця: „Педагог – громадський працівник із широким обрієм, педагог – організатор у справі, організатор дитячого життя, педагог – умілий спостерігач і дослідник ...” [430, с. 107]; С. Рубінштейн підкреслював необхідність озброювати майбутніх учителів „надійними орієнтирами в системі цінностей та ідеалів” [345, с. 127]; Л. Виготський ставить питання про творчу діяльність людини, результатом якої є створення чогось нового індивідуально-неповторного, зазначаючи „... творчість є необхідною умовою існування, і все, що виходить за межі рутини і в чому є хоча б йота нового, зобов’язане своїм походженням творчому процесу людини” [73, с. 7]; Т. Маркар’ян, М. Розенштейн, С. Фрідман започаткували практику навчання майбутніх учителів педагогічної техніки, педагогічної майстерності, театрального мистецтва [298; 303]; Я. Чепіга наголошував на стимулюванні власного прагнення до творчого зростання і професійного вдосконалення [428; 429]. Отже, на формування „індивідуального іміджу” майбутнього вчителя найбільший позитивний вплив матимуть: навчання професійної майстерності, творчості; творче зростання і професійне вдосконалення тощо.

Життя вихователя, вчителя, викладача завжди минає за відкритими дверима, у які може зазирнути й дитина, батьки, колеги, громадськість та ін. Отже, справжній педагог має протягом усього життя піклуватися про свій імідж і репутацію. Як зауважив А. Петров, уся трудова діяльність учителя, як і все життя, проходили на очах не лише дітей, а всього населення місцевості, де вони жили і працювали: „Десятки дитячих очей дивляться на нього і нема нічого більш уважного, більш пильного, більш сприйнятливого у відношенні різних нюансів психічного життя людини, ніхто так не впіймає всі тонкощі, аніж дитяче око. Ось чому важливо, щоб учитель дивився за собою, щоб він відчував, що його поведінка і його дії знаходяться під найпильнішим контролем, під яким не знаходиться жодна людина в світі. Це варто пам’ятати” [371, с. 11]. Поза сумнівом, саме такі особливості педагогічної професії вимагають дотримання високих моральних принципів, культури поведінки, побуту та зовнішнього

вигляду, виховання в собі найкращих людських чеснот, тобто формування позитивного іміджу.

Особливо відмітимо педагогічну діяльність талановитих педагогів – А. Макаренка та В. Сухомлинського.

А. Макаренко дуже високо оцінював роль учителя в суспільстві, порівнюючи його із садівником, актором, називаючи „інженером дитячих душ”. Закономірним є визначення в його педагогічному досвіді та літературній спадщині („Про мій досвід”, „Деякі висновки з мого педагогічного досвіду”, „Педагогічні погляди”, „Педагогічна поема”, „З досвіду роботи” тощо) характерних рис, якими має володіти вчитель та які є його іміджевими складниками, що без них неможлива подальша професійна діяльність:

– педагогічна майстерність – складають такі ознаки: характер педагога, поведінка, педагогічний талант, гострий розум, організаторські здібності, цілеспрямованість, активність, ініціативність, уміння свідомо уявляти виховні завдання конкретного колективу, гуманність, науковість, педагогічна доцільність, результативність, демократичність, творчість (оригінальність) тощо;

– педагогічна техніка – володіння прийомами організації власної поведінки та контролю за виявом своїх намірів, емоцій, внутрішніх почуттів; концентрація в собі сукупності професійних умінь, які забезпечують гармонійну єдність внутрішнього світу й доцільність зовнішнього його вираження; уміння правильно сидіти, стояти, піднятися із-за столу, посміхнутись, подивитись; уміння керувати мімікою, пантомімікою, самовладанням, оптимістичним настроєм тощо;

– мовна техніка – постановка голосу: підвищення та керування голосом (наголос, дикція, паузи тощо), ораторська майстерність, відомо положення педагога „Я став справжнім майстром тільки тоді, коли навчався говорити „Йди сюди” з 15 – 20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів на обличчі, у постаті і в голосі” [262, с. 247];

– зовнішній вигляд – А. Макаренко наголошував на тому, що педагоги мають бути організованими, підтягнутими, вольовими і стриманими, усебічно

культурними, увічливими, охайними, носіями естетичної культури. „Я повинен бути естетично виразним, – пише він, – тому я жодного разу не вийшов із неочищеними чобітьми або без пояса. Я теж повинен мати якийсь блиск, у міру сили та змоги, звичайно. ... Я не допускав у клас учителя, якщо він був неохайно одягнений. Тому в нас стало звичкою ходити на роботу в кращому костюмі. І я сам виходив на роботу в найкращому своєму костюмі, який тільки в мене був” [260];

– авторитет педагога – О. Дубасенюк зазначила, що за А. Макаренком „авторитет педагога виростає з відповідальності. Якщо людина відповідально ставиться до своєї справи, то це і створює її авторитет” [119, с. 7]; він повинен ґрунтуватися на широкій ерудиції та моральній чистоті, гуманізмі й тактовності, щирості та доброзичливості, умінні застосовувати до учнів найдоцільніші засоби педагогічного впливу; педагог стверджував, що учні пробачають своїм учителям і строгість, і сухість, і навіть прискіпливість, але ніколи не пробачають поганого знання своєї справи;

– робота над собою – тренувати в собі організованість, дисциплінованість, стриманість, терпимість, сміливість, вольові якості тощо; відточувати свою ораторську майстерність; отримувати відповідну фізичну підготовку; орієнтуватися в літературі, мистецтві, музиці; пізнавати себе в діяльності та взаєминах; знаходитися в постійному пошуку, у постійних роздумах і вболіванні за долю своїх вихованців тощо;

– заохочення – має бути розроблено відповідну систему матеріальних заохочень, ураховуючи досвід роботи вчителя, рівень його професійної компетентності, кращим учителям мають бути присвоєні різні звання („старший учитель”, „Заслужений учитель”, „Народний учитель” тощо [261, с. 100].

Отже, стислий аналіз творчості видатного педагога свідчить, що його систему було спрямовано на формування працездатної, відповідальної особистості. А тому, природно, не слід відмовлятися від його досягнень лише тому, що вони утвердилися в епоху тоталітарного режиму [247, с. 14]. Внесок А. Макаренка в розробку методики формування педагогічної майстерності

вчителя, його „іміджу” ми бачимо в тому, що він не лише показав, що повинен робити вчитель, але й розкрив, як це треба робити: „Виховання дітей – це легка справа, коли вона робиться без нервів, на основі здорового, спокійного нормального, розумового й веселого життя” [260, с. 157].

Видатний український педагог, публіцист і письменник В. Сухомлинський зробив великий внесок у становлення та розвиток особистості вчителя. Це питання педагог порушує в багатьох монографіях, брошурах, статтях, серед яких: „Суспільство і вчитель”, „Які якості треба мати педагогу як вихователів”, „Розмова з молодим директором”, „Сто порад учителям”, „Методика виховання колективу” та ін. Василь Олександрович пред’являв дуже високі вимоги до педагога як керівника й організатора навчально-виховного процесу, тим самим сприяючи становленню його професійного іміджу, авторитету, репутації.

На основі аналізу думок, поглядів, досвіду В. Сухомлинського з визначеної проблеми доцільно виділити низку ознак і вимог до професії вчителя, а саме його іміджу:

– рівень професійної підготовки – всебічна освіта та спеціальна психолого-педагогічна, методична та теоретико-практична підготовка, фахова компетентність, загальна ерудиція та внутрішня мотивація до педагогічної діяльності тощо;

– самовдосконалення – самоосвіта, саморозвиток, професійне самопізнання; самовиховання інтегративного вміння поєднувати сердечність з мудрістю, від рівня оволодіння яким, удосконалення якого й залежить мистецтво та майстерність педагога [388, с. 453];

– педагогічна майстерність – формування відчуття естетики педагогічної дії; розвиток культури міжособистісного спілкування; відпрацювання вмінь і навичок зняття емоційної напруженості; здатність творчо й нестандартно підходити до розв’язання педагогічних ситуацій; володіння мистецтвом навчання та виховання; готовність до самостійного творчого пошуку, постійного розширення власного наукового та педагогічного кругозору; манера поведінки, естетика стосунків тощо;

– педагогічна та професійна культура – витонченість і краса почуттів; сприятливе, делікатне ставлення до учнів; почуття гумору; формування готовності адекватно емоційно реагувати на педагогічні ситуації; наукове передбачення; здатність до системного педагогічного мислення, готовність до педагогічної творчості й професійного саморозвитку; „здатність приділити їй (дитині) стільки уваги й духовних сил, скільки потрібно для того, щоб дитина відчула, що про неї не забувають, її горе, її образи й страждання поділяють” [387, с. 167]; педагог зазначав, що „З того, як і чому вихователь виражає себе, дитина робить висновок про те, якими є люди, взагалі, в чому полягає добро, в чому ідеал”;

– особистісна культура – базова підготовка; постійна творча праця, поєднання двох спеціальностей (бути фахівцем зі свого предмета та вихователем); система професійно значущих знань, умінь та навичок; комунікативна, мовна, дослідницька, екологічна, фізична культура; активна життєва позиція. В. Сухомлинський наголошував на необхідності, щоб особистість педагога приваблювала вихованців, надихала їх своєю цілісністю, красою ідейно-життєвих поглядів, переконань, морально-естетичних принципів, інтелектуальним багатством, працьовитістю; отже, „силою, що примушує кожного вихованця глянути на себе, замислитися над власною поведінкою, керувати собою, є, насамперед, особистість вихователя, його ідейні переконання, багатство духовного життя, цілісність його етичного „Я” [389, с. 197];

– моральна культура – ідеал людяності, добра, справедливості й гуманізму, милосердя, доблесті, честі, благородства; уміння створювати, підтримувати в навчально-виховному процесі школи атмосферу творчого співробітництва, гуманних і демократичних взаємин; „Висока моральність учителя стає нині найважливішою умовою його педагогічної майстерності... Улюбленим і авторитетним учитель стає не тільки тому, що досконало знає свій предмет, а й тому, що, глибоко люблячи його, поєднує у своєму серці цю любов з любов’ю до людини-дитини” [390, с. 114];

– духовна культура – світоглядна, чуттєво-емоційна, моральна культура, що базується на основі загальнолюдських цінностей гуманізму, добра, краси, сердечності та любові до дітей; витонченості й краси почуттів; здатності до духовних переживань; співпереживання душевному стану дитини – питанням виховання цієї здатності, зазначає науковець І. Прокопенко, „відчувати серцем” – однієї з найвідповідальніших сфер удосконалення педагогічної майстерності – учений приділяв виняткову увагу [390, с. 280]; ідеали, судження, смаки, переконаність у правоті своїх ідейних позицій, поглядів та переконань. Видатний педагог застерігав, як зазначив О. Околович, від появи в духовній культурі вчителя таких негативних явищ, як підозрілість, недобррозичливість, озлобленість, злорадство та на цій основі підвищення голосу, крик, грубість, що демонструє низький рівень морально-емоційної і професійної культури [293, с. 120];

– мовленнєва культура – досконале володіння рідною мовою; спілкування, краса слова і з погляду висловлення думки, змісту мислення, і її форми вираження в мові; слово має стати „очима, які бачать красу” [57, с. 391]; мова має бути грамотною, логічно послідовною, літературною, автентичною, нормативною, виразною, здатною викликати у слухачів візуальні картини, яскраві бажання, відчуття і співпереживання, емоційно насиченою й естетично спрямованою, яскравою, образною, служити зразком для учнів; суворе дотримання норм культури усного мовлення, правил орфоєпії, стилістичних і логічних закономірностей літературної української мови; „Мовна культура, – за словами В. Сухомлинського, – це живодайний корінь культури розумової, усього розумового виховання, високої, справжньої інтелектуальності. Завдяки мові людині стають доступні найрізноманітніші джерела, що живлять емоційну, інтелектуальну й вольову сферу її духовного життя. У мові відбивається ідейна спрямованість духовного життя людини, слово містить у собі невичерпні можливості для впливу на її світоглядну сферу” [389, с. 319];

– естетична культура – „Через красиве – до людського” – красивий вигляд школи, яка потопає в зелені; красиві зелені кущі винограду з янтарними гронами; красиві троянди вздовж доріжки від одного шкільного корпусу до інших;

естетична обстановка в класних, робочих кімнатах і майстернях; естетичний вигляд учнів, їхнього одягу, зовнішнього вигляду, зачісок. „Усе, що бачить дитина, переступивши поріг нашої школи, усе, з чим вона тут стикається, – пише педагог, – усе красиве” [386, с. 385];

– „хороший учитель” – „любить дітей, вірить у них, знаходить радість у спілкуванні з ними, переймається дитячими радощами і прикрощами” [388, с. 59]; здатен розуміти і відчувати „найтонші сфери духовного життя особистості, яка формується, – розум, почуття, воля, переконаність, самосвідомість” [388, с. 60]; „майстер своєї справи”, „перший найважливіший світоч інтелектуального життя, який пробуджує в дитини жадобу до знань, любов до науки, культури, освіти, гаряче поривання до неупинного духовного росту й удосконалення” [Там само, с. 51 – 52].

Отже, педагогічна спадщина В. Сухомлинського має різноплановий, багатоаспектний характер. Зазначимо, що він у своїх роботах не використовував терміни „імідж”, „професійний імідж”, але це не означає, що він не надавав належної уваги цій проблемі. Можливо, на той час це слово було неактуалізоване й недостатньо поширене. Проте педагог повсякчас опікувався тим, щоб педагогічні працівники Павлівської школи вдосконалювали свої професійні та особистісні якості на благо дітей і формували свій позитивний імідж.

Ретроспективний аналіз здобутків вітчизняної народної педагогіки, пам’яток педагогічної літератури, поглядів мислителів, філософів, просвітителів, українських діячів, педагогів уможлиблює стверджувати, що всі вони звертали увагу на формування особистості педагога та надавали належну увагу проблемі „іміджу” вчителя, хоча сам термін ще не використовувався.

Аналіз вітчизняної історико-педагогічної літератури дозволяє зазначити, що проблема формування іміджу педагога займала дуже важливе місце в процесі становлення й розвитку педагогічної науки та практики. Окремі складники іміджу (моральний кодекс громадянина; широкоосвіченість, висококультурність, високоморальність, чесність, сумлінність, доброта, захоплення своєю справою; добре знання свого предмета, володіння методикою викладання, уміння йти в

ногу з життям і постійно вдосконалювати свою майстерність, беззаперечний авторитет для вихованців та їхніх батьків; безперервне набуття професійної компетентності, яка виражається в саморозвитку та самореалізації в педагогічній діяльності; засвоєння етичних норм і звичок моральної поведінки; психологічна проникливість; ретельна підготовка до кожного заняття, виявлення, аналіз та робота над критичними зауваженнями, педагогічними промахами та невдачами, пошук шляхів їх подолання; любов до вихованців і педагогічної справи; дотримання високих моральних принципів, культури поведінки, виховання в собі найкращих людських чеснот; педагогічна та професійна культура тощо) сприяли підвищенню професіоналізму, педагогічної майстерності педагогів, що позначалось на їхньому професійному статусі, репутації й особливому ставленні до них.

Історико-науковий аналіз категорії „імідж” уможлиблює стверджувати, що багатовіковий досвід свідчить про те, що це явище існувало завжди, мало свою передісторію та показувало, що ігнорування будь-яких його складників неодмінно призводить до втрати вчительством власного іміджу, що відразу ж провокує на дегуманізацію суспільства, падіння іміджу професії педагога, престижу знань, освіти загалом, збільшення злочинності тощо.

Зазначимо, що залежно від епохи та багатьох політичних, економічних, соціальних чинників поняття „імідж” змінювалося аж дотепер, хоча на сьогодні однозначного трактування немає. У перекладі з англійської „image” означає „образ”, „статуя (ідол)”, „подоба”, „метафора”, „ікона”; слово походить від латинського „imago”, яке частіше перекладається як „образ”, „подоба”, „відображення”, „образний вислів”, „уявлення про що-небудь”, „думка”, „мрія”, „вид”, пов’язаного з лексемою imitar – „імітувати”.

У визначенні поняття імідж ключовими є слова образ, публічний портрет. Імідж формується, як зазначила науковець І. Симонова, перш за все, на емоційному, чуттєвому рівні та є ефективним інструментом залучення уваги, підвищення привабливості, популяризації навіть без безпосереднього досвіду спілкування та взаємодії. Імідж може коригуватися або створюватися заново,

причому досить швидко, часто й на будь-який період часу. Метою його створення є формування психологічного тяжіння – атракції [361].

У сучасній розмовній мові слово імідж використовується в значенні „зовнішній вигляд”, „зовнішня привабливість”, „образ” (подання), „враження”, „думка про кого-небудь або про що-небудь”. Слово імідж уживається в значенні „штучно створена видимість, не пов’язана з реальністю”, „маска”, „личина”. У повсякденній мові слово імідж замінюють також словами „роль”, „амплуа”, „типаж”, „мода”, „стиль”, „авторитет”, „рейтинг”, „репутація”, „престиж”, „респектабельність”, „психологічний портрет”.

Саме поняття „імідж” сформувалось досить недавно, у сучасній інтерпретації аналізований термін уперше ввели в науковий обіг австрійський психолог, психіатр та невролог З. Фрейд (30-ті рр. ХХ ст.) й американський економіст К. Болдуїнг (60-ті рр. ХХ ст.).

У 30-ті роки ХХ ст. З. Фрейд видавав журнал під назвою „Імідж” і, як зазначають С. Лисовський, В. Євстаф’єв, навряд чи підозрював у той період, що знайшов поняття, „яке стане одним з ключових у політичній культурі ХХ століття” [251]. Науковець уважав, що „імідж – це не стільки реальний образ людини чи предмета (Ego), скільки ідеальний образ (Super Ego), який, природно, відрізняється від реального” [418, с. 228].

У 60-х роках американський економіст і соціолог К. Болдуїнг увів у професійний обіг поняття „імідж” та обґрунтував його значущість і корисність для ділового успіху, що припускало психологічний вплив на споживача з метою підтримки лояльного ставлення до певного суб’єкта чи об’єкта (персони, торгової марки, компанії тощо). У своїй роботі „Імідж” (1956) він обґрунтовує теорію іміджу як системи, за допомогою якої окремі індивіди пізнають й освоюють соціальний світ [449, с. 5 – 40].

Про необхідність створення іміджу кожною людиною свідчать результати досліджень, проведених Р. Баумейстером [450], П. Бердом [33], С. Блеком [37], М. Вудкоком [72], Ф. Джефкінсом [454], Е. Семпсон [455], Д. Френсисом [72], Дж. Ягером [441] та ін. Незважаючи на наявні розбіжності в трактуваннях,

автори єдині в думці, що імідж є відображенням вимог масової свідомості, становить достатньо складний феномен, у якому переплетені зовсім різнорідні елементи й чинники, та має бути вибудований так, щоб можна було добитися однозначної реакції на нього аудиторії.

Одним із перших, хто ввів поняття „імідж” у спеціальну літературу, був О. Феофанов у 1974 р., аналізуючи імідж як головний спосіб психологічного впливу рекламодавця на споживача [409, с. 194 – 197].

У другій половині ХХ ст. „імідж” як специфічний феномен було взято на озброєння філософією, політологією, культурологією, соціологією, психологією, педагогікою та багатьма іншими науками й вивчається кожною з цих наук відповідно до сфери застосування та використання.

На підставі вивчення наукової літератури можемо стверджувати, що поняття „імідж” стало надзвичайно популярним у сучасній вітчизняній лексиці, витіснивши велику кількість його синонімів. У повсякденному житті та наукових викладках стали вже звичними такі терміни, як „імідж компанії”, „імідж навчального закладу”, „імідж проекту”, „імідж ділової людини”, „імідж лідера”, „індивідуальний імідж”, „професійний імідж”, „іміджмейкер”, „імідж учителя”, „імідж викладача” тощо, що спонукало виникненню нових наук, які досліджують сутність та особливості формування позитивного іміджу – „паблік рилейшнз” та „іміджелогія”. Іміджелогія вивчає ті підказки, які повинна отримувати масова свідомість на вербальному, візуальному та особистісному рівнях.

У 90-ті рр. ХХ століття з’явилися перші теоретичні дослідження іміджу (П. Гуревич, Ф. Кузін, Р. Ромашкіна, І. Федоров, В. Шепель та ін.). Праця доктора філософії В. Шепеля „Іміджелогія та секрети особистої привабливості” (1994 р.) поклала початок процесу глибокого вивчення поняття, сутності іміджу, дала поштовх для розвитку нової науково-прикладної галузі, яка отримала назву іміджелогія – наука про засоби та складники побудови іміджу, що виділяє основні аспекти привабливого вигляду; вивчає закономірності формування, функціонування та управління іміджем людини, організації, товару та послуг, розкриває загальне, особливе й одиничне в онтології всіх видів іміджу.

Науковці Н. Барна [27], В. Волкова [69], Р. Квеско [176], С. Квеско [176], С. Наумова [283], Ю. Палеха [300], Г. Почепцов [328], В. Шепель [435] та ін. вивчали імідж у галузі іміджелогії (див. додаток А). Доцільно взяти до уваги думку теоретика сучасної іміджелогії В. Шепеля, який потрактував поняття „імідж” як індивідуальний вигляд чи ореол, створюваний засобами масової інформації, соціальною групою або власними зусиллями особистості для залучення до себе уваги, акцентуючи її на візуальній привабливості особистості [435].

Контент-аналіз поняття „імідж”, запропонований різними авторами, дозволив зазначити, що проблема іміджу в науці має різнобічну інтерпретацію, відповідно до мети та завдань різних наукових галузей – філософії, політології, соціології, культурології, психології, педагогіки та ін. Звідси поняття „імідж” є міждисциплінарним. Так, поняття „імідж” філософи (Н. Барна, Т. Бистрова, Н. Григор’єва, Є. Калюжна, В. Королько, Є. Кужевська, У. Некрасова, О. Скалацька, І. Черемушникова та ін.) розглядали як соціальне явище, позицію особистості в суспільстві. Науковець В. Королько зазначав, що імідж – це об’єктивний чинник, що відіграє істотну роль в оцінці будь-якого соціального явища або процесу, уявлення про людину, товар чи інститут, який цілеспрямовано формується в масовій свідомості за допомогою публіситі, реклами або пропаганди [223].

У новітньому філософському словнику імідж розглядається як (від англ. *image* – образ) цілісний, якісно визначений образ даного об’єкта, що стійко живе й відтворюється в масовій або індивідуальній свідомості. Загальновідомо, що імідж соціально зумовлений і виконує низку найважливіших функцій, що виражаються в такому: 1) імідж виявляє своє існування тільки в умовах суспільства; 2) суб’єктом іміджу є людина як продукт суспільства – людина соціальна; 3) загальні характеристики іміджу того чи того об’єкта (його валентність, сила, визначеність) залежать не лише від самого об’єкта, а й від особливостей конкретного суспільства, у якому цей імідж формується, – від його цінностей, норм, традицій, установок тощо [288, с. 418]. Отже, філософія зараховує імідж до

галузі соціального пізнання, де імідж є його засобом. Імідж як універсальна категорія, з філософського погляду, може бути віднесений до будь-якого об'єкта чи предмета соціального пізнання: індивід, соціальна група, організація, професія, предмет.

Як засвідчив аналіз наукових досліджень, у політології „імідж” є „образ, який цілеспрямовано створюють і який наділяє об'єкт (особу, організацію, державу тощо) додатковими соціальними й політичними цінностями, що сприяє емоційнішому сприйняттю” [85, с. 78]. Тобто політичний імідж розглядається як позитивне явище, яке наближає політика до його електорату (аудиторії іміджу), примушує його враховувати настрої населення, підтримувати з ним постійний зв'язок. Він є основною інформацією про політичного суб'єкта чи об'єкта. Чинник іміджу впливає на формування та функціонування всієї політичної системи.

Аналізуючи науковий досвід (В. Бебик [29], С. Голдмен [79], С. Денисюк [110], О. Дузь [123], В. Кривошеїн [230]), зазначимо, що політологія вивчає особливості іміджу в політиці (політичний імідж), основні чинники, що впливають на його сприйняття, а також способи формування та впливу на аудиторію. Сучасні дослідники виділили два способи створення політичного іміджу: одночасно з іміджем змінюється його власник; імідж створюється як вигаданий образ, який змінює лише уявлення про власника, а сам власник при цьому не змінюється.

Важливою, на наш погляд, для вивчення іміджу є культурологія – наука, що орієнтується на етику соціального й гуманітарного знання про людину й суспільство, вивчає культуру як цілісність, специфічну функцію й модель людського буття [95]. Тобто культурологія вивчає виявлення культурних смислів і цінностей, закладених в іміджі. Сучасні науковці, дослідники в галузі культурології (Д. Берестовська [34], Ж. Безвершук [30], Т. Гриценко [95], С. Гриценко [95], М. Закович [145], А. Кондратюк [95] та ін.) наголошували, що культура – це специфічний спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності (праця, побут, дозвілля, спосіб життя тощо). Доповнюючи думку

Т. Грищенко [95], зазначимо, що завдяки впливу культури на особистість змінюється її характер поведінки, стиль і форми спілкування, свідомість, духовні потреби, ціннісні орієнтації. Тобто рівень культури впливає на імідж, що буде сприяти визначенню подальшої долі людини, цілей її життя, духовних цінностей, ставленню до людей та до власної особистості.

У соціології сьогодні також актуальним стає вивчення проблем іміджу (повторюваність, упізнаваність, ефективність, привабливість) соціальних груп, організацій та інститутів (імідж сім'ї, організації, бізнесу, влади, міста, держави). Зазначимо, що сьогодні оформлюється нова наукова галузь – соціологія іміджу (Є. Брянцева [51; 52]).

Аналіз наукових досліджень Є. Біленького [377], Є. Брянцевої [51; 52], О. Попової [326], М. Козловець [377], І. Ніколаєску [287] та ін. показав, що в межах соціології, так само як в інших науках, немає однозначного загальноприйнятого визначення поняття імідж. Є. Брянцева визначила імідж як: зовнішній образ, створюваний суб'єктом, з метою викликати певне враження, думку, ставлення в інших, чи як сукупність властивостей, приписуваних рекламою, пропагандою, модою, забобонами, традицією тощо об'єкту з метою викликати певні реакції щодо нього [51].

Психологічний словник потрактує поняття „імідж” як сформований у масовій свідомості стереотипний та емоційно забарвлений образ кого-небудь або чого-небудь [334]. Тобто в людини складається уявлення про той чи той образ (економіст, учитель, юрист та ін.) залежно від сформованої думки в суспільстві.

Психологічні особливості іміджу розглянуто в студіях І. Альохіної [6], М. Апраксіної [14], Т. Афанасьєвої [19], О. Ковальової [185], А. Калюжного [172], А. Кононенко [199], О. Перелигіної [311], Т. Скрипаченко [368], О. Чебикіна [427] та ін. На думку І. Альохіної, поняття іміджу в психології розглядають по-різному – це життєві прояви людини, завдяки яким виставляються сильнодіючі особистісно-ділові характеристики; образ людини, зазвичай авторитетної, яка має високий соціальний статус; оцінка морально-особистісних, інтелектуальних, професійних й етичних якостей об'єкта сприйняття іншими людьми. Загалом

імідж розглядається як самопрезентація, конструювання людиною власного образу для інших, уміння триматися з людьми в діловій і неофіційній обстановці [6].

Визначення специфіки соціально-психологічного потрактування іміджу є предметом наукової уваги доктора психології О. Перелигіної, яка приділяє увагу проблемам мотивації щодо діяльності зі створення іміджу й виділяє два види мотивації: внутрішню та зовнішню. Відтак, залежно від мотивації, формування іміджу може бути зорієнтоване на самовідчуття і на сприйняття. Науковець звертає увагу на низку визначень, де підкреслено ту обставину, що поняття „імідж” включає не тільки природні властивості особистості, а й спеціально вироблені, створені, сформовані; що імідж багато в чому зумовлений об’єктивними характеристиками об’єкта, зокрема, імідж людини зумовлений його психологічним типом і особистістю, наскільки вони відповідають запитам часу та суспільства – і те й те правильно. Дослідниця доводить, що „імідж – це символічний образ суб’єкта, створюваний у процесі суб’єкт-суб’єктної взаємодії” [311, с. 23].

Цікавим для дослідження є характеристика іміджу, яку дають Р. Ромашкіна та А. Федоркіна, визначаючи його як „соціально-психологічне явище, що відображає вплив на нього не лише свідомого, але й несвідомого компонентів психіки різних соціальних груп, мотивації їхньої поведінки, а також формування образів, які викликані сьогодні народними масами” [406].

Отже, у філософії, політології, соціології та психології імідж розглянуто як складний феномен, що об’єднує різноманітні чинники (спадковість, середовище, виховання, особистісну активність людини), це інтегрована цілісність біогенних, соціогенних і психогенних елементів.

Поняття „імідж” набуває особливої значущості в понятійно-термінологічному полі педагогічної науки. Сучасні науковці особливий акцент роблять на педагогічному та професійному іміджі. Проблеми педагогічного іміджу присвятили увагу такі вчені, як: Н. Гузій [101], М. Євтух [134], І. Зязюн [153], З. Капустіна [173], Л. Качалова [175], Н. Кузьміна [235], А. Оводова [291],

В. Орешкін [295], О. Петрова [315], І. Симонова [361], М. Сперанська-Скарга [379] та ін.

Автори „Словника з педагогіки” Г. Коджаспірова, О. Коджаспіров визначають імідж як емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу суб’єкта у свідомості соціального оточення, у масовій свідомості або як формальну систему ролей, які суб’єкт грає у своєму житті та діяльності, доповнює рисами характеру, інтелектуальними особливостями, зовнішніми даними, одягом тощо [188, с. 97].

Педагогічна інтерпретація поняття „імідж” реалізується в розумінні усвідомленого уявлення сутності певної педагогічної якості, яку педагог хоче презентувати як основу своєї професійної індивідуальності [299].

Н. Гузій пропонувала розглядати поняття педагогічного іміджу як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, вміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності [101]. Із розвитком суспільства змінюються вимоги до статусу педагога, що впливає на зміни змісту педагогічного іміджу. Але із покоління в покоління незмінним залишаються такі якості педагога, як любов до дітей, учнів, студентів; повага до особистості; високий професіоналізм, доброзичливість, щирість, вміння спілкуватися тощо.

На наш погляд, імідж – бажаний образ, який відтворює людина задля підвищення певного соціального статусу. Він відіграє винятково важливу роль у професійній діяльності педагога і є вагомою передумовою її ефективного здійснення. Щоб бути успішним фахівцем, необхідно дбати про власний педагогічний імідж, творчо використовуючи при цьому знання про його види, типи й складники та оволодівати технологіями його формування.

Отже, аналіз категорії „імідж” в історико-педагогічній та сучасній науковій літературі показав, що імідж як одна з форм відображення у свідомості людини предметного світу, соціальної дійсності та опис зовнішніх характеристик існував на всіх стадіях розвитку суспільства. Дослідження показало, що разом із вимогами до діяльності педагога, його особистості історично змінювалися й

вимоги до його зовнішнього вигляду, а відповідно еволюційно видозмінювався імідж педагога: від харизматичного образу (жерці, священники, монахи), образу „раба” до сучасного реального образу педагога, який гармонійно поєднує у своєму іміджі візуальні, поведінкові характеристики, особистісні та професійні риси.

Проте наука про імідж з’явилася лише в 60-х роках ХХ століття, коли визначальними чинниками його прогресу стали інформаційні та телекомунікаційні технології, які створили матеріальні умови ефективного управління індивідуальною, колективною та масовою свідомістю.

Ми бачимо, що „імідж” має свою історію виникнення, він постає як певний елемент культури суспільства, невід’ємний складник, що характеризував особистість педагога, відображав суспільні уявлення про взаємодію людей та вплив на їхнє життя. Ураховуючи викладене, виділимо основні складники іміджу, які сформувалися протягом історичного розвитку педагогічної науки: педагогічна майстерність; відповідність необхідного образу; рівень професійної підготовки; педагогічна культура; професійна спрямованість; візуальна привабливість; вербальна та невербальна поведінка; манери й етикет; авторитет педагога; позиція суспільства та держави.

Зазначимо, що поняття іміджу з кожним роком набуває все більшого поширення та використання в нових галузях знань та сферах діяльності. Стрімкі цивілізаційні зміни, які неупинно відбуваються в нашому суспільстві, знаходять своє активне відображення і в освіті, зокрема в професійній діяльності педагогічних працівників. Тому проблема формування особистості педагога, його професійного іміджу є актуальною для педагогічної науки.

1.2. Професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи: сутність, зміст і структура

Соціально-економічний розвиток нашої країни на сучасному етапі та інтеграція освіти до міжнародного освітянського товариства посилюють вимоги

до якості підготовки майбутнього викладача. Актуальним постає питання професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ, що має ґрунтуватися на засадах Конституції України, Законів України „Про освіту” (2017 р.), „Про вищу освіту” (2014 р., із змінами та доповненнями 2017 р.), Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (2014 р), Указі Президента України „Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” (2013 р.) та ін.), де наголошено на необхідності фундаменталізації професійної підготовки педагога вищої школи, її неперервності, гуманістичної спрямованості, демократизації, усебічності та варіативності.

На викладача, згідно із Законом України „Про вищу освіту”, покладаються складні й відповідальні обов’язки:

1) забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні навчальних дисциплін у всьому обсязі освітньої програми відповідної спеціальності;

2) підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію (для науково-педагогічних працівників);

3) дотримуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму та поваги до Конституції України та державних символів України;

4) дотримуватися статуту вищого навчального закладу, законів, інших нормативно-правових актів [146, с. 6].

Професійна підготовка майбутніх магістрів у вищих педагогічних закладах України займає особливе місце серед пріоритетних завдань сучасної освіти, оскільки вона спрямована на формування особистості викладача, що залишається головною дійовою особою її модернізації.

Метою цього підрозділу є аналіз наукової психолого-педагогічної літератури щодо професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ, на цьому підґрунті – визначення сутності, змісту й структури професійного іміджу майбутнього фахівця.

Професія викладача є особливим видом діяльності, який вимагає, окрім знань, умінь і навичок, специфічних особистісних якостей, особливої структури професіоналізму. Тому однією з найактуальніших проблем у галузі професійної підготовки магістрів ПВШ у закладах вищої освіти стає формування разом з теоретичними знаннями і професійними вміннями, які є фундаментом будь-якої професії, – професіоналізму. Це потребує комплексного педагогічного підходу до створення умов щодо формування професіоналізму в процесі фахової підготовки майбутніх магістрів.

Фундаментальні основи оновлення системи вищої освіти, професійної підготовки у вищій школі, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму майбутніх педагогів розкрито в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, дослідників, педагогів-практиків (І. Багаєва [23], Є. Барбіна [26], Є. Бондаревська [43], В. Вакуленко [58], Н. Гузій [102], С. Дружилов [118], І. Зязюн [152], Є. Климов [182], Л. Кондрашова [196], О. Кравець [227], Г. Кримська [231], Н. Кузьміна [235; 236], А. Маркова [266], Е. Панасенко [301], А. Реан [236], В. Сластьонін [372], М. Швед [434] та ін.).

У сучасній вітчизняній науці існують кілька підходів до визначення сутності феномену професіоналізму. Один із них ґрунтується, як зазначила О. Кравець, „на діяльнісній основі, коли поняття „професіоналізм” трактується як якісна характеристика суб’єкта діяльності” [227, с. 162].

Заслуговує на увагу дослідження Н. Кузьміної про те, що професіоналізм – це сукупність стійких властивостей особистості, її індивідуальності, які задовольняють вимоги професії, це діяльність спеціаліста, яка формується в процесі професійної освіти [234, с. 36]. Діяльність особистості за фахом визначається мірою її володіння сучасним змістом вирішення професійних завдань, продуктивними способами їх здійснення.

Професіоналізм С. Дружилов розглядає як інтегральну характеристику людини-професіонала (як індивіда, особистості, суб’єкта діяльності й індивідуальності), що виявляється в діяльності та спілкуванні. Професіоналізм людини – це не лише досягнення нею високих виробничих показників, але й

особливості професійної мотивації, система спрямувань, ціннісних орієнтацій, змісту праці для самої людини [118].

Для нашого дослідження розгляд професіоналізму є вкрай актуальним, адже ряд науковців, дослідників, педагогів-практиків, розглядаючи його як особисте утворення педагога, акцентують увагу на тому, що він не тільки набувається в процесі навчальної та практичної діяльності, але й перетворюється на індивідуальну цінність, пласт педагогічної культури, а отже, – педагогічну майстерність.

У ракурсі наукових поглядів Л. Гребьонкіної професіоналізм включає професійну культуру людини та її потребу в професійному зростанні, а педагогічну майстерність розглядає як вищий рівень професіоналізму педагога, що виявляється у творчій діяльності, продуктивній самореалізації та постійному прагненні до самовдосконалення [90]. Л. Малаканова відмічає, що ознаками педагогічного професіоналізму є професійна культура, педагогічна майстерність, володіння педагогічними технологіями [264]. Є. Рогов зазначає, що професіоналізм має широкий спектр виявів – від дилетантства (поверхових професійних знань, умінь і навичок) до вищих щаблів майстерності, коли установка суб'єкта професійної діяльності впливати на об'єкт замінюється його потребою у взаємодії з ним, що дозволяє говорити про становлення професійної культури [343]. І. Біла зауважує, що високий рівень професіоналізму, самоорганізації професійної діяльності забезпечується педагогічною майстерністю педагога [36].

Отже, поділяємо думку Л. Загородньої [142], О. Кравець [227], С. Титаренко [142] та ін., що найвищим ступенем професіоналізму є педагогічна майстерність, яку визначають як комплекс спеціальних умінь, навичок, що дозволяють педагогу ефективно управляти навчально-виховною діяльністю студентів. Рівень сформованості педагогічної майстерності залежить від ставлення педагога до своєї професії, самоорганізації та самовдосконалення, активної життєвої позиції. Тому педагогічна майстерність – це комплекс якостей особистості, які забезпечують високий рівень самоорганізації професійно-педагогічної діяльності.

Розуміння педагогічної майстерності як вершини професійної діяльності педагога, що лежить в основі вищих рівнів його професіоналізму – педагогічної творчості та педагогічного новаторства, ми знаходимо також у працях І. Харламова [420; 422].

Результатом наукового аналізу став висновок про те, що в професійній діяльності педагога простежуються якісні зміни – професійне зростання. Воно пов'язане з осмисленням змісту діяльності, вибором методів і форм, виробленням професійно-особистісного стилю викладача. В. Симонов [360], І. Харламов [422] виділили такі щаблі професійного зростання педагога:

1. Педагогічна вмільсть – це володіння педагогічними вміннями й навичками, що забезпечують грамотну та педагогічно доцільну організацію освітнього процесу. Вона є базовою характеристикою, в основному формується у виші, у перші роки практичної діяльності.

2. Педагогічна майстерність – це комплекс спеціальних умінь і навичок, що дозволяє педагогу ефективно управляти навчально-виховною діяльністю студентів, шліфування вмільости, відпрацювання основних елементів діяльності на практиці.

3. Педагогічна творчість – це здатність побачити процес чи його складники з іншого боку, внести зміни, які дадуть найкращий ефект, і призводить до професійної й особистісної самореалізації викладача в процесі педагогічної діяльності.

Зважаючи на це, педагогічна майстерність становить високий ступінь педагогічного вміння, досконале володіння всією сукупністю діагностичних, орієнтаційно-прогностичних, конструктивно-проектувальних, організаторських, інформаційно-пояснювальних та ін. умінь і навичок [421, с. 546].

Більш точними та повними є думки І. Зязюна, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Мирошник, В. Семиченко, Н. Тарасевич, які розглядали педагогічну майстерність як сплав особистісно-ділових якостей та професійної компетентності викладача; комплекс властивостей особистості, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійно-педагогічної діяльності [297, с. 10].

Загальновідомо, що для вироблення педагогічної майстерності викладач повинен володіти її елементами, які складають його професійну придатність:

– гуманістична спрямованість – альтруїзм, гуманізм, бажання приносити добро, дійова любов до людей, стійкі моральні принципи, співпереживання, співчуття, вільний розвиток і вияв своїх здібностей тощо;

– професійна компетентність – психолого-педагогічні знання, володіння своїм предметом та інформаційними технологіями, здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіта, ерудованість, конкурентоспроможність, відповідальність, спілкування без обмежень, толерантність, етичність, чуйність, доброзичливість, урівноваженість, витонченість, рефлексія, людяність тощо;

– педагогічні здібності – творчість, змістовність і яскравість мови, її образність і переконливість, педагогічний такт, спостережливість, педагогічна вимогливість, винахідливість тощо;

– педагогічна техніка – мистецтво одягатись, володіння мімікою та жестами, управління педагогічним спілкуванням, уміння керувати та організовувати, емоційне самовладання, управління емоціями та настроєм, імпровізація, інтуїція, емпатія, комунікабельність, уважність, уява тощо.

Науковці М. Ємельянова, І. Журлова, Т. Савенко доводять, що гуманістична спрямованість і професійна компетентність складають сформованість професійно-педагогічних особистісних властивостей і якостей педагога, а професійна компетентність, педагогічні здібності та педагогічна техніка – високий рівень професійно-педагогічної діяльності педагога [130, с. 26].

Отже, виходячи із зазначеного вище, констатуємо, що імідж як багаторівнева багатофункційна система є найважливішим компонентом педагогічної майстерності. Він забезпечує процес професійного становлення педагога через створений образ. Усе це може в сукупності формувати індивідуальний стиль викладацької діяльності, що є показником власного іміджу – і особистісного, і професійного.

У науковій літературі зміст поняття „професійний імідж” найчастіше розкрито в такий спосіб: „це уявлення про людину як про фахівця, професіонала своєї справи” [327; 436].

На думку О. Бекетової, професійний імідж – персоніфікований образ професії, тобто узагальнений емоційно забарвлений образ типового професіонала, який має символічну природу та здійснює психологічний вплив на тих, хто його оточує [32, с. 196]. Професійний імідж, із позицій А. Калюжного, – образ людини, детермінований професійними характеристиками, який містить позитивний та негативний бік [172].

Заслуговує на увагу висновок С. Болсун, що професійний імідж має складатись із чотирьох компонентів: іміджу змісту (якість, актуальність, грамотність, професіоналізм тощо); іміджу соціального (потрібність); іміджу фінансового (реальність); іміджу суб’єктного (особистісно зорієнтований) [42, с. 52]. Ці та низка інших ознак іміджу роблять його ефективним.

Аналізуючи праці С. Болсун [42], О. Бекетової [32], Л. Данильчук [106; 107], А. Калюжного [172], О. Попової [327], В. Шепель [436] та ін., ми дійшли висновку, що рівень сформованості професійного іміджу залежить від особистісних і професійних якостей та зовнішності фахівця. Науковці впевнені, що особистість сама себе перетворює протягом усього життя і внаслідок такого процесу змінює й удосконалює свою професійну діяльність.

Проведений аналіз розуміння сучасною наукою поняття „професійний імідж” дозволяє говорити про те, що це досить багатовимірне явище, яке містить характеристики, що іноді суперечать одна одній. Деякі автори досліджень пов’язали це поняття з візуальним образом, зовнішньою привабливістю [186; 189; 446], визначили імідж як цілеспрямовано окреслену форму відображення об’єкта у свідомості людей [175; 393]. Інші фахівці потрактували імідж як публічне „Я людини”, як образ, створюваний суспільною думкою [9; 41; 350; 376; 382]. Частина дослідників розглядає імідж як психічне явище, зумовлене прагненням індивіда до успішної соціальної адаптації; як педагогічне явище, тобто складний феномен, що об’єднує різноманітні чинники (спадковість, середовище виховання,

особистісна активність людини) та систему взаємопов'язувальних особистісних і професійних характеристик фахівця [172; 238; 311].

Зауважимо, що в сучасній науково-педагогічній, психологічній чи популярній літературі та публікаціях недостатньо розкрито проблему щодо професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ. Саме тому ми розглянемо професійний імідж учителя, викладача, майбутнього педагога, щоб визначити сутність, зміст і структуру професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ.

На сьогодні є багатогранна палітра поглядів сучасних учених, науковців, дослідників на зміст, сутність, структуру, компоненти й особливості формування професійного іміджу фахівця:

– професійний імідж учителя (Г. Бриль [50], О. Горовенко [86], Н. Гузій [101], Н. Дрозденко [117], Н. Євсєєва [127], Л. Жарикова [136], Д. Журавльов [141], В. Зінченко [150], А. Калюжний [171; 172], Д. Пащенко [304], Л. Хоружа [424] та ін.);

– професійний імідж викладача (Н. Бутенко [55], О. Грейліх [91], Т. Демчук [109], Л. Донська [116], Л. Кайдалова [167], О. Козлова [191], Ф. Кузін [232], С. Романова [344], В. Шепель [436] та ін.);

– професійний імідж майбутнього педагога (В. Бондаренко [49], Н. Гайдук [74], Т. Гнєзділова [78], Ю. Дзядевич [111], В. Ісаченко [163], Л. Качалова [175], О. Ковальова [185], Л. Ковальчук [186], Т. Лайко [244], Т. Марєєва [265], Л. Оршанський [296], І. Размолодчикова [340], Н. Савченко [349; 350], Ю. Скорик [367], М. Сперанська-Скарга [379] та ін.).

Так, представники, які розглянули проблему професійного іміджу вчителя, зазначили:

– це символічний образ суб'єкта, створений у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога з учасниками цілісного педагогічного процесу, учнями початкових класів [51, с. 231];

– форма самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості як реалізатора потреб мікро- і макросоціуму в освітніх та виховних послугах, за яких

виявляються найбільш виразні ділові та особистісні якості щодо статусу та соціальної ролі в конкретному оточенні [117, с. 144];

- сукупність особливостей і характерних рис, які формують його образ як фахівця у процесі взаємодії з учнями, колегами, соціальним оточенням [86];

- символічний образ суб'єкта, створюваний у процесі взаємодії вчителя з учасниками педагогічного процесу [172, с. 20].

Отже, можемо стверджувати, що, за загальновизнаною думкою, професійний імідж учителя – стереотип образу педагога в поданні учнів, колег і соціального оточення; важливий аспект його професіоналізму й засіб педагогічного впливу на школярів.

У науково-педагогічній літературі зміст поняття „професійний імідж викладача” („імідж професії”) розкривається найчастіше в такий спосіб:

- інтегральна характеристика, яка містить сукупність зовнішніх та внутрішніх індивідних, особових, індивідуальних і професійних якостей педагога, що сприяє ефективності педагогічної діяльності [116, с. 6];

- емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога у свідомості студентів, колег, соціального оточення, у масовій свідомості [91];

- думка раціонального чи емоційного характеру про викладача, що виникла в психіці студентів на основі сформованого в їхній психіці специфічного образу, у результаті сприйняття ними тих чи тих характеристик конкретної людини [232];

- інтенсивно емоційно забарвлений психічний образ його „бажаного Я”, який легко трактується та має характер стереотипу, що складається в масовій свідомості студентів як споживачів ринку освітніх послуг, володіє значними регуляторними властивостями і впливає на пояснювальні механізми їхньої індивідуальної свідомості, поведінки та вибору [163].

Заслуговує на увагу висновок І. Ковальнової, що аналіз наявних підходів визначення змісту і структури педагогічної культури дозволяє виділити інтегральні особистісні характеристики професійних якостей викладача, що є основними параметрами його професійно-педагогічного іміджу. Це такі якості:

педагогічна креативність, педагогічна рефлексія, комунікативність та естетичні якості особистості викладача [184].

Відсутність єдиного тлумачення професійного іміджу призводить до того, що дослідники по-різному підходять до його визначення. Поняття професійно-педагогічного іміджу може розглядатися і як полісемантична категорія, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, вміння індивідуалізувати свій образ, і надавати йому естетичної виразності.

Науковець Т. Іванова, розглядаючи професійний імідж педагога, стверджувала, що „ми живемо у світі, який складається із символів. Саме тому в цій символічній діяльності дуже важливим є формування позитивного символу не лише політика, актора й бізнесмена, але й педагога. Останнім часом виникла потреба і у формуванні, і в зміні іміджу сучасного педагога. Соціокультурна ситуація, яка склалась в освіті сьогодні, потребує змін не лише в окремих формах та методах педагогічної діяльності, але й у свідомості й поведінці самого викладача” [161, с. 76].

Отже, можемо стверджувати, що професійний імідж викладача – образ професійної ролі, який формується самим викладачем і доповнюється його індивідуальним іміджем у процесі взаємодії зі студентами, колегами, соціальним оточенням. Формування іміджу викладача залежить від його природного, психологічного, соціального компонентів і, найголовніше, – від бажання створити особистісний позитивний імідж. Учений А. Калюжний наголошував, що секрет успіху професійного іміджу буде прямо залежати від того, наскільки вдасться створити образ, що відповідає очікуванням інших людей [172].

Сучасне суспільство потребує активних та ініціативних фахівців, які вміють приймати нестандартні рішення, швидко й адекватно реагувати на будь-які проблемні ситуації завдяки високому рівню професіоналізму, розумінню власного призначення, професійної ролі та відповідальності. Тобто потрібні спеціалісти, у яких уже сформовано професійний імідж належного рівня.

Науковець С. Болсун [42] під час психолого-педагогічного аналізу професійного іміджу дійшла висновку, що імідж – це не те, про що варто думати

щохвилини, але це те, про що не потрібно забувати й слід досить часто згадувати, бо це справа першорядної важливості. Значну роль у цьому процесі відіграє освіта, що уможливорює здобути необхідні знання, сформувати й виробити вміння та навички, а також вплинути на розвиток особистісних та вдосконалення професійно значущих якостей, відповідного рівня професіоналізму, вільне володіння професійним усним та писемним мовленням, кінестетикою, власним психофізичним станом, формування конструктивного професійного іміджу тощо. Саме вища освіта повинна об'єднувати в цілісний комплекс навчально-методичну підготовку майбутнього педагога та його особистісний розвиток. Визначення специфіки професійного іміджу майбутнього педагога є предметом наукової уваги. Дослідники довели:

– це імідж, який він (майбутній педагог) формує й відшліфовує не лише протягом власної професійної діяльності, а й упродовж усього життя, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку у вищому навчальному закладі та власний практичний досвід [444, с. 358];

– образ, що становить сукупність внутрішніх (особистісних, професійних якостей, що виражаються в індивідуальному стилі діяльності) і зовнішніх характеристик (культура вербального та невербального спілкування) у сукупності з естетичним оформленням одягу, зачіски, макіяжу та інших атрибутів габітусу, який створюється в результаті прямого їхнього сприйняття в процесі взаємодії вчителя з учнями або побічно через думку інших людей [349];

– складне комплексне утворення у структурі особистості майбутнього фахівця, у якому гармонійно поєднано зовнішні й внутрішні чинники та процесуальні компоненти, що формуються завдяки інтеграції професійних та особистісних характеристик, відповідаючи вимогам соціокультурного середовища, освітнього простору та мистецької освіти [111, с. 66 – 67].

Отже, попри зростаючий науковий інтерес до проблем професійного іміджу майбутнього педагога, аналіз теорії і практики підготовки майбутніх магістрів ПВШ свідчить, що становлення професійного іміджу цієї категорії педагогічних

працівників у навчально-професійній діяльності недостатньо проаналізовано та вивчено.

Узагальнюючи наукові погляди представників психолого-педагогічних досліджень, доходимо висновку, що *професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої школи* – це цілеспрямовано сформований образ, який повністю відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний із метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар'єрного росту, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід.

Логіка дослідження вимагає вивчення професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, особливого фахового співтовариства, що готується для роботи в закладах вищої освіти, а також в інших навчальних закладах, в органах управління освітою і наукою системи державної влади і місцевого самоврядування. Аналіз наукової літератури вказує на певну фрагментарність досліджень професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, лише поодинокі розробки вчених містять певні напрацювання, що є цінними для нашої роботи (В. Бондаренко [49], Н. Гайдук [74], Т. Гнезділова [78], Ю. Дзядевич [111], В. Ісаченко [163], О. Ковальова [185], Л. Ковальчук [186], Л. Оршанський [296], Н. Савченко [349], М. Сперанська-Скарга [379], О. Язловецька [444] та ін.).

Відсутність єдиного тлумачення професійного іміджу призводить до того, що дослідники по-різному підходять до визначення його типології, структури, а також виконуваних ним функцій. Узагальнення поглядів науковців у галузі іміджелогії О. Змановської [151], В. Ісаченко [163] та ін. на визначення типології іміджу уможлиблює стверджувати, що залежно від базисних підстав, що передбачають схожість і відмінності, правомірно виокремити такі типології іміджу:

– за суб'єктом: особистий (імідж конкретної людини); товарний (імідж товару, послуги); груповий (організаційний, корпоративний, національний імідж);

- за характером взаємодії: безпосередній (формується в процесі прямої взаємодії людини з тими, хто її оточує); опосередкований (формується заочно, без особистого контакту прототипу з іміджевою аудиторією);
- за спрямованістю та цілями: публічний, професійно-діловий, комерційний, артистичний, політичний тощо;
- за ступенем досягнення мети суб'єкта: ефективний і неефективний;
- за охопленням іміджевої аудиторії: прицільно-точечний і масовий;
- за співвідношенням індивідуальних особливостей і соціальних вимог: кон'юнктурний (підкоряється вимогам довкілля та очікуванням іміджевої аудиторії); органічний (орієнтований на самовідчуття та самовираження); збалансований (що поєднує обидва компоненти);
- за ступенем самоконтролю: спонтанний та керований;
- за призначенням: „імідж-комфорт” (орієнтований на поліпшення самовідчуття); статусний (орієнтований на підвищення соціального статусу та затвердження в соціальному середовищі); цільовий (орієнтований на досягнення конкретних комерційних і професійних цілей);
- за емоційним забарвленням: позитивний і негативний;
- за цільовою установкою: природний і штучний;
- за ступенем раціональності сприйняття: когнітивний образ (дає „суху” спеціальну інформацію, зорієнтований загалом на вузьких спеціалістів і людей обізнаних), емоційний, чуттєвий (орієнтований на широку аудиторію, який може викликати сильний емоційний відгук);
- за змістовним наповненням, відповідністю його специфіки конкретній діяльності: імідж керівника та його команди; імідж організації; політичний імідж; імідж території (країни, регіону, міста); імідж ідеї, проекту; професійний імідж спеціаліста; особистісний імідж людини.

Щодо розкриття особливостей типології іміджу цікавими є результати дослідження О. Жмирикова [139]. Типологію іміджу автор розглядав у контексті проведення передвиборчої кампанії, але ці викладки можуть бути використані в

межах проведення педагогічних досліджень, бо предметом розгляду є публічна професійна діяльність особи (первинний (імідж, який створюється після першого знайомства аудиторії та кандидата в депутати), вторинний (імідж, який виникає в результаті компромісу між образом ідеальним й образом, найбільш суперечливим ідеальному уявленню), ідеальний імідж (становить сукупність бажаних якостей, на думку електоральних груп, „ядро іміджу має відповідати очікуванням провідної електоральної групи’’)). Отже, для професії педагога важливим є розуміння значення формування позитивного іміджу з орієнтацією на ідеальний імідж. Особливого значення ця орієнтація набуває в процесі створення першого враження та на початку професійної діяльності викладача.

Певну дискусійну ноту вносить дослідниця М. Сперанська-Скарга [380, с. 3], справедливо зазначаючи, що між типами іміджу та його функціями є тісний взаємозв'язок. Саме класифікація типології іміджу уможливорює розуміння природи цього феномену та його функції, які є активними формами вияву сутності та змісту поняття „імідж”, „професійний імідж”. У сучасних наукових працях виділено значну кількість функцій іміджу, які часто є продовженням або частково дублюють одна одну.

На думку вчених Н. Барни [27], Г. Почепцова [328], правильно підібраний та сформований імідж є найефективнішим способом роботи з масовою свідомістю. Це твердження проводиться через призму функційного апарату іміджу: функція ідеалізації (завдяки іміджу бажане видається за дійсне); функція протиставлення (імідж ураховує контрастне уявлення про дійсність); функція ідентифікації (імідж задає апробовані шляхи ідентифікації об'єкта, тобто полегшує прогнозування дій цього об'єкта) [27, с. 31].

Цікавими для дослідження є погляди психолога А. Кононенка [197 – 199], який, аналізуючи функції іміджу, що пояснюють його широке використання в соціальних комунікаціях, визначив функції: психологічного захисту, які дають можливість приховати недоліки, позбутися тривожності, оптимізувати свою поведінку з метою максимального впливу на інших; соціального тренінгу, дозволяють корегувати власну поведінку та адаптувати її до соціальних

комунікацій, що пов'язано з неминучістю та бажаністю виконання ролей у конкретних соціальних групах; соціально-символьного впізнавання (ідентифікації), тобто готовності до обміну соціальними (багатство, влада, успіх, кар'єра) та духовно-моральними цінностями; ілюзорно-компенсаторну – створення ілюзій, компенсація стереотипів повсякденного життя, зберігаючи тим самим особистість, але не порушуючи поведінкових меж групових ролей. Цю думку підтримала й науковець В. Грачкова [87] та зазначила, що в сукупності ці функції складають адаптаційну, соціалізувальну та розвивальну функції іміджу.

Узагальнення поглядів учених, науковців у галузі іміджології (Р. Квеско [176], С. Квеско [176], О. Межерицька [272], М. Сперанська-Скарга [380], В. Шепель [436]) на визначення функцій іміджу уможливило стверджувати, що визначають дві їх групи: ціннісні, технологічні. Так, Р. Квеско, С. Квеско в групі ціннісних функцій виділили – особистісно звеличувану та психотерапевтичну функції, суб'єктивне та об'єктивне призначення ціннісних функцій іміджу; у групі технологічних – соціальну адаптацію, висвітлення кращих особистісно-ділових характеристик, згладжування чи приховування негативних особистісних даних, концентрація уваги людей на себе, розширення вікового діапазону спілкування [176, с. 36 – 38]. Отже, підкреслимо, що саме за допомогою цих функцій, як зазначили вчені, можна вибудувати свій індивідуально-особистісний та професійний імідж.

Ураховуючи науковий досвід В. Шепеля, зауважуємо, що до групи ціннісних функцій належать: особистісно звеличувана, комфортизація міжособистісних взаємин, психотерапевтична; до групи технологічних функцій: міжособистісна адаптація, висвітлювання кращих особистісно-ділових якостей, затінення негативних особистісних характеристик, організація уваги та подолання вікових рубежів [436, с. 19 – 21]. Синтезуючи наукове надбання зазначеного представника іміджології, з'ясуємо, що ціннісні функції іміджу свідчать про його значення у вибудовуванні здорової душевної організації особистості, а знання технологічних функцій передбачає широке практичне його використання.

Учений зацентрував, що „хто сповна володіє функціями іміджу, тому властиво такий стан, який називається магією прихильності” [Там само, с. 21].

Отже, аналіз теоретичної психолого-педагогічної спадщини провідних вітчизняних і зарубіжних учених показав усю складність і багатовимірність функцій іміджу, що яскраво виявляється в різноманітті його визначень і видів. Проте відповідно до мети дослідження перед нами постає потреба у визначенні функцій іміджу саме магістра педагогіки вищої школи.

Найбільш широке коло функцій іміджу висвітлено в дослідженнях І. Симонової [361], яка зазначила, що вони мають ціннісний, регулювальний і технологічний характер. Ми будемо дотримуватися думки, що функції іміджу магістра педагогіки вищої школи поділяються на:

✓ загальні:

– аксіологічна, яка орієнтує на морально-етичні, індивідуальні, професійні цінності та передбачає можливість обміну цінностями;

– регулятивна забезпечує регулювання, соціально-конкретних нормативно-ціннісних уявлень, а також поведінки, зовнішнього вигляду партнерів в умовах спілкування та діяльності;

– самопрезентації, забезпечує стихійне чи цілеспрямоване створення певного враження про себе в інших людей у процесі міжособистісної взаємодії;

– залучення й організації уваги, забезпечує відбір об’єктів (властивостей, характеристик, особливостей) і збереження в пам’яті найбільш значущих із них;

– комунікативна, за допомогою якої забезпечується певний обсяг інформації, її доступність, ефективність обміну інформацією тощо;

– психологічна, полягає в психологічному захисті, у створенні психологічно комфортних умов спілкування (за рахунок адекватного зовнішнього вираження установок і цілей, підвищення комунікабельності), забезпечує привабливість людини за допомогою підвищення впевненості в собі та самооцінки (зокрема й за рахунок компенсації, стилізації, згладжування того, що називають недоліками зовнішності тощо);

– адаптивна забезпечує необхідну соціально-психологічну адаптацію в галузі формальних і неформальних відносин за рахунок поєднання особистих домагань із вимогами та очікуваннями на рівні групових цінностей і норм;

– соціально-символічного пізнання дозволяє людині демонструвати свою готовність до соціальних інтеракцій, виконання соціальних ролей тощо.

✓ у педагогічному аспекті:

– педагогічна, яка реалізується в демонстрації ціннісних моделей поведінки як привабливих зразків для наслідування;

– естетична, зближує з мистецтвом у тому випадку, якщо створення іміджу пов'язано з цілями вираження наявних у реальності характеристик в адекватних формах, з упорядкуванням, перетворенням і вдосконаленням, естетичним впливом, новаціями тощо;

– самовираження, самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення, саморозкриття, що передбачає вивчення себе, повідомлення про себе інформації за допомогою вербальних і невербальних поведінкових актів, тобто самопрезентації;

– перетворювальна, пізнавальна, інформаційно-розвивальна сприяють самоствердженню, духовному та фізичному самовдосконаленню особистості;

– терапевтична, підтвердження вірності ідеї, точності її втілення та досягнення результату викликає позитивні емоції, піднімає настрій, підвищує самооцінку;

– особистісно звеличувана, завдяки якій навколо людини створюється атмосфера привабливості, затребуваності, тяжіння, значущості для інших людей.

✓ у професійному аспекті:

– досягнення цілей, що сприяє досягненню професійних цілей та успіху;

– номінативна, соціальної оцінки, демонстрації компетентності (соціально-психологічної, комунікативної, професійної), професійного тренінгу, професійного контролю, професійної ідентифікації, адаптації, професійного самовираження – ці функції дозволяють людині пристосовуватися до системи

професійних відносин, здійснювати ефективне професійне спілкування та вплив, максимально розкривати професійний потенціал, завойовувати авторитет, посилювати професійну (адміністративну, лідерську) позиції, підвищувати конкурентоспроможність тощо.

Отже, функції іміджу мають ціннісний, регулювальний і технологічний характер, що уможливорює значення його широкого спектра практичного використання та значення в оптимізації різних видів професійної діяльності, пов'язаних із міжособистісним спілкуванням і взаємодією.

Загальновідомо, що імідж створюється у зв'язку з конкретними діловими чи професійними цілями, має психолого-педагогічну специфіку, яка й визначає особливості його формування в кожній конкретній ситуації. У такому випадку імідж допомагає досягати самоповаги та внутрішнього комфорту, успіху, кар'єрного росту; покращувати професійні результати.

На підставі вивчення теоретичних засад сучасної іміджології виокремлюються наукові погляди, що відображають загальну структуру іміджу (Л. Аверченко [332], Ф. Джефкінс [454], Г. Залесов [332], Л. Ковальчук [186], Р. Мокшанцев [332], В. Ніколаєнко [332], Г. Почепцов [328], М. Удальцова [332] та ін.) та структуру іміджу: індивідуального (Е. Бекетова [32], Л. Донська [116], О. Ковтун [187], В. Черепанова [430] та ін.), персонального (М. Збронська [148], О. Панасюк [302], Ф. Хансейкер [419] та ін.), особистісного (Н. Барна [27], В. Бойко [41], О. Змановська [151], А. Калюжний [172], М. Мазоренко [258], Е. Семпсон [455] та ін.), педагогічного (І. Ковальова [184], А. Коханенко [225], І. Симонова [361] та ін.), професійного (Т. Гнезділова [77], О. Горовенко [86], Ю. Дзядевич [111], В. Попова [322; 323], Н. Савченко [349], В. Шепель [436] та ін.), професійно-педагогічного (В. Ісаченко [163], М. Сперанська-Скарга [379] та ін.) тощо. Зазначимо, що структура іміджу – це єдність стійких зв'язків між його складниками, яка збігається зі структурою соціальної психіки [452; 453].

За наявністю безлічі різних поглядів щодо структури іміджу в практичній діяльності доводиться вибирати максимально функційну, на яку легко спиратися в роботі щодо створення іміджу. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на те, що

вчені, науковці, дослідники, практики виділили у структурі іміджу безліч підходів, типів, компонентів тощо. Так, Г. Почепцов виділяє три можливих підходи до іміджу: функційний, за якого виділяють типи іміджу, зважаючи на різне функціонування; контекстний, за якого ці типи знаходять у різних контекстах реалізації, і порівняльний, за якого порівнюють близькі іміджі [328]. У функційному підході Ф. Джефкінс виділяє кілька можливих варіантів іміджу: дзеркальний (уявлення про себе), поточний (погляд на себе з боку), бажаний (до чого прагнемо), корпоративний (імідж організації загалом) і множинний (імідж незалежних структур у єдиній корпорації) [454].

Досліджуючи стан і перспективи іміджелогії, учений Г. Почепцов пропонував набір іміджевих характеристик (біологічний, комунікативний, соціальний, міфологічний, професійний, контекстний типи іміджу), які умовно теж можна назвати структурними елементами, що актуалізуються в реальних умовах, і віднести до загальної структури іміджу.

Фахівець-культуролог Н. Барна [27], науковець О. Змановська [151] запропонували структуру особистісного іміджу, у якій провідні компоненти розташовані в напрямі від зовнішніх мінливих виявів до внутрішніх стабільних якостей: зовнішній вигляд – фізичні дані (зріст, вага, фігура), костюм (одяг, взуття, аксесуари), зачіска, манера поведінки, мова, жести, міміка, особливості голосу тощо; іміджева символіка – ім'я, особисті символи (колір, числа, герб, логотип, марка), особиста атрибутика (деталі й ознаки зовнішнього вигляду, що повторюються), соціальні символи, або символи соціального престижу (гроші, статус у суспільстві, професія, посада, марка авто тощо); соціально-рольові характеристики – репутація (громадська думка про людину, особисті досягнення), ампула (соціальна роль, яку виконує людина), легенда (історія життя людини), місія (соціально важливі цілі, корисність для суспільства); індивідуально-особистісні властивості – професійно важливі якості, домінантні індивідуальні характеристики, стиль взаємин, пропаговані ідеї, базові цінності [27, с. 132 – 133].

У цьому ж аспекті структуру іміджу розглядав учений, психолог В. Бойко, виділяючи: аудіовізуальну культуру особистості (мову, манеру триматися, одяг,

зачіску, відповідні очікування людей); стиль поведінки (професійний, інтелектуальний, моральний, емоційний, комунікативний, естетичний, етичний); внутрішню філософію, систему цінностей людини (життєві установки, моральне кредо, систему відносин), що накладає відбиток на зовнішність і манеру поведінки; атрибути, що підкреслюють статус і звички особистості (інтер'єр офісу, автомобіль, домашні тварини тощо); психологічний „Я-образ” (образ партнера, що привертає увагу – спокійний, активний, доброзичливий тощо) [41].

Англійська дослідниця Е. Семпсон [455] зауважувала на особистісному іміджеві як поєднанні низки зовнішніх і внутрішніх чинників, що задають самоімідж (образ, що представляється людиною довкілля, впливаючи з минулого досвіду та відображаючи теперішній стан самоповаги), імідж, що сприймається (становить перероблену й оцінену інформацію, тобто як бачать нас інші) і необхідний імідж (образ, який створюється відповідно до конкретних очікувань людей та є найнеобхіднішим у цей час). Водночас, академік Міжнародної академії іміджелогії, учений А. Калюжний пропонував такі типи іміджу: імідж самосприйняття; імідж, що сприймається іншими; потрібний імідж (особистий та професійний) [172]. Отже, така методологічна схема виокремлює структуру іміджу згідно з критерієм ставлення до суб'єкта формування, суб'єкта сприйняття чи взаємодії між ними.

Ми цілком погоджуємося з обстоюваною вченими думкою щодо особистісного іміджу, бо, на наш погляд, вияв особистісних якостей сприяє реалізації професійних функцій особистості, допомагає її кар'єрному зростанню та досягненню майстерності в певній галузі діяльності.

Наукова позиція В. Шепеля засвідчила актуальність та доцільність самопрезентації як мистецтва створення професійного іміджу, тобто „уміння подавати себе, привертаючи до себе увагу, актуалізуючи інтерес людей до якихось своїх відео-, аудіоякостей” [456, с. 309]. У загальному значенні самопрезентацію визначають як процес формування уявлення або враження про себе в соціальному середовищі, що нас оточує. Під метою самопрезентації розуміють створення та донесення власного іміджу іншим людям. Процес

самопрезентації має глибинний характер і впливає не лише на соціальну сферу особистості, а й формує образ „Я”, впливає на ставлення людини до себе.

Базова модель технології іміджування складається з таких позицій самопрезентації: „Я-концепція” (морально-психологічна підготовка), „фейсбілдинг” (створення особи з урахуванням усіх супутніх чинників), „кінесика” (тілесне інформування), „дизайн одягу” (підбір і носіння одягу, використання аксесуарів), „володіння словом” (риторична оснащеність), „флюїдне випромінювання” (створення особистісного „біоенергетичного поля”), „комунікативна механіка” (майстерність спілкування) [436]. Отже, позиції самопрезентації можна розглядати як структурні компоненти іміджу, механізми формування позитивного ставлення до себе з боку інших людей та маніпуляції на основі досягнутого ефекту тяжіння; як засіб зазирнути в глибину власної самосвідомості й переоцінити поведінку та стосунки з навколишнім світом.

Досить ґрунтовно викладено структурно-компонентний аналіз індивідуального іміджу педагога спеціалістом з іміджелогії В. Черепановою, яка представила її у вигляді динамічної моделі, що включає внутрішній рівень – відносно статичне ядро іміджу (Я-концепція, цінності, установки, знання, уміння) і зовнішній рівень іміджу (візуальний, аудіальний, ольфакторний, кінестетичний образи) [431]. Модель іміджу, за Л. Донською [116], передбачає у структурі іміджу викладача ядро іміджу (природний компонент), внутрішній рівень (особистісний, професійний, поведінковий компоненти) і зовнішній рівень (візуальний, аудіальний, ольфакторний, кінестетичний компоненти). Тобто структурно імідж становить комплекс характеристик, доступних сприйняттю, що забезпечують, з одного боку, статичність (ядро іміджу), з іншого – динамічність (зовнішній складник іміджу), що знаходяться у складній взаємодії.

Провівши ґрунтовний аналіз різних підходів до визначення структури педагогічного іміджу, науковець І. Симонова [361], розділяючи погляди В. Черепанової, виділила щодо фахівця чотири групи компонентів: ядро іміджу (Я-концепція, духовність, ціннісні орієнтації), індивідуально-особистісний (індивідуальні властивості (вік, стать)), конституціональні (статура, риси

обличчя); особистісні властивості (бажання, інтереси, схильності, ідеали, світогляд, переконання тощо)) і соціальні компоненти (соціальний статус, соціальні ролі, моделі рольової поведінки, соціальне та матеріальне середовище проживання, стиль життя, основні канали соціальних контактів тощо), професійний комплекс (професійна ідентичність як відповідність людини та професії, розуміння своєї професії, прийняття себе в професії, рівень професійної культури та інші якості, які характеризують фахівця в умовах основної діяльності). Погоджуємося з думкою вченої, що „професійний компонент в іміджі, по суті, відображає професійний портрет персони” [Там само, с. 18].

Розглядаючи педагогічний імідж як складну систему, Т. Гнезділова [77] виділила три основних складники, що забезпечують його повноту та цілісність: габітарний, кінетичний та мовний іміджі. Дослідник О. Панасюк [302] до структури включив: середовищний, оречевлений, вербальний; А. Коханенко [225] поряд із зазначеними вище додає особистісний та професійний іміджі.

Фахівець у галузі психології професійного розвитку особистості Л. Мітіна розглянула професійний імідж як складне утворення, представлене такими складовими компонентами: зовнішніми (зовнішність, манери, мова, голос, міміка, хода тощо); внутрішніми (інтелект, спосіб мислення, ідеї, інтереси, ерудиція тощо); процесуальними (форми спілкування, темперамент, професіоналізм, виразність, темп, традиції); образом (який виникає під час появи людини й залишається під час її зникнення) [275].

Структура професійного іміджу, на думку В. Попової, складається з „особистісної” і „професійної” характеристики, які застосовуються щодо об’єкта-фахівця, імідж якого формується, а „соціальні” і „соціально-комунікативні” – щодо суб’єкта, який займається заданою діяльністю, а також до контексту, у якому відбувається комунікаційна взаємодія [323, с. 248]. Отже, така структура іміджу вказує на основні його характеристики, комплексний розгляд й урахування яких дозволяє систематично та структурно вибудувати образ конкретної спеціальності.

Група авторів (Л. Аверченко, Г. Залесов, Р. Мокшанцев, В. Ніколаєнко, М. Удальцова), зближуючи поняття іміджу і персоніфікації, включають у структуру іміджу і природні властивості особистості, і спеціально створені. Складниками іміджу є такі якості особистості: професіоналізм, компетентність, моральна надійність, гуманітарна освіченість. Крім того, імідж, на їхню думку, говорить і про зовнішній вигляд, і про внутрішній світ людини [332].

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що до структури іміджу (індивідуального, особистісного, педагогічного, професійного тощо) зверталась значна кількість учених, науковців, дослідників, практиків, не всі вони знайшли відображення в тексті роботи. Погляди деяких з них представлено в додатку Б.

Узагальнивши наявні підходи до структури іміджу, докладно вивчивши його елементи, виявлені в психолого-педагогічній науковій літературі, та додавши власний досвід, ми спробували виділити структурні компоненти професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ: особистісний – із погляду самого майбутнього магістра (яким він прагне представити себе студентам, що хоче про себе заявити суспільству) та фаховий – із погляду вимог до викладача з боку держави та суспільства (яким вони уявляють педагога як просвітителя та носія освітнього досвіду).

Зазначимо, що для чіткого уявлення про особистісний і фаховий структурні компоненти їх наповнено конкретними характеристиками, назви яких співвідносяться одна з одною, але відрізняються відповідно до своєрідності особистісного та фахового складників професійного іміджу. Особистісний тією чи тією мірою, у тих чи тих особливостях притаманний кожній людині, фаховий має професійну спрямованість.

Перший компонент – *особистісний (базовий)* – включає: зовнішній (габітарний) (фізичні параметри, зовнішність, природна чарівність, особливості голосу тощо); внутрішній (внутрішня філософія) (життєві установки, моральне кредо, Я-концепція, цінності тощо); імідж-символіку (ім'я, прізвиська, колір, числа тощо); імідж-легенду (життєвий шлях) (біографія); середовищний (дім, інтер'єр квартири, місця проведення дозвілля, хобі тощо); індивідуально-

особистісні якості, що визначають імідж (толерантність, альтруїзм, інтелігентність, проникливість, винахідливість, креативність, контактність, дружелюбність, терплячість, завзятість у досягненні мети, тактовність, урівноваженість, відданість, охайність, моральна надійність тощо); особистісний (самоімідж, бажаний імідж); вербальний (голос, тембр, гучність голосу, дикція, інтонація, манера говорити, стиль і звороти мови тощо); невербальний (кінетичний) (пантоміміка (постава, хода, жестикуляція, поза, манера триматися) й міміка (вираз обличчя, точка спрямування погляду, його тривалість, посмішка) тощо) іміджі.

Другий компонент – *фаховий (надбудова, доповнення)* – включає: зовнішній (габітарний) (одяг, взуття, аксесуари, зачіска, манера поведінки, прикраси, макіяж тощо); внутрішній (внутрішня філософія) (знання, уміння, рівень професійної освіти, система відносин тощо); імідж-символіку (нагороди, відзнаки, наукові звання, посада, рейтинг, гроші, становище в суспільстві, професія тощо); імідж-легенду (життєвий шлях) (досягнення, заслуги, професійний досвід тощо); середовищний (місце роботи, внутрішнє оформлення та чистота кабінету, предмети інтер'єру тощо); професійні якості, що визначають імідж (висока кваліфікація, відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність у роботі, професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, майстерність, ерудиція, оптимізм, талант, творчі здібності, емпатичність, рефлексія, уміння працювати в команді тощо); особистісний (необхідний імідж); вербальний (інформація про інтелект людини (її IQ), котра формується на підставі того, як і що вона говорить, володіння різними мовленнєвими стилями – побутовим, діловим, науковим, художнім, сенс сказаного, логічність і аргументованість мовлення, почерк тощо); невербальний (кінетичний) (пантоміміка (постава, хода, жестикуляція, поза, манера триматися) і міміка (вираз обличчя, погляд, посмішка) тощо); продуктивний (уречевлений) (матеріальна продукція (підручники, монографії, програми, наукові статті, візитка, автограф тощо), інформаційні повідомлення (лекції, семінари, диспути тощо)) іміджі.

Для більш глибокого вивчення професійного іміджу та цілеспрямованого впливу на його формування було виділено змістовні компоненти. Оскільки поняття професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ є ключовим для комплексного розуміння процесу становлення фахівця в сучасній освітній парадигмі, то актуальним є виокремлення змістовних компонентів цієї педагогічної дефініції. Узагальнюючи досвід сучасних науковців, дослідників (див. додаток Б) та спираючись на структурні компоненти (особистісний та фаховий), визначимо змістовні компоненти структури професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, які становлять гармонійне поєднання стимулювального, інтелектуального, поведінкового, аналітико-результативного компонентів (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Змістовні компоненти структури професійного іміджу
майбутніх магістрів ПВШ**

Назва компонента	Зміст компонента
Стимулювальний компонент	Свідоме управління мотиваційною стороною освітньої діяльності, інтересами; прагнення до вирішення поставлених освітніх завдань, орієнтація на особистісно-професійний розвиток; усвідомлення реальної значущості іміджезорієнтованих знань і внутрішня потреба в їх засвоєнні; позитивне ставлення до навчальної та позанавчальної діяльності, бажання створювати позитивний професійний імідж
Інтелектуальний компонент	Особливості розумових процесів, якість уявлення, фундаментальність системи загальнонаукового й спеціалізованого знання з іміджелогії, розуміння значущості іміджу для майбутньої професії
Поведінковий компонент	Сприймання, осмислення, узагальнення, систематизація, закріплення та застосування на практиці іміджезорієнтованих знань; уміння застосовувати отримані знання при створенні особистого та фахового іміджу; особливості формування професійних якостей
Аналітико-результативний компонент	Уміння адекватно оцінити власні професійний імідж і рівень педагогічної компетентності, самоаналіз досягнутих у процесі освітньої діяльності результатів, самоконтроль

Отже, професійний імідж майбутнього магістра ПВШ характеризується гармонійною єдністю особистісного й фахового структурних компонентів та змістовних компонентів (стимулювальний, інтелектуальний, поведінковий, аналітико-результативний), які сприяють зростанню професіоналізму та наближають до вершин професійної майстерності. При цьому очевидно, що особистісний та фаховий компоненти мають свою специфіку, яка й визначає особливості формування іміджу в кожному конкретному випадку. О. Отич підкреслила, що коли обидва компоненти позитивні („і людина хороша – і фахівець добрий”), педагогічна взаємодія є оптимальною, якщо ж вони не узгоджуються (негативні), то з’являються ускладнення в її процесі [299, с. 58].

Структуру професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи представлено на рис. 1.1.

Підсумовуючи, наголосимо, що результатом професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ є їхня готовність до практичної педагогічної діяльності, якісним показником якої є певний рівень сформованості професійного іміджу. З цих міркувань роль фахової підготовки у формуванні професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ набуває особливої значущості, адже саме в ній повинна надаватися така освітньо-виховна послуга, яка продукує „виробництво” нового знання, формування способів фахової діяльності, усвідомлення цінностей, особистісних сенсів, розкриття здібностей фахівця, що в результаті забезпечить подальший розвиток гармонійно розвиненої особистості високої культури й професіоналізму, створить реальні передумови для її подальшого саморозвитку та „зростання” педагогічної майстерності.

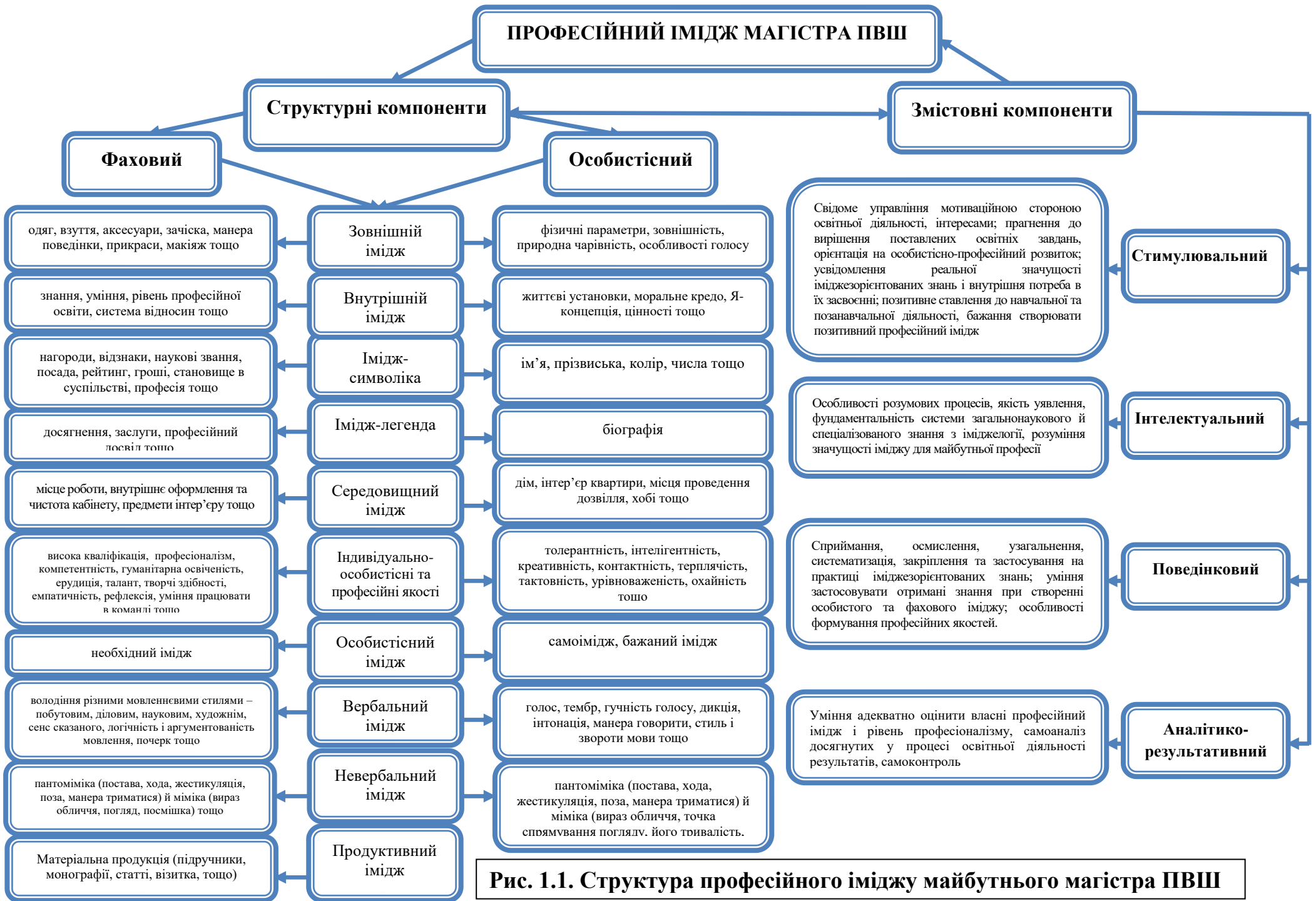

Рис. 1.1. Структура професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ

1.3. Діагностика вихідного стану професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи

Проведений аналіз категорії „імідж” в історико-педагогічній та сучасній науковій літературі, теоретичне дослідження сутності професійного іміджу, його структури та функцій виявилися достатніми та необхідними підставами для подальшого наукового пошуку, що логічно передбачає проведення діагностики сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи з метою визначення його дійсного стану. Експериментальне обстеження було організовано, виходячи із слабкої розробленості досліджуваної проблеми.

Метою констатувального експерименту цієї роботи є діагностика рівня сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Відповідно до поставленої мети виділено завдання констатувального експерименту:

- аналіз науково-методичного забезпечення щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ;
- виокремлення критеріїв і показників для визначення рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ;
- розроблення діагностичного інструментарію дослідження рівня сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ;
- на основі аналізу результатів розроблених методик діагностувати рівень сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Експериментальною базою були ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (м.Слов’янськ), Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. Респондентами

стали майбутні магістри спеціальності 011 Науки про освіту та викладачі випускових кафедр педагогіки вищої школи. Загалом цією розвідкою було охоплено 30 викладачів та 69 студентів.

З метою вивчення сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ констатувальний експеримент проходив за трьома напрямками:

- перший – аналіз науково-методичного забезпечення щодо формування професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ;
- другий – виявлення іміджевих знань і використання їх на практиці викладачами ЗВО;
- третій – вивчення сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Розвідувальне дослідження науково-методичного забезпечення щодо формування професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ.

Метою цього напрямку є аналіз освітнього (програм і планів з предметів, плану виховної роботи куратора академічної групи тощо) забезпечення фахової підготовки майбутніх магістрів ПВШ, отримання додаткової інформації про форми роботи щодо формування професійного іміджу, діагностична робота щодо визначення рівня сформованості професійного іміджу в майбутніх фахівців.

Сучасна психолого-педагогічна наука містить значну кількість досліджень щодо професійної підготовки майбутніх педагогів до навчально-виховної діяльності в закладах освіти. Так, проблемам професійної підготовки майбутніх педагогів і аналізу навчальних дисциплін за циклами підготовки присвятили свої наукові роботи І. Багаєва [23], Є. Безсмолий [31], В. Бондаренко [49], Ю. Дзядевич [111], В. Ісаченко [163], О. Ковальова [185], Л. Ковальчук [186], С. Мартиненко [267], Л. Оршанський [296], Н. Приходькіна [329], І. Размолодчикова [340], М. Сперанська-Скарга [379] та ін. Зазначимо, що аналіз навчальних програм і планів освітньо-професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ висвітлено частково в студіях вітчизняних науковців.

Отже, у межах дослідження необхідним і актуальним є детальне висвітлення змісту навчальних дисциплін за циклами фахової підготовки

майбутніх магістрів ПВШ, аналіз організації фахової професійно-педагогічної освіти у ЗВО.

Організація вищої професійної освіти здійснюється відповідно до Закону України „Про вищу освіту” та реалізується за допомогою системи стандартів вищої освіти – „сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності” [146].

Згідно зі ст. 5 Закону України „Про вищу освіту” (2014 р., із змінами та доповненнями 2017 р.), магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності [146].

У процесі дослідження ретельно проаналізовано навчальні та робочі програми дисциплін спеціальності: 011 Науки про освіту, спеціалізація „Педагогіка вищої школи” (2016 – 2017 навчальний рік).

Підготовка фахівців спеціальності 011 Науки про освіту спеціалізації „Педагогіка вищої школи” здійснювалась на основі нормативно-правових документів: Закону України „Про вищу освіту” (від 01.07.2014 р.), Національної рамки кваліфікацій. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України (від 23 листопада 2011 р. № 1341), Постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2015 р. № 266 „Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти”, Наказу МОН України від 06.11.2015 р. № 1151 „Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (від 29.04.2015 р. № 266),

Методичних рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти : проект Міністерства освіти і науки України (2016 р.), Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187, Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти (постанова КМ України від 30 грудня 2015 р. № 1187 „Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності закладів освіти”, Положення Міністерства освіти і науки України „Про організацію науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах”, Положення „Про магістратуру ДДПУ”, Положення „Про організацію педагогічної практики в ДДПУ” тощо.

Метою підготовки магістрів спеціальності 011 Науки про освіту є оволодіння поглибленими фундаментальними знаннями та спеціальними вміннями інноваційного характеру та досвідом їх застосування й продукування нових знань для вирішення проблемних педагогічних і науково-дослідних завдань у галузі педагогіки вищої школи; забезпечення рівня освіти, який дозволить здійснювати професійну діяльність викладача ЗВО та наукового співробітника з педагогічних наук відповідно до вимог європейського та державного стандартів вищої освіти.

Зміст освіти для відповідної спеціальності затверджено ОПП підготовки, що дає підстави для розробки робочих навчальних планів, програм дисциплін за спеціальністю 011 Науки про освіту спеціалізацією „Педагогіка вищої школи”. ОПП підготовки студента на магістерському рівні – 1,4 року.

Проведений аналіз підготовки фахівців спеціальності 011 Науки про освіту спеціалізації „Педагогіка вищої школи” у ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” показав, що освітньо-професійна програма включає поглиблену фундаментальну, соціально-гуманітарну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовки. Навчальний план підготовки магістрів ПВШ складається з двох частин – нормативної та варіативної, куди входять два цикли: перший – загальної підготовки; другий – фаховий (професійно-практичний), до якого входять нормативні, вибіркові навчальні дисципліни за вибором навчального закладу та за вибором студента.

Навчальним планом передбачена державна атестація випускників, яка здійснюється у формі захисту магістерських робіт, що виконує кваліфікаційну функцію – контроль та оцінку рівня знань, отриманих студентом упродовж навчання. Основне завдання майбутнього магістра – продемонструвати рівень засвоєння матеріалу дисциплін, уміння самостійно аналізувати складні явища та процеси, вести науковий пошук і вирішувати наукові завдання, логічно й послідовно висловлювати свої професійні переконання, здійснювати самоконтроль та критично оцінювати власні вміння та навички, активно використовувати набуті знання у своїй професійній діяльності.

Аналіз навчального плану підготовки майбутніх магістрів ПВШ показав, що в першому циклі загальної підготовки передбачено вивчення таких дисциплін: „Філософія освіти і науки”, „Іноземна мова” та „Психологія вищої школи” (нормативні навчальні дисципліни); „Інтелектуальна власність”, „Сучасні інформаційні технології” (вибіркові навчальні дисципліни за вибором навчального закладу); у другому – фаховому (професійно-практичному): „Теорія і практика вищої професійної освіти в Україні”, „Педагогічна та професійна психологія”, „Фізична культура та психофізіологічний тренінг”, „Моделювання освітньої підготовки і професійної діяльності фахівця”, „Системний підхід у вищій освіті”, „Педагогічний контроль в системі освіти”, „Дидактичні системи у вищій освіті”, „Соціальна та екологічна безпека діяльності”, „Педагогіка вищої школи”, „Асистентська та науково-дослідна практика” (нормативні навчальні дисципліни); „Культура професійного мовлення викладача вищої школи”, „Охорона праці в галузі освіти” (вибіркові навчальні дисципліни за вибором навчального закладу); „Міжкультурні комунікації в професійно-педагогічній сфері”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи”, „Методика викладання дисциплін у вищій школі”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”, „Методологія і методика педагогічних досліджень” (вибіркові навчальні дисципліни за вибором студента) (див. додаток В). Вочевидь, кожна з навчальних дисциплін відіграє певну роль у формуванні професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Проведений аналіз змісту освіти, визначеного в ОПШ підготовки магістрів за спеціальністю 011 Науки про освіту спеціалізацією „Педагогіка вищої школи”, засвідчує, що формування професійного іміджу базується на вивченні навчальних дисциплін фахового (професійно-практичного) циклу, що мають значний вплив на всебічний розвиток особистості майбутнього магістра ПВШ, сприяють формуванню критичного мислення, креативності, активної життєвої позиції, розуміння соціального значення своєї професії й, відповідно, розуміння власного місця в системі соціальних відносин, здатності до критичної оцінки власного професійного досвіду, свідомого вибору шляхів і методів удосконалення своїх особистих і професійних якостей тощо.

Для визначення змістовного наповнення окремих навчальних програм та планів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ було проведено їх аналіз у ДВНЗ „ДДПУ” на кафедрі педагогіки вищої школи, задіяній в експерименті.

У процесі дослідження визначено перелік дисциплін, встановлено загальний обсяг годин, відведених ОПШ підготовки магістрів на їх вивчення, виокремлено змістові модулі, окремі теми, у яких розкриваються різноманітні аспекти формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. Відтак, спробуємо схарактеризувати навчальні дисципліни, у яких висвітлюються певні ЗМ, окремі теми щодо професійного іміджу та його значення для викладача вищої школи, що забезпечують розвиток у студентів системи знань, умінь, властивостей особистості, необхідних для формування гармонійної єдності особистісного та професійного компонентів, які сприяють зростанню професіоналізму та наближають до вершин професійної майстерності.

Розвідувальний аналіз показав, що найзмістовніше питання іміджу та його структурних компонентів висвітлено в навчальних дисциплінах „Культура професійного мовлення викладача вищої школи”, „Педагогіка вищої школи”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” й „Асистентська та науково-дослідна практика”, у ході яких студенти використовують набуті знання

для впровадження в практичну діяльність, засвоєння елементів викладацького досвіду.

Студіюючи „Культуру професійного мовлення викладача вищої школи” (90 год. – 20/10/60) [397], зазначимо, що його мета – допомогти майбутнім магістрам засвоїти систему мовних норм на різних рівнях її вивчення й опанувати основні правила мовленнєвої культури майбутнього викладача. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти отримують знання щодо основ мовних норм на різних рівнях її вивчення; чинників, що сприяють відхиленню від нормованого мовлення студентів; основних ознак культури мовлення; мовленнєвого етикету; формуються вміння правильно застосовувати мовні норми у своєму мовленні; давати кваліфікований аналіз поширеним мовним помилкам; знаходити ознаки культури мовлення в текстах (рукописних і друкованих); досконало володіти лінгвістичною термінологією та з її допомогою ідентифікувати весь набір мовних категорій; правильної вимови, а також доцільного вживання норм мовленнєвого етикету тощо (див. додаток Д.1).

Отже, представлена дисципліна має великий вплив на формування мовних норм і на розвиток мовленнєвої культури майбутнього викладача. Але викладачі кафедри германської та слов'янської філології, за якою закріплена дисципліна, усе-таки основний акцент роблять на види мовленнєвої діяльності, звукову систему мови, слововживання, граматичну систему мови, морфологію, синтаксис тощо. Для формування професійного іміджу важливий вербальний складник – голос, тембр, гучність голосу, дикція, інтонація, манера говорити, стиль і звороти мови тощо, на якому недостатньо акцентовано увагу під час вивчення дисципліни.

Зміст навчальної дисципліни „Педагогіка вищої школи” (90 год. – 20/70) [362] спрямований на поглиблення, розширення, інтеграцію знань із педагогіки, педагогічної майстерності, навчально-виховних технологій; практичне опанування майбутніми магістрами різними формами організації навчально-виховного процесу у ЗВО; виховання в студентів особистісних якостей майбутнього викладача вищої школи; відповідального ставлення до виконання

професійних обов'язків; прагнення постійно займатися самонавчанням, саморозвитком, самовдосконаленням тощо.

Програма навчальної дисципліни містить такі ЗМ: загальні засади педагогіки вищої школи; дидактика вищої школи; виховання у вищій школі (див. додаток Д.2). Так, у ЗМ „Загальні засади педагогіки вищої школи” розглядається тема „Особливості діяльності та педагогічна культура викладача вищої школи”: особливості діяльності викладача ЗВО; професійно-педагогічне спілкування й типологія особистості викладача вищої школи; сутність, складники та зміст педагогічної культури викладача ЗВО; педагогічна техніка, особливості її вияву в діяльності викладача вищої школи. У ЗМ „Виховання у вищій школі” розглядається тема „Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента, критерії вихованості студентів”: методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента; самовиховання студентів в умовах ЗВО та його мотивація; індивідуальна виховна робота зі студентами; концепції виховної роботи з урахуванням особливостей і традицій навчального закладу; діяльність куратора академічної групи.

Отже, ці теми в навчальній дисципліні „Педагогіка вищої школи” найбільш сприятимуть формуванню професійного іміджу майбутнього магістра, але, на наш погляд, необхідно дещо змінити їхнє змістове наповнення (змістове наповнення розглянуто у п. 2.2).

Навчальна дисципліна „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи” (90 год. – 8/22/60) [407] забезпечує формування в студентів знань, умінь та навичок етичної поведінки в різних професійних ситуаціях. У результаті вивчення навчальної дисципліни майбутні магістри знайомляться з визначенням сутності низки понять (етика викладача вищої школи, моральна свідомість педагога, етичні принципи та цінності педагогічної діяльності, моральний обов'язок і відповідальність викладача, педагогічна справедливість тощо); історичними особливостями розвитку педагогічної етики; особливостями моральної свідомості викладача; основними морально-особистісними якостями, які повинні бути розвинуті у викладача ЗВО; етичними

нормами та принципами професійної діяльності викладачів; психолого-педагогічними засадами морального самовдосконалення викладачів тощо. Програма навчальної дисципліни містить такі ЗМ: теоретичні аспекти духовної професійно-педагогічної культури та етики викладача вищої школи; практичні аспекти духовної професійно-педагогічної культури та етики викладача вищої школи (див. додаток Д.3).

На особливу увагу в дослідженні заслуговує ЗМ „Практичні аспекти духовної професійно-педагогічної культури та етики викладача вищої школи”, до якого входять теми: національне виховання як чинник формування духовної культури; педагогічна майстерність викладача ЗВО як розкриття його духовного потенціалу; психолого-педагогічні проблеми формування духовної професійно-педагогічної культури та етики викладача вищої школи; сучасні технології педагогічного спілкування. Вочевидь, ці теми сприяють формуванню професійно-педагогічної культури та етики – вияву викладачем власного „Я” у професійно-педагогічній діяльності; розширенню наукового світогляду, ерудиції, духовного багатства; розвитку педагогічної майстерності, педагогічних здібностей, природно-педагогічних людських якостей, педагогічної техніки (культура зовнішнього вигляду, культура мови, культура спілкування, педагогічна етика, педагогічний такт), прагненню до самовдосконалення; розумінню професійного педагогічного обов’язку, педагогічної справедливості, честі й авторитету, тобто формуванню професійного іміджу.

Важливі аспекти щодо формування професійного іміджу майбутнього викладача вищої школи найґрунтовніше мають вивчатися в навчальній дисципліні „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” (90 год. – 6/24/60) [65], мета якої полягає в стимулюванні майбутніх магістрів до професійного самовиховання, формування в них потреби в неперервному самовдосконаленні та свідомого ставлення до створення ефективного професійного іміджу. Програма навчальної дисципліни містить такі ЗМ: теоретичні засади формування педагогічної майстерності та іміджу викладача ЗВО; майстерність педагогічного спілкування; взаємодія викладача та аудиторії (див. додаток Д.4).

Аналіз програми показав, що тема, яка розкриває теоретичні положення професійного іміджу та сприяє його формуванню, лише одна – „Персональний імідж сучасного педагога в корпоративній культурі освітнього закладу”. Зокрема, у темі розкриваються питання: поняття іміджу, його типи; корпоративна культура вишу; компетентність, професіоналізм та толерантність як важливі складники іміджу викладача; імідж як цілісний образ, єдність внутрішнього та зовнішнього, зміст та форми; структура та функції іміджу; імідж – стандарт сучасного педагога; PR-технології побудови персонального іміджу на ґрунті особистісних ресурсів; етапи побудови персонального іміджу; становлення індивідуальності як результати розвитку й усвідомлення своїх здібностей та інтересів; співвідношення свідомого та несвідомого у сприйнятті іміджу педагога; вікові особливості в побудові та сприйнятті іміджу.

На наш погляд, зміст теоретичних питань і практичних завдань щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ необхідно розширити. Ми пропонуємо замість ЗМ „Майстерність педагогічного спілкування” (питання культури педагогічного спілкування розкрито у двох дисциплінах, проаналізованих у п. 1.3) увести „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”. Його призначення специфічне: він покликаний забезпечити розвиток професійно важливих якостей майбутнього викладача ЗВО – уваги, уяви, емпатії, рефлексії, здатності до саморегуляції, динамічного впливу тощо, що дозволяє йому творчо розв’язувати проблеми професійно-педагогічної взаємодії. Це дасть можливість майбутнім магістрам стати не тільки спостерігачами й аналітиками, а й активними перетворювачами власної особистості (структура та зміст змістового модуля розглянуто в п. 2.2).

На увагу заслуговує „Асистентська та науково-дослідна практика” (315 год.) [363], яка є складовою частиною основної освітньої програми вищої професійної освіти. Асистентська практика забезпечує належний професійний досвід та соціально-професійну адаптацію майбутнього магістра ПВШ. У процесі проходження практики студент має можливість безпосередньо спостерігати за роботою викладачів, адже їхній досвід роботи, манера викладання, зовнішній

вигляд має важливе значення для формування особистості майбутнього магістра та його професійного іміджу. Мета асистентської науково-дослідної практики: учити студентів творчо використовувати в педагогічній діяльності викладача теоретичні знання та практичні вміння, набуті в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, окремих методик і спеціальних дисциплін та застосовувати їх на практиці; формувати й розвивати професійні навички викладача вищої школи; оволодівати основами педагогічної майстерності, уміннями й навичками самостійного ведення навчально-виховної й викладацької роботи (див. додаток Д.5). Отже, асистентська практика дозволяє використовувати набуті знання для формування необхідних професійних знань, умінь і навичок у практичній діяльності, засвоїти елементи викладацького досвіду, практично спробувати свої сили в обраній професії, навчитися застосовувати у професійній діяльності знання, отримані на заняттях. Організація асистентської практики спрямована на забезпечення безперервності й послідовності оволодіння студентами навичками й уміннями професійної діяльності, підвищення професіоналізму та педагогічної майстерності відповідно до рівня підготовки магістра ПВШ.

На нашу думку, аналіз змісту дисциплін дає підстави стверджувати, що повною мірою в магістрантів не забезпечується формування професійного іміджу. У жодному разі не применшуючи значення таких дисциплін, як „Педагогіка вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”, усе-таки було б доцільно додати теми щодо професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи.

Отже, узагальнюючи висновки щодо проведеного аналізу змісту навчальних дисциплін фахового (професійно-практичного) циклу, зазначимо, що в процесі їх вивчення майбутні магістри ПВШ оволодівають компетенціями (знаннями та досвідом, необхідними для ефективної професійної діяльності): загальними (фундаментальні знання філософії та методології науки, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей; сприйняття етичних норм поведінки щодо себе та інших

людей; здатність учитися, до системного мислення, до критики й самокритики; креативність, адаптивність і комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; турбота про якість виконуваної роботи); спеціальними (оцінювати власний рівень готовності до педагогічної діяльності у ЗВО; проектувати шляхи власного професійного зростання та саморозвитку; визначати індивідуальні властивості уяви, здійснювати тренування відтворювальної, творчої уяви; мобілізувати своє творче робоче самопочуття; самооцінювати власну зовнішню виразність, здійснювати доцільне невербальне самовираження, читати невербальну інформацію; розвивати техніку усного мовлення (якості голосу, інтонацію, дикцію, темпоритм); розпізнавати та аналізувати стилі педагогічного спілкування; конструювати власне педагогічне спілкування, керуючись знаннями особливостей цього процесу, його правил, шляхів долаття труднощів, уникнення зон утворення бар'єрів спілкування, використовуючи різні елементи педагогічних стилів залежно від цілей спілкування; здійснювати активне слухання: ставити питання для уточнення інформації, передавати думку своїми словами, відображати емоції співрозмовника, резюмувати почуте; розвивати професійну самосвідомість, здійснювати самовиховання та самоосвіту на основі самоконтролю власної педагогічної діяльності; свідомо формувати професійний імідж як цілісний образ, єдність внутрішнього та зовнішнього, змісту та форми з усвідомленням його вікових та гендерних особливостей; діяти відповідно до кодексу педагогічної етики тощо), що певним чином забезпечує формування професійного іміджу в поєднанні його структурних компонентів – особистісного та фахового.

У сучасному світі важливу роль у організації навчально-виховного процесу, формуванні теоретичних знань, наукових поглядів, розширенню світогляду майбутніх фахівців у вишівському навчанні виконують бібліотеки як їхні підрозділи, що забезпечують інформаційну підтримку всієї вишівської освіти та діяльності загалом.

Будучи провідним підрозділом вишу, бібліотека сприяє формуванню знань, умінь та навичок молоді, самостійній інформаційно-пошуковій діяльності, тому що лекції, практичні та семінарські заняття не можуть дати всього комплексу

знань, якими повинен оволодіти студент. У світлі вимог Болонської системи великого значення набуває самостійна робота з додатковою науковою, навчально-методичною літературою тощо. Отже, головним завданням вишівської бібліотеки є забезпечення оперативної та якісної інформаційної підтримки освітнього процесу у виші з максимально ефективним використанням бібліотечних ресурсів і сучасних інформаційних технологій.

Проведений аналіз фондів бібліотеки ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” з метою виявлення забезпеченості науковою, навчально-методичною літературою за напрямом „Імідж. Професійний імідж сучасного педагога” показав, що відсоток пропозицій літератури з іміджології досить обмежений (див. додаток Е.1). Існує потреба в психолого-педагогічній, професійній літературі з іміджології, літератури різних жанрів і напрямів, особливо про вміння розташувати до себе людей, з якими працюєш і спілкуєшся, тобто як створити свій неповторний імідж; секрети досягнення успіху за допомогою іміджу; вміння миттєво викликати симпатію до себе, вміло користуватися мовою жестів, підбирати костюм і накладати макіяж, спілкуватися з колегами, керівництвом тощо; опанування мистецтвом публічних виступів (зокрема доповідей, лекцій тощо), розмов по телефону тощо. Хоча зараз книжковий ринок відрізняється зростанням продукції відповідної тематики, проте кількісні показники далеко не завжди відповідають якісним. І навіть при достатній кількості книжкової продукції ми постійно стикаємося з дефіцитом галузевої педагогічної літератури.

Отже, для якісної підготовки майбутніх магістрів ПВШ щодо формування професійного іміджу ми вважаємо (рекомендуємо) за потрібне доукомплектувати фонди спеціальною літературою (див. додаток Е.2).

Розвідувальне дослідження іміджевих знань та використання їх на практиці викладачами ЗВО.

Для того, аби сформувати професійний імідж майбутнього магістра ПВШ, необхідно оптимально впливали на розвиток особистості студента, у цьому

значну роль відіграє педагогічний колектив, у співробітників якого має бути сформований власний професійно-педагогічний імідж.

Загальновідомо, що важливим елементом професійної діяльності викладача є техніка подачі самого себе – самопрезентація, у створенні якої важливу роль відіграє імідж. Головними мотивами самопрезентації, за визначенням Т. Коломієць, І. Піонтківської, В. Тернопільської, є прагнення до розвитку стосунків із людьми; самоствердження особистості; необхідність професійної діяльності [396, с. 102].

Високий рівень сформованості професійного іміджу викладача характеризують особистісні якості (комунікативні здібності, розвинута інтуїція, рефлексія, адекватна самооцінка, емпатія, потреба самоактуалізуватися в професії тощо) та професійні (знання (предмета, педагогічних технологій, правових норм та положень), педагогічна техніка, ораторське мистецтво, стиль, педагогічна культура, такт, організаторські здібності, опанування професією тощо) якості.

Із метою перевірки сформованості професійного іміджу викладачів, які працюють із майбутніми магістрами ПВШ, проведено розвідувальне дослідження. Експериментальним дослідженням було охоплено 30 педагогічних працівників вишу. Обмежень за віком не було. Дослідження проводилося за умови дотримання анонімності, яка давала респондентам можливість більш об'єктивно та відверто відповідати на запитання, хоча це не гарантувало їх повної відповідності реальній ситуації.

У процесі розвідувального дослідження використано методику „Оцініть свій імідж” Дж. Ягера [133, с. 461 – 462] (див. додаток Ж). Методика обстеження передбачала анкетування викладачів, аналіз стану складників професійного іміджу педагога, математичну обробку отриманих результатів. Результати дослідження допомогли визначити ступінь відповідності іміджу конкретного викладача з тією оцінкою, яку він сам дає власному професійному іміджу, своїй особистості.

Проаналізувавши дані, було отримано такі результати. Виявилось, що 14 (46,6%) респондентів позитивно ставляться до власного іміджу, приділяють

достатньо уваги його зовнішньому та внутрішньому складникам. 11 (36,7%) – не дуже серйозно ставляться до власного іміджу та займаються ним лише час від часу. Зауважимо, що 3 (10%) респондентів розуміли значення іміджу для педагогічної професії, але політична й економічна ситуації, стиль соціальних відносин негативно вплинули на мотивацію щодо зовнішнього вигляду, значення оцінки особистості педагога студентами, колегами тощо. 5 (16,7%) співробітників ЗВО не замислювалися про значення професійного іміджу для педагога, не надавали йому серйозного значення, вважаючи головним та єдино важливим – якісну подачу лекційного матеріалу. Аналіз опитування та індивідуальні бесіди, спостереження за респондентами виявили, що не всі викладачі були достатньо щирими. Освіченість, глибоке знання психолого-педагогічних наук сприяли вибору відповіді варіанта (а).

Опитані вважали, що усунути означені недоліки доцільно через ознайомлення з теоретичними основами педагогічної іміджелогії, обміну педагогічним досвідом у процесі відвідування спеціально організованих майстер-класів досвідченими педагогами, організацію практикумів, тренінгів, семінарів із підвищення професійного іміджу та рівня педагогічної майстерності тощо.

Отже, головними чинниками, що вплинули на отримані результати, за нашими переконаннями, є матеріальні можливості викладачів, обмеженість знань у галузі іміджелогії, фактична відсутність відповідних практичних працівників (стилістів, модельєрів, іміджмейкерів, педагогів-практиків та ін.) і достатньої кількості спеціальної літератури, а головне – нехтування цим питанням у процесі підготовки майбутніх викладачів вищої школи.

У дослідженні також здійснено спробу з'ясувати роль куратора академічної групи у формуванні професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. З цією метою було проаналізовано план виховної роботи куратора, який складається на основі плану виховної роботи ЗВО та факультету.

За результатами аналізу плану виховної роботи куратора академічної групи встановлено, що пріоритетними напрямками його реалізації є формування в молодого покоління громадянської позиції та патріотизму, високої духовної

культури, стійкої світоглядної позиції, моральних принципів (справедливості, доброти, працелюбності тощо). Виховна робота спрямована на набуття сукупності морально-естетичних і соціально значущих якостей особистості, які виявляються в повсякденному житті й умінні співіснувати з іншими людьми, а також бажання розвивати власні здібності й таланти. Виявлено, що досить різноплановою є позааудиторна виховна робота з використанням різноманітних форм, методів та засобів виховання. Проте аналіз свідчить, щоб сприяти формуванню професійного іміджу, необхідно комплексно підійти до цього питання, залучити до роботи всі ланки педагогічної діяльності з молодим поколінням.

Отже, діяльність куратора академічної групи спрямована на сприяння повноцінній життєдіяльності колективу майбутніх магістрів та створення здорового морально-психологічного клімату в ньому, формування високої культури, громадянської позиції, моральної вихованості та професійних якостей сучасного спеціаліста, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей. У формуванні професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ необхідно урізноманітнювати, удосконалювати форми і методи навчально-виховного впливу, використовувати й знаходити більш ефективні прийоми індивідуального підходу до особистості, як того вимагає сьогодення.

Констатуємо, що глибокого аналізу професійного іміджу викладачів ЗВО, роботи куратора ми не робили, це не є завданням нашого дослідження, але необхідно для розуміння побудови системи роботи з майбутніми магістрами ПВШ щодо формування їхнього професійного іміджу.

Експериментальне вивчення сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Наступним етапом дослідно-експериментальної роботи є констатувальний, мета якого – визначення вихідного рівня сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ. Його було організовано в умовах навчально-виховного процесу підготовки майбутніх магістрів ПВШ ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (м.Слов’янськ), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Чернівецького національного

університету імені Юрія Федьковича, Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, респондентами стали 69 майбутніх магістрів спеціальності 011 Науки про освіту спеціалізації „Педагогіка вищої школи”.

Невелика кількість респондентів пов'язана з тим, що спеціальність 011 Науки про освіту спеціалізації „Педагогіка вищої школи” є відносно новим напрямом підготовки фахівців (усвідомлюючи нагальну потребу у висококваліфікованих фахівцях ЗВО, а також ураховуючи сучасні вимоги до особистості викладача, що вимагає постійного самовдосконалення, саморозвиток і підвищення кваліфікації, уряд країни видав постанову КМУ від 27 серпня 2010 р. № 787, у якій затверджена спеціальність 8.18010021 „Педагогіка вищої школи”. Починаючи з 2011/2012 н.р., новий перелік уведено в дію. Відповідно до чинних вимог вищі навчальні заклади пройшли всі етапи підготовки ліцензійних справ і отримали відповідні документи на підготовку фахівців за спеціальністю 8.18010021 „Педагогіка вищої школи”) і не всі ЗВО готують спеціалістів такої кваліфікації, а контингент академічної групи коливається від 3 до 14 осіб.

Обсяг і якість вибірки відповідали цілям і завданням дисертаційної роботи. У дослідженні використано квотну вибірку як метод не випадкового (неймовірнісного) відбору, сутність якої полягає в підборі випробуваних за певними ознаками (таких ознак має бути не більше чотирьох). Так, перша ознака відбору респондентів серед майбутніх магістрів ПВШ вищих педагогічних закладів – навчання на першому курсі; друга ознака – навчання за спеціальністю 011 Науки про освіту [28].

Отже, застосовуючи вибірковий метод, сформовано групи випробуваних у складі 69 осіб (майбутніх магістрів ПВШ першого курсу спеціальності 011 Науки про освіту), яка стала мікромоделлю цілого (тобто всіх майбутніх магістрів ПВШ вищих педагогічних закладів) та містила всі найважливіші характеристики цього цілого [28]. При цьому кількість студентів експериментальної групи складала 36

осіб, а контрольної – 33, яка в подальшій роботі (контрольний експеримент) поставала як еталон, взірець, за яким у порівнянні оцінювався розвивальний та формувальний ефект експерименту.

Власне констатація відбулася на початку 1-го семестру (початок терміну навчання в магістратурі). На констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи розроблено методичний інструментарій діагностики рівня сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, до якого ввійшли такі методи: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, статистичні методи тощо. Основними його завданнями визначено такі: розробка критеріїв, показників та рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ; добір відповідного методичного інструментарію для діагностики сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ; діагностика сформованості професійного іміджу за обраними критеріями та відповідними показниками з метою встановлення його вихідного рівня.

Продовжуючи аналізувати проблему формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, перейдемо до обговорення питань діагностичності та результативності цього процесу. По-перше, доцільно виокремити й обґрунтувати критерії та показники діагностики досліджуваного явища, що має принциповий характер, зважаючи на його недостатню вивченість.

Поняття „критерій” (у перекладі з грецької *kriterion* – засіб судження, переконання, міра) – це мірило для визначення, оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікацій [412, с. 196].

У педагогіці є загальні вимоги до виділення й обґрунтування критеріїв, які зводяться до такого [263; 395]: повинні відображати основні закономірності становлення особистості студентів; мати інформативний та нейтральний характер; за допомогою критеріїв повинні встановлюватися зв'язки між усіма компонентами досліджуваного процесу організації навчально-виховного середовища ЗВО у процесі професійної підготовки студентів; повинні розкриватися, бути якісно описаними та конкретизованими через низку показників, за ступенем вияву яких можна судити про більший чи менший

ступінь вираженості цього критерію; бо йдеться про формування узагальнених умінь, то критерії повинні відображати динаміку вимірюваної якості в часі та просторі; якісні показники повинні бути в єдності з кількісними.

Дослідники виділили різні критерії сформованості професійного іміджу (В. Бондаренко [45], О. Горовенко [86], С. Гура [143], Ю. Дзядевич [111], Л. Загородня [143], В. Ісаченко [163], О. Марченко [269], І. Размолодчикова [340], М. Сперанська-Скарга [379] та ін.). Так, О. Марченко виокремила такі критерії сформованості професійно-особистісного іміджу майбутніх інженерів-механіків: особливості професійного самовизначення; схильність до обраної професії та наявність професійно важливих якостей; володіння вербальними та невербальними засобами спілкування; наявність професійних задатків та необхідний рівень фахових знань, а також теоретичні знання про професійно-особистісний імідж (його сутність, роль у професійній діяльності, складники, методи формування), бажання (прагнення) до позитивних змін у своєму іміджі [269, с. 214].

О. Горовенко в розробленій факторно-критеріальній моделі визначила основні чинники та критерії чинників іміджу педагога: мотиваційно-ціннісний (умотивованість до професійного розвитку та саморозвитку; ціннісне ставлення до професійно-педагогічної самореалізації; соціально активна життєва та педагогічна позиція); компетентнісний (продуктивна співпраця з різними соціальними групами; наявність і поповнення знань із педагогіки, психології, іміджології; креативність та ініціативність); діяльнісний (прагнення до цілепокладання в діяльності, здатність до самоорганізації та самоконтролю, здатність до рефлексії); комунікативний (культура мовлення, комунікативна поведінка, емоційна стабільність) [86, с. 18].

Під критерієм професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ розуміємо ступінь для порівняння якісних і кількісних показників освітнього процесу з погляду одержуваних результатів. Зазначимо, що імідж не формується спонтанно, а є результатом цілеспрямованої роботи майбутнього магістра над собою в контексті вибудови взаємопоєднаних компонентів: особистісного та фахового

(див. п. 1.2). Спираючись на отримані результати під час аналізу поглядів науковців на визначення критеріїв сформованості професійного іміджу та розроблених змістовних компонентів (див. п. 1.2), ми пропонуємо виокремити такі: *мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та оцінно-рефлексивний*, що дозволять оцінити реальний стан сформованості професійного іміджу магістрів ПВШ на першому році навчання, виявити основні недоліки й педагогічну стратегію його формування.

З урахуванням особливостей та сутності професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ було здійснено змістове наповнення виділених критеріїв та надано їх характеристику. Так, мотиваційно-ціннісний (мотив, в основі якого лежить прагнення змінити себе (досягти гармонії внутрішньої та зовнішньої культури), включає професійно значущі потреби інтегративної педагогічної діяльності, що сприяють перетворенню набутих знань в особистісно-стійкі професійні погляди, переконання й ідеали; усвідомлення важливості формування професійного іміджу); когнітивний (знання, використання яких допоможуть вдосконалювати власний або створювати собі новий імідж, відображає знання про себе, професію, структуру інтегративної педагогічної діяльності, загальнопедагогічні та методичні знання теорії та практики, наявність знань про сутність індивідуального іміджу, усвідомлення його як компонента, що забезпечує цілісність культури педагогічної діяльності, використання яких допоможе магістру вдосконалювати власний або створювати новий імідж; наявність психолого-педагогічних знань щодо особливостей та чинників формування професійного іміджу); операційно-діяльнісний (використання знань у безпосередній роботі над собою, що сприяє прояву творчості та реалізації задуму щодо створення самого себе, характеризується використанням професійно-педагогічних і методичних знань у безпосередній роботі над собою, що сприяє вияву творчості та реалізації задуму щодо створення власного іміджу та визначає рівень володіння професійною майстерністю; умінням упроваджувати прийоми та методи формування професійного іміджу в освітній діяльності; здатність передати знання про засоби формування індивідуального іміджу); оцінно-рефлексивний (оцінка проведеної

роботи та створеного педагогічного іміджу; це погляд на себе з боку та оцінка іншими тебе самого, характеризується саморегуляцією особистості, об'єктивною самооцінкою професійно значущих якостей особистості й оцінкою проведеної роботи та створеного професійного іміджу, наявністю вмінь організації самовиховання, самовдосконалення, упевненості в собі як педагога (погляд на себе з боку та оцінка іншими), установкою на активні та доцільні дії в умовах розв'язання професійних завдань).

Виділені критерії відображають теоретичний рівень опису об'єкта вимірювання – рівня сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. Оцінка кожного критерію здійснюється на основі комплексу показників. При цьому показник – це свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, процесу; дані про досягнення в чому-небудь [375, с. 10].

Спираючись на результати наукових досліджень І. Богданової [38], О. Самборської [352] щодо критеріїв, поділяємо думку, що це поняття ширше, ніж показник. Один критерій може вміщувати кілька показників. Загальновідомо, між показником та критерієм є тісний зв'язок, й оскільки якість показника залежить від того, наскільки він об'єктивно та повно характеризує прийнятий критерій і навпаки, правильний вибір показників зумовлений науково обґрунтованим вибором критерію [38, с. 145; 352, с. 240].

Показники сформованості виділених критеріїв щодо професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ визначені з опорою на праці О. Горovenko [86], Ю. Дзядевич [111], В. Ісаченко [163], Л. Ковальчук [186], О. Марченко [269], І. Размолодчикової [340], Л. Серман [357], М. Сперанської-Скарги [379] та ін. У ході проведення констатувального етапу дослідження виділено показники критеріїв сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ та методи і засоби їхньої діагностики. Результати представлено в таблиці 1.2.

Для оцінки ступеня вияву того чи того показника критерію науковці розробили шкалу рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх педагогів (І. Богданова [38], В. Бондаренко [44], Г. Макарова [263], О. Марченко [269], Ю. Матюшина [270], І. Размолодчикова [340], О. Самборська [352], Л. Серман

[357] та ін.), при цьому виділяється різна кількість рівнів (від 3 до 6) сформованості професійного іміджу, які мають різноманітні назви, вказують на різний ступінь вияву показників кожного з критеріїв. Деякі автори досліджень виділяють гармонійний, прийнятний, недостатньо виражений рівень [44]; дехто аналізують – інтуїтивний, репродуктивний, продуктивний [270]; інші визначають – низький, середній та високий [86; 357; 378], другі – додають достатній [340]; частина дослідників розглядають – достатній, задовільний, незадовільний рівні [269] тощо, проте суть у них одна – перший та останній відображають крайні межі: найслабший та найсильніший вияв показників сформованості, тоді як інші – проміжні ступені вияву сформованості професійного іміджу [357, с. 242].

У межах досліджуваної проблеми показник уможливило виокремити найбільш суттєві аспекти сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, а рівень – дати їм адекватну оцінку. У рамках цього дослідження вважаємо доцільним виокремити такі рівні сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ: низький, середній та високий.

Високий рівень сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів: мають цілі життя та ціннісні орієнтації, володіють засобами їх досягнення; вмотивовані на формування професійного іміджу; є прагнення справляти позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності залежно від взаємозв'язку власної позиції і реакції інших; бездоганне засвоєння знань з іміджелогії; усвідомлене розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії; ґрунтовний рівень теоретичної підготовки з питань професійного іміджу, вміння застосовувати знання в практичній діяльності й активне прагнення до позитивних змін; наявність необхідних якостей професійного іміджу, що мають позитивний характер: процесуальний, внутрішній, зовнішній складники, ядро іміджу; розуміння важливості продуктивної діяльності, активна участь у навчально-виховній, науковій, громадській роботі; високий рівень емпатії, рефлексії (аналіз зробленого й рух уперед, відчуття себе творцем власного життя), професійної свідомості, здатність до саморегуляції та самоконтролю; високі вимоги до себе й до інших.

Критерії, показники та інструменти діагностики сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ

Критерії	Показники	Методи і засоби діагностики
мотиваційно-ціннісний	<ul style="list-style-type: none"> -ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток; -мотивація на формування власного професійного іміджу; -прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності 	<p>Методика „Ціннісні орієнтири особистості – 8” (ЦОО-8 Г. Е. Леєвіка). Модифікований варіант методики О. Бондарчук, Л. Карамушки (спрямованої на вибір і ранжування за ступенем значущості майбутніми магістрами мотивів формування позитивного іміджу). Експрес-анкета „Імідж і взаємодія” (модифікація О. Б. Перелигіної)</p>
КОГНІТИВНИЙ	<ul style="list-style-type: none"> -рівень засвоєння знань з іміджології (обізнаність про зміст поняття іміджу, професійного іміджу, його основні компоненти, функції, класифікації; стратегії, умови та технології формування іміджу тощо); -розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії; -планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей 	<p>Анкета для вивчення сформованості уявлень студентів про сутність, елементи та складники професійного іміджу</p> <p>Метод „Твір” (модифікований варіант методики І. П. Андриаді, С. Н. Ромашова). Авторський питальник „Послідовність створення професійного іміджу”</p>
операційно-діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> -вияв досвіду іміджеформувальної діяльності (культура зовнішнього вигляду; навички вербального та невербального спілкування тощо); -рівень сформованості якостей професійного іміджу; -наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності (наукові статті, тези; участь у наукових гуртках, конференціях, тренінгах тощо) 	<p>Авторський питальник „Імідж викладача”</p> <p>„Ваш імідж” (модифікований варіант методики М. Г. Підпригори) Метод аналізу продуктів діяльності, бесіда „Виявлення ставлення майбутнього магістра ПВШ до продуктивної діяльності як складника професійного іміджу”</p>
оцінно-рефлексивний	<ul style="list-style-type: none"> -сформованість рефлексивних умінь; -здатність до оцінки власного професійного іміджу; -готовність до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій 	<p>Методика „Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії” (за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим) Модифікований варіант методики „Питальник діагностики інтегральної задоволеності іміджем” (модифікація О. Б. Перелигіної) Спостереження, складання рекомендацій для педагогів щодо створення професійного іміджу „Імідж як презентаційний складник особистості сучасного педагога”</p>

Майбутні магістри з *середнім рівнем* сформованості професійного іміджу мають: цілі життя та ціннісні орієнтації, але не достатньо володіють засобами їх досягнення; середню значущість мотиваційного складника готовності до формування професійного іміджу викладача; прагнення справляти позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності залежно від власної позиції; недостатній рівень засвоєння знань з іміджелогії; розуміння специфіки, але не ролі іміджу в майбутній професії студента; часткові знання та вміння з питань професійного іміджу при наявності прагнення до позитивних змін; наявність необхідних якостей професійного іміджу, що знаходяться в стадії становлення: процесуальний, внутрішній, зовнішній складники, ядро іміджу; прагнення до продуктивної діяльності, участі в навчально-виховній, науковій, громадській роботі; відповідний рівень емпатії, професійної рефлексії (підсумком минулих помилок стає страх перед здійсненням нових), професійної свідомості, часткову здатність до самоконтролю та саморегуляції в нетипових ситуаціях у професійній галузі.

Низький рівень сформованості професійного іміджу характеризується: слабкою орієнтацією на цілі життя та ціннісні орієнтації, недостатнім володінням засобами їх досягнення; низькою значущістю особистісних мотивів та мотивів саморозвитку; залежністю від реакції інших прагнення справляти позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності; поганим засвоєнням знань з іміджелогії; повним нерозумінням специфіки та ролі іміджу в майбутній професії; відсутністю знань, умінь з питань професійного іміджу та його використання; уявлення про якості професійного іміджу в найзагальнішому вигляді, перевага надається лише зовнішньому складнику іміджу; відсутнє бажання брати участь у навчально-виховній, науковій, громадській роботі; рівень емпатії та самосвідомості знаходиться в стадії становлення; відсутність рефлексії минулого досвіду та стихійне уявлення про своє професійне майбутнє, фрагментарним володінням засобами саморегуляції, самоконтролю.

Відповідність між компонентами та критеріями професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ подано в таблиці 1.3.

**Відповідність між компонентами та критеріями професійного іміджу
майбутніх магістрів ПВШ**

Критерії сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ	Основні показники професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ	Змістовні компоненти професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ
Мотиваційно-ціннісний критерій	<ul style="list-style-type: none"> – ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток; – мотивація на формування власного професійного іміджу; – прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності 	Стимулювальний компонент
Когнітивний критерій	<ul style="list-style-type: none"> – рівень засвоєння знань з іміджелогії (обізнаність про зміст поняття іміджу, професійного іміджу, його основні компоненти, функції, класифікації; стратегії, умови та технології формування іміджу тощо); – розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії; – планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей 	Інтелектуальний компонент
Операційно-діяльнісний критерій	<ul style="list-style-type: none"> – вияв досвіду іміджеформувальної діяльності (культура зовнішнього вигляду; навички вербального та невербального спілкування тощо); – рівень сформованості якостей професійного іміджу; – наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності (наукові статті, тези; участь у наукових гуртках, конференціях, тренінгах тощо) 	Поведінковий компонент
Оцінно-рефлексивний критерій	<ul style="list-style-type: none"> – сформованість рефлексивних умінь; – здатність до оцінки власного професійного іміджу; – готовності до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій 	Аналітико-результативний компонент

Для обчислення відсоткового співвідношення студентів, у яких певний показник проявився на певному рівні, було використано таку формулу:

$$L = \frac{X}{Y} \cdot 100, \quad (1.1)$$

де L – відсоткова кількість студентів, у яких означені показники виявляються на певному рівні;

X – кількість студентів, у яких показники проявляються на певному рівні;

Y – загальна кількість студентів у групі.

Діагностичну роботу констатувального експерименту розпочато з визначення рівня сформованості ціннісної орієнтації на особистісно-професійний розвиток майбутніх магістрів ПВШ за мотиваційно-ціннісним критерієм. Так, майбутнім магістрам ПВШ було запропоновано методику, що становить варіант методики Г. Леєвика ЦОО-8 [248], служить для вивчення професійних ціннісних орієнтацій особистості (див. додаток 3.1), відповіді на питання якої дозволили охарактеризувати мотивацію на ціннісні орієнтації – цілі життя та ціннісні орієнтації – засоби досягнення цілей життя. Перша група включає ціннісні орієнтації на працю, спілкування, пізнання, суспільно-політичну діяльність, матеріальні цінності. Друга – ціннісні орієнтації на розвиток етичних, ділових, вольових, моральних якостей.

За результатами оцінки, важливості володіння студентами ціннісними орієнтаціями, доходимо висновку, що 63,6% (30,3% – КГ; 33,3% – ЕГ) респондентів орієнтовані більшою мірою на матеріальне благополуччя, яке вони пов'язують із бажанням мати власну квартиру, жити в достатку, модно одягатися, мати престижну машину, що передбачає або швидке просування по службі, або хороші взаємини з потрібними людьми. Цей вибір можна пояснити тим, що сучасна молодь виросла в нових умовах ринкових відносин і реформ. 23,2% (12,1% – КГ; 11,1% – ЕГ) – орієнтовані на цінності „пізнання”, на усвідомлення необхідності набуття знань, самовдосконалення, розширення власного кругозору, освіти, підвищенню культурного й інтелектуального рівня. Ціннісні орієнтації на працю виділило 23% (9,1% – КГ; 13,9% – ЕГ) респондентів, узагальнюючи такі

цінності, як багатий професійний досвід, знання спеціальності, сучасного стану науки за своєю спеціальністю, а також отримання задоволення від самого процесу праці, усвідомлення його суспільної цінності, сумлінного ставлення до справи.

Спілкування як особистісну цінність виділило 37,9% (21,2% – КГ; 16,7% – ЕГ) студентів, які пов'язують його з можливостями задоволення своїх потреб: інформованість, наявність властивостей характеру, що сприяють спілкуванню (життєрадісність і почуття гумору), наявність можливості спілкування в спокійному стані, обговорення філософських і виробничих проблем. Орієнтація на спілкування передбачає також хороші взаємини з колегами, товаришами та ін.

Ціннісні орієнтації на суспільно-політичну діяльність мають 52,3% (27,3% – КГ; 25% – ЕГ) респондентів, які виділяють різні види громадської роботи: праця у виборних органах ЗВО, виконання громадських доручень, участь у вирішенні суспільних і державних питань тощо.

Ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток для майбутніх магістрів ПВШ становить лише 21,2% – КГ; 25% – ЕГ, про що свідчить отриманий найбільший бал на спілкування, суспільно-політичну діяльність, матеріальні цінності. І, як наслідок, спостерігається відсутність ціннісної орієнтації на особистісно-професійний розвиток у 51,5% – КГ; 50% – ЕГ) опитуваних (див. табл. 1.4).

Результати застосування тестування зумовлюють висновок про необхідність формування в майбутніх фахівців системи ціннісних орієнтацій, тому що саме вони забезпечують цілісність і стійкість особистості, утворюють загальну спрямованість її інтересів і прагнень, утворюють певну ієрархію індивідуальних переваг, формують рівень домагань особистості.

У процесі вивчення мотиваційного складника психолого-педагогічної готовності майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу використано модифікований варіант методики О. Бондарчук, Л. Карамушки [333, с. 86], спрямованої на вибір і ранжування за ступенем значущості мотивів формування професійного іміджу, які було розподілено на такі групи: соціальні, престижні, особистісні, прагматичні та мотиви саморозвитку (див. додаток 3.2).

Високий рівень сформованості мотиваційного складника психолого-педагогічної готовності до формування професійного іміджу майбутнього магістра констатовано в 27,8% – КГ і 27,3% – ЕГ респондентів, для яких значущими є всі групи мотивів з переважанням саморозвитку та особистісних мотивів, їх високого місця в ієрархії мотивів формування професійного іміджу. Середній рівень склали (36,1% – КГ; 33,3% – ЕГ) майбутні магістри, які за ступенем значущості на перше місце ставили особистісні мотиви чи саморозвиток, а на друге – престижні чи прагматичні мотиви. Низький рівень склали (36,1% – КГ і 39,4% – ЕГ) респонденти, для яких найнижчу позицію в ієрархії мотивів відведено особистісним і мотивам саморозвитку.

Проведений аналіз рівня розвитку мотивації на формування власного професійного іміджу свідчить про відсутність у більшості студентів умотивованості на оволодіння методиками формування іміджу, реалізацію власного творчого потенціалу під час створення професійного іміджу, майже всі респонденти на останнє місце поставили соціальні мотиви, що свідчить про байдуже ставлення до вітчизняної освіти, підготовки спеціалістів нової формації. Отже, відсутня мотивація до навчання й пізнавальної активності в професійній галузі.

З метою визначення рівня сформованості прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності майбутнім магістрам було запропоновано відповідну експрес-анкету „Імідж і взаємодія” (модифікація О. Перелигіної) [310] (див. додаток 3.3).

Результати застосування анкетування зумовлюють висновок про те, що більшою мірою імідж студентів залежить від власної позиції, тому що сучасній молоді властива категоричність суджень, максималізм, неприйняття порад, їх обтяжує підпорядкування наявним моделям суспільного розвитку, вони негативно ставляться до всього нормативно-регламентованого, їм характерні динамічність, відкритість світу, вразливість, підвищена емоційна реакція, оптимізм, романтичні устремління, ідеалізація новизни. Результати проведеного дослідження відображені в таблиці 1.4.

**Рівні сформованості професійного іміджу за показниками
мотиваційно-ціннісного критерію**

Рівні	мотиваційно-ціннісний критерій											
	ціннісна орієнтація на особистісно- професійний розвиток				мотивація на формування власного професійного іміджу				прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
Високий	9	25	7	21,2	10	27,8	9	27,3	5	13,9	6	18,2
Середній	9	25	9	27,3	13	36,1	11	33,3	15	41,7	14	42,4
Низький	18	50	17	51,5	13	36,1	13	39,4	16	44,4	13	39,4

Отже, результати дослідження сформованості професійного іміджу за показниками мотиваційно-ціннісного критерію, отримані шляхом обчислення середнього арифметичного значення від кількості студентів кожного рівня відповідного показника цього критерію, показали, що відсутня мотивація в майбутніх фахівців до навчання й пізнавальної активності в професійній галузі, саморозвитку й самоосвіти, формування власного професійного іміджу. Студентам властива внутрішня мотивація отримання високооплачуваної роботи, високого соціального статусу, впевненості в стабільності власного робочого місця, широких соціальних зв'язків, відтак, цінність освіти майже не сформована.

Уважаємо необхідним оновлення психолого-педагогічних методів і прийомів шляхом розроблення педагогічної моделі формування професійного іміджу майбутніх магістрів, одними із провідних завдань якої були б: створення відповідних умов для саморозвитку й самоосвіти; ціннісної орієнтації на особистісно-професійний розвиток; виховання особистісної значущості знання; розвиток мотивації на формування власного професійного іміджу.

Невід'ємним складником дослідження професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за когнітивним критерієм є визначення рівня засвоєння знань з іміджелогії, оскільки саме вони забезпечують ефективність виконання студентами професійних завдань і є необхідними для якісного створення своєї

індивідуальності. Для діагностики рівня засвоєння знань з іміджології використано „Анкету для вивчення сформованості уявлень студентів про сутність, елементи та складові професійного іміджу” (див. додаток 3.4). За результатами аналізу відповідей респондентів обізнаності магістрів про сутність понять „імідж”, „професійний імідж” та їх складників, доходимо висновку, що 3% – КГ і 8,3% – ЕГ респондентів виявили глибокі знання матеріалу, уміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань; 18,2% – КГ і 13,9% – ЕГ – іміджеві знання, уміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань, які, проте, містять певні неточності; 78,8% (КГ) і 77,8% (ЕГ) майбутніх магістрів виявили посередні знання матеріалу, слабе застосування теоретичних положень під час виконання практичних завдань, давали недостатньо аргументовані відповіді. Зазначимо, що більшість студентів будувала відповіді на основі інтуїції. Такі результати закономірні, тому що студенти не вивчали предмети, спрямовані на отримання іміджезорієнтованих знань, окрім суміжних – „Педагогіки”, „Психології”, „Основ педагогічної майстерності” (див. табл. 1.5).

За показником „Розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії” респондентам було запропоновано без спеціального попередження та підготовки написати твір на одну з тем (за вибором) [11]. Щоб установити розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії, твори проаналізували за вибором теми та змістом. Аналіз показав, що більшість респондентів (54,5% – КГ; 52,8% – ЕГ – низький рівень) обрали найпростішу тему „Чи потрібен імідж педагогу?”, уважаючи головним внутрішнім складником іміджу – знання, уміння та навички з предмета, а інші складники навіть не згадували. Частина респондентів (45,5% – КГ; 41,7% – ЕГ – середній рівень) обрала „Імідж як запорука успіху в професійній діяльності”, „Мій професійний імідж”, звертаючи увагу на значення кожного складника професійного іміджу, інші (0% – КГ; 5,5% – ЕГ – високий рівень) обрали складні теми: „Роль іміджу педагога в його професійній діяльності”, „Щоб я в собі змінив(ла) для покращення професійного іміджу”, які сприяли самоаналізу зовнішнього, внутрішнього складників іміджу, акцентували на значенні професійних якостей, що визначають імідж педагога (див. табл. 1.5).

**Рівні сформованості професійного іміджу за показниками
когнітивного критерію**

Рівні	когнітивний критерій											
	рівень засвоєння знань з іміджелогії				розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії				планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
Високий	3	8,3	1	3	2	5,5	0	0	5	13,9	5	15,1
Середній	5	13,9	6	18,2	15	41,7	15	45,5	14	38,9	13	39,4
Низький	28	77,8	26	78,8	19	52,8	18	54,5	17	47,2	15	45,5

Діагностику вміння планувати систему дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей у майбутніх магістрів ПВШ проведено за допомогою розробленого питальника, який складався з анкети (завдання для респондентів) та бесіди (допомагає уточнити, розширити та контролювати дані, одержані під час анкетування) (див. додаток 3.5).

У рамках дослідження сформованості професійного іміджу студенти ознайомилися з його структурними компонентами і здійснили ранжування у відповідності значущості для себе, тобто на що вони першочергово звертають увагу у створенні власного професійного іміджу. Проаналізувавши результати анкетування, зі студентами була проведена бесіда, під час якої були поставлені питання, сформовані відповідно до їхніх відповідей в анкеті.

Проведений аналіз показав, що більша частина респондентів (45,5% – КГ; 47,2% – ЕГ) вважають найважливішим зовнішній вигляд, місце роботи, нагороди, відзнаки, наукові звання, посаду, гроші, становище в суспільстві, що відповідає низькому рівню сформованості професійного іміджу. Інша частина (39,4% – КГ і 38,9% – ЕГ – середній рівень) стверджує, що важливо мати знання, уміння, рівень професійної освіти, але при цьому зовнішній вигляд вони вважають важливішим за професійні якості, що визначають імідж. І зовсім невелика кількість респондентів

(15,1% – КГ і 13,9% – ЕГ – високий рівень) вважає, що необхідно формувати всі складники іміджу, але важливіше за все – знання, уміння, рівень професійної освіти, висока кваліфікація, відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність у роботі, професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, майстерність, ерудиція, вміння працювати в команді тощо (див. табл. 1.5).

Ґрунтуючись на ознаках рівнів (низький, середній, високий), ми дійшли висновку, що більшість респондентів мають низький рівень сформованості професійного іміджу за показниками когнітивного критерію, що говорить про відсутність знань з іміджелогії, уявлення про імідж, його значення та необхідність для професійного зростання майбутнього магістра.

Для визначення показника „вияв досвіду іміджеформувальної діяльності” за операційно-діяльнісним критерієм було запропоновано респондентам питальник „Імідж викладача”, у якому вони мали вибрати один із запропонованих фільмів, переглянути, проаналізувати в довільній формі роботу та особистість учителя, дати відповіді на низку запропонованих запитань та за 5-бальною шкалою оцінити професійний імідж педагога (див. додаток 3.6).

Відповідні результати перевірки вміння використовувати професійно-педагогічні та методичні знання в безпосередній роботі над собою, що сприяє вияву творчості та реалізації задуму щодо створення власного іміджу та визначає рівень володіння професійною майстерністю майбутніх магістрів згідно із зазначеною методикою, занесені до таблиці 1.6. Результати діагностики наочно ілюструють: знання, уміння, навички, які студенти використовують у повсякденному житті, про що свідчить кількість опитуваних з високим (24,2% – КГ; 25% – ЕГ), середнім (39,4% – КГ; 38,9% – ЕГ) і низьким (36,4% – КГ; 36,1% – ЕГ) рівнями розвитку. Отже, респонденти акцентують увагу на зовнішньому, внутрішньому, вербальному, невербальному іміджі тощо, але не звертають увагу на невідповідність внутрішнього та зовнішнього, не акцентують на необхідності сформованості всіх складників іміджу.

Процедуру діагностики сформованості якостей професійного іміджу було організовано з використанням модифікованого варіанта методики М. Підпригори

„Ваш імідж” [319]. Студентам запропоновано відповісти на 60 запитань (складених на основі структури іміджу) і оцінити за п'ятибальною шкалою ступінь вираженості в себе кожної з наведених якостей: від 1 бала – „майже не виражена” до 5 балів – „дуже сильно виражена” (див. додаток 3.7). Серед складників професійного іміджу, що отримали найбільший бал, – це зовнішній та процесуальний складники, найменший – внутрішній складник. Респонденти високо оцінили такі якості: аксесуари, висока самооцінка, зовнішність, що запам'ятовується, популярність, костюм, міцне здоров'я, лідерські якості, мрійливість, взуття, зачіска, розвинений інтелект, індивідуальний стиль, почуття гумору, елегантність. Дослідження засвідчило, що лише у 21,2% – КГ і 27,8% – ЕГ студентів цей показник виявився на високому рівні. Середній рівень виявили 45,5% – КГ і 38,9% – ЕГ. У решти студентів ці знання сформовано на низькому рівні (33,3% – КГ; 33,3% – ЕГ). Отже, у більшості респондентів сформованість якостей професійного іміджу є недостатньою (див. табл. 1.6).

З метою визначення рівня наявності іміджевих складників у продуктивній діяльності студентам було запропоновано заповнити таблицю щодо їхньої наукової діяльності (публікація наукових статей та тез, участь у наукових гуртках, конференціях, тренінгах, проведення занять, диспутів, а також наявність сертифікатів, грамот, подяк тощо) та відповісти на запитання щодо ставлення респондентів до продуктивної діяльності як складника професійного іміджу (див. додаток 3.8). Результати дослідження засвідчили, що в більшості студентів (39,4% – КГ; 41,7% – ЕГ) переважає низький рівень. Ті студенти, у яких сформованість цього показника проявилася на середньому рівні, склали 39,4% (КГ) і 38,9% (ЕГ) від загальної кількості студентів. Високого рівня досягли, на жаль, 21,2% (КГ) і 19,4% (ЕГ) респондентів. Результати проведеної констатувальної діагностики відображено в таблиці 1.6.

Ці результати свідчать, що переважна більшість респондентів не зацікавлена науковою діяльністю і наявність наукової продукції пов'язана з вимогами навчального плану (проведення занять під час практики; публікація наукової статті та тез за темою наукового дослідження тощо).

**Рівні сформованості професійного іміджу за показниками
операційно-діяльнісного критерію**

Рівні	операційно-діяльнісний критерій											
	вияв досвіду іміджеформувальної діяльності				рівень сформованості якостей професійного іміджу				наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
Високий	9	25	8	24,2	10	27,8	7	21,2	7	19,4	7	21,2
Середній	14	38,9	13	39,4	14	38,9	15	45,5	14	38,9	13	39,4
Низький	13	36,1	12	36,4	12	33,3	11	33,3	15	41,7	13	39,4

Підсумовуючи результати діагностики сформованості професійного іміджу за показниками операційно-діяльнісного критерію майбутніх магістрів, доходимо висновку, що студенти недостатньо володіють умінням використовувати знання з іміджелогії в професійно-педагогічній діяльності, проявляти творчість та реалізовувати задум щодо створення власного іміджу, що не дає можливість осмислення ступеня власної готовності відповідати таким професійним вимогам, як глибина знань, розвиненість певних здібностей, умінь і навичок упроваджувати прийоми та методи формування професійного іміджу в освітню діяльність.

Розпочинаючи аналіз отриманих даних за четвертим критерієм сформованості професійного іміджу – оцінно-рефлексивним, розглянемо рівень сформованості рефлексивних умінь у майбутніх магістрів ПВШ. Для визначення цих умінь застосовано методику „Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії” [409], що припускає аналіз минулих помилок, успішного й неуспішного досвіду життєдіяльності. У рамках діагностики респондентам необхідно було відповісти на 15 запитань, відповіді оцінювались у певну кількість балів і залежно від їх загальної кількості визначався рівень сформованості рефлексивних умінь (див. додаток 3.9).

Зробивши аналіз, доходимо висновку, що в більшості респондентів, або повна відсутність рефлексії минулого досвіду, або підсумком минулих помилок стає страх перед здійсненням нових. Решта респондентів аналізують зроблене, рухаються вперед і мають риси, якими володіють люди з великими здатностями

до ефективного планування й передбачення власного майбутнього. Дослідження засвідчило, що лише у 21,2% – КГ і 19,4% – ЕГ респондентів цей показник виявився на високому рівні. Середній рівень визначився у 39,4% – КГ і 38,9% – ЕГ студентів; у 39,4% – КГ і 41,7% – ЕГ – низький рівень (див. табл. 1.7).

Маючи за мету аналіз здатності до оцінки власного професійного іміджу майбутніми магістрами, проведено діагностику інтегральної задоволеності іміджем (модифікація О. Перелигіної [310]) (див. додаток 3.10).

У ході аналізу відповідей респондентів ми виходили з того, що задоволеність – інтегральне сприйняття іміджу загалом, що дає відчуття комфорту, тобто впевненості в собі, як педагога (погляд на себе з боку та оцінка іншими), установкою на активні та доцільні дії в умовах вирішення професійних завдань. У процесі дослідження визначено: більшість студентів, мають завищену самооцінку щодо власного іміджу (51,5% (КГ) і 47,2% (ЕГ) – низький та 36,4% (КГ) і 38,9% (ЕГ) – середній рівні), найчастіше відповідаючи „так, оскільки мій імідж мені подобається” – віддаючи перевагу привабливості роботи, престижності, задоволеності винагородами, ставленням колег (викладачі, однокурсники), забуваючи, що бути задоволеним своїм іміджем – не означає бути хорошим фахівцем, професіоналом; опитувані (12,1% (КГ) і 13,9% (ЕГ) – високий рівень) віддають перевагу задоволеності процесом і змістом роботи, досягненнями, кар’єрним ростом, особистісним розвитком, самореалізацією, якостям іміджу успішного викладача (див. табл. 1.7). Отже, дослідження виявило внутрішні передумови (суб’єктивні умови і чинники) діяльності зі створення іміджу.

Завершуючи діагностику сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за оцінно-рефлексивним критерієм, було досліджено готовність студентів до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій. Для перевірки останньої тези використано спостереження, складання рекомендацій щодо створення професійного іміджу „Імідж як презентаційний складник особистості сучасного педагога”. Результати дослідження розуміння основ формування професійного іміджу засвідчили, що в більшості студентів (45,4% – КГ; 47,2% – ЕГ) переважає низький рівень. Ті студенти, у яких

сформованість цього показника проявилася на середньому рівні, склали 36,4% – КГ і 38,9% – ЕГ від загальної кількості студентів. Високого рівня досягли, на жаль, 18,2% (КГ) і 13,9% (ЕГ) респондентів (див. табл. 1.7).

Таблиця 1.7

**Рівні сформованості професійного іміджу за показниками
оцінно-рефлексивного критерію**

Рівні	оцінно-рефлексивний критерій											
	сформованість рефлексивних умінь				здатність до оцінки власного професійного іміджу				готовність до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
Високий	7	19,4	7	21,2	5	13,9	4	12,1	5	13,9	6	18,2
Середній	14	38,9	13	39,4	14	38,9	12	36,4	14	38,9	12	36,4
Низький	15	41,7	13	39,4	17	47,2	17	51,5	17	47,2	15	45,4

Зміст таблиці 1.7 наочно ілюструє готовність до ефективної самопрезентації, яка включає: гармонійну єдність внутрішнього змісту та зовнішнього його вираження. Виходячи з цього, свобода та варіативність у спілкуванні, здатність сприймати особливості своєї поведінки та поведінки іншої людини в більше ніж половини студентів знаходяться на низькому рівні. Отже, джерелом нових знань з педагогічної майстерності, іміджології для майбутніх магістрів є викладач, оскільки працювати над своїм іміджем самостійно студенти якісно не можуть, звідси відсутність мотивації до самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення; саморегуляції особистості, об'єктивної самооцінки професійно значущих якостей особистості й оцінки проведеної роботи щодо створення педагогічного іміджу.

Для систематизації результатів проведеного дослідження сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, операційно-діяльнісним, оцінно-рефлексивним критеріями отримані дані були занесені до таблиці 1.8.

Діагностика стану сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за обраними критеріями

Назва критерію	показник	Групи	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
			КС	%	КС	%	КС	%
мотиваційно-ціннісний критерій	ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток	ЕГ	9	25	9	25	18	50
		КГ	7	21,2	9	27,3	17	51,5
	мотивація на формування власного професійного іміджу	ЕГ	10	27,8	13	36,1	13	36,1
		КГ	9	27,3	11	33,3	13	39,4
	прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності	ЕГ	5	13,9	15	41,7	16	44,4
		КГ	6	18,2	14	42,4	13	39,4
когнітивний критерій	рівень засвоєння знань з іміджелогії	ЕГ	3	8,3	5	13,9	28	77,8
		КГ	1	3	6	18,2	26	78,8
	розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії	ЕГ	2	5,5	15	41,7	19	52,8
		КГ	0	0	15	45,5	18	54,5
	планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей	ЕГ	5	13,9	14	38,9	17	47,2
		КГ	5	15,1	13	39,4	15	45,5
операційно-діяльнісний критерій	вияв досвіду іміджеформувальної діяльності	ЕГ	9	25	14	38,9	13	36,1
		КГ	8	24,2	13	39,4	12	36,4
	рівень сформованості якостей професійного іміджу	ЕГ	10	27,8	14	38,9	12	33,3
		КГ	7	21,2	15	45,5	11	33,3
	наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності	ЕГ	7	19,4	14	38,9	15	41,7
		КГ	7	21,2	13	39,4	13	39,4
оцінно-рефлексивний критерій	сформованість рефлексивних умінь	ЕГ	7	19,4	14	38,9	15	41,7
		КГ	7	21,2	13	39,4	13	39,4
	здатність до оцінки власного професійного іміджу	ЕГ	5	13,9	14	38,9	17	47,2
		КГ	4	12,1	12	36,4	17	51,5
	готовність до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій	ЕГ	5	13,9	14	38,9	17	47,2
		КГ	6	18,2	12	36,4	15	45,4

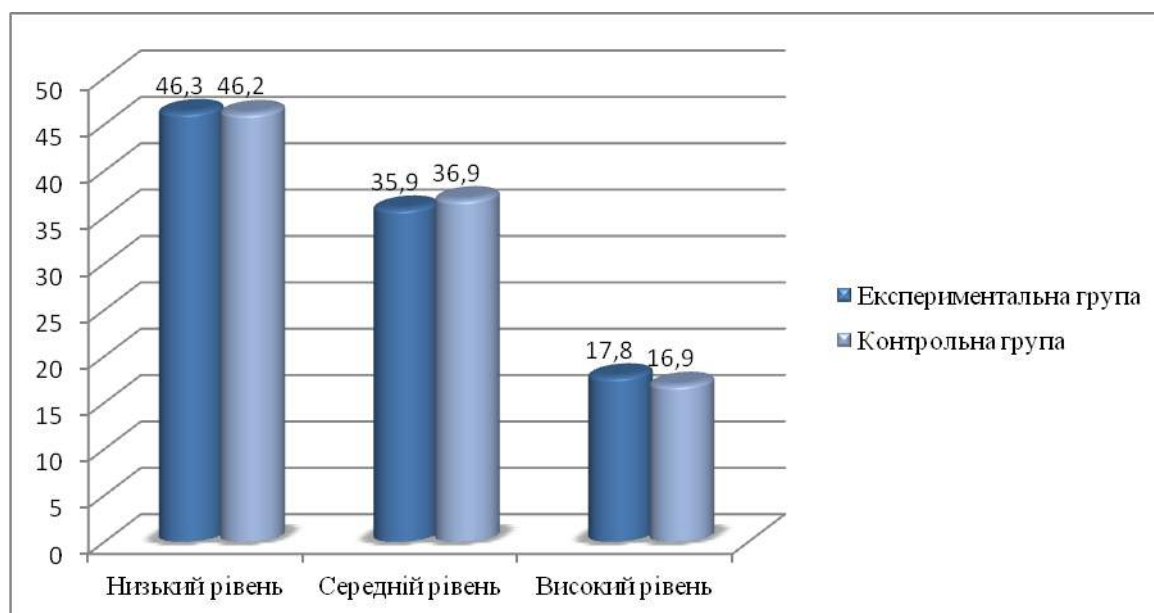
З метою створення загальної картини сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, узагальнення результатів дослідження відбувалось за рахунок обчислення середнього арифметичного значення кількості студентів кожного рівня кожної групи за кожним критерієм. Отже, результатом констатувального етапу педагогічного експерименту є дані, що занесені до таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

**Діагностика стану сформованості професійного іміджу
майбутніх магістрів ПВШ**

Група	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	КС	%	КС	%	КС	%
ЕГ	17	46,3	13	35,9	6	17,8
КГ	15	46,2	12	36,9	6	16,9

Наочно зіставлення стану сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ експериментальної й контрольної груп на констатувальному етапі зображено на рис. 1.2.

**Рис. 1.2. Зіставлення стану сформованості професійного іміджу
майбутніх магістрів ПВШ експериментальної й контрольної груп
на констатувальному етапі**

Як бачимо, загальна експериментальна сукупність показала здебільшого низький та середній рівні сформованості професійного іміджу в студентів за всіма показниками. Отже, доходимо висновку, що низькі та середні показники рівнів сформованості професійного іміджу зумовили необхідність обґрунтування та доцільність упровадження педагогічних умов та педагогічної моделі, головною метою якої є підготовка студентів з високим рівнем сформованості професійного іміджу.

Отже, у процесі констатувального етапу педагогічного експерименту розроблено критерії, показники та рівні сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ, відібрано методичний інструментарій з метою його діагностики, визначено вихідний стан досліджуваного явища. Отримані результати вважаємо підставою для розробки, обґрунтування та реалізації в процесі фахової підготовки майбутніх магістрів за спеціалізацією „Педагогіка вищої школи” педагогічних умов формування професійного іміджу, чому присвячено наступний розділ дисертаційної роботи.

Висновки до розділу 1

Аналіз наукових результатів, отриманих у першому розділі на теоретико-діагностичному етапі роботи, дозволяє зробити висновки, що визначатимуть стратегію й тактику нашого подальшого дослідження.

Проведено теоретичний аналіз категорії „імідж” в історико-педагогічній та сучасній науковій літературі, визначено, що імідж – бажаний образ, який відтворює людина для підвищення певного соціального статусу. У процесі детального вивчення історико-педагогічного доробку з’ясовано, що імідж як одна із форм відображення у свідомості людини предметного світу, соціальної дійсності та опис зовнішніх характеристик існував на всіх стадіях розвитку суспільства. Обґрунтовано, що протягом історичного розвитку педагогічної науки склалися такі складники іміджу: педагогічна майстерність; відповідність

необхідного образу; рівень професійної підготовки; педагогічна культура; професійна спрямованість; візуальна привабливість; вербальна та невербальна поведінка; манери й етикет; авторитет педагога; позиція суспільства та держави.

Сформульовано визначення професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи – це цілеспрямовано сформований образ, який повністю відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний із метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар'єрного росту, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід.

На основі узагальнення й синтезу наукової психолого-педагогічної літератури розроблено структурні компоненти зазначеного поняття: особистісний та фаховий, які включають: зовнішній (габітарний), внутрішній (внутрішня філософія) іміджі, імідж-символіку, імідж-легенду, середовищний імідж, індивідуально-особистісні якості, що визначають імідж, особистісний, вербальний, невербальний (кінетичний), продуктивний (уречевлений) іміджі. Зазначено, що професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої школи характеризується гармонійною єдністю особистісного та фахового компонентів, які сприяють зростанню професіоналізму та наближають до вершин професійної майстерності.

Обґрунтовано, що для подальшого дослідження професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ й аналізу рівня його сформованості необхідним є визначення таких змістовних компонентів – стимулювального, інтелектуального, поведінкового та аналітико-результативного. Розкрито зміст кожного із виділених компонентів.

Діагностику сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ здійснено у два етапи: на розвідувальному – опрацьовано науково-методичне забезпечення щодо формування професійного іміджу майбутнього магістра й іміджеві знання та використання їх на практиці викладачами ЗВО з метою отримання додаткової інформації про об'єкт, предмет, уточнено та скориговано

завдання; на констатувальному – розроблено критерії та показники відповідно до взаємопоеднаних компонентів професійного іміджу майбутнього фахівця: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний. Обґрунтовано трирівневу градацію рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ: низький, середній, високий. Проведено констатувальний зріз, який засвідчив здебільшого середній та низький рівні сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за всіма показниками означених критеріїв.

До методичного інструментарію констатувального експерименту входили такі методи: спостереження, експеримент, бесіда, анкетування, психодіагностичні тести тощо. У результаті проведення констатувального експерименту визначено, що має місце така відповідність кількості майбутніх магістрів ПВШ до виділених рівнів сформованості професійного іміджу: ЕГ (низький – 46,3%, середній – 35,9%, високий – 17,8%) та КГ (низький – 46,2%, середній – 36,9%, високий – 16,9%), що зумовлює оновлення педагогічного забезпечення освітнього процесу в педагогічних ЗВО.

Матеріали, які ввійшли до розділу, опубліковано автором у наукових статтях і матеріалах конференцій: [204; 207; 208; 209; 211; 212; 213; 214; 216; 217; 2018; 222].

РОЗДІЛ 2.

РОЗРОБКА ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

2.1. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи

Попередній розділ нашого дослідження було присвячено розкриттю сутнісних особливостей професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи й аналізу процесу створення професійного іміджу фахівця.

Метою цього підрозділу є обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Подальше дослідження потребує визначення й теоретичного обґрунтування педагогічних умов, що сприятимуть ефективному формуванню професійного іміджу майбутніх магістрів. Для вирішення поставленої мети з'ясуємо сутність поняття „педагогічна умова”, що визначається через розуміння такої базової категорії, як „умова”.

Аналізуючи науково-педагогічну літературу, ми виявили різні підходи до визначення поняття „умови”, які є важливим чинником результативності, оскільки вони складають саме те середовище, у якому виникають, існують та формуються необхідні явища:

– у філософському енциклопедичному словнику зазначено, що умова – філософська категорія, це те, „від чого залежить щось інше (що зумовлюється); істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їхніх станів, взаємодій), з наявності якого з необхідністю випливає існування цього явища” [413, с. 707]. Тобто сукупність конкретних умов цього явища утворюють середовище його виникнення, протікання, існування та розвитку;

– у словнику термінів і понять із соціології під поняттям „умова” розуміються „те, від чого залежить існуючий компонент комплексу об’єктів, з наявності якого за необхідністю випливає це явище” [377, с. 310];

– у тлумачному словнику сучасної української мови конкретизується поняття „умова” як „необхідна обставина, що уможлиблює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь” [62, с. 1506], як „рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник” [62, с. 1526];

– у словнику-довіднику з психології це поняття представлено в контексті психічного розвитку та розкривається через „сукупність внутрішніх і зовнішніх причин, що визначають психологічний розвиток людини, прискорюють або уповільнюють його, впливають на процес розвитку, динаміку та кінцеві результати” [285, с. 270 – 271], причому цей вплив опосередковано активністю особистості, групи людей;

– у словнику з освіти та педагогіки умови розглядаються як „сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, її поведінку, виховання та навчання, формування особистості” [321, с. 36].

Отже, здійснений комплексний аналіз поняття „умова” дозволяє констатувати, що воно є загальнонауковим і сучасні дослідники використовують його в педагогічній практиці, спираючись на різні ознаки. Учені Н. Іпполітова та Н. Стерхова зазначають, що її сутність у педагогічному аспекті може бути схарактеризована кількома положеннями: умова є сукупність причин, обставин, будь-яких об’єктів тощо; позначена сукупність впливає на розвиток, виховання та навчання людини; вплив умов може прискорювати або уповільнювати процеси розвитку, виховання та навчання, а також впливати на їхню динаміку та кінцеві результати [156, с. 9].

Проблема умов набула „педагогічного” забарвлення в дослідженнях І. Аксаріної [4], Ю. Бабанського [20; 21], О. Гузалової [98], С. Диніної [239], О. Дурманенко [125], Н. Іпполітової [156], Б. Купріянова [239], З. Курлянд [98],

О. Назарової [281], А. Найн [282], Н. Стерхової [156], Н. Тверезовської [394], Л. Філіппової [394] та ін.

Розглядаючи поняття „педагогічні умови”, спираємося на наукові дослідження Н. Іпполітової та Н. Стерхової [156, с. 10], які виділили три основні позиції, яких дотримуються вчені при їх визначенні:

– педагогічні умови – сукупність будь-яких заходів педагогічного впливу та можливостей матеріально-просторового середовища (В. Андрєєв [10], А. Найн [282] та ін.);

– педагогічні умови, пов’язані з конструюванням педагогічної системи, у якій вони є одним із компонентів (М. Зверева [149], Н. Іпполітова [155] та ін.);

– педагогічні умови – планомірна робота з уточнення закономірностей як стійких зв’язків освітнього процесу, забезпечує можливість перевірки результатів науково-педагогічного дослідження (перевіряються в рамках гіпотези одного дослідження) (Б. Купріянов [239], С. Диніна [239] та ін.).

Узагальнюючи погляди вчених щодо розуміння сутності „педагогічних умов”, аналізуючи дослідження Ю. Дзяевич [112, с. 136], О. Капшук [174, с. 196], виокремимо основні ознаки цього поняття, які забезпечують ефективність педагогічного процесу: єдність суб’єктивного й об’єктивного, внутрішнього та зовнішнього, сутності й явища; сукупність взаємопов’язаних і взаємозумовлених обставин процесу діяльності; умови виконують роль правил, що забезпечують позитивну динаміку протікання діяльності; виражають відношення предмета до явищ, що його оточують, без яких він не може існувати; забезпечують найбільш ефективно протікання будь-якого процесу діяльності; сукупність об’єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених завдань.

На основі узагальнення наявних підходів у науковій літературі в контексті нашого дослідження „педагогічні умови” розуміємо як особливості організації освітнього процесу у ЗВО, сукупність об’єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, що сприяють успішному формуванню професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Останні дослідження показали, що професійна підготовка майбутніх магістрів ПВШ вишу вимагає насамперед розробки педагогічних умов, які дозволять ефективно формувати професійний імідж у процесі навчальної та позанавчальної діяльності. Використовуючи термін „педагогічний”, матимемо на увазі процес формування фахівця, який навчатиметься за визначеною сукупністю умов.

У наукових психолого-педагогічних дослідженнях розглянуто педагогічні умови формування професійного іміджу:

– студентів (Ю. Дзядевич [112]) та ін.: забезпечення позитивної мотивації студентів до формування професійного іміджу та стійкої потреби в саморозвитку та самовдосконаленні; наповнення змісту професійної підготовки студентів системою науково-теоретичних і практичних знань про сутність і значущість професійного іміджу; упровадження в навчально-виховний процес традиційних та інноваційних методів і форм роботи, що сприяють формуванню професійного іміджу студентів;

– майбутніх учителів (В. Бондаренко [47], О. Радецький [338], І. Размолодчикова [340], М. Сперанська-Скарга [379], Н. Тарасенко [393]) та ін.: забезпечення вмотивованості майбутніх учителів щодо формування професійно-педагогічного іміджу; створення педагогічного середовища, спрямованого на формування комплексу іміджеутворювальних знань і навичок майбутніх учителів; стимулювання рефлексивної позиції та самоорганізації майбутніх учителів-філологів у позанавчальній діяльності вищого закладу освіти [379];

– майбутніх викладачів (В. Ісаченко [163], Н. Прус [331], С. Романова [344]) та ін.: використання технології кар’єро зорієнтованого розвитку магістрантів як менеджерів сфери освітніх послуг вищої школи; оновлення змісту навчальної інформації знаннями психологічних особливостей прояву сигнального комплексу у сприйманні й розумінні учасниками педагогічного спілкування один одного; тренінг способів етико-естетичного оформлення магістрантами власного зовнішнього вигляду та самопрезентації засобами іміджелогії [163].

Зазначені педагогічні умови реалізуються в навчально-виховному процесі сучасного ЗВО і в навчальній, і в позанавчальній час. Вивчення, проектування та створення педагогічних умов формування професійного іміджу студентів, майбутніх учителів, викладачів пов'язані з визначенням площини втілення обраних умов. У нашому випадку в якості сфери іміджелогічного впливу обрана освітня діяльність – навчальна та позанавчальна робота.

При розробці педагогічних умов формування професійного іміджу варто дотримуватися загальних вимог (розкрито в дослідженні Г. Попової [324, с. 110]) до організації фахової підготовки майбутніх магістрів ПВШ у ЗВО та враховувати результати початкового етапу педагогічного експерименту, схарактеризовані в першому підрозділі. З огляду на це, педагогічні умови повинні:

- логічно вміщуватися в загальну концепцію підготовки студентів ступеня вищої освіти магістр спеціальності 011 Науки про освіту спеціалізації „Педагогіка вищої школи”, відображену в нормативно-правових документах і навчально-методичних матеріалах;

- підтримувати загальноприйнятні організаційні умови навчально-виховного процесу ЗВО відповідно до його компонентів (мета, завдання, принципи, зміст, форми та методи), освітньо-професійної програми (нормативної та варіативної частин у змісті підготовки фахівців), циклів підготовки, форм навчання (лекцій, практичних занять, самостійної, індивідуально-дослідної, позанавчальної роботи тощо);

- забезпечувати збагачення змісту, форм, методів навчання та виховання, сприяти активізації навчально-пізнавальної діяльності та розвитку особистості майбутнього магістра;

- спрямовуватися на поліпшення якості фахової підготовки майбутніх магістрів ПВШ та отримання якісно нового, інтегрального результату освіти – компетентного фахівця зі сформованим професійним іміджем.

Беручи до уваги загальні вимоги до організації фахової підготовки майбутніх магістрів ПВШ у ЗВО та базуючись на аналізі психолого-педагогічних досліджень, теоретико-практичному аналізі сучасного стану формування

професійного іміджу майбутніх педагогів, окреслено педагогічні умови, що мають сприяти ефективності формування досліджуваного утворення:

- забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями;
- урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності;
- активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Перша педагогічна умова – забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями. Дослідження показало, що мотивація – це рушійна сила освітнього процесу формування професійного іміджу майбутніх педагогів, тому що успіх будь-якої діяльності значною мірою залежить саме від неї.

Серед психологічних чинників, що впливають на процес і результат професійного становлення майбутніх педагогів, є мотиви. Цей термін походить від французького „motif” і означає „спонукання”.

Мотивація – широке поняття, під яким розуміють спрямованість активності особистості. Проблема мотивів складна й багатогранна, її вивченням займалися Л. Божович [39], Є. Ільїн [154], О. Леонт'єв [249], А. Мудрик [279], Д. Узнадзе [402], Х. Хекхаузен [423], П. Якобсон [445] та інші видатні вчені.

У психолого-педагогічній науці мотивацію розглядають як: сукупність спонукальних мотиваторів, що визначають активність особистості; усвідомлювані або неусвідомлювані психологічні чинники, які спонукають людину до здійснення певних дій та визначають їхню спрямованість і цілі (Є. Ільїн) [154]; складний психологічний процес стимулювання зацікавленості особистості в задоволенні потреби, у результаті якого виникають стійкі мотиви, що визначають зміст, спрямованість і характер діяльності особистості, її поведінки (Н. Конюхов)

[202]; внутрішній стан особистості, що спонукає до активності чи руху та скеровує її поведінку в напрямі досягнення цілей (О. Леонт'єв) [249]; не лише мотиви, а й ситуативні чинники, що є досить динамічними та мінливими (А. Мудрик) [279]; система чинників, що визначають поведінку (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення тощо), та є характеристикою процесу, який стимулює та підтримує поведінкову активність на певному рівні (Р. Немов) [286].

Узагальнюючи наукові підходи до розгляду цієї проблеми, зазначимо, що мотивація є стрижнем особистості, навколо якого концентруються такі її механізми, як спрямованість, ціннісні орієнтації, установки, соціальні очікування, домагання, емоції, вольові якості та інші психологічні характеристики. Відмітимо, що основна функція мотивації – саморегуляція активності людини на окремих фазах діяльності, передусім до і після виконання дії (С. Рубінштейн [345]).

Важливо розуміти, які мотиви спонукають майбутніх педагогів створювати власний професійний імідж, як змінюються вони у студентів протягом навчання, які чинники впливають на формування позитивного іміджу.

Загальновідомо, що мотивація залежить не лише від мотивів особистості, але й від ситуативних чинників (вплив оточення, специфіка діяльності й ситуації тощо). Серед мотивів особистості, що сприяють підвищенню професійної кваліфікації сучасного педагога, є і мотиви зміни його іміджу [150, с. 303]. З позицій М. Сперанської-Скарги, ситуативний характер чинників свідчить про їхню мінливість і динамічність, що дозволяє впливати на них та створювати педагогічно доцільні чинники, необхідні для досягнення конкретної педагогічної професійної мети [379, с. 124].

Різниця між тими, хто досяг успіху, та тими, хто не зміг, полягає не в таланті, а в наполегливості, яка проявляється через мотивацію [454]. Доведено, підкреслює Г. Беленька [35], що була виявлена суттєва закономірність: „сильні” і „слабкі” студенти відрізняються не за рівнем інтелекту, а за силою, якістю і типом мотивації навчальної діяльності. Для сильних студентів характерною є внутрішня мотивація: вони прагнуть опанувати професійними знаннями на високому рівні, орієнтуються на отримання міцних професійних знань і практичних умінь,

зокрема щодо формування професійного іміджу. Внутрішня мотивація спонукає до дій, підтримує людину у хвилини подолання труднощів та невдач, це „мрія – самореалізація, ідеї – творчість, самоствердження – впевненість, потрібність – особисте зростання, потреба у спілкуванні” [158; 294]. Щодо слабких студентів, то мотиви їхньої навчальної діяльності в основному зовнішні, ситуативні: для них важливим є уникнути покарання за погане навчання, осуду з боку сокурсників, викладачів, не позбутися стипендії тощо.

Отже, під мотивацією зазвичай розуміють сукупність спонукань до діяльності, а будь-яка діяльність починається з потреб, які в певних умовах забезпечують природне й духовне життя та розвиток особистості, служать джерелом активності.

Провідними серед мотивів, які спонукають людину створювати власний імідж, є психологічні та прагматичні. Дослідники проблем психології іміджу (В. Бозаджієв [40], С. Ісенко [158], В. Олексенко [294], О. Перелигіна [311]) пояснюють, що залежно від переважального типу мотивації виокремлюють імідж: психологічний – імідж, зорієнтований на самовідчуття і самооцінку, в основі якого лежить особиста інтуїція; прагматичний – імідж, зорієнтований на сприйняття – для більш ефективного соціального впливу й досягнення зовнішньої мети, у його основі лежать знання і досвід [294]. При цьому, зазначає О. Перелигіна, ці два типи мотивації щодо створення іміджу не виключають один одного, і в багатьох випадках один і той же імідж може володіти якостями і першого, і другого, і на цій основі є ймовірність існування проміжного універсального типу, який характеризується органічним поєднанням ознак, притаманних двом описаним вище типам іміджу [311]. Отже, мотивація на універсальний тип є найбільш оптимальною в професійній діяльності майбутніх магістрів ПВШ, оскільки саме в такому випадку фахівець отримуватиме задоволення від своєї професії, успішно виконуватиме завдання вищої школи.

У педагогічній діяльності потреба формування професійного іміджу виникає завдяки бажанню бути не просто педагогом, а професіоналом, майстром своєї справи. Така потреба мобілізує студента, допомагає бути активним і

цілеспрямованим, розуміти значення освітньої діяльності, тобто виконує функцію передумови професійної діяльності. Важливо, щоб майбутні магістри ПВШ доходили висновку щодо прямої залежності успіху від своїх особистісних якостей (ерудиції, вмільості, характеру, зовнішнього вигляду тощо), усвідомлювали необхідність подальшого розвитку, вдосконалення. Отже, потреба в удосконаленні професійної діяльності має стати для студентів усвідомленою мотивацією, перетвореною на провідну.

У педагогічній практиці, як зазначив С. Єлканов [128], можливі різні шляхи становлення мотивації педагога, зокрема щодо формування професійного іміджу. В одних випадках її становлення відбувається, коли майбутні магістри бачать творчу працю викладачів, стиль життя ЗВО загалом, критичні зауваження та вимоги педагогів до студентів у ході навчально-виховної діяльності тощо.

В інших випадках мотивація щодо формування професійного іміджу виникає як наслідок низки соціальних якостей особистості майбутніх магістрів: працелюбність, уважне ставлення до професійних обов'язків, творчий підхід у роботі, дисциплінованість, самостійність, авторитетність, енергійність, відповідальність тощо. Мотивацією може служити й прагнення отримати високий бал у навчанні, похвалу від викладачів і керівництва, нагороди, статус в академічній групі, стати конкурентоспроможним на ринку праці тощо.

У межах нашого дослідження важливою є думка Л. Божович щодо навчальної мотивації, яка визначається самою освітньою системою, освітніми закладами, де здійснюється навчальна діяльність, організацією педагогічного процесу, суб'єктивними характеристиками учня (студента) (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка, взаємодія з іншими учасниками навчально-виховного процесу), суб'єктивними особливостями педагога, зокрема характером ставлення до школяра (студента), специфікою навчального предмета [39].

Крім того, необхідно зробити акцент на тому, що мотивація навчальної діяльності завжди має складний, комплексний характер, поєднує і внутрішні, і зовнішні, позитивні і негативні, пізнавальні і соціальні мотиви, а її структура

розвивається, змінюється в ході освітньої діяльності. Заслужують на увагу структурні компоненти навчальної мотивації, визначені Б. Додоновим [115]: задоволення від самого процесу діяльності; прямий результат діяльності; винагорода за діяльність; уникнення санкцій, які загрожують у разі ухилення від діяльності або несумлінного її виконання. Сучасні дослідники І. Меліхова, М. Яковлева [273] та ін. зазначають, що перший компонент є „гедонічним” складником мотивації, інші три – цільовими. Крім того, перший і другий визначають спрямованість особистості на саму діяльність (її процес і результат), стаючи внутрішніми щодо неї, а третій і четвертий фіксують зовнішні (негативні та позитивні щодо діяльності) чинники впливу.

Відтак, мотивація стає фундаментом для формування професійного іміджу, визначає усвідомленість студента та показує цілі для активної діяльності, стаючи основою індивідуальної й соціальної поведінки, сприяючи формуванню професійного самовизначення та задоволеності певною освітньою діяльністю. Результативність формування професійного іміджу підвищується при певній мотивації. Чим більше вмотивовані майбутні магістри, тим більше освітня діяльність результативна й оптимальна, зокрема й навчальна діяльність.

Отже, дуже важливо стимулювати розвиток мотиваційної сфери. Синтезуючи наукові надбання М. Лук'янової [256], О. Миськів [342], Л. Ребухи [342], вважаємо, що загальний зміст розвитку навчальної мотивації майбутніх магістрів ПВШ полягає в тому, щоб перевести студентів із рівнів негативного і байдужного ставлення до власного професійного іміджу до дієвого, усвідомленого, відповідального, тобто позитивного, де об'єктом формування є всі компоненти мотиваційної сфери та всі аспекти вміння й бажання вчитися.

Зазначимо, що проблемам професійного становлення, формування фахової компетентності та професіоналізму, набуття професійної освіти передбачає не лише вмотивованість на оволодіння системою знань та способами діяльності, важливого значення набуває: здатність яскраво та переконливо виражати свої почуття, володіти прийомами впливу на аудиторію, умінням керувати своїм

психофізичним апаратом і творчим самопочуттям для успішної організації спілкування та взаємодії зі студентами.

Отже, професійна діяльність майбутнього магістра ПВШ вимагає не тільки певної мотивації, високої інформованості, ерудиції, загальної культури та педагогічної майстерності, а й глибоких знань.

Звертаючись до розуміння сутності поняття „знання”, О. Антонова [13, с. 32] зазначає, що воно має кілька смислових відтінків: може означати і результат наукового пізнання, і предмет засвоєння; можна розглядати в широкому (комплекс теоретичних і практичних знань та вміння застосовувати їх у різних сферах діяльності) та вузькому (понятійно-фактичний складник навчального матеріалу, який включає взаємопов’язані факти, закономірності, теорії, узагальнення, терміни) розумінні; за повнотою, глибиною та всеосяжністю охоплення об’єкта пізнання – емпіричні (факти, одержані безпосередньо із спостережень та експериментальної діяльності, тобто з практичного досвіду) та теоретичні (відображає об’єкт з боку його зв’язків і закономірностей, що одержані не лише з досвіду, але й шляхом абстрактного мислення).

На наш погляд, формування професійного іміджу неможливе без спеціальних знань основ іміджелогії. Ці знання забезпечують успіх у подальшій професійній діяльності та є необхідними для оволодіння професією. Вони становлять цілісну систему відомостей, накопичених упродовж усього періоду розвитку психолого-педагогічної науки. Це результат пізнання явищ та процесів педагогічної дійсності, законів та закономірностей розвитку, виховання та навчання людини протягом життя; адекватне відображення у свідомості педагогічної дійсності у вигляді уявлень, понять, суджень, теорій; володіння ними та вміння діяти на їх основі [381, с. 259]. Отже, спеціальні знання основ іміджелогії – один із елементів формування професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ.

Зазначимо, що невід’ємними якостями справжніх знань є їхня систематичність, усвідомленість, осмисленість. Знання як складник світогляду майбутнього магістра ПВШ значною мірою визначають його ставлення до

педагогічної дійсності, моральні погляди та переконання, вольові риси особистості, характер тощо. Вони є одним із джерел нахилів та інтересів студента, необхідною умовою розвитку його професійних здібностей й обдарувань [82, с. 137].

Результатом наукового аналізу став висновок про те, що система знань, яка входить до змісту професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ, має включати єдність науково-теоретичних та практичних знань у контексті формування професійного іміджу. Науково-теоретичні містять: знання про сутність, цілі, атрибути, структурні компоненти, критерії, типологію та функції професійного іміджу, інструментарій утворювання; технології самопрезентації, ефективно їх використання та усвідомлення ролі іміджу в процесі майбутньої професійної діяльності тощо. Практичні знання включають: оволодіння формами, методами, прийомами та засобами формування професійного іміджу; управління іміджеформувальною інформацією, уявленнями про себе в професійному середовищі; будування іміджу відповідно до реальних умов професійної діяльності, статусом, кар'єрними та професійними цілями; оволодіння способами управління увагою, враженням і оцінками реального та власного іміджевого потенціалу, вибору оптимальних засобів створення іміджу, ефективних способів і тактик самопрезентації тощо.

У контексті означеної проблеми набуває вагомого значення рівень сформованості фахових знань. Вони необхідні майбутньому спеціалісту для успішного виконання професійних завдань та, відповідно, для формування професійного іміджу.

Дослідники О. Антонова, О. Дубасенюк, О. Каленюк, Т. Семенюк підкреслюють, що процес підготовки майбутніх педагогів при засвоєнні гуманітарних знань проходить у три етапи: на першому здійснюється засвоєння загальнотеоретичних знань, що охоплює студентів 1 і 2 курсів (майбутні бакалаври), на другому – засвоєння фахових (професійних і психолого-педагогічних) знань, що здійснюється на 3 і 4 курсах (майбутні бакалаври), а на третьому етапі, у процесі засвоєння методичних знань, що відповідає 5 курсу

(майбутні магістри) навчання, закріплюються фахові знання та виробляється готовність студентів до майбутньої професії [122; 170].

Отже, фахові знання займають центральне місце в базі знань майбутнього магістра ПВШ, сприяють закладанню теоретичних основ професійного іміджу, які він здобуває під час вивчення фундаментальних і спеціальних дисциплін, що безпосередньо відповідають його професійним запитам; забезпеченню позитивної мотивації щодо формування професійного іміджу в освітньому процесі ЗВО

Під час освітньої діяльності з формування професійного іміджу в навчальний та позанавчальний час необхідно реалізовувати такі завдання, що сприятимуть збагаченню змісту навчання фаховими знаннями та мотивують студентів створювати свій педагогічний імідж: ознайомлення з сутністю професійного іміджу викладача як передумови ефективної діяльності, його функціями, видами (типами), особистісними та професійними якостями, що забезпечують успішність впливу на суб'єкт педагогічного процесу; підвищення професійної компетентності в галузі сучасних досягнень педагогіки, педагогічної акмеології, іміджелогії; визначення оптимальних засобів і напрямів професійного зростання, кар'єри, іміджу сучасного педагога; розвиток професійно значущих та особистісних якостей майбутніх фахівців, що веде до зростання професійного статусу, авторитету, репутації, престижу, іміджу; становлення та покращення педагогічної техніки (уміння керувати власним станом і взаємодіяти з особистістю й колективом у педагогічному процесі) майбутніх магістрів ПВШ у контексті формування професійного іміджу; формування навичок свідомого використання іміджевих характеристик у різних сферах життєдіяльності; вивчення й оволодіння прийомами, методами психолого-педагогічного впливу та переконання на людей у процесі іміджестворювальної діяльності; застосування отриманих знань для створення власного іміджу й управління ним; формування уявлення про сутність інструментальних засобів та специфіку їх використання в педагогічній іміджелогії; виявлення практичних можливостей фізіономіки, ефективного використання мистецтва ділового мовлення в побудові іміджу майбутнього магістра; розвиток креативності мислення, інтелектуальної

активності й ініціативності; навчання вміння розробляти інтегративну технологію формування особистого іміджу; удосконалення вмінь і навичок ефективної самопрезентації та креативності майбутнього фахівця в галузі освіти; обґрунтування системи роботи щодо створення привабливого іміджу, моделі достойної поведінки в тих чи тих ситуаціях.

Зазначимо, що освітнє середовище ЗВО повинне надавати можливості реалізації визначених завдань щодо формування професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ, мотивувати до професійного самовдосконалення, формувати потребу в неперервній педагогічній самоосвіті та свідоме ставлення до створення ефективного професійного іміджу.

Отже, виходячи з викладеного, забезпечення позитивної мотивації майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими в навчально-виховному процесі ЗВО має стати базовою умовою забезпечення ефективності означеного процесу.

Друга педагогічна умова – урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності.

Поняття „підготовка” практично не трапляється в самостійному значенні й частіше за все має значення в контексті певної професії, до якої воно належить. Відповідно до Закону України „Про вищу освіту” (ст. 1) термін „професійна підготовка” визначається як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю [146].

Для визначення та характеристики поняття „підготовка” звернемося насамперед до словникових джерел. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття „підготовка” розглядається як „дія за значенням підготувати; запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності” [62, с. 767]. Результатом підготовки є готовність, що визначається як „стан готовності та бажання зробити що-небудь” [Там само, с. 767].

Філософський словник дозволяє констатувати, що термін „підготовка” збагачує поняття „готовність”, указуючи на те, що підготовка до професії є не що інше, як формування готовності до неї, а система установок на працю, стійка орієнтація на виконання трудових завдань, загальна готовність до праці є психічним результатом професійної підготовки [411].

Поняття „професійна” підготовка в педагогічній енциклопедії трактується як система професійного навчання, основною метою якого є швидке засвоєння вмінь і навичок, необхідних для виконання робіт [306].

У педагогічному словнику термін „професійна підготовка” тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду та норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [64, с. 262].

У розвитку теорії сучасної педагогічної освіти є низка значних досліджень, що розкривають закономірності професійної підготовки й формування особистості педагога. Фундаментальне значення мають у цьому плані розвідки О. Дубасенюк [120; 121], І. Зязюна [153], О. Набоки [280], В. Сластьоніна [373], Т. Танько [392], Г. Троцько [400], А. Щербакова [438] та ін. Так, Т. Танько в процесі вивчення теорії та практики музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах зазначає, що професійна підготовка – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, своєю чергою, визначається як суб’єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною й підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати [392].

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу, знаходимо різні погляди щодо визначення поняття „професійна підготовка” майбутніх учителів, фахівців, педагогів і магістрів. Предметом наукових пошуків Л. Коваль [183], В. Кравцова [339], Н. Кузьміної [235], М. Михайличенко [339], О. Мороза [277], В. Радул [339], Г. Саранцева [353], О. Семенов [356] та ін. є вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх учителів. На думку Н. Кузьміної, професійна

підготовка майбутнього вчителя – це процес формування й набуття настанов, знань та вмінь, необхідних спеціалісту для належного виконання спеціальних завдань навчально-виховного процесу [235].

Більш ґрунтовного аналізу зазначеної проблеми набуває вивчення наукових поглядів Г. Дегтярьової [335], Л. Кондрашової [195], Л. Поліщук [320], Л. Пуховської [337], Л. Руденко [335], Л. Сущенко [391], А. Шиделко [335] та ін., які розглядають проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців. Дослідники Г. Дегтярьова, М. Козяр, І. Матійків, Л. Руденко, А. Шиделко доводять, що професійна підготовка майбутніх фахівців має здійснюватись із урахуванням наявних і перспективних вимог, що висуває до неї діяльність. Результатом фахової підготовки є готовність до професійної діяльності [335, с. 26].

У ракурсі наукових поглядів О. Абдулліної [1], Т. Атрощенко [330], Х. Барна [330], О. Пехоти [316], Г. Товканець [330], О. Цюняк [426] також розглядається проблема професійної підготовки майбутнього педагога. Так, О. Абдулліна зазначила, що це процес формування та збагачення настанов, знань і вмінь, необхідних майбутньому фахівцю для адекватного виконання специфічних завдань навчально-виховного процесу [1, с. 40].

У процесі теоретичного аналізу наукових праць представників сучасної педагогіки й психології щодо професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ (С. Вітвицька [67; 68], Л. Воротняк [71], Р. Гейзерська [75], Н. Гузій [100], О. Гура [105], О. Єременко [135], В. Ісаченко [163], Л. Кайдалова [168], Л. Лебедик [245], І. Облес [290], С. Ящук [448]) обґрунтовано, що професійна підготовка фахівця у ХХІ ст. становить основу для економічного розвитку держави й підґрунтя для особистісного професійного становлення.

Зокрема, І. Облес визначила такі критерії та показники професійної адаптованості майбутнього викладача ЗВО як результату його професійної підготовки: позитивний психоемоційний стан; готовність до професійної діяльності, що виражається в позитивній внутрішній мотивації професійної діяльності, професійній готовності до реалізації навчальної, методичної, наукової та організаційно-виховної роботи, професійній рефлексивності; позитивне

ставлення до професійного оточення; позитивна професійна Я-концепція [290]. Отже, провідна ідея підготовки магістрів ПВШ у ЗВО постає в органічній єдності загального, особливого й одиничного та відображає закономірності здобуття вищої освіти [68].

Узагальнюючи викладене вище, доходимо висновку, що професійна підготовка – це не тільки внутрішня потреба майбутнього фахівця, а й поклик часу. У такому випадку фахівець оновлює погляди на власну професійну діяльність, формується внутрішня потреба постійного навчання, саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення в професійній галузі. Наслідком цього стає поступове входження в процес загального суспільного виробництва, за рахунок чого розширюються межі сприйняття індивідумом себе як професійно компетентного працівника, результати роботи якого вдосконалюють зазначений процес.

Підкреслимо, що успішність професійної підготовки майбутніх магістрів залежить від низки інтегральних показників: якість професійно значущих потреб і мотивів вибору педагогічної професії; рівень знань про сутність професії й професійної ролі педагога, про структуру педагогічної діяльності, здатність вирішувати комунікативні завдання, стабільність професійних інтересів; ступінь інтеріоризації професійних ролей, усвідомлення відповідальності за результати комунікативної діяльності; стан мобілізації (актуалізації) комунікативних знань, умінь, навичок і професійно значущих властивостей особистості, а також час адаптації до вимог професійної ролі педагога й до умов педагогічної діяльності; якість професійних установок („настрою”) на взаємодію [320; 124].

Ґрунтовний теоретичний аналіз наукової психолого-педагогічної літератури з проблеми професійної підготовки та, зокрема, дослідження Л. Поліщук [320] надають можливість зазначити, що процес професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності розуміється як: засвоєння майбутніми магістрами ПВШ основ загальних і спеціальних знань і застосування їх на практиці; володіння вміннями й навичками для успішного рішення комунікативних завдань у сфері

міжособистісної взаємодії; сформованість важливих для майбутнього педагога професійних якостей.

Реформи системи вищої освіти передбачають зміну статусу студента, який перетворюється на суб'єкт пізнавальної діяльності за умови створення стимулювального середовища для розвитку його здібностей, інтересів, нахилів, потреб. У навчальному процесі вишу відбувається перехід від масово-репродуктивного до індивідуально-творчого підходу. У новій дидактичній системі в центр уваги ставиться самостійна робота студента, індивідуальна робота викладача зі студентом [122, с. 11]

Як засвідчила теорія та практика вищої школи, використання інтерактивних форм та методів навчання у ЗВО сприяє найбільш ефективному навчанню студентів, а отже, і формуванню професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ як складника професійної підготовки.

Загальновідомо, що слово „інтерактив” прийшло до нас з англійської від слова „inter” – взаємний і „act” – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Сутність інтерактивної освіти полягає в тому, що навчально-виховний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх його учасників. Це співнавчання, взаємонавчання, взаємовиховання, взаєморозвиток (колективна, групова співпраця, де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчально-виховного процесу).

Отже, використання інтерактивних форм і методів навчання у ЗВО зводить до мінімуму монолог викладача; сприяє взаємодії викладача та студентів, тобто обміну інформацією, моделюванню ситуацій, зануренню в атмосферу співпраці зі спільного вирішення проблем; самостійності навчання та прийняття рішень студентами; інтенсифікації педагогічної праці, формуванню гнучкого, аналітичного мислення, мобілізації знань та вмінь, власних підходів і оцінок; досягненню високих результатів навчальної діяльності; активізації самостійної роботи тощо.

Тому вважаємо за потрібне більш детально зупинитися на характеристиці інтерактивних форм та методів навчання у ЗВО.

Загальновідомо, що організація навчання у вищій школі здійснюється засобами аудиторної та позааудиторної (дистанційної, заочної) форм (детальний перелік засобів навчання представлено в додатку К.1).

Лекція (від лат. *Lectio* – читання) була й залишається однією з провідних та актуальних форм організації навчання у вищій школі, незважаючи на постійну критику з приводу її місця, доцільності та призначення. Лекція має великі можливості, оскільки допомагає:

– студентам входити до багатогранного світу науки; отримувати інформацію в стислій формі; почути та проаналізувати різноманітні погляди; навчитися орієнтуватися в додатковій літературі; усвідомлювати побачене та почуте; здійснювати аналіз, синтез, узагальнення, порівняння; розвивати увагу, пам'ять, мислення, загальну ерудицію; займатися самоосвітою, самовихованням тощо;

– викладачам самовиразитися, утілити принцип зв'язку теорії з практикою та висвітлити результати наукових досліджень – і власних, і колег; компенсувати брак новітніх підручників і посібників; зосереджуватися на найбільш складних питаннях, у яких студентам важко розібратися самостійно; заряджати аудиторію пафосом нового, силою та красою логіки; переконливо, емоційно доносити до слухачів ідеї психолого-педагогічної науки тощо.

З огляду на зазначене вище, у сучасних умовах до лекції висуваються більш високі вимоги, вона повинна бути: гнучкою; диференційованою; урахувати особливості вивчення дисципліни, специфіку аудиторії, психолого-педагогічні закономірності процесу пізнання; дієво впливати на формування оцінок, почуттів, поглядів, переконань молоді; повною мірою використовувати можливості новітніх інформаційних технологій [2, с. 27].

Аналіз наукових досліджень (Г. Авдіянц [2], А. Алексюк [5], Є. Моїсеєв [274] та ін.) дає змогу виокремити функції сучасної лекції: інформаційну, мотиваційну, організаційно-орієнтаційну, методологічну, пояснювальну-роз'яснювальну, трансформувальну, систематизувальну, стимулювальну, оцінну, розвивальну, виховну (див. додаток К.2).

З огляду В. Ягупова, лекція, яка відповідає сучасним дидактичним і виховним цілям, повинна формувати інтерес і прагнення до навчання, наближати навчальний процес до умов професійної діяльності, сприяти обмінові знаннями, досвідом і почуттями [443]. З цією метою науковці Г. Авдіянц [2], В. Вітвицька [67], А. Кузьмінський [237], Є. Моїсеєв [274], М. Фіцула [415], В. Ягупов [443] та ін. пропонують використовувати такі види лекції: проблемну лекцію; лекцію-аналіз конкретної ситуації; лекцію-конференцію, брифінг, „круглий стіл”; бінарну лекцію, або лекцію-панель; лекцію-дискусію; лекцію із заздалегідь запланованими помилками; лекцію-консультацію; конспект-лекцію; лекцію-бесіду, або „діалог з аудиторією”; лекцію-„Мозковий штурм” тощо (див. додаток К.3). Інтерактивні (нетрадиційні) лекції (серед лекцій перевагу надано лекції-дискусії, проблемній лекції, лекції-конференції, брифінг, „круглий стіл”, лекції „Мозковий штурм”) формують особистий погляд на наукові та методологічні питання, науковий світогляд; активізують пізнавальну діяльність, процес запам’ятовування навчального матеріалу, мислення; сприяють засвоєнню матеріалу для його практичного застосування; стимулюють пізнавальні інтереси, розумову діяльність; розвивають критичне мислення, слухову оперативну пам’ять; виховують самостійність, почуття відповідальності; підвищують якість професійної підготовки тощо.

Отже, на підставі аналізу педагогічної теорії і практики вищої школи, можемо констатувати, що застосування інтерактивних видів лекційних занять викликає інтерес в аудиторії, сприяє створенню діалогічної взаємодії між суб’єктами навчання, формуванню навчальної мотивації, забезпечує усвідомлене ціннісне ставлення до професійної діяльності та розвиток професійних мотивів тощо. Водночас студенти навчаються аналізувати отриману інформацію, застосовувати її на практиці, беруть участь у спільному пошуку відповідей на складні запитання, вчаться досягати взаєморозуміння між учасниками діалогу, виявляють творчу активність, що є надзвичайно корисним для результативності процесу формування професійного іміджу.

До традиційних форм навчання у ЗВО зараховують семінарські заняття. Семінар – це гнучка форма навчання, яка орієнтує студентів на вияв самостійності в навчально-пізнавальній діяльності, сприяє поглибленню, систематизації й контролю знань, отриманих у результаті лекційних занять, самостійної позааудиторної роботи.

У сучасному виші найпоширенішими є три типи семінарських занять: розгорнута дискусія за планом, заздалегідь запропонованим викладачем; розгорнута дискусія за планом, запропонованим спільно викладачем і студентом на самому занятті; обговорення та захист рефератів за темою заняття. Залежно від способу проведення виділяють такі види інтерактивних семінарів: семінар-бесіда, семінар-заслуховування й обговорення доповідей і рефератів, семінар-дискусія, семінар-розв'язування задач, семінар-диспут, семінар генерації ідей, семінар-взаємонавчання, семінар-рефлексія, змішаний семінар тощо (див. додаток К.4). На інтерактивних семінарах студенти вчаться виступати в ролі доповідачів й опонентів, набувають умінь і навичок визначення інтелектуальних проблем та їх вирішення, доведення і спростування, відстоювання своїх поглядів, демонстрації досягнутого рівня теоретичної підготовки.

Вивчаючи науковий досвід Ю. Бабанського [305], С. Вітвицької [66], В. Жигірь [137], З. Курлянд [307], А. Семенова [307], Р. Хмельюк [307] О. Чернеги [137] та ін., визначимо основні функції, притаманні семінарському заняттю: поглиблення, конкретизація, систематизація та закріплення знань, отриманих студентами на лекціях і під час самостійної роботи; розвиток умінь, навичок і здібностей самостійної навчально-пізнавальної і науково-дослідницької роботи; заохочення до наукових досліджень; формування аналітичного мислення, розвиток рефлексії; прищеплення вмінь вести дискусію, аргументовано відстоювати свою думку, відповідати на запитання, ставити питання, слухати інших; розвиток культури мовлення; контроль за якістю, ступенем і характером засвоєння навчального матеріалу.

На семінарських (практичних) заняттях студенти не тільки закріплюють знання, уміння й навички, вони демонструють уміння самостійно працювати з

літературними джерелами й електронними носіями інформації; знаходити необхідну інформацію, аналізувати й обробляти її, повідомляти або оформляти у вигляді творчих робіт, доповідей, рефератів, есе; використовувати в практичній діяльності тощо. За певних умов на семінарських заняттях викладач стимулює аналітичну та інтелектуальну діяльність магістрантів, їх логічне, критичне мислення при формуванні компетентностей та засвоєнні знань, формуванні вмінь і навичок, розвитку професійно важливих та особистісних якостей (зокрема й іміджевих) викладача ЗВО.

З метою якісної підготовки майбутніх магістрів ПВШ доцільним є впровадження в навчально-виховний процес різноманітних проблемних, пошукових (дослідницьких), активних, інтерактивних форм і методів навчання: дискусія, мозковий штурм, аналіз конкретних ситуацій, проектування (чи кейс-метод), ділові та рольові ігри, тренінги тощо (див. додаток К.5). Їх дослідженню приділено чималу увагу в навчальній та науковій літературі, зокрема в працях В. Вітвицької [66], В. Жигір'я [137], Г. Ігнатенко [162], О. Ігнатенко [162], З. Курлянд [307], В. Лозової [254], А. Семенова [307], Г. Троцько [254], Р. Хмелюк [307], О. Чернеги [137] та ін.

Зазначимо, що використання в педагогічній практиці інтерактивних форм і методів навчання сприяє творчій роботі майбутніх магістрів ПВШ, динамізму навчання, можливості ліквідації прогалів у знаннях, уміннях і навичках, посиленому сприйняттю інформації під час аудиторної та позааудиторної роботи. Інтерактивні методи сприяють розвитку в студентів умінь і навичок, компетенції, ініціативності, уяви, самодисципліни, незалежності, співпраці з іншими; формують стійку позитивну мотивацію до навчання та самоосвіти, установи, які необхідні для самовизначення та самореалізації особистості, залучають до колективної праці, до активної участі в процесі навчання.

Зауважимо, що відбір методів викладачем залежить від конкретних обставин: матеріально-технічної бази освітнього середовища; кваліфікації викладачів, їхньої творчої активності та ставлення до інновацій загалом, можливості й особливості педагога, рівня теоретичної та практичної підготовки,

особистісних якостей, професіоналізму, педагогічної майстерності; мети, завдань, змісту навчального матеріалу конкретного заняття; особливості методики викладання тієї чи тієї дисципліни тощо. Загальновідомо, що єдиного підходу до відбору методів навчання не існує, перетворення якогось методу на єдино прийнятний теж не відповідає природі освітнього процесу. Отже, як засвідчують педагогічна теорія, практика вищої школи, лише в поєднанні розмаїття методів навчання досягається максимальна їх результативність [324, с. 134; 336, с. 93 – 95].

У процесі формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ доцільно враховувати вплив позааудиторної навчальної роботи, яку сьогодні розглядають як важливий складник професійної освіти, що передбачає розкриття творчих задатків і нахилів особистості, сприяє її творчому професійному становленню. У такому зв'язку, як акцентувала О. Валєєва, мета позааудиторної навчальної роботи – стимулювання інтересу студентів до вивчення основ публічного виступу та самопрезентації; вдосконалення комунікативних і організаційних умінь, оволодіння інноваційними способами професійного та міжособистісного спілкування; активізація творчого потенціалу особистості та нестандартного педагогічного мислення студентів; формування суб'єктної позиції в реалізації творчого та особистісного потенціалу [59, с. 7.].

Серед ефективних активних напрямів позааудиторної роботи щодо формування професійного іміджу є: науково-дослідницька діяльність (участь майбутніх магістрів у діяльності проблемних груп, науково-практичних конференціях, наукових гуртках, круглих столах, диспутах, дискусіях, психолого-педагогічних читаннях, конкурсах наукових робіт); робота за професійним спрямуванням (організація зустрічей з провідними педагогами, діячами мистецтва, модельєрами; екскурсії до музеїв; виїзні семінари з метою ознайомлення з мистецтвом візажу, дизайну; участь у майстер-класах, виставках, показах тощо); творча позааудиторна діяльність (участь у творчих конкурсах, фестивалях студентської творчості, конкурсах педагогічної майстерності, у позааудиторній роботі зі студентами (1 – 4 курсів) тощо.

Отже, впровадження інтерактивних форм і методів навчання в освітній процес ЗВО є органічним і суттєвим доповненням традиційних методів. Вони сприяють реалізації завдань сучасної освіти, досягненню високих результатів навчальної діяльності, здійсненню оперативного зворотного зв'язку. Організація освітнього процесу, де поєднуються традиційні та інтерактивні форми й методи навчання, дозволить найефективніше організувати процес підготовки майбутнього магістра ПВШ, сформувати його професійний імідж.

Третя педагогічна умова – активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Проблема професійної підготовки майбутнього магістра ПВШ опинилася сьогодні на зіткненні багатьох загальнонаукових, соціальних, культурних і морально-етичних процесів. Значущою у формуванні професійного іміджу студентів залишається роль викладача – майстра педагогічної праці, громадянина, носія загальнокультурних і національних цінностей, основою професіоналізму якого є постійний саморозвиток, самовдосконалення.

Педагогічна діяльність викладачів ЗВО на сучасному етапі характеризується великою соціальною відповідальністю, адже їхні зусилля спрямовуються на підготовку еліти нації, фахівців вищої кваліфікації, від рівня знань та вмінь яких залежить якість соціально-економічної, політичної, культурної розбудови української держави, формування національної свідомості та духовності її громадян [401].

У процесі теоретичного аналізу наукових поглядів Г. Беленької [35], Н. Гузій [101], О. Марченко [268], Л. Попової [325] та ін., які досліджували проблеми формування іміджу в студентів та лінії їхньої педагогічної поведінки, виявлено, що на першому етапі важливе значення має реальний образ педагога, який стане в майбутньому зразком для наслідування ними. Як зазначила О. Булатова, якщо образ учителя (викладача) приємний, добре сприймається, то в ньому вже закладена початкова сила духовного зростання, такого вчителя (викладача) хочеться слухати і йти за ним [54]. Якщо ж такого образу немає в

реальному житті студентів, вони створюють його на основі ідеальних уявлень, інформації, отриманої з літературних джерел чи інших засобів інформації.

Отже, вимоги до особистості педагога вищої школи дуже об'ємні, а професійна діяльність – багатогранна та багатофункційна. Володіння сукупністю комплексу здібностей, надбання педагогічної культури допомагає викладачеві ЗВО досягти високого рівня майстерності та впливати на формування особистості майбутнього магістра взагалі та професійного іміджу зокрема.

Говорячи про якість особистості викладача, неможливо не зробити акцент на його професійній культурі. У професійній характеристиці викладача вищої школи особливе місце посідає педагогічна культура, оскільки звання „педагог” набуває власного справжнього сенсу тоді, коли воно невіддільне від поняття „культура”. Отже, як зазначили М. Бабич, С. Вітвицька, „лише в культурному середовищі можуть сформуватися фахівці, здатні вільно й широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує школа, суспільство загалом” [22, с. 77]. Культура є підґрунтям особистості педагога.

Визначення педагогічної культури викладача ЗВО є предметом наукової уваги провідних фахівців Н. Акініна [3], Н. Абрамюк [3], А. Барабанщикова [24], С. Вітвицької [22], В. Гриньової [94], З. Єсаревої [132], І. Ісаєва [157], А. Коржуєва [203], С. Одарюк [292], В. Попкова [203], Т. Туркот [401], С. Чорної [433], Н. Яремчук [447] та ін. Заслугує на увагу висновок А. Барабанщикова про те, що педагогічна культура викладача вищої школи – це вираження його прагнення до безперервної досконалості у своїй діяльності [24, с. 8]. На думку С. Чорної, це органічний взаємозв'язок сукупності загальнокультурних і педагогічних цінностей, професійних знань, умінь, навичок, педагогічної майстерності, необхідних для успішного здійснення освітньо-виховного процесу у ЗВО [433]. Поділяємо думку Т. Туркот, яка стверджує, що педагогічна культура – складний соціально-педагогічний феномен, який слід розглядати як інтегровану єдність певних структурних компонентів особистості, що гармонійно поєднуються між собою [401].

Під час опрацювання відповідної літератури [66; 94; 140; 308; 401; 439], виділяємо такі складники педагогічної культури:

- науковий світогляд, наукові знання, ерудиція;
- особистісні якості (духовне багатство, гуманізм, справедливість, толерантність, відкритість, оптимізм, прагнення до самовдосконалення тощо);
- педагогічну майстерність:
 - ✓ гуманістична спрямованість – гуманне ставлення до інших, урахування потреб студентів, вибір доцільних засобів впливу та взаємодії, гідне самоствердження самого педагога як кваліфікованого, вимогливого, гуманного викладача, утвердження ним вищих духовних цінностей, моральних норм поведінки;
 - ✓ професійна компетентність – знання предмета, методики його викладання, педагогіки, психології, уміння синтезувати науки, що вивчаються, та розв’язувати педагогічні задачі, аналізувати педагогічні ситуації;
 - ✓ педагогічні здібності – комунікативні (здатність до спілкування, встановлення контактів і зв’язків); перцептивні (професійна проникливість, пильність, педагогічна інтуїція, здатність сприймати та розуміти іншу людину); динамічні (здатність активно впливати на іншу особистість); емоційна стабільність (здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію за будь-якої ситуації); оптимістичне прогнозування (передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній); креативність (здатність до творчості); організаторські (конструктивні (вміння відбирати та логічно вибудовувати матеріал), гностичні (здатність до пізнання нового), дидактичні (вміння навчати інших));
 - ✓ педагогічна техніка – культура зовнішнього вигляду (мистецтво одягатися з урахуванням особливостей професійної діяльності), позитивний імідж, естетична привабливість; володіння своїм тілом: уміння сидіти, стояти, ходити; володіння мімікою та жестами; сформованість мовленнєвої культури: правильне професійне дихання, чітка дикція, належний темп і ритм, логічна побудова висловлювань; вироблення оптимального стилю в навчально-виховній

діяльності; уміння вправно та доцільно здійснювати окремі дидактичні операції (писати на дошці, користуватися технічними та наочними засобами навчання, ставити запитання, слухати відповіді, правильно оцінювати навчальну діяльність студентів); здатність керувати своїм психічним станом і станом студентів; педагогічна етика, педагогічний такт, прагнення до самовдосконалення;

– природно-педагогічні людські якості.

Разом з тим викладачу ЗВО не достатньо лише „наповнити” майбутнього магістра знаннями – його потрібно мотивувати, пробудити в ньому внутрішнє бажання оволодіти ними. Досягнення цієї мети залежить від його особистісних якостей. Отже, ознаками педагогічної культури як складної якості особистості викладача є: ясно виражена, стійка педагогічна спрямованість інтересів і потреб; гармонійний розумовий, моральний і естетичний розвиток; доброзичливий характер, товариськість, захопленість роботою; ерудованість, комунікабельність, толерантність, гнучкість, гуманність, уважність, тактовність, самокритичність, чутливість до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття; здатність до адекватного сприйняття потреб і вимог суспільства та відповідного коригування своєї роботи; установка на постійне самовдосконалення, дисциплінованість і висока вимогливість до себе; культура темпераменту; широкий науковий і художньо-естетичний кругозір; здатність легко і природно входити у творчий стан, уміти актуалізувати свої емоційні, інтелектуальні та вольові процеси тощо.

Зробимо особливий акцент на негативних якостях викладача, які, на жаль, іноді трапляються, вони не призводять до позитивного результату в навчанні та вихованні молоді, шкодять репутації, авторитету та ведуть до формування негативного іміджу і як результат – упереджене ставлення до педагога, навчального предмета й до самого процесу навчання. На думку О. Мацько [271], на педагогічну культуру викладача ЗВО впливають професійні протипоказання. До них належать такі: наявність шкідливих звичок, неохайність, грубість, безпринципність, некомпетентність у питаннях виховання та викладання, безвідповідальність тощо.

Отже, зазначені вище складники й ознаки педагогічної культури викладача створюють його імідж. Викладач – головна фігура навчально-виховного процесу. Його особистий приклад сприяє формуванню професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. Презентуючи свій імідж, викладач надає майбутнім магістрам ПВШ інформацію про те, що він собою являє, як він ставиться до них, яка він людина, як треба поводитися тощо; тобто викладач має прагнути втілити в собі якості ідеального педагога, постійно працювати над самовдосконаленням, спрямовувати свою навчально-виховну діяльність у русло підвищення інтелектуального, культурного рівня. Так, правильно обраний імідж та манера самопрезентації суттєво допоможуть у досягненні і стратегічних, і тактичних цілей, пов'язаних з формуванням професійного іміджу в студентів.

Запропоновані педагогічні умови є цілісним інтегративним утворенням, що задає логіку процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. Їхній реалізації сприятиме спеціально створена модель навчально-виховної роботи у ЗВО, ефективність якої досягається через забезпечення фахової підготовки вмотивованістю на формування професійного іміджу, збагачення змісту навчання іміджезорієнтованими знаннями, урізноманітнення освітньої діяльності активними та інтерактивними формами й методами роботи та підготовку викладачів до навчальної та позанавчальної роботи щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів.

Спираючись на зазначене вище, на зміст підрозділів 1.2, 1.3, 2.1, розглянемо модель реалізації педагогічних умов щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, яка становить основу формувального експерименту.

2.2. Реалізація педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи

Метою цього підрозділу є формулювання й детальне висвітлення структури та змісту педагогічної моделі формування професійного іміджу майбутніх

магістрів педагогіки вищої школи з урахуванням розглянутих у попередньому підрозділі особливостей та педагогічних умов, за наявності яких цей процес стає можливим.

Логіка нашого дослідження зумовлює необхідність моделювання процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, оскільки, урахувавши багатокomпонентність його структури, моделювання окресленого процесу визначається як найбільш удає. Саме моделювання, застосування якого дозволяє „прогнозувати розвиток педагогічного процесу, орієнтує педагогів на досягнення кінцевих результатів навчання та виховання, забезпечує засвоєння й ефективне використання нових технологій, розвиває системне бачення розв’язання проблем, служить дійовим фактором поліпшення якості роботи навчального закладу” [385, с. 9].

Метод моделювання – це метод створення та дослідження моделей, за допомогою якого можна отримати нові знання, нову інформацію про досліджуваний об’єкт [108, с. 90]. Ключовим словом у методі моделювання є поняття „модель”.

Дослідження теоретичних основ професійного іміджу, особливостей його формування в навчальній та позанавчальній діяльності, аналіз результатів констатувального експерименту дозволили нам розробити власний варіант педагогічної моделі формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Загальновідомо, що поняття „модель” увів у науковий обіг ще в XVII столітті німецький філософ і математик Г. Лейбніц як форму отримання знань про навколишній світ, інформаційний еквівалент конструйованого об’єкта. За Філософським словником соціальних термінів модель (від лат. *Modulus* – міра, зразок) розглядається як „схема, зображення чи опис будь-якого явища чи процесу в природі, суспільстві, виробництві тощо” або „образ, аналог визначеного фрагмента природної чи соціальної реальності” [414, с. 141]; педагогічним словником термін „модель” означає систему, дослідження яка служить засобом одержання інформації про іншу систему [81, с. 290].; енциклопедією освіти

„модель” (фр. *modele* – зразок) – це уявна або матеріально реалізована система, котра відображає або відтворює об’єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об’єкта [131, с. 516].

У сучасній інтерпретації модель розглядають як:

– уявний, знаковий або матеріальний образ оригіналу: відображення об’єктів і явищ у вигляді описів, теорій, схем, креслень, графіків (Т. Гуменюк [103, с. 241]);

– штучно створений об’єкт у вигляді схеми, знакових форм чи формул, який дуже подібний дослідженому об’єкту чи явищу та відображає в більш простому й загальному вигляді структуру, властивості, взаємозв’язки та відношення між елементами цього об’єкта (О. Дахін [108, с. 22]);

– штучно створений образ (мисленнєвий або умовний: опис, схема, графік тощо), який, будучи подібним до досліджуваного об’єкта, відображає й відтворює у спрощеному та узагальненому вигляді структуру, властивості, взаємозв’язки та відношення між його елементами (І. Єрмаков [138, с. 126], А. Киверялг [243, с. 65]);

– гіпотеза, представлена в наочній формі (Ю. Кушнер [242, с. 90]);

– знакову систему, за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру та процес функціонування й зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження (В. Ягупов [442, с. 31]).

Сьогодні проблема педагогічної моделі перебуває в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних учених, педагогів: О. Абдулліна [1], С. Будас [53], О. Гончарова [84], Л. Козак [190], Є. Лодатко [253], В. Сластьонін [374], О. Столяренко [385], Л. Подимова [374], Г. Штельмах [437] та ін. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив узагальнити підходи різних дослідників до педагогічного моделювання у вищій школі. Так, В. Сластьонін та Л. Подимова моделюють інноваційну діяльність майбутніх фахівців. Модель включає

структурні (мотиваційний, креативний, технологічний, рефлексивний) та функційні (особистісно вмотивована переробка освітніх програм, планування роботи, прийняття рішення про використання інновацій, прогнозування труднощів, формування цілей, запровадження нововведень у педагогічний процес, корекція й оцінка інноваційної діяльності) компоненти [374]. На думку О. Абдулліної, модель включає основні функції, вимоги до спеціаліста, коло теоретичних знань, перелік педагогічних умінь і навичок, інтегративні професійно-особистісні якості, моделюючи результат, який має бути досягнутий у процесі освіти у вищому навчальному закладі і самостійної практичної діяльності [1]. Сутність моделі, яку запропонувала О. Гончарова, полягає у створенні органічного, внутрішньо пов'язаного цілого (мети, завдань, змісту, педагогічних умов, форм, методів та результатів процесу підготовки студентів до нововведень), основними структурними компонентами якої є: змістовий, процесуальний та результативно-оцінний [84].

Останнім часом поняття „педагогічна модель” усе більше поширюється в науці й освіті. Науковці, дослідники, педагоги-практики активно використовують моделі щодо формування професійного іміджу студентів, учителів, викладачів. Так, моделі будови професійного іміджу освітян розробляли: В. Бондаренко (структурно-функційна модель формування іміджу майбутнього вчителя технологій у системі виховної роботи педагогічного університету) [48], Т. Волосюк (модель формування професійного іміджу майбутніх майстрів виробничого навчання будівельного профілю) [70], О. Горовенко (структурно-динамічна модель реалізації педагогічних умов формування особистісно-професійного іміджу вчителя засобами самопрезентації) [86], Ю. Дзядевич (модель формування професійного іміджу студентів мистецьких спеціальностей) [111], І. Размолодчикова (модель формування іміджу майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення курсу „Основи сценічного та екранного мистецтва” і спецкурсу „Основи іміджології”) [340], Н. Савченко (модель формування професійного іміджу майбутнього вчителя початкової школи в процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін) [351] та ін.

Як свідчать дослідження В. Горчакової [88], Ю. Дзядевич [113], О. Кононко [200], Е. Семпсон [455] та ін., імідж – це досить вільне утворення, яке водночас базується на жорстких вимогах, що висуваються цільовою аудиторією. Однак його побудова – дуже складний і тривалий процес, головною метою якого є вдосконалення людини, забезпечення сприятливих умов для самореалізації та особистісного професійного розвитку [113, с. 68].

На наш погляд, педагогічна модель – це модифікований варіант освітнього процесу. Тому її, як і освітній процес, можна представити у вигляді системної взаємодії педагога та студентів, спрямованої на ефективне вирішення освітніх завдань, які забезпечують розвиток особистості.

Розглядаючи моделювання педагогічної діяльності в процесі підготовки фахівця, О. Столяренко зазначила, що в процесі моделювання відбувається уявне розкладання реальної системи – оригіналу на елементи, які тим чи тим чином пов'язані між собою [385].

Теоретичний аналіз наукової літератури [1; 48; 53; 70; 84; 86; 111; 190; 253; 340; 351; 374; 385; 437 та ін.] дозволив узагальнити підходи різних дослідників до педагогічного моделювання та сконструювати педагогічну модель формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ у процесі фахової підготовки.

Спираючись на зазначене вище, на зміст підрозділів 1.2, 1.3, 2.1, розглянемо педагогічну модель формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, яка становить основу формувального експерименту (див. рис. 2.1).

Зазначимо, що педагогічна модель формування професійного іміджу представлена як сукупність взаємопов'язаних елементів, які визначають основні напрями й вузлові моменти формування іміджу як образу, який має бути збудований у майбутніх магістрів ПВШ. Кожен з елементів стисло відображає сутність тієї частини експериментальної роботи, яку варто впровадити для того, щоб бажаним чином вплинути на об'єкт формування іміджу та досягти позитивного результату.

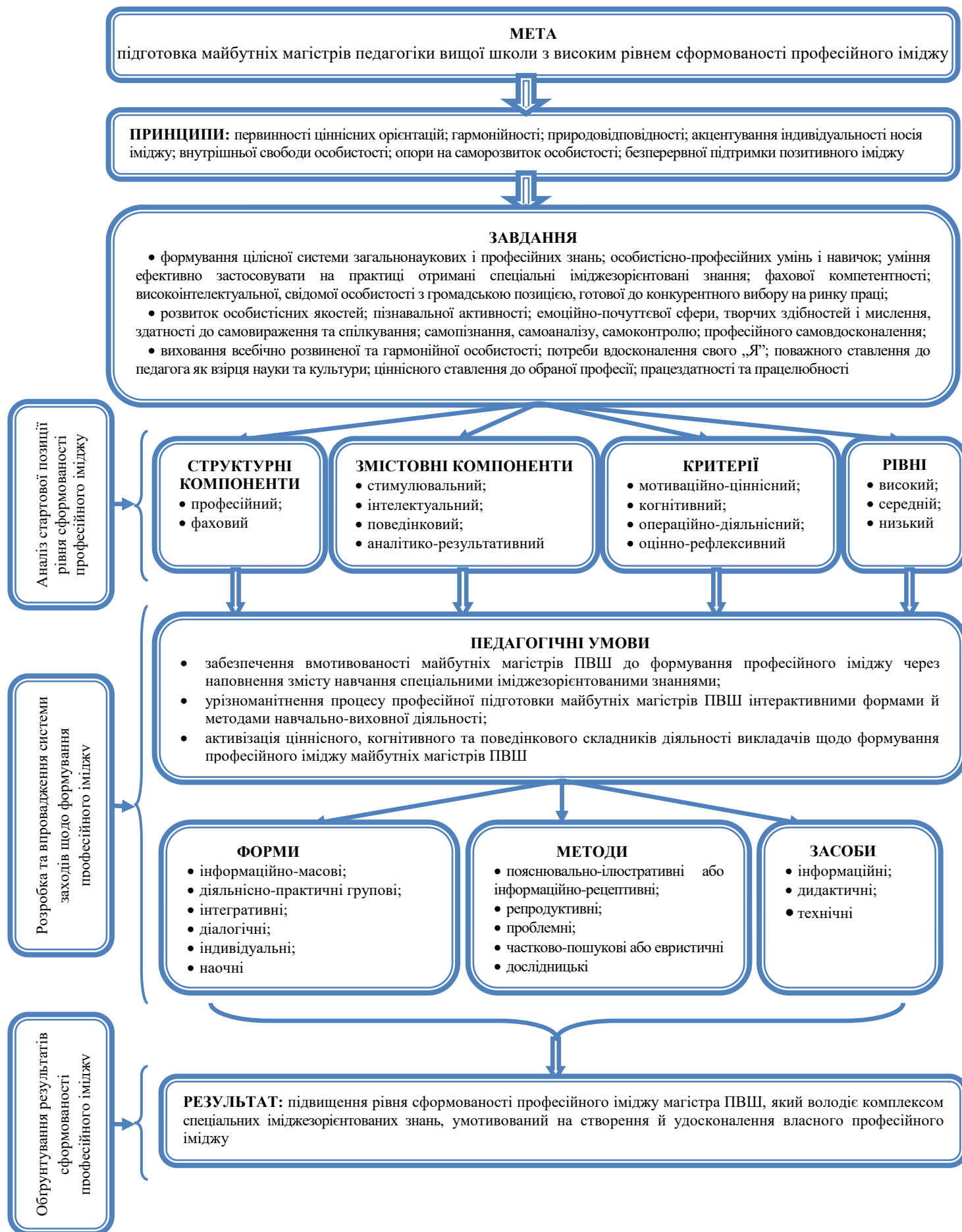

Рис. 2.1. Педагогічна модель формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ

Головна мета педагогічної моделі: підготовка майбутніх магістрів педагогіки вищої школи з високим рівнем сформованості професійного іміджу. Реалізація поставленої мети відбувається з урахуванням відповідних принципів.

Загальновідомо, що ефективність системи роботи з формування професійного іміджу майбутніх педагогів може бути забезпечена за умови реалізації **принципів**, які відображають закономірності формування професійного іміджу. Погоджуємося з принципами, виділеними науковцем В. Бондаренко [46, с. 15], і будемо спиратися на них у своєму дослідженні.

Принцип первинності ціннісних орієнтацій (формування моральних цінностей особистості при одночасному ознайомленні студентів з основами іміджелогії, компонентами професійного іміджу); принцип гармонійності (вивчення структурних компонентів професійного іміджу, проведення самодіагностики з метою самопізнання та усвідомлення, що імідж має відповідати цілісному образу, відображати внутрішній світ особистості, аби сприйматися гармонійно); принцип природовідповідності (усвідомлення важливості щирості професійного іміджу та ретельне самопізнання студентів з метою точного відображення внутрішнього світу у своєму професійному іміджі, а також педагогічній взаємодії між викладачами та студентами на засадах індивідуального та особистісного підходів); принцип акцентування індивідуальності носія іміджу (самопостереження, самоаналіз та усвідомлення своїх найбільш цінних характеристик та опора на них при побудові власного професійного іміджу); принцип внутрішньої свободи особистості (створення творчого середовища, залучення студентів до творчої діяльності, заохочення креативності й ініціативи в навчальній та позанавчальній діяльності, забезпечення диференційованого підходу шляхом виховання відповідальності, рішучості, толерантності тощо); принцип опори на саморозвиток особистості (усвідомлення відповідальності за побудову власного іміджу та необхідність внутрішньої роботи над собою); принцип безперервної підтримки позитивного іміджу (формування потреби

постійного професійного зростання та розвиток рефлексивних умінь та навичок, усвідомлення необхідності приведення іміджу відповідно до змін у свідомості, світогляді, ціннісних орієнтаціях, знаннях тощо).

Визначені принципи формування професійного іміджу реалізуються в рамках педагогічного моделювання цього процесу й разом з головною метою моделювання впливають на визначення **завдань** досліджуваної педагогічної моделі, що полягають у:

– формуванні: цілісної системи загальнонаукових і професійних знань; особистісно-професійних умінь і навичок; уміння ефективно застосовувати на практиці отримані спеціальні іміджезорієнтовані знання; фахової компетентності; високоінтелектуальної, свідомої особистості з громадською позицією, готової до конкурентного вибору на ринку праці;

– розвитку: особистісних якостей; пізнавальної активності; емоційно-почуттєвої сфери, творчих здібностей і мислення, здатності до самовираження та спілкування; логічного мислення; самопізнання, самоаналізу, самоконтролю; професійного самовдосконалення;

– вихованні: всебічно розвиненої та гармонійної особистості; потреби вдосконалення свого „Я”; поважного ставлення до педагога як взірця науки та культури; ціннісного ставлення до обраної професії; працездатності та працелюбності.

Запропонована модель є безперервною (спрямована формування та корекцію професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ) і реалізується в процесі навчально-виховної роботи вишу. З метою впровадження педагогічної моделі визначено такі етапи:

1. Аналіз стартової позиції рівня сформованості професійного іміджу (констатувальний експеримент).

2. Розробка та впровадження системи заходів щодо формування професійного іміджу (формувальний експеримент).

3. Обґрунтування результатів сформованості професійного іміджу (контрольний експеримент).

На першому етапі проводиться аналіз стартової позиції рівня сформованості професійного іміджу: вивчення науково-методичного забезпечення; виокремлення компонентів, критеріїв і показників для визначення рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ; розроблення діагностичного інструментарію дослідження та діагностика рівня сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Формування професійного іміджу є результатом цілеспрямованої роботи майбутнього магістра над собою в контексті вибудови взаємопов'язаних **структурних компонентів**: особистісного та фахового, які складають основу структури професійного іміджу та **змістовних компонентів**: стимулювальний, який передбачає потребу у вирішенні поставлених освітніх завдань; інтелектуальний, який визначає напрями освітньої діяльності; поведінковий, який включає вибір комплексу педагогічних засобів для реалізації мети та завдань; аналітико-результативний, який допомагає виявити динаміку перебігу освітнього процесу та визначити зміни в розвитку індивіда (див. п. 1.2).

Ретельний розгляд структурних і змістовних компонентів процесу формування професійного іміджу дозволяє визначити критерії оцінювання успішності впровадженої моделі, що базуються на зазначених вище принципах і реалізуються завдяки розробленим педагогічним умовам. Серед **критеріїв** виділено такі: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та оцінно-рефлексивний (див. п. 1.3).

З метою якісного визначення реального стану сформованості професійного іміджу фахівця з урахуванням особистісної значущості дослідження, на основі узагальнення наведених критеріїв і показників розроблено **рівні** сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ: низький, середній і високий (див. п. 1.3).

Наступний етап – це розробка та впровадження системи заходів щодо формування професійного іміджу: визначення, теоретичне обґрунтування та впровадження педагогічних умов, які втілені через організацію навчально-

виховного процесу, оптимізацію навчально-методичного забезпечення та проведення заходів, що сприяли формуванню професійного іміджу.

Результативність та успішність процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ залежить від реалізації сукупності **педагогічних умов**: забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ (див. п. 2.1).

Виходячи з критерію взаємодії викладача та студентів у навчально-виховному процесі, спираючись на положення І. Лернера[250], М. Скаткіна [365], М. Фіцули [415] та ін. і дослідження С. Лисовського [251], Є. Моїсеєва [274], О. Назарової [281], А. Найн [282] та ін., використовуємо в роботі інтерактивні (див. п. 2.1), а також традиційні й інноваційні форми та методи навчання.

Форми організації навчальної та позанавчальної діяльності щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ поділяються на: інформаційно-масові (проблемні лекції, міні-лекції, відеоконференції, дискусії, диспути, „круглий стіл”, інтелектуальний аукціон, ринги, вечори, подорожі до джерел сучасної культури тощо); діяльнісно-практичні групові (науковий гурток, творчі групи, тижні з дисциплін, case-study (аналіз конкретних, практичних ситуацій), „мозковий штурм”, дебати, фокус-групи, тренінги, екскурсії, свята, ярмарки професій, ділові, рольові та пізнавальні ігри, огляди-конкурси, олімпіади тощо); інтегративні (студклуби, КВК, фестивалі, асамблеї з проблем традицій, національної та світової культури тощо); діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування); індивідуальні (творчі завдання, проекти, звіти, самостійна та індивідуальна робота тощо); наочні (музеї, покази, галереї, виставки сучасної творчості, книжкові виставки, тематичні стенди тощо).

У створенні педагогічної моделі формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ спираємося на дослідження вчених М. Скаткіна [365] та І. Лернера [250], які виокремили п'ять груп методів навчання, причому в кожному з наступних ступінь активності та самостійності в діяльності студентів наростає: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький. Кожен з методів має свої переваги та недоліки, отже, успішність навчання залежить від правильного вибору та поєднання методів залежно від змісту, мети, особливостей колективу й кожного студента.

Методи організації навчальної та позанавчальної діяльності щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ: пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні (лекція, бесіда, розповідь, пояснення, повідомлення, робота з підручником, демонстрація, ілюстрація, приклад, заохочення тощо); репродуктивні (бесіда, дискусія, завдання, лабораторні та практичні роботи, вправи, аналіз таблиць, моделей за певним правилом, вимоги тощо); проблемні (лекція, проблемно-пошукова бесіда, запитання, розповідь, організаційні стратегії, стилізація тощо); частково-пошукові або евристичні (виховні ситуації, кейси, сократівська бесіда, семінар, колоквиум, коментовані та творчі вправи, лабораторні та практичні роботи, дослідження, конкурси, олімпіади, ділова гра, проекти, занурення, метод „вживання”, символічного й образного бачення, придумування, метод „якби ...”, мозковий штурм, морфологічний ящик, інверсія, інструктаж тощо); дослідницькі (проекти, пошукова творча діяльність, спостереження, аналіз, синтез, самоаналіз, узагальнення, індуктивний та дедуктивний методи, тренінги, самопрезентація тощо).

Стрімкий розвиток сучасної психолого-педагогічної науки вплинув на впровадження різноманітних засобів організації навчальної та позанавчальної діяльності студентів, які спрямовані на формування професійного іміджу майбутнього фахівця. Засоби навчання підвищують пізнавальну діяльність, сприяють засвоєнню предметних знань, підвищуючи розвивальний і навчальний

ефект освітньої діяльності. У контексті формування іміджу майбутніх магістрів ПВШ значну роль відведено таким **засобам**: інформаційні (підручники, навчальні посібники, наочні посібники, довідники, наукові збірники та журнали, електронні навчальні видання тощо); дидактичні (таблиці, плакати, фільми, виставки тощо); технічні (аудіовізуальні засоби, комп'ютер, засоби телекомунікацій, мультимедія тощо).

З метою активізації творчої педагогічної діяльності майбутніх магістрів ПВШ, стимулювання педагогічної ініціативи та новаторства, визначення пріоритетів і завдань у плануванні освітньої діяльності, удосконалення системи роботи з формування професійного іміджу було впроваджено в освітній процес такі педагогічні знахідки: змістовий модуль „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”, упроваджений у зміст навчального предмета „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”; науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”; постійно діючий семінар „Імідж сучасного педагога”, предметом вивчення якого є теоретичні основи та практичні засоби професійної діяльності у ЗВО; тижні з дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”; кураторські години „Імідж у нашому житті”, „Мистецтво створення особистого іміджу” тощо; екскурсії до Будинку моделей одягу та Будинку мод, музеїв, галерей тощо; відвідування кіно, театрів, виставок, показів тощо.

На останньому етапі відбувається обґрунтування результатів сформованості професійного іміджу: уточнення та перевірка об'єктивності результатів реалізації педагогічних умов формування професійного іміджу (теоретичне осмислення емпіричних даних, визначення їхньої результативності за допомогою контрольної діагностики досліджуваного явища).

Результатом реалізації розробленої педагогічної моделі має стати сформований професійний імідж магістра ПВШ, тобто викладач, який володіє комплексом спеціальних іміджезорієнтованих знань, умотивований на створення й удосконалення власного професійного іміджу.

Отже, розроблена модель спрямована на вдосконалення змісту навчально-виховного процесу закладів вищої освіти і включає мету, принципи, завдання, структурні та змістовні компоненти, критерії, педагогічні умови, методи, засоби й форми, педагогічні знахідки щодо формування досліджуваного утворення, а також очікуваний результат – сформованість професійного іміджу магістра ПВШ.

З метою формування професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ у навчальний і позанавчальний процес вишу впроваджувалася педагогічна модель на базі ЗВО спеціальності 011 Науки про освіту (педагогіка вищої школи). Експериментальну роботу було проведено протягом 2016 – 2017 рр. У формувальному експерименті взяли участь майбутні магістри ПВШ 1 курсу (69 студентів), викладачі (30), із них куратори – 5.

Згідно з визначеною метою педагогічного експерименту розроблено комплекс завдань, які необхідно вирішити під час експериментальної роботи. Основними з них були:

- на основі зворотного зв'язку критично осмислити та скоригувати розроблену педагогічну модель;
- упровадити й перевірити ефективність розроблених педагогічних умов процесу формування професійного іміджу;
- визначити найбільш успішні форми та методи формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ у системі навчальної і позанавчальної діяльності;
- увести в зміст фахового навчання змістовий модуль „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”;
- увести в позанавчальну роботу науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”;
- запровадити постійно діючий семінар „Імідж сучасного педагога” (для співробітників ЗВО).

Процес фахової підготовки майбутніх магістрів відбувався в єдиному навчально-виховному просторі, мав цілісний, системний характер, тому

передбачав одночасне, комплексне запровадження педагогічних умов формування професійного іміджу, що супроводжувалося виконанням обов'язкових умов: діяльність організаторів експерименту була добре продуманою й ретельно спланованою; дослідження проводилося за наявності позитивного ставлення до учасників експерименту; експеримент розпочинався після встановлення контакту з групою; робота розпочиналася тільки тоді, коли було знято негативізм і кожний учасник зацікавлювався темою розмови; учасникам експерименту пояснювалися цілі та завдання дослідження, надавалося відповідне інформаційне, навчально-методичне забезпечення тощо.

Запровадження в освітній процес педагогічної моделі формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ із урахуванням реалізації першої педагогічної умови *„забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями”* відбувалося в навчальній та позанавчальній роботі, де можна застосувати значну кількість форм організації, які сприяють професійній підготовці майбутніх викладачів: лекції, семінарські заняття, наукові гуртки, конкурси професійної майстерності, науково-практичні конференції, зустрічі з педагогами-новаторами тощо. Ці форми пройшли перевірку часом і є ефективними для підвищення професійної мотивації студентів.

Аналіз робочих програм навчальних дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” та ін. у п. 1.3 уможлиблює впровадження в зміст цих дисциплін окремих питань, тем із додатковим іміджезорієнтованим матеріалом, який сприятиме підвищенню позитивної мотивації та формуванню професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ.

Розглянемо як приклад алгоритм запровадження окремих питань у зміст навчальної дисципліни „Педагогіка вищої школи”. ЗМ „Загальні засади педагогіки вищої школи”, тема „Особливості діяльності та педагогічна культура викладача вищої школи”, до змісту навчального матеріалу цієї теми додаємо таке

питання: вимоги до особистості викладача закладу вищої освіти (зміст питання див. додаток М.1).

Наприкінці лекції запропонували студентам виділити два блоки, що характеризують високий рівень сформованості іміджу: професійні та особистісні якості викладача закладу вищої освіти. Наведемо приклади виділених якостей майбутніми магістрами (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Професійні та особистісні якості викладача ЗВО

Професійні якості	Особистісні якості
Знання педагогічних технологій, правових норм та положень	Високий рівень інтелектуального розвитку
Педагогічна техніка	Комунікативні здібності
Ораторське мистецтво	Розвинута інтуїція
Стиль, педагогічна культура, такт	Рефлексія
Організаторські здібності	Адекватна самооцінка
Опанування професією	Емпатія
Бажання зростати в професійному плані	Бажання самоактуалізуватися в професії

Майбутні магістри зазначили, що показниками високого професіоналізму, сформованості іміджу викладача є не окремі якості особистості та професійності, а їхнє гармонійне поєднання; акцентували, що педагог зобов'язаний постійно вдосконалювати свої особистісні якості, створюючи в такий спосіб власний професійний імідж. Вони усвідомлюють, що особистість педагога повинна відрізнятися всебічністю, гармонійністю та цілісністю свого розвитку, для іміджу сучасного викладача вищої школи великого значення набуває моральна оцінка його особистості, врахування морального, корпоративного та правового кодексів поведінки.

У ЗМ „Виховання у вищій школі”, тема „Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента, критерії вихованості студентів”, до змісту цієї теми додано таке питання: Виховний вплив зовнішнього вигляду викладача (зміст питання див. додаток М.2).

Перевіряючи результат засвоєння теоретичного матеріалу, було запропоновано майбутнім викладачам виділити позитивну та негативну оцінки щодо впливу зовнішнього вигляду педагога на студентську аудиторію (використовували досвід роботи Л. Колесникової [192]). Наведемо приклади виділених позитивних і негативних оцінок студентами (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Оцінка впливу зовнішнього вигляду педагога

Позитивна оцінка	Негативна оцінка
<p>Приваблива, приємна, доглянута зовнішність.</p> <p>Доглянуте волосся, руки, нігті (манікюр, педикюр).</p> <p>Стриманий парфум.</p> <p>Свіже дихання.</p> <p>Умілий, доречний, неяскавий макіяж.</p> <p>Стильний, сучасний одяг, заспокійливих, гармонійних кольорів, відпрасований, акуратний, доглянутий, що відповідає місцю роботи, віку.</p> <p>Наявність ювелірних виробів, біжутерії, аксесуарів, їх відповідність обраному стилю.</p> <p>Доглянутий одяг і взуття.</p> <p>Власний стиль в одязі, який сприяє створенню індивідуального іміджу</p>	<p>Зухвала, недоглянута зовнішність.</p> <p>Розпатланий вигляд. Недоглянуті волосся, брудні нігті.</p> <p>Важкі запахи парфуму.</p> <p>Несвіже дихання, запах тютюну, алкоголю.</p> <p>Багато косметики, яскравий макіяж.</p> <p>Зухвалий одяг, невідповідність колірних рішень і деталей, іноді старомодний, який не відповідає віку та статусу, підкреслює недоліки.</p> <p>Яскраві ювелірні вироби, біжутерія у великій кількості, великі, масивні аксесуари, їх невідповідність стилю.</p> <p>Брудний, пом'ятий одяг і взуття.</p> <p>Відвертий одяг (велике, відкрите декольте, спідниці чи плаття, які мають надмірно коротку довжину тощо), що створює негативний імідж</p>

У ході заняття студентам було запропоновано відповісти на запитання анкети (На що Ви звертаєте увагу під час першої зустрічі з викладачем? Які якості викладача ви цінуєте найбільше? Чи важливо для Вас те, як виглядає педагог? Чи вважаєте Ви, що викладач повинен одягатися відповідно до останніх тенденцій моди? Чи важливими є для Вас особистісні якості викладача? Чи впливає імідж викладача на ваше ставлення до предмета?), у якій вони висловили своє ставлення

до зовнішнього вигляду викладача й одностайно визнали, що зовнішній вигляд – це один з важливих чинників при сприйнятті ними матеріалу.

Ґрунтуючись на результатах зазначеної теми, студенти зробили висновок, що викладач має бути із приємною зовнішністю, одягнений за модними тенденціями, зі стильною зачіскою, доглянутий і охайний, завжди усміхнений, справедливий, добрий і гуманний. Педагог з „ідеальним” зовнішнім виглядом сприяє створенню особистого іміджу та стає еталонним зразком, тому що будь-який елемент чи деталь одягу має виховне значення, формує манери, поведінку, стиль і імідж у тих, хто оточує.

Подальше запровадження до змісту навчального матеріалу тем із додатковим іміджезорієнтованим матеріалом, який сприятиме формуванню професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ, розглянемо на прикладі поновлення програмно-методичного забезпечення дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”: робочої програми; методичних рекомендацій до проведення практичних занять, організації самостійної роботи, контролю знань студентів.

Ураховуючи той факт, що в майбутніх магістрів важливо сформувати здатність яскраво та переконливо виражати свої почуття, володіти прийомами впливу на аудиторію, умінням керувати психофізичним апаратом і творчим самопочуттям для успішної організації спілкування та взаємодії зі студентами, у навчальний процес було запроваджено ЗМ „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу” (див. додаток Н.1).

Метою викладання розробленого ЗМ „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу” є: сприяти збагаченню педагогічного досвіду майбутніх магістрів, підвищенню їхнього теоретичного та методичного рівнів викладання в закладах вищої освіти, формуванню й розвитку гуманістичної педагогічної спрямованості, покращенню навичок найбільш вагомих компонентів педагогічної майстерності; поглибити знання з педагогіки, психології, іміджелогії, інноваційних педагогічних технологій, культури педагогічного спілкування; формувати в майбутніх магістрів ПВШ професійний імідж та філософію успіху,

образ конкурентоспроможного, успішного фахівця, водночас гармонійної, привабливої людини, яка володіє оптимальними моделями етикетної поведінки, знавця кращих культурних традицій; сприяти оволодінню та вмілому використанню знань із іміджології при вибудовуванні міжособистісних і ділових взаємин; стимулювати майбутніх магістрів до професійного самовиховання, формувати потребу в неперервному педагогічному самовдосконаленні та свідоме ставлення до створення ефективного професійного іміджу.

Ознайомлення майбутніх магістрів зі змістом ЗМ „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу” сприяло: розширенню знань щодо сутності позитивного іміджу викладача ВПНЗ як передумови ефективної діяльності, особистісних та професійних якостей, що забезпечують успішність впливу на суб’єктів педагогічного процесу; підвищенню професійної компетентності у сфері сучасних досягнень педагогіки, педагогічної акмеології, іміджології; визначенню оптимальних засобів і напрямів професійного зростання, кар’єри, іміджу сучасного педагога; умінню схарактеризувати види, типи та функції іміджу; формуванню уявлення про сутність інструментальних засобів та специфіку їх використання в педагогічній іміджології; ефективному використанню мистецтва ділового мовлення в побудові іміджу викладача; окресленню шляхів побудови привабливого іміджу викладача та педагогічного колективу навчального закладу; виробленню навичок розробляти інтегративну технологію формування іміджу викладача; удосконаленню вмінь та навичок ефективної самопрезентації та креативності майбутнього фахівця в галузі освіти; вмотивованості на створення привабливого іміджу, будові моделі достойної поведінки в тих чи тих ситуаціях.

Форми й методи навчальної роботи відповідно до специфіки побудови змістового модуля підібрано так, щоб: з кожним заняттям посилити позитивну мотивацію, пізнавальну активність студентів; створити атмосферу плідної наукової праці; сприяти створенню відчуття себе творцем власного професійного іміджу.

Так, ознайомлення майбутніх магістрів ПВШ з теоретичним матеріалом змістового блоку „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”, урахуваючи специфіку матеріалу та обмеженість у часі (2 год.), відбувалось за рахунок проведення лекції-візуалізації (використання демонстраційного матеріалу (мультимедійні засоби), який не лише доповнював словесну інформацію, а й сам був носієм змістової інформації, сприяв активізації зорової та слухової пам’яті, застосуванню логічних операцій аналізу, узагальнення, порівняння) та лекції із заздалегідь запланованими помилками (використання визначеної кількості типових помилок змістового, методичного, поведінкового, орфографічного характеру (помилки в зовнішньому вигляді, міміці, мові тощо), що розвиває теоретичне мислення, створює підвищений емоційний фон, активізує пізнавальну діяльність, викликає інтелектуальну й емоційну активність).

Отже, навчальний матеріал цього модуля побудовано на дедуктивній основі, тобто пояснення загальних положень з наступним демонструванням можливості їх застосування на конкретних прикладах: у процесі пізнавальної діяльності студенти під керівництвом викладача усвідомлено проходили шлях від загальних понять „імідж”, „професійний імідж”, „професійне становлення”, „професіоналізм” до спеціалізованих, самостійно виокремлюючи їх змістовні особливості.

Такий вид роботи сприяв: підвищенню концентрації уваги студентів; розвитку розумових операцій аналізу, порівняння, узагальнення; формуванню позитивної Я-концепції; надавав можливість викладачу контролювати розуміння студентами навчального матеріалу. Унаслідок такого навчання засвоєння матеріалу було ефективнішим, ніж за монологічного пояснення.

Практичні заняття (4 год.) змістового блоку „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу” склались із двох блоків: теоретичного та практичного.

Теоретичний блок уміщував питання, відповіді на які студенти готували вдома, на основі знань отриманих у ході лекційних занять і самостійної позааудиторної роботи над першоджерелами, документами, додатковою

літературою тощо. Бліц-опитування (10 – 15 хв.): Структура та функції іміджу. Суб'єкти формування іміджу. Основні типи іміджу. Основні умови та чинники формування ефективного позитивного іміджу. Культура спілкування як елемент іміджу. Основні чинники впливу на сприйняття іміджу. Соціально-психологічні прийоми впливу на аудиторію в процесі створення іміджу. Роль зовнішнього вигляду педагога в сприйнятті його іміджу. Сутність організаційної тактики формування іміджу. Загальна характеристика тактики впливу. Сутність самопрезентації як стратегії формування іміджу. Спільне і відмінне в іміджі організації та особи. Які, на Вашу думку, соціальні цінності варто враховувати при побудові і внутрішнього, і зовнішнього позитивного іміджу викладача? Наведіть перелік суб'єктивних чинників, які впливають на формування іміджу сучасного педагога. Які, на Вашу думку, об'єктивні чинники створення професійного іміджу викладача?

Така форма роботи сприяла поглибленому вивченню, закріпленню знань; виробленню аналітичних здібностей, умінню узагальнювати та формулювати висновки; придбанню навичок використання наукових знань у практичній діяльності; виробленню вміння коротко, аргументовано та ясно викладати обговорювані питання; виробленню навичок формулювати та оперувати поняттями, визначеннями; оволодінню вміннями та навичками постановки й розв'язання інтелектуальних проблем і завдань, відстоюванню своєї думки.

У практичному блоці застосовано такі форми роботи: створення есе „Я – педагог!”, яке сприяло вираженню індивідуальних міркувань із означеної проблеми і не претендувало на вичерпне трактування предмета; складання інтелект-карти „Структура формування професійного іміджу викладача” (технологія Main Maring [56; 181; 279]), яка сприяє прийняттю певного рішення, відображає асоціативні зв'язки в мозку студента, дозволяє справлятися з інформаційним потоком, керувати та структурувати його, використовуючи весь свій творчий потенціал; написання конспекту (аналіз підходів різних авторів (педагогів, психологів та ін.) щодо професійних вимог до сучасного викладача); на основі вивчення праць А. Макаренка, В. Сухомлинського навести

висловлювання педагогів щодо значення зовнішньої педагогічної техніки в професійній діяльності та педагогічної ролі зовнішнього вигляду; на основі власних спостережень визначити основні причини ускладнень у спілкуванні; моделювання педагогічних ситуацій (підготуватися до публічного виступу на тему: „Я і моя професія”, „Мій ідеал педагога”, „Викладач, якого чекають”) (за вибором) тощо. Така робота спрямована перш за все на пізнання себе, рефлексію, усвідомлений глибокий аналіз рівня сформованості професійного іміджу, пошук шляхів підвищення якості власних професійно важливих умінь і якостей.

Мета практичного блоку: детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, формування вмінь і навичок їх практичного застосування шляхом виконання відповідно поставленого завдання.

Наведемо приклад практичної роботи:

– створення есе „Я – педагог!” (Наталя В.):

Презентувати себе іншим (колегам, студентам, випадковим знайомим) – це щоденна необхідність викладача ЗВО. Незалежно від ситуації, хотілося б залишати позитивне враження про себе. Так відбувається, що, вибираючи стиль одягу, зачіску, макіяж та вид поведінки, спілкування, ми вже так чи так себе презентуємо. Більшою мірою це відбувається несвідомо, можна сказати, на рівні „природної інтуїції”. Проте для викладача необхідна усвідомлена, заздалегідь спланована поведінка, із застосуванням спеціальних умінь і навичок. Самопрезентація – це справжнє мистецтво.

Я вважаю, щоб виглядати гідно в очах колег, студентів, необхідно створювати імідж спокійного раціоналіста, тактика, який має пристойний зовнішній вигляд і вміє триматися на публіці. Як зазначив В. Шепель, що хороший імідж – це вміння наслідити в пам’яті іншої людини [436]. Але важливо пам’ятати, що самопрезентація про себе повинна бути представлена до місця і не викликати критично негативного сприйняття;

– складання інтелект-карти „Структура формування професійного іміджу викладача” (Тетяна Ц.) (див. рис. 2.2).

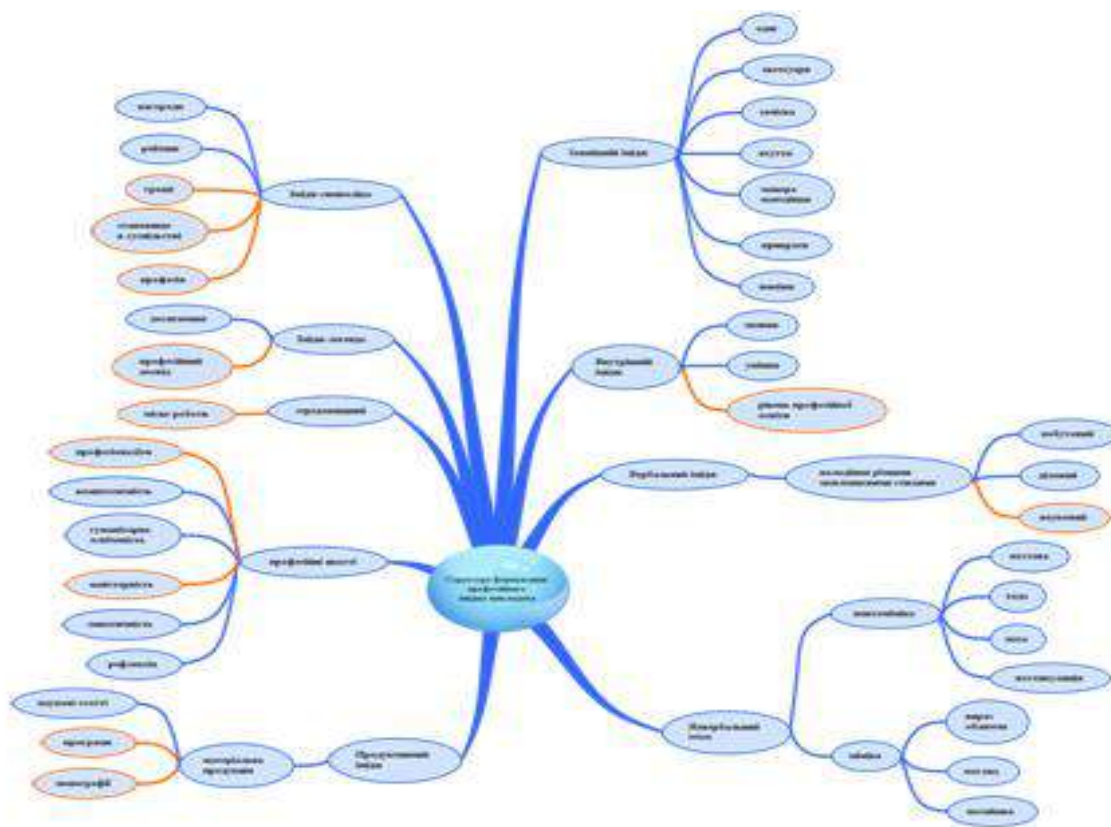

Рис. 2.2. Інтелект-карта „Структура формування професійного іміджу викладача” (див. додаток Н. 2)

Карта побудована навколо центрального поняття „Структура формування професійного іміджу викладача”, яке розміщено в центрі. Кожне нове поняття стає центром нової асоціації, а увесь процес побудови карти утворює ланцюг розгалужень, що йдуть від єдиного центру. Вторинні ідеї йдуть як відгалуження від гілок більш високого рівня. Для створення карти використано два кольори: синій показує структурні елементи іміджу, які студент планує сформувати за час навчання в університеті (ближня перспектива), а оранжеві – плани на майбутнє у створенні професійного іміджу. Отже, складання інтелект-карти дозволяє студенту: визначити власні цілі та життєві цінності, розпочати шлях безперервного самоаналізу протягом життя; усвідомити власні сильні й слабкі сторони як фахівця; розробити план із самовдосконалення професійного іміджу.

Для організації самостійної роботи з метою засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю до ЗМ „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу” включено підготовку до розв’язання навчальних

завдань на практичних заняттях, самостійну розробку алгоритму рішення; підготовку повідомлень, доповідей, рефератів і виступ з ними на практичних заняттях; підготовку і виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань; виконання творчих завдань (розробка моделей, кросвордів тощо); підготовку до контрольних заходів та їх виконання (контрольні, самостійні роботи, тестування тощо).

Так, завдання щодо підготовки повідомлень, доповідей, рефератів, презентацій (тема за вибором студента; див. додаток П) вимагало дотримання орієнтовної структури: вивчення проблеми і вибір теми; аналіз та систематизація літератури (інформації) за обраною темою; формулювання гіпотез та завдань (ідеї) щодо дослідження (проекту); збір даних, фіксація інформації; аналіз та інтерпретація результатів; оформлення результатів дослідження (обґрунтування проекту) у вигляді реферату; підготовка тез доповіді (презентації проекту). Така робота сприяла поглибленню та вдосконаленню системи теоретичних і практичних знань, умінь та навичок, підвищенню рівня освіченості, систематизації знань, удосконаленню культури розумової праці, стимуляції самостійності студентів, творчості, розвитку пізнавальних інтересів тощо; формуванню цілеспрямованості, відповідальності, дисциплінованості, самостійності як риси характеру в тісному зв'язку з самоконтролем тощо; усвідомленому виявленню мотивації й цілеспрямованості щодо набуття знань, розвитку спонукальних мотивів до самостійної роботи тощо, тобто самовдосконаленню з метою якісного розвитку майстерності, професіоналізму, професійного іміджу.

У нашому дослідженні увагу було зосереджено на підвищенні мотивації майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу засобами наукової гурткової роботи, участі в науково-практичних конференціях і розроблення власного маршруту успіху.

Так, з метою формування мотивації на отримання професійних знань, умінь і навичок, прагнення стати фахівцем, сформувати особистий імідж використано психотехнологію „Путівник за маршрутом успіху”, створену фахівцями з НЛП

(neuro-linguistic programming) і альфа-методу Хосе Сільви Т. Пауелл і Дж. Пауелл [370].

Студентам було запропоновано розробити власний маршрут успіху за поданим алгоритмом (на період навчання в магістратурі), для цього майбутні магістри відповідали на такі запитання: перерахуйте свої цілі; поставте оцінки; визначте пріоритети; укажіть терміни; визначте черговість; складіть план дій; привітайте себе і святкуйте успіх; поставте нові цілі.

Наведемо приклади відповідей студентів. Так, на завдання „Перерахуйте свої цілі” майбутні магістри виділяли: отримати якісні знання та стати кваліфікованим фахівцем; розвивати педагогічні здібності та вміння (спеціальні здібності, необхідні для успішного оволодіння професією, досягнення високих результатів); стати професіоналом своєї справи; закінчити ЗВО із відзнакою; підготувати базу для вступу до аспірантури тощо. Визначаючи пріоритети, виділяли: отримати якісні знання та стати кваліфікованим фахівцем; підготувати базу для вступу до аспірантури.

План дій (Юлії Ч.): плідно працювати для надбання якісних знань і закінчення вишу з відзнакою; відточувати професіоналізм, формувати професійний імідж; брати участь у науковій роботі (участь у наукових конференціях, написання статей та магістерської роботи).

Наприкінці кожного семестру студенти аналізували виконане, ставили собі оцінки за виконані цілі та добавляли нові. Слідуючи цій техніці, майбутні магістри здійснили системний підхід для розуміння своїх ідей і задумів, а також склали план досягнення бажаного результату, що сприяло переведенню студентів із рівнів негативного й байдужного ставлення до навчання, створення власного професійного іміджу до дієвого, усвідомленого, відповідального, тобто позитивного, де об'єктом формування є всі компоненти мотиваційної сфери та всі аспекти вміння й бажання вчитися.

Отже, така робота сприяла розвитку резервних можливостей особистості майбутніх магістрів, усвідомлення ними власних індивідуальних особливостей та співвіднесення їх із вимогами майбутньої професійної діяльності.

Оскільки внутрішня мотивація та пізнавальна активність студентів у процесі навчання у ЗВО розвиваються на основі усвідомлення необхідності певних знань для подальшої навчальної діяльності, усвідомлення необхідності професійного саморозвитку, то було запроваджено в позанавчальну діяльність науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху” (див. додаток Л).

Ознайомлення майбутніх магістрів зі змістом роботи наукового гуртка „Імідж сучасного педагога – формула успіху” призначено: активізувати інтерес до наукової роботи, прищеплювати відповідні вміння та навички в дослідницькій творчій праці; мотивувати до сумлінного навчання в педагогічному університеті; сприяти оволодінню знаннями з іміджології; формувати рефлексивні вміння, здатність до оцінки власного професійного іміджу; виробити навички постійного самоконтролю власних професійних умінь із метою підвищення рівня сформованості професійного іміджу.

У роботі дотримувались таких принципів: гуманізації та демократизації; самореалізації особистості студента в різних видах творчої діяльності; інтеграції навчальних занять; реалізації індивідуальних здібностей особистості через колективну творчу діяльність.

Форми й методи позанавчальної роботи відповідно до специфіки побудови наукового гуртка підібрано так, щоб з кожним заняттям посилити мотивацію на пізнавальну активність студентів, створити атмосферу плідної наукової праці.

Метою роботи наукового гуртка є ознайомлення з основами іміджології; формування в майбутніх магістрів ПВШ іміджу та філософії успіху, створення образу конкурентоспроможного, успішного фахівця, водночас гармонійної, привабливої людини, яка володіє оптимальними моделями етикетної поведінки, знавця кращих культурних традицій; сприяння в оволодінні та вмілому використанні знань із іміджології при вибудовуванні міжособистісних і ділових взаємин; розвиток логіки та мислення, уміння детально аналізувати проблему та знаходити шляхи її вирішення, організаторських та комунікативних здібностей; виховування працелюбності, бажання вчитися, відповідальності за свої дії.

Запропонований науковий гурток мав такі напрями роботи: теоретико-прикладні засади іміджології; мотивація майбутніх магістрів до формування професійного іміджу; розробка технології побудови іміджу майбутнього викладача ЗВО; виявлення впливу іміджу педагога на його професійний та особистісний ріст.

На заняттях наукового гуртка розглянуто такі теми: „Засоби формування іміджу через застосування емоційної подачі інформації, акцентування, підміну понять, метафоризацію”, „Феномен лідерства та харизма особистісного іміджу”, „Зовнішній вигляд у структурі іміджу особистості педагога”, „Імідж і репутація. Імідж і публіциті”, „Поняття вербальних комунікацій: основні характеристики та типологія. Публічні виступи як комунікація. Загальні правила для розвитку необхідних якостей імідж-особистості (інтелекту, цілеспрямованості, гнучкості, енергійності, впевненості, конкурентоспроможності)”, „Типи мовної поведінки спеціаліста. Корекція голосу. Переконливість. Принципи навіювання в публічних виступах. Підготовка публічного виступу. Типи промов. Оцінка публічного виступу”.

Розгляду зазначених тем сприяли такі форми роботи: виставка фотографій „Перше враження про педагога”; доповіді „Педагог має бути лідером?”, „Основні чинники харизми” та обговорення („круглий стіл”); робота з блоком матеріалів: „Педагогічні помилки формування іміджу педагогом”; доповіді „Імідж як джерело особистісного розвитку та причина особистісної стагнації”; ділова гра „Лабораторія невирішених проблем”: бліц-презентація „Я – майбутній фахівець” тощо.

Під час їх проведення використано інтерактивні методи, що вели до творчого зростання майбутніх педагогів, а саме: моделювання особистого професійного іміджу, розв’язування ситуаційних задач, ділові, рольові, організаційно-діяльнісні ігри, дискусії, творчі звіти, інформаційний калейдоскоп, творчі зустрічі студентів з провідними викладачами ЗВО за круглим столом тощо. На засіданнях наукового гуртка проводився активний обмін думками, знахідками, ідеями та технологіями впровадження їх у практичну діяльність щодо створення

персонального іміджу, проводився аналіз і корекція наявного іміджу, створювалися умови для самореалізації та самооцінки студентів, переосмислення їхньої діяльності.

Мотивація майбутніх магістрів до занять у гуртку, отримання додаткових іміджезорієнтованих знань значно підсилювалася соціальною та професійною значущістю такої діяльності. Результати її широко використовувалися в ході вивчення дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”; проходження педагогічної практики (практичне використання отриманих знань); написання наукової статті, курсової та магістерської роботи (надає можливість грамотно викладати свої думки на папері); на науково-практичній конференції (дає можливість розвивати здатність працювати з аудиторією, удосконалювати навички публічних виступів).

Результатом плідної роботи стало: захист магістерських робіт („Формування професійного іміджу майбутнього вчителя в позанавчальній діяльності” (Наталя В.), „Формування професійного іміджу майбутнього вчителя в період навчання у ВНЗ” (Діана А.) та ін.); видання наукових статей „Професійний статус педагога як предмет дослідження в різних галузях наукових знань” (Діана А.), „Загальна характеристика структурних компонентів професійного іміджу майбутнього вчителя” (Наталя В.), „Імідж сучасного викладача вищої школи: актуальність та перспективи наукових розвідок” (Світлана Я.), „Розвиток комунікативних здібностей у майбутніх учителів-філологів: психолого-педагогічний аспект” (Юлія Ч.) у збірнику наукових праць „Гуманізація навчально-виховного процесу” за загальною редакцією проф. В. Сипченка; „Духовність особистості: методологія, теорія і практика” – головний редактор Г. П. Шевченко; „Вісник Черкаського університету” – головний редактор О. В. Черевко та ін.

Отже, така форма роботи сприяла підвищенню мотивації на навчальну та наукову діяльність, розвитку рефлексивних умінь, створення й оцінки власного професійного іміджу, удосконаленню педагогічної майстерності, підвищенню фахового рівня, виявлення творчих здібностей тощо.

Підвищенню мотивації сприяло постійне залучення майбутніх викладачів до науково-дослідної роботи: участь у роботі проблемних груп, написання курсової та магістерської роботи, дослідження різних аспектів історії, теорії та практики виховання та навчання, а також участь у Міжнародній інтернет-конференції „Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій” (ДВНЗ „ДДПУ”, кафедра теорії і практики початкової освіти), науково-практичній онлайн-конференції „Актуальні проблеми педагогіки вищої школи”, науково-практичній конференції „Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки викладача ВНЗ”, проведених кафедрою педагогіки вищої школи та щорічній міжвишівській Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих учених „Перспективні напрямки сучасної науки та освіти” (пленарне засідання, секційне засідання на кафедрі ПВШ).

Організацію конференцій було спрямовано на: виховання ціннісного ставлення до професії; формування внутрішньої мотивації до вивчення психолого-педагогічних дисциплін; формування педагогічної майстерності, професійного статусу й іміджу та на їх основі – професіоналізму майбутнього магістра ПВШ; розширення світогляду студентів за рахунок розгляду різних напрямів педагогічної науки; розвиток позитивного ставлення до обраної спеціальності; формування професійної мобільності та конкурентоспроможності.

Наведемо приклад проведення науково-практичної конференції „Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки викладача ВНЗ”.

Проведення конференції розпочато доповіддю провідних викладачів кафедри педагогіки ПВШ за темою „Підготовка майбутнього педагога в сучасних умовах модернізації системи вищої освіти України”.

Другий етап конференції – це прослуховування доповідей аспірантів, майбутніх магістрів, теми яких відповідали саме професійній підготовці майбутнього педагога в процесі навчання у ЗВО („Пізнавальна активність як фактор розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів”, „Деякі шляхи формування професіоналізму майбутніх вчителів початкових класів”, „Роль самовиховання у формуванні професійних якостей майбутніх педагогів”,

„Педагогічні аспекти формування професійного іміджу майбутніх учителів у період навчання у ЗВО”, „Роль самоосвітньої діяльності в розвитку професійного іміджу сучасного педагога” тощо). Обговорення змісту доповідей майбутніх магістрів ґрунтувалося на знаходженні відповідей на поставлені запитання:

- Як Ви розумієте вислів: „Посередній учитель викладає. Хороший учитель пояснює. Видатний вчитель показує. Великий надихає” (Вільям Уорд)?
- Як Ви розумієте сутність поняття „професіоналізм педагога”?
- Які риси майбутнього педагога повинні формуватись у його свідомості ще зі студентських років?
- Назвіть якості особистості успішного, конкурентоспроможного педагога.
- Якими складниками педагогічної майстерності має володіти майбутній педагог для підвищення власного професійного іміджу?
- Чи важливо формувати професійний імідж у студентів? Коли розпочинати таку роботу? Яку роль відіграє імідж у становленні особистості педагога?
- Чи визначається імідж навчального закладу іміджем педагогів, які працюють у ньому?
- Визначте критерії успішності сучасного педагога (бажання та внутрішня мотивація; уміти себе презентувати; думка інших (колеги); результати учнів; ставлення учнів; супровід молодого педагога; освіта педагога та підвищення кваліфікації; здатність до самоаналізу; інноваційна діяльність тощо).

Логічний фінал конференції „Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки викладача ЗВО” – підведення підсумків, виведення формули професійного успіху сучасного педагога (успіх професійної діяльності = порядність + працездатність + творчість + цілеспрямованість + доброта + ініціативність + терпимість (толерантність) + позитивний імідж та репутація + активна життєва позиція).

Отже, результатами проведеної роботи було значне підвищення мотивації майбутніх магістрів на професійну діяльність, на необхідність формування

професійного іміджу. Багато студентів відзначили результативність використання гурткової роботи, конференцій, діалогів та дискусій, що надали їм можливість пізнати власні прагнення, уподобання та ставлення до майбутньої професії.

Проектуючи другу педагогічну умову „урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності” та реалізуючи її в навчально-виховному процесі підготовки майбутніх викладачів, ґрунтуємося на дотриманні дидактичного принципу свідомості й активності студентів, який, зокрема, передбачає широке використання методів проблемного навчання з метою максимальної активізації навчально-пізнавальної діяльності її суб’єктів.

Зазначимо, що експериментальна робота, у якій розкрито зміст першої умови „забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями”, паралельно розкриває й використання інтерактивних форм і методів у навчальній діяльності (друга умова „урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності”). Отже, ми зупинимося більш детально на впровадженні інтерактивних форм і методів роботи в позанавчальній діяльності, спираючись на те, що „позанавчальна (позааудиторна) діяльність” є продовженням навчальної, а може бути й окремим елементом у процесі підготовки майбутнього фахівця, і є ефективним засобом об’єктивного вияву обдарованості студентів, реалізації їхніх творчих здібностей, стимулювання потреби в оволодінні знаннями, розширенні та закріпленні вмінь і навичок, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Так, „Позааудиторна робота, – слушно зазначає С. Вітвицька, – дозволяє надати процесу набуття професії особистісного забарвлення” [66, с. 122].

Для успішного вирішення завдань формування професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ найбільш доцільним підходом до організації позааудиторної роботи студентів вважаємо системний підхід, тому що сучасні дослідники, науковці [233; 276; 317; 314] зараховують позааудиторну діяльність

до категорії систем, тобто цілісних утворень, що складаються із взаємопов'язаних елементів. У позааудиторній роботі реалізуються всебічно і виховні, і навчальні завдання, спрямовані на активізацію інтелектуальної діяльності, розвиток творчих здібностей, формування творчих умінь; на професійну підготовку майбутнього фахівця.

Зважаючи на специфіку поставлених у дослідженні завдань, важливим є, що участь студентів у позааудиторній роботі добровільна; не обмежена в часі; заходи мають невимушений характер; виключають контроль у вигляді оцінок умінь, навичок, знань; надає більші можливості для вияву самостійності, самодіяльності, ініціативності, винахідливості та творчості тощо.

Отже, система позааудиторної роботи будувалась за такими напрямками: самостійна позанавчальна робота студентів, культурно-дозвіллева діяльність.

Так, для формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ через самостійну позанавчальну роботу використовували науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху” (див. додаток Л); проведення тижня з дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”.

Зупинимось докладніше на впроваджені у формувальний експеримент тижня з дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”, така робота мала за мету – пропагувати знання з дисципліни серед студентів, формувати в майбутніх магістрів знання, уміння та навички з означеної проблеми, базові риси професійного іміджу сучасного викладача, бачення особистої професійної кар'єри, застосовуючи елементи іміджу та технологію його побудови; розвивати високу самооцінку, впевненість у собі, особисту відповідальність, бажання змінюватися; виховувати любов до професії, прагнення створювати свій особистий імідж.

Зазначимо, що всі заходи проводилися після занять, за добровільної участі майбутніх магістрів, із залученням усіх охочих студентів і викладачів ЗВО. Для проведення тижня обирався організаційний комітет, який керував і виконував усю

роботу. Членами оргкомітету були майбутні магістри ПВШ, які вивчали цей предмет, знають його, зацікавлені в поширенні знань із іміджології та створенні власного професійного іміджу.

На організаційному етапі складався план проведення тижня; визначалися відповідальні за кожний захід; готувалися сценарії, доповіді, презентації, запрошувалися гості, вивішувалося оголошення про початок проведення тижня, у якому звертали із закликом до всіх узяти участь у цих заходах, привітання, план проведення тижня.

Безпосереднє проведення тижня з дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” проходило в п’ять етапів, тобто кожен день – один захід.

Перший день. Тема „Почерк майстра”. Форма проведення: бесіда „за круглим столом”. Мета: популяризація педагогічної професії; формування бажання вчитися, професіоналізму, майстерності; залучення до активного впровадження іміджезорієнтованих знань; розвиток уміння слухати та використовувати отримані знання на практиці, естетичного смаку, спостережливості; виховання любові до професії, поваги до педагогів.

Зміст: доповідь „Значення педагогічної майстерності та іміджу для педагога. Погляд з історії”; виступи провідних викладачів „Моє професійне кредо”; самопрезентація студентів „Вітаю, я викладач! Ви мені раді?” (представлення викладача з позитивним та негативним іміджем); обговорення доповіді та самопрезентацій; підведення підсумків.

Другий день. Виставка книг. Форма проведення: виставка-запитання (для оформлення виставки підбираються цікаві запитання за визначеною тематикою). У бібліотеці організовано виставку: „Що читати з дисципліни”. Мета: максимально розкрити фонди бібліотеки, привернути до них якнайбільше користувачів, а також надати найбільше інформації з основ педагогічної майстерності та іміджу викладача.

Зміст: на виставці розміщуються тексти запитань і книги, періодика, де можна знайти відповіді на них, наприклад: „А у нас сьогодні гість” (про етикет), „Що одягнути на роботу викладачу?” (про зовнішній вигляд) тощо.

Виставка з дисципліни. На виставці представлені роботи студентів, виконані в процесі вивчення курсу: есе „Я – педагог!”, інтелект-карти „Структура формування професійного іміджу викладача”, презентації, реферати, схеми, малюнки, картини тощо. Мета: популяризація педагогічної професії, потреба формувати професійний імідж.

Третій день. Усний журнал. Тема: „Професійний імідж фахівця”. Мета: поглибити знання з обраної теми, формувати навички створення іміджу, зорієнтованого на пріоритети організаційної культури, професійну діяльність і досягнення цілей, розвивати творчі здібності студентів, стимулювати потреби особистості в самовираженні (реалізації своїх можливостей, розвиток інтелекту), сприяти всебічному розвитку й розширенню світогляду майбутніх магістрів.

Зміст (сторінки журналу): трохи історії; Чи знаєш ти? (у формі вікторини); у нас у гостях (візажист, перукар, модельєр), тема розмови „Імідж: основні вимоги з урахуванням специфіки, умов діяльності та функційних обов’язків”; наша пошта (запитання студентів); „Немає сенсу сподіватися, що інші оцінять вас за ваш характер і особистість, не звернувши уваги на те, як ви виглядаєте” (Б. Трейсі) (найновіші досягнення у створенні професійного іміджу); знайди помилку у створеному іміджі (малюнки із зображенням педагога, педагогічні ситуації); вправа „Портрет креативної людини” (на аркушах ватману необхідно зобразити портрет творчої людини); підсумки (виділення основних засобів створення іміджу, професійно значущих якостей, невербальних та вербальних засобів, професійного контексту, подій, що формують імідж).

Четвертий день. Тренінг „Імідж педагога як основа професійної успішності” (проводить практичний психолог). Мета: визначити найбільш значущі критерії успішності педагогічної діяльності майбутнього магістра, здатного конкурувати на сучасному ринку освітніх послуг; сприяти формуванню алгоритму професійного іміджу, виявленню труднощів при його створенні.

Зміст: складання кластеру (підбір до поняття „імідж” об’єктів-асоціацій: іменник; 2 дієслова; 3 прикметники; 1 речення; несподіване й цікаве пояснення); запис об’єктів, до яких може бути застосовано поняття „імідж”; обговорення питань у групах: Що б ви хотіли змінити, щоб посилити ефективність іміджу педагога?, У чому полягає головна слабкість іміджу педагога?, Що ви вважаєте найсильнішою стороною в іміджі педагога?; гра „оптимісти” і „песимісти” (продовження фраз, записаних на картках, і висловлення своєї думки: Мені необхідно створювати позитивний імідж педагога для того, щоб ..., Я не хочу створювати позитивний іміджу педагога, тому що ...); виконання завдання у групах – створення моделі сучасного викладача (за 10 хв. створити позитивний або негативний образ викладача); підсумки.

П’ятий день. Заключна частина тижня з дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”. Вечір „А що, якщо я краще свого іміджу?” (П. Бомарше). Мета: закріпити вміння та навички, отримані в ході тижня з дисципліни; проаналізувати отримані знання та впроваджувати в професійну діяльність; розвивати педагогічну майстерність, професіоналізм; виховувати естетичний смак, комунікативну культуру.

Зміст: оголошення подяки активним учасникам; проведення конкурсу „Я та мій імідж” (участь у вечері у створеному особистому образі педагога); підведення підсумків тижня.

Для формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ через культурно-дозвілєву діяльність було задіяно виховний потенціал кураторської роботи. Зокрема, урізноманітнено тематику кураторських годин додатковими іміджеморієнтованими питаннями, стало традиційним проведення екскурсій, запрошення спеціалістів за різними напрямками іміджелогії, створення портфоліо випускника – майбутнього викладача.

Загальновідомо, що куратори беруть на себе деякі важливі функції у виховній роботі та значною мірою вирішують проблеми у сфері організації дозвілля як однієї з ефективних форм виховного процесу, котра охоплює велику кількість студентів разом із професорсько-викладацьким складом. Виходячи із

суспільних вимог до підготовки педагогічних кадрів у діяльності куратора академічної групи згідно з цілями та завданнями, які постають перед ним, виокремлюють функції: *вихователя* (проведення позааудиторної діяльності, яка сприятиме всебічному розвитку творчих здібностей студентів; формування гуманних стосунків між викладачами та студентами; наповнення життя студентів високою мораллю, романтикою тощо), *організатора* (організація виконання студентами громадських доручень; заохочення та покарання студентів; участь студентів у позааудиторних заходах (конкурсах, олімпіадах, брейн-рингах, походах, змаганнях тощо); організація виховних заходів у академічній групі тощо), *науковця* (виявлення потреб, інтересів студентів, визначення їхньої професійної спрямованості; проведення наукових досліджень, пов'язаних з підвищенням ефективності виховання студентів; демонстрація методів та прийомів наукового дослідження; проведення аналізу рівня освіченості студентів; керівництво науковими гуртками, семінарами, секціями тощо) та *координатора* (складання програми саморозвитку академічної групи, індивідуального паспорта кожного студента; проведення педагогічних заходів (практикумів, консиліумів) щодо поліпшення навчання і виховання студентів; участь у засіданнях, семінарах з педпрактики при обговоренні питань навчально-виховного процесу; координацію і залучення студентів до науково-практичної діяльності за обраним фахом тощо) [240; 354]. Отже, робота куратора академічної групи є невід'ємним ланцюгом в організації певної системи відносин у ЗВО щодо створення умов для розвитку та індивідуального самовираження, розкриття потенційних можливостей кожного студента й особистості майбутнього магістра ПВШ.

Досягнення результатів роботи куратора академічної групи щодо формування професійного іміджу передбачало розв'язання таких завдань: забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, власних і суспільних потреб та інтересів; розвиток світоглядної культури молодої людини, її ціннісних орієнтацій і створення умов для вільного вибору; професійне виховання, яке передбачає становлення студентів як досвідчених фахівців, котрі досконало володіють професійними знаннями, уміють творчо застосовувати їх на

практиці, приймати нестандартні рішення, готових до роботи в умовах ринкових відносин; уведення молоді у світ соціального, політичного, культурного досвіду цивілізації та свого народу; формування моральної й естетичної культури, утвердження у свідомості студентів принципів загальнолюдської моралі, розвиток зрілих естетичних смаків, потреб й інтересів, вироблення вміння правильно оцінювати і творити добро та красу; оволодіння результативними методами та навичками набуття нових знань, формування потреби в постійному інтелектуальному, духовному й моральному збагаченні та самовдосконаленні; формування в студентів компетентностей щодо персонального брендингу та управління діловим іміджем з метою підвищення ефективності їхньої взаємодії із зовнішнім середовищем тощо.

Для вирішення поставлених завдань виконано таку роботу:

– організаційну: проведено засідання активу групи (права та обов'язки студентів ЗВО; затверджено план роботи; узято участь в організації позанавчальної роботи (гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”; тижні з дисциплін); проведено кураторські години („Привабливість як основа іміджу”; „Імідж як публічне „Я”; „Мої життєві плани”; „Секрети особливої привабливості”; „Феномен лідерства та харизма особистісного іміджу”, „Як досягти успіху” тощо); відвідано студентів у гуртожитку (проведено бесіди „Професійний імідж сучасного педагога”, „Засоби формування професійного статусу майбутніх педагогів”, „Складники сімейного іміджу” тощо);

– виховну: узято участь (куратор, студенти) у святковому заході „Ось і знову осінь настала – знань безсумнівна пора”, у святкуванні Дня м. Слов'янська та Дня вчителя; проведено круглий стіл за темою „Імідж як джерело особистісного розвитку та причина особистісної стагнації”, бесіду „Ораторське мистецтво як соціальне явище” та „Колористика на допомогу майбутньому педагогу”;

– культурно-масову та спортивну: узято участь у святкуванні Дня працівника освіти України „Учителю! Ти є і будеш вічно!”, Дня захисника України, Дня української письменності та мови, Міжнародного дня студента

„Професія „студент” – це класно!”, у фестивалі „Ти єдина, Україно, Ти на всіх у нас одна”; КВК (активізував творчі здібності, розвивав комунікативні та аутопсихологічні якості, готовність та здатність до спонтанних реакцій майбутнього магістра), конкурсі педагогічної майстерності (передбачено такі випробування: „Захист педагогічної ідеї”, „Культура мовлення”, „Творчий конкурс”, „Педагогічне есе” тощо); конкурсних заходах „Алло, ми шукаємо таланти” (передбачено такі випробування: візитна карточка педагога, презентація талантів, творчий конкурс тощо), „Педагог майбутнього” (передбачено такі випробування: „Портрет педагога майбутнього”, „Костюм викладача майбутнього”, презентація моделі іміджу викладача тощо); екскурсіях: до театру (з метою ознайомлення з професією актора та відвідування вистави), Будинку моделей (з метою ознайомлення з новинками моди, обговорення нових прогресивних тенденцій конструювання образу педагога, знайомства з художниками по костюму) тощо;

– робота з батьками: проведено індивідуальну роботу з батьками з метою формування педагогічної культури батьків; організовано інформування батьків з питань успішності та відвідування занять студентами тощо.

Зосередимо увагу принаймні на одній з відкритих кураторських годин на тему: „Привабливість як основа іміджу”. Захід проведено в аудиторії, обладнаній мультимедійною технікою, візуалізовано в режимі презентації „Powerpoint” (демонстрація персональних сторінок майбутніх викладачів), також представлено виставку-презентацію (презентація нових книг, журналів, газет із означеної теми та розкриття їхнього змісту), виставку робіт студентів, серед яких „портфоліо” майбутнього викладача, „Путівник за маршрутом успіху”, малюнки, проекти „Образ сучасного педагога” тощо. У вступній частині куратором ознайомлено аудиторію з метою кураторської години, акцентовано на важливості окресленого тематичного екскурсу, запрошено присутніх до співпраці. В основній частині ведучими висвітлено поняття привабливості як багатогранного феномену, розкрито пошуки ідеалу в історичному та соціальному аспектах, акцентовано увагу на красі, природних якостях та привабливості; проведено практикум

„Створи свій імідж” і дискусію „Що означає вміння носити одяг?” Яскрава презентація, глибокий зміст матеріалу, його логічне подання (від витоків і до сьогодення), музичний супровід, вбрання учасників (відповідає вимогам dress-code педагога), їхній артистизм, виступи запрошених провідних педагогів, психологів, культурологів отримали високу оцінку присутніх. Заключну частину було присвячено підсумкам заходу, присутніми відзначено особливу атмосферу, створену організаторами кураторської години, зокрема наголошено на актуальності й корисності висвітленої інформації щодо формування професійного іміджу майбутніх фахівців, застосування отриманих знань для створення іміджу та управління ним, розвитку вміння проводити позиціонування та публічну презентацію власного ділового іміджу; виховання любові до професії, прагнення стати професіоналом своєї справи.

Отже, систематичне проведення позааудиторної роботи куратором, спрямоване на створення всебічно розвиненої гармонійної особистості студента, сприяло ефективній побудові професійного іміджу, оскільки позанавчальна діяльність охоплювала найважливіші аспекти професійного й особистісного становлення майбутніх магістрів, зокрема, формування майстерності, професіоналізму, виховання самостійності, креативності, ініціативності, дослідницьких якостей, здатності до самовиховання та самопрезентації тощо.

Результативність запровадження вказаних педагогічних умов у процес підготовки майбутніх магістрів ПВШ, здебільшого, залежить від реалізації третьої педагогічної умови – *активізації ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.*

Зауважуючи на формуванні професійного іміджу в студентів, важливим є, хто саме навчає та виховує, тобто особистість викладача, його зовнішній вигляд, внутрішня культура, ерудиція, професіоналізм, майстерність, доброзичливість, чесність, порядність, уміння передати знання, заохотити майбутніх магістрів до набуття та постійного поповнення знань, повага до особистості тощо. Як зазначив видатний педагог К. Ушинський, „Лише особистість може творити особистість,

тільки характером можна утворити характер” [405, с. 123]. Отже, у дослідженні достатнє місце відводилося спрямуванню викладачів на створення індивідуального іміджу.

Розвідувальне дослідження іміджевих знань та використання їх викладачами ЗВО на практиці показало необхідність корекційної роботи щодо професійного іміджу. Ураховуючи побажання самих викладачів щодо підвищення їхнього професійного іміджу, було організовано ознайомлення з теоретичними основами педагогічної іміджелогії, обмін педагогічним досвідом у процесі відвідування спеціально організованих майстер-класів та відкритих занять провідними спеціалістами кафедри (проф. В. Сипченко, проф. Е. Панасенко та ін.), організацію практикумів, тренінгів, семінарів.

Робота щодо сприяння розвитку професійного іміджу педагогічних кадрів (за бажанням участь брали й майбутні магістри ПВШ) було організовано в межах постійно діючого семінару „Імідж сучасного педагога” (див. додаток Р).

Предметом вивчення постійно діючого семінару є теоретичні основи та практичні засоби професійної діяльності у ЗВО. Мета: ознайомлення викладачів ЗВО із теоретичними основами педагогічної іміджелогії, вплив на свідоме використання іміджу в ділових, суспільних і міжособистісних комунікаціях, професійне становлення молодих спеціалістів, збагачення змісту вишівської педагогічної освіти.

Основними завданнями семінару „Імідж сучасного педагога” є: передача інформаційного матеріалу з питань іміджу викладача ЗВО; розкриття структурних компонентів імідж-характеристики викладача ЗВО (індивідуально-особистісні якості; комунікативні особливості; особливості професійної діяльності; зовнішній вигляд тощо); ознайомлення з принципами функціонування етичних і психологічних механізмів професійного спілкування; виявлення та подолання негативних виявів у звичках і манерах поведінки викладача ЗВО; підвищення мотивації до формування іміджу педагога в його професійній діяльності; допомога у формуванні іміджу та філософії успіху, у створенні образу конкурентоспроможного, успішного фахівця, гармонійної, привабливої людини,

що володіє оптимальними моделями етикетної поведінки, знавця кращих культурних традицій (тренінги, анкети, тести, практична робота, ділова гра тощо).

Програма семінару „Імідж сучасного педагога” складається з 2 змістових модулів (ЗМ 1. „Теоретико-методологічні основи формування іміджу”; ЗМ 2. „Технологічні аспекти формування іміджу”), кожен з яких становить блок теоретичних і практичних питань, зорієнтованих на потреби аудиторії слухачів. У кожному програмному модулі пропонується інформація, яка допомагає не лише сформулювати основні уявлення з теми, але й набути навичок використання отриманої інформації.

Планом семінару передбачено такі основні тематичні напрями: педагогічна іміджелогія як галузь знань; самоаналіз іміджу та виявлення проблемного поля його формування; педагогічні помилки формування самоіміджу педагога; технологія побудови іміджу тощо.

Кожне тематичне заняття семінару проводилося в різних формах: творчий семінар, майстер-клас, тренінг, доповідь й обговорення актуальних питань теми, круглий стіл, ділова гра, бліц-презентація тощо.

Наведемо для прикладу кілька занять семінару. Так, на першому занятті увагу викладачів було зосереджено на ролі іміджу в професійній діяльності педагога, його структурі, функціях, характеристиці, основних принципах створення іміджу, факторній індивідуальній моделі іміджу.

На наступному занятті, мета якого – формування усвідомлення важливості іміджу педагога, акцентувалося на значенні самоаналізу іміджу та виявлення проблемного поля його формування. Звернемо увагу на структуру заняття, що було представлено такими блоками: теоретичним – передбачав огляд питань: значення самоаналізу для виявлення проблемного поля формування іміджу; використання принципу критичності, системності, рефлексії для самоаналізу педагога; практичним – був представлений організованими виставкою фотографій „Перше враження про педагога”, круглим столом „Досвід використання іміджевих позицій у професійній діяльності” (дискусія, розв’язання спеціально відібраних педагогічних ситуацій, їх розігрування та пошук рішень малими

групами тощо), тренінгом „Оцінка реального іміджу на основі авторських методик й адаптованих тестів” (заповнення анкет і тестів); творчим – об’єднував створення творчої продукції: розробка документа, який регламентує зовнішній вигляд (для обраної категорії персоналу (викладач, студент)), застосування методу „колажу” (за допомогою підручних засобів (журнали, ватман, маркери), кожна підгрупа розробляла та презентувала такі проекти, як: „Модель викладача XXI століття”, „Сучасний студент очима викладачів”) тощо; рефлексивним – передбачав підведення підсумків, аналіз із залученням учасників семінару, резюме.

Подання навчального матеріалу найбільш складними для сприйняття темами відбувалося за рахунок організації занять-консультацій, мета яких – поглибити знання з іміджелогії; виробити практичні навички та вміння через відповіді практичних працівників (стилістів, модельєрів, іміджмейкерів, педагогів-практиків та ін.) на конкретні запитання або пояснення окремих теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування; дати відповіді на незрозумілі питання; корекція іміджу в умовах, що змінюються (світське спілкування, неформальні ситуації, професійна сфера тощо).

У процесі занять-консультацій було розглянуто теми: кольористика на допомогу викладачеві (теорія колірної гармонії: основні характеристики кольору; гармонія та виразність кольору; тон, насиченість, температура кольору, змішання кольорів, контраст; використання знань із кольористики в практичній діяльності педагога); роль макіяжу у створенні іміджу (порядок читання обличчя, методи корекції обличчя, мистецтво макіяжу; візаж, косметика, корекція; ольфакторний аспект: аромати й запахи); одяг та його роль у формуванні іміджу (правила створення стилю одягу, гардероб педагога; костюмологія; діловий, класичний, авангардний, фольклорний, ретро- і спортивний стиль одягу); іміджирування – шлях до успіху (кар’єра, успіх, іміджмейкер, конкурентоспроможність) тощо.

Під час таких занять використовувалися різноманітні активні та інтерактивні форми та методи: міні-лекції; мозкові атаки; дискусії; практикуми; вправи; моделювання педагогічних ситуацій; інсценізації; творчі завдання, самопрезентації тощо.

Участь у семінарі допомогла викладачам створити особисте резюме, персональний сайт (інтернет-презентації), портфоліо (або рейтингове оцінювання наукової діяльності науково-педагогічних працівників) як імідж-рекламу своєї дисципліни та себе як педагога (див. структуру, додаток С).

Зазначимо, що сьогодні викладач стає не так носієм певної кількості знань, як керівником й організатором процесу розвитку та саморозвитку студентів, стимулює формування в них позиції дійсних суб'єктів діяльності та життя загалом. Тому сутнісні зміни мають бути внесені у структуру професіоналізму викладача іміджевої наповненості.

Отже, процес формування професійного іміджу організовано шляхом запровадження в процес підготовки майбутніх магістрів ПВШ таких педагогічних умов: забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового компонентів діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. Утім, лише висвітлення цього процесу не дозволяє чітко встановити його результативність, тому сформульовану гіпотезу дослідження доцільно перевірити за допомогою контрольної діагностики педагогічного явища за встановленими критеріями та зіставлення отриманих результатів з тими, що передували формувальному етапу експериментальної роботи.

2.3. Аналіз результатів упровадження педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи

У цьому підрозділі представлено результати впровадження педагогічних умов і укладеної моделі задля формування професійного іміджу майбутніх

магістрів ПВШ, теоретична розробка та практичне впровадження яких відбулися під час формувального експерименту (див. п. 2.1; п. 2.2). З огляду на це організація експериментальної роботи передбачала зміну організаційної побудови навчальної та позанавчальної діяльності, встановлення взаємозв'язку її елементів на основі зроблених раніше теоретичних висновків і теоретико-методичних розробок. Це зумовило вибір основного методу дослідження, яким став педагогічний експеримент.

Педагогічний експеримент проведено в кілька етапів, кожний з яких було детально описано у відповідних підрозділах наукового дослідження: перший етап – розвідувальний і діагностичний (див. п. 1.3), тобто встановлення експериментальним шляхом стану педагогічної системи, що вивчається: констатація наявності зв'язків, залежностей між явищами, визначення вихідних даних для подальшого дослідження; другий – формувальний (див. п. 2.2), застосування спеціально розроблених педагогічних умов і укладеної педагогічної моделі, спрямованих на формування в студентів професійного іміджу, на покращення результатів їхнього навчання, розвитку, виховання тощо; третій – контрольний (див. п. 2.3), визначення наявності змін у рівні знань, умінь та навичок, проведення порівняльно-зіставного аналізу даних, отриманих до та після формувального експерименту. В основу проведення контрольного етапу покладено розроблені критерії, показники та рівні результативності формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ у навчальній і позанавчальній роботі (див. п. 1.3), інформація, надана в результаті проведення контрольного експерименту, була зібрана за допомогою визначених методик (див. п. 1.3; додатки В, Д, Е, Ж, З).

Отже, **метою** цього підрозділу є уточнення та перевірка об'єктивності результатів реалізації педагогічних умов і укладеної моделі формування професійного іміджу: теоретичне осмислення емпіричних даних, одержаних під час дослідно-експериментальної роботи, визначення їх результативності за допомогою контрольної діагностики досліджуваного явища та зіставлення отриманих результатів з тими, що засвідчив констатувальний зріз.

Для підтвердження ефективності розроблених педагогічних умов і укладеної педагогічної моделі формування професійного іміджу застосовано комплекс методик, які за допомогою кількісних показників дозволили охарактеризувати тенденцію розвитку професійного іміджу в майбутніх магістрів. Так, ґрунтуючись на наукових поглядах В. Афанасьєва [18], Я. Гончаренко [83], В. Горбачук [83], М. Грабарь [89], А. Киверялга [243], К. Краснянської [89], Д. Новикова [289], М. Сивова [18], на статистичну перевірку результатів педагогічного експерименту, визначаємо, що доречним для аналізу тенденцій розвитку професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ до й після застосування розробленої педагогічної моделі є використання методик, аналогічних до констатувального експерименту. При цьому кількість студентів ЕГ – 36 осіб (упроваджено результати відповідного наукового дослідження), КГ – 33 особи (формування професійного іміджу здійснювалося за традиційною методикою). Власне констатація відбулася наприкінці 3-го семестру (закінчення терміну навчання в магістратурі).

З цих позицій виявлення тенденцій розвитку професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ після запровадження в навчально-виховний процес ВПНЗ розробленої педагогічної моделі будемо проводити аналогічно до констатувального етапу експерименту: за розробленими критеріями: мотиваційно-ціннісним, когнітивним, операційно-діяльним, оцінно-рефлексивним та їхніми складовими показниками (п. 1.3); відповідно до висвітлених у п. 1.3 рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Так, за мотиваційно-ціннісним критерієм у майбутніх магістрів ПВШ перевірялися: ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток; мотивація на формування власного професійного іміджу; прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності. Основними елементами тут є мотивація, прагнення, ціннісне орієнтування та внутрішня потреба до створення власного професійного іміджу.

Аналіз динаміки показника „ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток” засвідчив такі тенденції: в ЕГ відбулося значне зростання

кількості студентів з високим (на 19,4%) і середнім (на 16,7%) рівнями, помітне зменшення цього показника на низькому рівні (на 36,1%). Зазначимо, що майбутні магістри стали більшою мірою орієнтовані на працю, цінності „пізнання”, спілкування; усвідомили необхідність набуття знань, самовдосконалення, розширення власного кругозору, освіти, підвищення культурного й інтелектуального рівнів, що говорить про підвищення ціннісної орієнтації на особистісно-професійний розвиток. У студентів КГ високий рівень зріс на 6,1%, середній – на 6%, а низький відповідно зменшився на 12,1%. Динаміка означеного показника представлена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка рівнів сформованості професійного іміджу за показниками мотиваційно-ціннісного критерію до й після експериментальної роботи

Показники		Рівні		Високий		Середній		Низький	
				КС	%	КС	%	КС	%
ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток	До експерименту	ЕГ	9	25	9	25	18	50	
		КГ	7	21,2	9	27,3	17	51,5	
	Після експерименту	ЕГ	16	44,4	15	41,7	5	13,9	
		КГ	9	27,3	11	33,3	13	39,4	
мотивація на формування власного професійного іміджу	До експерименту	ЕГ	10	27,8	13	36,1	13	36,1	
		КГ	9	27,3	11	33,3	13	39,4	
	Після експерименту	ЕГ	15	41,7	16	44,4	5	13,9	
		КГ	11	33,3	13	39,4	9	27,3	
прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності	До експерименту	ЕГ	5	13,9	15	41,7	16	44,4	
		КГ	6	18,2	14	42,4	13	39,4	
	Після експерименту	ЕГ	9	25	21	58,3	6	16,7	
		КГ	6	18,2	16	48,5	11	33,3	

Після завершення експерименту діагностика щодо розвитку мотивації на формування власного професійного іміджу засвідчила, що в більшості студентів ЕГ сформовані всі групи мотивів з переважанням мотивів особистісного розвитку, їх високого місця в ієрархії мотивів формування професійного іміджу, що підтвердив аналіз динаміки рівнів: в ЕГ збільшилася кількість респондентів з високим та середнім рівнем сформованості показника (відповідно на 13,9% та

8,3%) та зменшилося число респондентів з низьким рівнем – на 22,2%; у КГ спостерігаються дуже помірковані позитивні тенденції показника: студентів з високим рівнем збільшилося на 6%, з середнім на 6,1%, а з низьким рівнем зменшилось на 12,1% (див. табл. 2.3).

Виконавши аналіз результатів анкетування, з метою перевірки прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності, доходимо висновку, що студенти ЕГ умотивовані на створення позитивного враження, роблять висновки відповідно до особистої поведінки та зовнішності, використовуючи знання з іміджології та власний досвід. Вони вважають, що на формування іміджу здебільшого впливає як власна позиція, так і реакція інших. Аналіз динаміки показника засвідчив, що в ЕГ відбулося зростання кількості студентів з високим (на 11,1%) і середнім (на 16,6%) рівнями, помітне зменшення цього показника на низькому (на 27,7%) рівні. У КГ істотних змін не відбулося (див. табл. 2.3).

За когнітивним критерієм у майбутніх магістрів ПВШ перевірялися: рівень засвоєння знань з іміджології; розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії; планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей. Цей критерій відображає розуміння змісту поняття іміджу, його основних складників; обізнаність про стратегію, умови та технології формування іміджу.

Оцінка рівня засвоєння знань з іміджології після проведення експерименту показала, що майбутні магістри виявили глибокі знання матеріалу (особливості формування іміджу фахівця в сучасних умовах; мистецтво створення персонального іміджу; невербальний та вербальний імідж педагога; імідж і кодекс зовнішнього вигляду педагога ЗВО тощо), уміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань. Матеріали здійсненого обстеження дозволяють констатувати: в ЕГ на високому рівні спостерігаємо приріст на 19,5%, утримався значення на середньому (на 36,1%) та зменшилося на низькому (на 55,6%) рівнях; КГ показала незначне зростання на

високому (на 9,1%) та середньому (на 12,1%) рівнях і зменшення відповідно на низькому (на 21,2%). Динаміку означеного показника див. у табл. 2.4.

За наступним показником „розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії” ЕГ показала зростання значень на 16,7% на високому, на 19,4% – на середньому та зменшення більш ніж утричі на низькому рівнях. Зазначимо, що майбутні магістри при написанні твору спирались на всі складники іміджу, акцентуючи увагу на їх значенні в професійному становленні сучасного викладача. КГ виявила досить повільні зрушення в бік зростання показників на високому (на 6,1%), середньому (на 6%) та зниження значення на низькому (на 12,1%) рівнях (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка рівнів сформованості професійного іміджу за показниками когнітивного критерію до й після експериментальної роботи

Показники	Рівні	Високий		Середній		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	
рівень засвоєння знань з іміджелогії	До експерименту	ЕГ	3	8,3	5	13,9	28	77,8
		КГ	1	3	6	18,2	26	78,8
	Після експерименту	ЕГ	10	27,8	18	50	8	22,2
		КГ	4	12,1	10	30,3	19	57,6
розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії	До експерименту	ЕГ	2	5,5	15	41,7	19	52,8
		КГ	0	0	15	45,5	18	54,5
	Після експерименту	ЕГ	8	22,2	22	61,1	6	16,7
		КГ	2	6,1	17	51,5	14	42,4
планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей	До експерименту	ЕГ	5	13,9	14	38,9	17	47,2
		КГ	5	15,1	13	39,4	15	45,5
	Після експерименту	ЕГ	11	30,6	21	58,3	4	11,1
		КГ	6	18,2	17	51,5	10	30,3

Проведений аналіз динаміки за показником „планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей” показав, що в ЕГ кількість студентів з високим рівнем збільшилась більш ніж

удвічі (на 16,7%), з середнім – на 19,4% та значне зниження спостерігається на низькому рівні (на 36,1%). Це засвідчило, що в пріоритеті респондентів стали професійні якості та внутрішній імідж: знання, вміння, рівень професійної освіти, висока кваліфікація, відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність у роботі, професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, майстерність, ерудиція, вміння працювати в команді тощо. У КГ значних змін не відбулося, високий та середній рівень збільшився (на 3,1% та 12,1% відповідно), низький зменшився на 15,2% (див. табл. 2.4).

Наступним критерієм, а саме операційно-діяльним, у майбутніх магістрів ПВШ перевірялися: вияв досвіду іміджеформувальної діяльності; рівень сформованості якостей професійного іміджу; наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності. Цей критерій охоплює пріоритетні для майбутніх магістрів уміння та навички володіння способами реалізації, діагностики, корекції та розвитку іміджу в професійній діяльності.

За першим показником „вияв досвіду іміджеформувальної діяльності” в ЕГ відзначено зростання показників на високому (на 19,4%) та середньому (на 8,3%) рівнях і значне зменшення їх значень – на низькому (на 27,7%). Респонденти надавали іміджеві характеристики педагогам, виділяючи наявні зовнішні та внутрішні складники, робили висновок про необхідність формування тих чи тих елементів професійного іміджу, акцентуючи увагу на важливості всіх його складників. У КГ констатовано невеликі зростання значень високого та середнього рівнів (на 0,1% і 3%, відповідно) і зменшення – на низькому (на 3,1%) (див. табл. 2.5).

За другим показником „рівень сформованості якостей професійного іміджу” на 16,6% зросли показники ЕГ на високому та на 11,1% – середньому рівнях, значно зменшилося його значення на низькому – на 27,7%. Зростання високого та середнього показників засвідчило, що серед складників професійного іміджу в пріоритеті респондентів стала внутрішня (обґрунтованість, гнучкість мислення, життєвий досвід, компетентність, культура, лідерські якості, здатність до навчання, ораторська майстерність, відповідальність, професіоналізм, розвинений

інтелект, уміння змінюватися, почуття гумору, широта інтересів, ерудиція) та ядро іміджу (віра в добро, високі цілі, гідні засоби, героїзм, ідейна насиченість, любов до людей, наявність легенди, відчуття єднання з природою та суспільством, позитивна позиція, романтичний настрій, здатність до подолання перешкод, чистота помислів). КГ за цим показником показала такі результати: майже не відбулося збільшення значень на високому та середньому (на 3%, 0%, відповідно) і зменшення на низькому (на 3%) рівнях (див. табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Динаміка рівнів сформованості професійного іміджу за показниками
операційно-діяльнісного критерію до й після експериментальної роботи**

Показники			Рівні		Високий		Середній		Низький	
			КС	%	КС	%	КС	%		
вияв досвіду іміджеформувальної діяльності	До експерименту	ЕГ	9	25	14	38,9	13	36,1		
		КГ	8	24,2	13	39,4	12	36,4		
	Після експерименту	ЕГ	16	44,4	17	47,2	3	8,4		
		КГ	8	24,3	14	42,4	11	33,3		
рівень сформованості якостей професійного іміджу	До експерименту	ЕГ	10	27,8	14	38,9	12	33,3		
		КГ	7	21,2	15	45,5	11	33,3		
	Після експерименту	ЕГ	16	44,4	18	50	2	5,6		
		КГ	8	24,2	15	45,5	10	30,3		
наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності	До експерименту	ЕГ	7	19,4	14	38,9	15	41,7		
		КГ	7	21,2	13	39,4	13	39,4		
	Після експерименту	ЕГ	15	41,7	18	50	3	8,3		
		КГ	7	21,2	16	48,5	10	30,3		

Третій показник „наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності”, за яким у ЕГ на високому рівні зафіксовано зростання вдвічі (на 22,3%), на середньому – на 11,1%, на низькому суттєве зниження показника (на 33,4%). Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що після проведення експерименту значна частина майбутніх магістрів зацікавилась науковою діяльністю (участь у гуртках, семінарах, науково-практичних конференціях, публікація тез і статей), осмислила її важливість у професійній

діяльності. У КГ на високому рівні змін не відбулось, на середньому показник виріс (на 9,1%), на низькому зменшився (на 9,1%) (див. табл. 2.5).

Показниками „сформованість рефлексивних умінь”, „здатність до оцінки власного професійного іміджу”, „готовності до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій” перевірявся оцінно-рефлексивний критерій. Здатність до аналізу, прогнозування й адекватної оцінки (самооцінки) проведеної роботи та створеного професійного іміджу, а також до оцінки своєї підготовленості до педагогічної діяльності.

Динаміка змін результатів за показником „сформованість рефлексивних умінь” відбулася в ЕГ, у якій проводилася цілеспрямована робота, про що свідчить здатність респондентів урахувати власні помилки при плануванні та прогнозуванні своєї майбутньої освітньої діяльності, формуванні професійного іміджу, набутті професіоналізму та педагогічної майстерності. Так, на прикінцевому етапі експерименту високого рівня досягло на 22,3% студентів більше в ЕГ і на 3% в КГ; на середньому рівні виявлено зростання в ЕГ на 13,9%, а в КГ змін не відбулося; на низькому рівні зафіксовано зменшення на 36,2% в ЕГ і на 3% – у КГ. Динаміку означеного показника див. у табл. 2.6.

За результатами діагностики здатності до оцінки власного професійного іміджу в ЕГ збільшилася кількість студентів із високим рівнем сформованості цього показника (порівняно з початковим зрізом – на 25%), а серед студентів КГ ця різниця дорівнює лише 6,1%. В ЕГ відсоток студентів із середнім рівнем зріс на 11,1%, у КГ зменшився – на 3,1%. В обох групах зменшилася кількість респондентів, у яких домінує низький рівень сформованості показника: в ЕГ – на 36,1%, а в КГ – на 3%. Отримані показники свідчать про позитивну динаміку здатності до оцінки власного професійного іміджу в ЕГ. При діагностиці власного іміджу більшість респондентів стали віддавати перевагу задоволеності процесом і змістом роботи, досягненнями, кар’єрним ростом, особистісним розвитком, самореалізацією, якостям іміджу успішного викладача тощо.

За показником „готовності до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій”, який включає: гармонійну єдність

внутрішнього змісту та зовнішнього його вираження, в ЕГ кількість студентів, у яких виявився високий рівень за цим показником, підвищилася на 27,8%, середнього – на 11,1%, а низького – зменшилася на 38,9%. У респондентів КГ змін у динаміці рівнів готовності до ефективної самопрезентації не виявилось. Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що в більшості студентів ЕГ свобода та варіативність у спілкуванні, здатність сприймати особливості своєї поведінки та поведінки іншої людини стали знаходитися на високому рівні (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка рівнів сформованості професійного іміджу за показниками оцінно-рефлексивного критерію до й після експериментальної роботи

Показники		Рівні		Високий		Середній		Низький	
		ЕГ	КГ	КС	%	КС	%	КС	%
сформованість рефлексивних умінь	До експерименту	ЕГ		7	19,4	14	38,9	15	41,7
		КГ		7	21,2	13	39,4	13	39,4
	Після експерименту	ЕГ		15	41,7	19	52,8	2	5,5
		КГ		8	24,2	13	39,4	12	36,4
здатність до оцінки власного професійного іміджу	До експерименту	ЕГ		5	13,9	14	38,9	17	47,2
		КГ		4	12,1	12	36,4	17	51,5
	Після експерименту	ЕГ		14	38,9	18	50	4	11,1
		КГ		6	18,2	11	33,3	16	48,5
готовності до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій	До експерименту	ЕГ		5	13,9	14	38,9	17	47,2
		КГ		6	18,2	12	36,4	15	45,4
	Після експерименту	ЕГ		15	41,7	18	50	3	8,3
		КГ		6	18,2	12	36,4	15	45,4

Для систематизації результатів проведеного контрольного дослідження сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, операційно-діяльнісним, оцінно-рефлексивним критеріями отримані дані були занесені до таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Діагностика стану сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за обраними критеріями

Назва критерію	показник	Групи	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
			КС	%	КС	%	КС	%
мотиваційно-ціннісний критерій	ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток	ЕГ	16	44,4	15	41,7	5	13,9
		КГ	9	27,3	11	33,3	13	39,4
	мотивація на формування власного професійного іміджу	ЕГ	15	41,7	16	44,4	5	13,9
		КГ	11	33,3	13	39,4	9	27,3
	прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності	ЕГ	9	25	21	58,3	6	16,7
		КГ	6	18,2	16	48,5	11	33,3
когнітивний критерій	рівень засвоєння знань з іміджелогії	ЕГ	10	27,8	18	50	8	22,2
		КГ	4	12,1	10	30,3	19	57,6
	розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії	ЕГ	8	22,2	22	61,1	6	16,7
		КГ	2	6,1	17	51,5	14	42,4
	планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей	ЕГ	11	30,6	21	58,3	4	11,1
		КГ	6	18,2	17	51,5	10	30,3
операційно-діяльнісний критерій	вияв досвіду іміджеформувальної діяльності	ЕГ	16	44,4	17	47,2	3	8,4
		КГ	8	24,3	14	42,4	11	33,3
	рівень сформованості якостей професійного іміджу	ЕГ	16	44,4	18	50	2	5,6
		КГ	8	24,2	15	45,5	10	30,3
	наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності	ЕГ	15	41,7	18	50	3	8,3
		КГ	7	21,2	16	48,5	10	30,3
оцінно-рефлексивний критерій	сформованість рефлексивних умінь	ЕГ	15	41,7	19	52,8	2	5,5
		КГ	8	24,2	13	39,4	12	36,4
	здатність до оцінки власного професійного іміджу	ЕГ	14	38,9	18	50	4	11,1
		КГ	6	18,2	11	33,3	16	48,5
	готовності до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій	ЕГ	15	41,7	18	50	3	8,3
		КГ	6	18,2	12	36,4	15	45,4

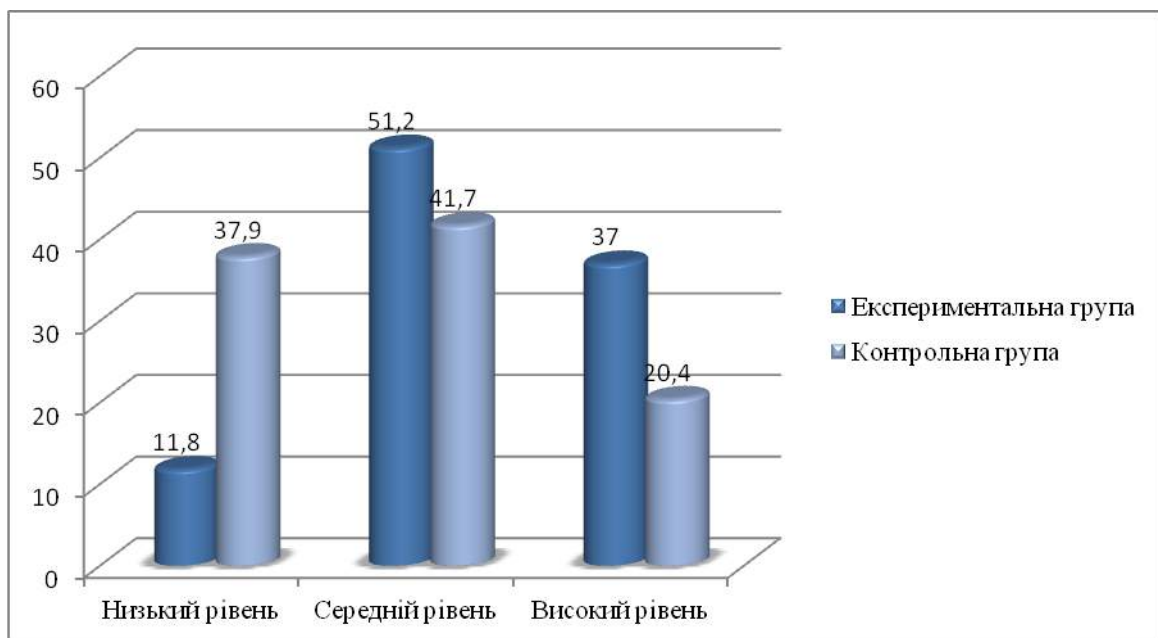
З метою створення загальної картини сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ на етапі контрольного експерименту, узагальнення результатів дослідження таблиці 2.7 відбувалось за рахунок обчислення середнього арифметичного значення кількості студентів кожного рівня кожної групи за кожним критерієм. Отже, результатом контрольного етапу педагогічного експерименту є дані, що занесені до таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

**Діагностика стану сформованості професійного іміджу
майбутніх магістрів ПВШ**

Група	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	КС	%	КС	%	КС	%
ЕГ	4	11,8	18	51,2	14	37
КГ	13	37,9	14	41,7	6	20,4

Наочно зіставлення стану сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ експериментальної й контрольної груп на контрольному етапі зображено на рис. 2.3.

**Рис. 2.3. Зіставлення стану сформованості професійного іміджу
майбутніх магістрів ПВШ експериментальної й контрольної груп
на контрольному етапі**

Отже, на контрольному етапі педагогічного експерименту було здійснено процедуру порівняння отриманих результатів про рівень сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ із застосуванням педагогічної моделі. Це дозволило сформулювати загальні висновки про позитивні результати проведеної роботи.

Динаміку розвитку професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за обраними критеріями після експериментальної роботи занесено до таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Узагальнені результати констатувального та контрольного зрізів за всіма критеріями сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, %

Критерії \ Рівні		Низький		Середній		Високий	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
мотиваційно-ціннісний	До експер.	43,5	43,4	34,3	34,3	22,2	22,3
	Після експер	14,8	33,3	48,2	40,45	37	26,3
	абсолютний приріст	-28,7	-10,1	+13,9	+6,1	+14,8	+4
когнітивний	До експер.	59,9	59,6	31,5	34,4	9,2	6
	Після експер	16,6	43,4	56,5	44,4	26,9	12,2
	абсолютний приріст	-42,7	-16,2	+25	+10	+17,7	+6,2
операційно-діяльнісний	До експер.	37	36,4	38,9	41,4	24,1	22,2
	Після експер	7,4	31,3	49,1	45,5	43,5	23,2
	абсолютний приріст	-29,6	-5,1	+10,2	+4,1	+19,4	+1
оцінно-рефлексивний	До експер.	45,4	45,4	38,9	37,4	15,7	17,2
	Після експер	8,3	43,4	50,9	36,4	40,8	20,2
	абсолютний приріст	-37,1	-2	+12	-1	+25,1	+3

Отже, унаслідок порівняльного аналізу констатувального та контрольного зрізів експериментально-дослідної роботи виявлено стрімку позитивну динаміку сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ за всіма критеріями в експериментальній групі, що, відповідно, засвідчує високу результативність процесу формування досліджуваного явища внаслідок реалізації у фаховій підготовці магістрів ПВШ розроблених нами педагогічних умов.

Для доведення достовірності отриманих результатів проведеного експерименту використано методи математичної статистики. Так, вірогідність результатів проведеного експерименту доведено за допомогою застосування критерію Пірсона. Було сформульовано нульову й альтернативну гіпотези для перевірки виявлених відмінностей у рівнях сформованості професійного іміджу студентів експериментальної і контрольної груп. Так, згідно з гіпотезою H_0 , рівні сформованості у студентів обох зазначених груп принципово не відрізняються. За гіпотезою H_1 , рівні сформованості професійного іміджу студентів експериментальної і контрольної груп принципово відрізняються між собою.

Як зазначено вище, визначені параметри мали три величини: високий, середній, низький ($c = 3$). Значення статистики $T_{\text{експ}}$ обчислюється за формулою:

$$T_{\text{експ}} =$$

де N_1 – кількість студентів ЕГ,

N_2 – кількість студентів КГ,

Q_{1i} і Q_{2i} – кількість студентів кожної з цих двох груп, чий рівень сформованості професійного іміджу відповідав низькому ($i = 1$), або середньому ($i = 2$), або високому ($i = 3$) рівню.

Отже, у формулу необхідно підставити такі дані:

$$N_1 = 36; N_2 = 33; Q_{11} = 17; Q_{12} = 18; Q_{13} = 4; Q_{21} = 6; Q_{22} = 14; Q_{23} = 13.$$

Здійснюємо необхідні розрахунки:

$$(N_1 Q_{21} - N_2 Q_{11})^2 / (Q_{11} + Q_{21}) = (36 \times 6 - 33 \times 14)^2 / (14 + 6) = (216 - 462)^2 / 20 =$$

$$= (-246)^2 / 20 = 60516 / 20 = 3025,8;$$

$$(N_1 Q_{22} - N_2 Q_{12})^2 / (Q_{22} + Q_{12}) = (36 \times 14 - 33 \times 18)^2 / (14 + 18) = (504 - 594)^2 / 32 =$$

$$= (-90)^2 / 32 = 8100 / 32 = 253,125;$$

$$(N_1 Q_{23} - N_2 Q_{13})^2 / (Q_{23} + Q_{13}) = (36 \times 13 - 33 \times 4)^2 / (13 + 4) = (468 - 132)^2 / 17 =$$

$$= 336^2/17 = 112896/17 \approx 6640,94;$$

$$T_{\text{експ}} =$$

$$= (3025,8 + 253,125 + 6640,94)/1188 =$$

$$= 9919,865/1188 \approx 8,35 > 5,9$$

Отже, $T_{\text{експ.}} > T_{\text{кр.}}$ (значення $T_{\text{кр.}}$ представлено в спеціальній таблиці [89]). А тому можна зробити висновок про те, що приймається альтернативна гіпотеза: відмінності в розподілі студентів експериментальної й контрольної груп за рівнями сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів педагогіки вищої школи є статистично значущими з імовірністю 95%. Це підтверджує правильність сформульованої гіпотези дослідження.

Справедливість гіпотези H_1 (за законами математичної логіки) статистично обґрунтовує, що розроблені педагогічні умови та педагогічна модель становлять ефективний методичний інструментарій для формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

Висновки до розділу 2

У розділі представлено теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Розроблені педагогічні умови розглянуто як цілісне інтегративне утворення, що задає логіку процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Їхній реалізації сприяла спеціально створена педагогічна модель, ефективність якої досягається через забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу

через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями, урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності, активізацію ціннісного, когнітивного та поведінкового компонентів діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Розроблена педагогічна модель досліджуваного процесу містила мету, принципи, компоненти, умови, критерії, форми, методи, педагогічні знахідки, результат та оцінювання досягнутих показників з урахуванням поставленої мети. Педагогічна модель дозволила наочно уявити процес створення професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи як цілісну систему, а також виділити її складники в єдності та взаємодії.

Першу педагогічну умову „забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями” реалізовано завдяки:

– упровадженню до змісту дисциплін фахового циклу „Педагогіка вищої школи” (окремих питань: тема „Особливості діяльності та педагогічна культура викладача вищої школи” – питання „Вимоги до особистості викладача закладу вищої освіти”, тема „Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента, критерії вихованості студентів” – питання „Виховний вплив зовнішнього вигляду викладача”); „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” (змістовий модуль „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”). Упровадження вказаного змістового модуля та окремих питань сприяло наповненню змісту навчання майбутніх магістрів педагогіки вищої школи спеціальними іміджезорієнтованими знаннями, поглибленню та вдосконаленню системи теоретичних і практичних знань, умінь та навичок, підвищенню рівня освіченості, систематизації знань, якісному розвитку майстерності, професіоналізму, професійного іміджу;

– уведенню до змісту навчально-виховної роботи психотехнології „Путівник за маршрутом успіху”, наукового гуртка „Імідж сучасного педагога –

формула успіху”; участі в науково-практичних конференціях тощо. Упровадження таких форм роботи дозволило значно підвищити мотивацію майбутніх магістрів на професійну діяльність, на необхідність формування професійного іміджу.

Уведення другої педагогічної умови „урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності” передбачало активне запровадження в усі традиційні форми навчання, включаючи лекції, семінарські, практичні заняття, самостійну та індивідуальну роботу студентів, таких інтерактивних форм і методів, як: ігрові, проблемні, тренінги, проекти тощо. Позааудиторну роботу було урізноманітнено конкурсами педагогічної майстерності, фестивалями, КВК, проведенням тижня з дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”, екскурсій, запрошенням спеціалістів за різними напрямками іміджелогії, створенням портфоліо випускника – майбутнього викладача тощо. Ця педагогічна умова сприяла ефективній побудові професійного іміджу, оскільки освітня діяльність охоплювала найважливіші аспекти професійного й особистісного становлення майбутніх магістрів, зокрема, формування майстерності, професіоналізму, виховання самостійності, креативності, ініціативності, дослідницьких якостей, здатності до самовиховання та самопрезентації тощо.

Третю педагогічну умову „активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи ” реалізовано в межах постійно діючого семінару „Імідж сучасного педагога”, організованого для педагогічних кадрів, що здійснюють підготовку майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Ця педагогічна умова забезпечила високопрофесійний супровід процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів, необхідну вмотивованість педагогічних кадрів на досягнення його високої результативності.

Достовірність даних формувального етапу експерименту перевірялася комплексом діагностичних методик, котрі використовувались також і в процесі проведення констатувального етапу експерименту, що дало можливість порівнювати рівні сформованості професійного іміджу в процесі проведення всієї дослідно-експериментальної роботи. Ефективність реалізації педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ було доведено методами математичної статистики. Обчислення результативності здійснювалися за допомогою критерію Пірсона, на підставі здійснених розрахунків доведено статистичну значущість та достовірність результатів педагогічного експерименту.

Аналіз упровадження в навчально-виховний процес педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ підтвердив вихідну гіпотезу дисертаційної роботи.

Матеріали, які ввійшли до розділу, опубліковано автором у наукових статтях і матеріалах конференцій: [206; 210; 215; 219; 220; 221].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання актуальної проблеми формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, що полягало в науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, які забезпечують ефективність досліджуваного процесу. Результати пошуку підтвердили провідні положення наукового задуму й дали можливість сформулювати висновки адекватно поставленим завданням.

1. Здійснено аналіз історико-педагогічної та наукової літератури й уточнено генезу категорії „імідж” (бажаний образ, який відтворює людина задля підвищення певного соціального статусу), „професійний імідж” (стереотип образу педагога в сприйнятті учнів, колег і соціального оточення; важливий аспект його професіоналізму й засіб педагогічного впливу на інших). Дослідження показало, що „імідж” має свою історію виникнення, постає як певний елемент культури суспільства, невід'ємний складник, що характеризував особистість педагога, відображав суспільні уявлення про взаємодію людей та вплив на їхнє життя.

2. На підставі опрацювання сучасної наукової психолого-педагогічної літератури розкрито сутність, структуру та зміст категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”. У межах запропонованого дослідження під професійним іміджем майбутнього магістра педагогіки вищої школи розуміємо *цілеспрямовано сформований образ, який цілком відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний із метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар'єрного росту, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід.*

Визначено структурні компоненти професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи: *особистісний* – із погляду самого майбутнього магістра (яким він прагне представити себе студентам, що хоче про себе заявити суспільству) та *фаховий* – із погляду вимог до викладача з боку держави та суспільства (яким вони уявляють педагога як просвітителя та носія освітнього

досвіду), що включають: зовнішній (габітарний), внутрішній (внутрішня філософія), імідж-символіку, імідж-легенду, середовищний, індивідуально-особистісні якості, що визначають імідж, особистісний, вербальний, невербальний (кінетичний), продуктивний іміджі.

Обґрунтовано змістовні компоненти формування професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи: *стимулювальний, інтелектуальний, поведінковий, аналітико-результативний*. Доведено, що професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої школи характеризується гармонійною єдністю структурних та змістовних компонентів.

3. З метою реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи визначено критерії сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) та відповідні рівні (низький, середній, високий) і розкрито їхнє змістове наповнення. Висвітлено зміст показників кожного критерію, дібрано джерела інформації з діагностування (анкети, питальники, методики, техніки спостережень), систематизовано матеріали, що підтверджують результати діагностики. Констатувальний етап експериментальної роботи засвідчив переважно низький і середній рівні сформованості педагогічного явища за всіма показниками означених критеріїв, що підтвердило необхідність розробки та запровадження у фахову підготовку майбутніх магістрів педагогічних умов формування професійного іміджу.

4. Ураховуючи та спираючись на теоретичні аспекти дослідження, обґрунтовано педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, як-от: забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників

діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

На формувальному етапі дослідно-експериментальної роботи комплекс педагогічних умов і укладеної моделі запроваджено в освітній процес підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи через: уведення до змісту навчальних дисциплін циклу професійної підготовки змістового модуля „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”; систематичного застосування інтерактивних методів навчання, зокрема проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, презентації, рольові та ділові ігри тощо; урізноманітнення форм позааудиторної роботи та збагачення її тематичних напрямів іміджезорієнтованою тематикою (науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”, тижні з дисципліни, кураторські години, екскурсії тощо); організації для педагогічних кадрів, які здійснюють підготовку майбутніх магістрів, постійно діючого семінару „Імідж сучасного педагога”.

5. Експериментально перевірено й доведено ефективність упровадження педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Установлено, що комплексна реалізація в процесі фахової підготовки майбутніх магістрів запропонованих педагогічних умов дозволила досягти суттєвої позитивної динаміки розвитку професійного іміджу в експериментальних групах, порівняно з контрольними, за всіма критеріями її сформованості. Ефективність упровадження педагогічних умов визначено за допомогою розрахунків критерію Пірсона, що довели статистичну значущість та достовірність результатів педагогічного експерименту.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До перспективних напрямів подальших наукових розвідок відносимо дослідження кожного з визначених змістовних компонентів формування професійного іміджу майбутніх магістрів, розроблення технології формування професійного іміджу майбутніх викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования*. Москва : Просвещение, 1990. 141 с.
2. Авдіянц Г. Г. *Лекція у вищій школі : теорія і практика : Метод. посібник для ад'юнктів, магістрантів, аспірантів, викладачів вищої школи / за заг. ред. В. В. Пашутіна*. Донецьк, 2006. 78 с.
3. Акініна Н. Л., Абрамюк Н. Б. *Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. Історико-педагогічні студії : Науковий часопис*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 6. С. 64–66.
4. Аксарина И. Ю. *Педагогические условия адаптации выпускников школ на этапе перехода от общего к высшему профессиональному образованию : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Курганский государственный университет*. Москва, 2006. 19 с.
5. Алексюк А. М. *Загальні методи навчання*. Київ : Вища школа, 1981. С. 67–68.
6. Алехина И. К. *Имидж и этикет делового человека*. Москва : „Сфера”, 2006. 269 с.
7. Алчевская Х. Д. *Передуманное и пережитое : Дневники, письма, воспоминания*. Москва : Тип. т-ва Сытина, 1912. 466 с.
8. Алчевская Х. Д. *Школьный дневник за 1912 г. Ф. Харківський історичний музей. Колекція групи „Документи”. № 8858/295. 114 арк.*
9. Амяга Н. В. *Самораскрытие и самопредъявление личности в общении. Личность. Общение. Групповые процессы: сб. обзоров*. Москва, 1991. С. 37–75.
10. Андреев В. И. *Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности*. Казань : Изд-во КГУ, 1988. 238 с.
11. Андриади И. П., Ромашова С. Н. *Педагогика. Программы, методические материалы и рекомендации*. Москва, 2004. Ч. 2. 153 с.
12. *Античная Греция : в 2-х т. / отв. ред. Е. С. Голубцова*. Москва : Наука, 1983. Т. 2. 424 с.

13. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки : становлення, розвиток, технологія формування : монографія : 2-ге вид., допов. Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2004. 276 с.
14. Апраксина М. В. Теоретические аспекты самопрезентации. *Имиджелогия. Как нравиться людям*. Москва : Народное образование, 2002. С. 93–94.
15. Аристотель. Риторика. *Античные риторики*. Москва : Изд-во МГУ, 1978. 352 с.
16. Артемова Л. В. Історія педагогіки України. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : „Либідь”, 2006. 424 с.
17. Архангельская А. В. Переводные дидактические сборники изречений в древнерусской литературе XII-XVII вв. („Пчела” и „Апофегмата”). *Вестник Московского университета*. Москва, 2005. № 3. С. 98–106. (Серия 9 : Филология).
18. Афанасьев В. В., Сивов М. А. Математическая статистика в педагогике : учеб. пособие / под науч. ред. М. В. Новикова. Ярославль : Изд-во ЯГГУ, 2010. 76 с.
19. Афанасьєва Т. О. Психологічний супровід професійного розвитку майбутнього психолога у вищому навчальному закладі: автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2011. 20 с.
20. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения. Москва : Знания, 1987. 78, [2] с. : ил.
21. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения : Общедагогический аспект. Москва : Педагогика, 1977. 254 с.
22. Бабич М., Вітвицька С. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* : зб. наук. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 77–80.
23. Багаева И. Д. Профессионализм педагогической деятельности и основы его формирования у будущих учителей : автореф. дисс... д-ра пед. наук : 13.00.01 / НИИ Профтехобразования АПН СССР. Ленинград, 1991. 35 с.
24. Барабанщиков А. В. Проблемы педагогической культуры преподавателей вузов и задачи секций педагогики высшей школы педагогического общества РСФСР. *Профессиональное мастерство преподавателя высшей школы* :

- матеріали семінара, проведенного 27–28 листопада 1979 г., г. Орджонікідзе. Молска, 1980. 100 с.
25. Барабаш Ю. „Знаю человека...” Григорий Сковорода. Поэзия. Философия. Жизнь. Москва : Художественная литература, 1989. 335 с.
 26. Барбіна Є. С. Роль і функції майстерності у системі професійної підготовки пед. кадрів. *Педагогіка і психологія проф. освіти*. 2001. № 1. С. 26–34.
 27. Барна Н. В. Іміджологія : Навч. посібник для дистанційного навчання / за наук. ред. В. М. Бобика. Київ : Університет „Україна”, 2007. 217 с.
 28. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования : учеб. пособие. Киев : МАУП, 2002. 216 с.
 29. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина : монографія. Київ : МАУП, 2003. 424 с.
 30. Безвершук Ж. О. Культурологія : Навчальний посібник. Київ : Знання, 2010. 326 с.
 31. Безсмолий Є. Б. Підготовка майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2015. 275 с.
 32. Бекетова Е. А. К вопросу о специфике профессионального и индивидуального имиджа учителя. *Имиджология – 2005 : феноменология, теория, практика* : материалы третьего Международного симпозиума по имиджологии / под ред. Е. А. Петровой. Москва : РИЦ АИМ, 2005. С. 192–196.
 33. Берд П. Продай себя. Тактика совершенствования Вашего имиджа. Минск : „Амалфея”, 1997. 652 с.
 34. Берестовская Д. С. Культурология : Учебное пособие. Симферополь : Бизнес-Информ, 2003. 392 с., с илл.
 35. Беленька Г. Вимоги до іміджу сучасного педагога. *Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”* : наук.-теорет. зб. Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ „Переяслав-Хмельниц. ДПУ”, 2009. Вип. 18 : Педагогіка. Психологія. Філософія. С. 7–10.

36. Біла І. До вершин педагогічної майстерності. *Дошкільне виховання*. 2010. № 10. С. 3–5.
37. Блэк С. Паблик рилейшнз : что это такое? Москва : ИНФРА-М, 1990. 145 с.
38. Богданова І. Модульна технологія у професійній підготовці вчителя : монографія. Одеса : Учбова книга, 1997. 289 с.
39. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка. *Изучение мотивации поведения детей и подростков* / под ред. Л. И. Божович и Л. В. Благонадежиной ; Науч.-исслед. ин-т общ. и пед. психологии АПН СССР. Москва : „Педагогика”, 1972. С. 7–44.
40. Бозаджиев В. Л. Имидж психолога. Москва : Издательство „Академия Естествознания”, 2009. 219 с.
41. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. Москва : Информационно-издательский дом „Филинь”, 1996. 472 с.
42. Болсун С. А. Професійний імідж керівника навчального закладу. *Менеджмент*. 2013. № 7–9. С. 379–381.
43. Бондаревская Е. В. Педагогическая позиция и профессионально важные качества педагога. *Введение в педагогическую культуру* : учеб. пособ. Ростов-н/Д., 1995. С. 74–80. Библиогр. : 6 назв.
44. Бондаренко В. І. Діагностика рівня сформованості професійного іміджу майбутніх учителів технологій. *Наукові праці ДонНТУ*: Всеукраїнський наук. зб. ДВНЗ „Донецький національний технічний університет”. Красноармійськ : Вид-во ДВНЗ „Донецький національний технічний університет”. 2015. № 1 (16). С. 22–30. (Серія : „Педагогіка, психологія і соціологія”).
45. Бондаренко В. І. Критерії, показники та рівні сформованості професійного іміджу майбутніх учителів технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова* : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 52. С. 32–39. (Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи).

46. Бондаренко В. І. Педагогічна технологія формування професійного іміджу майбутніх учителів технологій. *Молодий вчений*. 2015. № 4. С. 14–17.
47. Бондаренко В. І. Педагогічні шляхи та умови формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій в умовах модернізації вищої освіти. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць . Херсон : КВНЗ „Херсонська академія неперервної освіти”, 2014. Вип. 22. С. 133–138.
48. Бондаренко В. І. Теоретичні і методичні засади формування іміджу майбутнього вчителя технологій у системі виховної роботи педагогічного університету : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Київ, 2016. 489 с.
49. Бондаренко В. І. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті. *Проблеми освіти* : наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України. Київ, 2013. Вип. 75. С. 231–235.
50. Бриль Г. Імідж сучасного вчителя початкових класів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (Ч. 1). С. 230–237.
51. Брянцева Е. А. Понятийная модель социологии имиджа. *Социальные изменения и социальные процессы : Россия и глобализация* : материалы XIV Междунар. науч. конф. студентов, аспирантов и молодых учёных по фундам. наукам Ломоносов-2007 : сб. ст. аспирантов и молодых учёных (г. Москва, 11–14 апреля 2007 г.). Москва : КДУ, 2007. 580 с.
52. Брянцева Е. А. Социология имиджа : к постановке проблемы. *Вестник Московского университета*. 2008. № 1. С. 105–116. (Серия 18 : Социология и политология).
53. Будас Ю. О. Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2010. 20 с.
54. Булатова О. Имидж педагога – мода или необходимость? *Директор школы*. Украина. 2003. № 2. С. 74–78.

55. Бутенко Н. Формування і презентація іміджу викладача як складова його професійно-педагогічної культури та запорука ефективної діяльності. *Вісник Львівського університету : серія пед.* 2005. Ч. 1. Вип. 19. С. 96–103.
56. Бьюзен Т., Бьюзен Б. Супермышление / пер. с англ. Е. А. Самсонов. Минск : Попурри, 2003. 2-е изд. 304 с.
57. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів : монографія / упоряд. : О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко ; авт. кол. : О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. 504 с.
58. Вакуленко В. М. Системний світогляд і професійна творчість – основоположні компоненти культури вчителя. *Наука і сучасність* : зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : НПУ, 2001. Т. 24. С. 18–26.
59. Валеева О. Н. Внеаудиторная деятельность студента как фактор формирования личностно-профессионального имиджа. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук.* 2015. № 3. С. 6–8.
60. Васильєва С. А., Попова Е. В. Сущность понятия „Профессиональный статус учителя”. *Инновационная деятельности в образовании: материалы VII Международной научно-практической конференции (Пушкино, 23 апреля 2013 г.)*. Ярославль-Москва : Канцеля, 2013. Часть 1. С. 288–297.
61. Васянович Г. П. Добро- й анти-добро-дія учителя у творчій спадщині Івана Франка. *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія.* 2013. № 1. С. 31–38.
62. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид., з додат. і допов. Київ : Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2005. 1728 с.
63. Веркалець М. М. Педагогічні ідеї Б. Д. Грінченка. Київ : Т-во „Знання” УРСР, 1990. 48 с. (Сер. 7 „Педагогічна” ; № 7).
64. Вишнякова С. М. Профессиональное образование : словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. Москва : НМЦ СПО, 1999. 538 с.

65. Вікторенко І.Л. Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи. Робоча навчальна програма. Слов'янськ, 2015. 20 с.
66. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
67. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою магістратури. Київ : Центр навчальної літератури. 2006. 384 с.
68. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2011. 472 с.
69. Волкова В. В. Имиджология : Учебно-методическое пособие. Ставрополь : СевКавГТУ, 2005. 168 с.
70. Волосюк Т. В. Модель формування професійного іміджу майбутніх майстрів виробничого навчання будівельного профілю у процесі фахової підготовки. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2016. Вип. 31. С. 84–91. (Серія : Педагогічні науки).
71. Воротняк Л. І. Формування полікультурної компетентності магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах засобами іноземних мов. *Педагогічний дискурс* : зб. наук. праць. 2010. № 6. С. 42–48.
72. Вудкок М., Френсис Д. Раскрепощенный менеджер: для руководителя-практика: пер. с англ. Москва : Дело, 1991. 320 с.
73. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте : Психол. очерк : Кн. для учителя. 3-е изд. Москва : Просвещение, 1991. 93 с.
74. Гайдук Н. О. Теоретичні передумови формування професійного іміджу майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 17 (204). Ч. II. С. 22–30.
75. Гейзерська Р. А. Формування професійно значущих якостей майбутніх магістрів економічного профілю у процесі фахової підготовки : автореф. дис...

канд. пед. наук : 13.00.04 / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2008. 20 с.

76. Гельвеций К. А. Сочинения : в 2 т. Москва : Мысль, 1974. Т. 1. 687 с.; Т. 2. 647 с.
77. Гнездилова Т. А. Лицевые аспекты габитарного имиджа современного педагога. *Университетский комплекс как региональный центр образования, науки и культуры: материалы Всероссийской научно-методической конференции* (г. Оренбург, 29–31 января 2014 г.). Оренбургский гос. ун-т. Оренбург : ООО ИПК „Университет”, 2014. С. 2487–2489.
78. Гнездилова Т. А. Эстетический аспект формирования имиджа студентов вуза. *Университетский комплекс как региональный центр образования, науки и культуры : материалы Всероссийской научно-методической конференции* (с международным участием) (г. Оренбург, 30–1 февраля 2013 г.). Оренбургский гос. ун-т. Оренбург : ООО ИПК „Университет”, 2013. С. 2334–2337.
79. Голдмен С. Как создаётся имидж в американской политике. *США : экономика, политика, идеология*. 1990. № 10. С. 35–38.
80. Головашкіна Т. В., Золотухіна С. Т. Х. Д. Алчевська про виховний потенціал шкільних підручників. *Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя : зб. наук. праць / редкол. : Л. І. Білоусова та ін. Харків : Віровець А. П. „Апостроф”, 2012. Вип. 7. С. 40–43.*
81. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Вид. 2-ге, доповн. й виправл. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
82. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
83. Гончаренко Я. В., Горбачук В. О. Математичні методи аналізу результатів педагогічного експерименту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. № 10. С. 168–175. (Серія № 3. Фізика і математика у вищій і середній школі).

84. Гончарова О. А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2008. 20 с.
85. Горбушина О. П. Имидж и имиджелогия: политический аспект. *Имиджелогия : современное состояние и перспективы развития* : матер. Первого Междунар. симпозиума „Имиджелогия – 2003”. Москва : РИЦ „Альфа” МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2003. С. 77–81.
86. Горovenko O. A. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя загальноосвітнього навчального закладу засобами самопрезентації : дис... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2013. 209 с.
87. Горчакова В. Г. Имидж: розыгрыш или код доступа? Москва : Эксмо, 2007. 208 с.
88. Горчакова В. Г. Прикладная имиджелогия. Москва : Академ. проект, 2007. 397 с. (Gaudeamus. Учебное пособие для вузов).
89. Грабарь М. И., Краснянская К. А. Применение математической статистики в педагогических исследованиях. Непараметрические методы. Москва : „Педагогика”, 1977. 136 с.
90. Гребенкина Л. К. Формирование профессионализма учителя в системе непрерывного педагогического образования : монография. Рязань, 2000. 204 с.
91. Грейліх О. Психологія формування іміджу викладача вищого навчального закладу. *Гуманітарній вісник*. 2007. № 19. С. 14–21.
92. Гринченко Б. По поводу эмеритальной кассы учащихся в народных школах. *Русский народный учитель*. 1884. № 2. 496 с.
93. Гринько Т. Витоки ідеї духовно-морального виховання майбутніх вчителів. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. Слов'янськ : СДПУ, 2009. Вип. XLIX. С. 8–15.
94. Гриньова В. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Вища освіта України*. 2006. № 4. С. 58–61.

95. Гриценко Т. Б., Гриценко С. П., Кондратюк А. Ю. та ін. Культурологія : навч. посіб. / за ред. Т. Б. Гриценко. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
96. ГСВОУ-__-05. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна характеристика магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000005 „Педагогіка вищої школи” кваліфікації 231 „Викладач університетів та вищих навчальних закладів” : Видання офіційне / Розробники стандарту : Г. В. Красильникова, К. М. Левківський, І. М. Науменко, Е. Л. Носенко, В. Л. Петренко, М. О. Присенко. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2005. 22 с.
97. ГСВОУ-__-05. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000005 „Педагогіка вищої школи” кваліфікації 231 „Викладач університетів та вищих навчальних закладів” : Видання офіційне / Розробники стандарту : Т. Ю. Морозова, І. М. Науменко, Е. Л. Носенко, В. Л. Петренко, Т. В. Попкова, М. О. Присенко. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2005. 38 с.
98. Гузалова О. В., Курлянд З. Н. Психолого-педагогічні умови розвитку творчого мислення майбутніх фахівців. *Науковий вісник ПДПУ імені К. Д. Ушинського* : зб. наук. праць. Одеса, 2007. № 12. С. 28–39.
99. Гузій Н. В. Здобутки вітчизняної педагогіки 20-х рр. ХХ ст. у становленні дидактики як галузі наукових знань. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол.ред. : Т. В. Мартинюк. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. Ч. 1. С. 55–61.
100. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.14 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 577 с.
101. Гузій Н. В. Педагогічний імідж і професійна культура вчителя. *Творча особистість вчителя : проблеми теорії і практики* : зб. наук. праць. Київ : НПУ, 1997. С. 28–31.

102. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм : історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. Київ : НПУ, 2004. 243 с.
103. Гуманюк Т.Б. Моделювання в педагогічній діяльності. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2010. С. 66–72. (Серія 13. – Проблеми трудової та професійної підготовки).
104. Гупан Н. М. Розвиток історії педагогіки в Україні (Історіографічний аспект) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2001. 486 с.
105. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2008. 40 с.
106. Данильчук Л. Основы имиджа и этикета : Учебное пособие для студ. вузов. Київ : Кондор, 2004. 234 с.
107. Данильчук Л.О. Необхідність спеціальної підготовки вчителів школи та викладачів вищих навчальних закладів по формуванню особистого іміджу. *Проблеми іміджології*. Київ : Вид-во Європ. університету, 2003. С. 45–48.
108. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и ... неопределенность. *Стандарты и мониторинг*. 2002. № 4. С. 22–26.
109. Демчук Т. П. Социально-психологическое моделирование формирования имиджа преподавателя высшей школы. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Харків. 2013. № 1065. Вип. 52. С. 212–214. (Серія „Психологія”).
110. Денисюк С. Г. Імідж політичного лідера в контексті розвитку української політичної культури : особливості формування та механізми реалізації : автореф. дис ... канд. політ. наук. : 23.00.13 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Б.в., 2007. 18 с.
111. Дзядевич Ю. В. Педагогічні умови формування професійного іміджу у студентів мистецьких спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Херсонський державний університет. Херсон, 2012. 323 с.

112. Дзядевич Ю. В. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу студентів мистецьких спеціальностей. *Наукові записки кафедри педагогіки* : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. Вип. XXVII. С. 58–63.
113. Дзядевич Ю. В. Шляхи і засоби формування іміджу особистості професіонала. *Наукові праці* : зб. наук. праць. Донецьк : ДВНЗ „ДонНТУ”, 2009. Вип. 6 (160). С. 55–60. (Серія : Педагогіка, психологія і соціологія).
114. Длугач Т. Б. Дени Дидро. 2-е изд., дораб. Москва : Мысль, 1986. 191 с.
115. Додонов Б. И. Структура и динамика мотивов деятельности. *Вопросы психологи.* 1984. № 4. С. 126–130.
116. Донская Л. Ю. Психологические условия формирования имиджа преподавателя высшей школы : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Северо-Кавказский государственный технический университет. Ставрополь, 2004. 212 с.
117. Дрозденко Н. М., Дрозденко В. М. Психолого-педагогічні аспекти формування іміджу сучасного вчителя. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету* / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів. 2014. № 120. С. 112–115. (Серія : Педагогічні науки).
118. Дружилов С. А. Становление профессионализма человека как реализация индивидуального ресурса профессионального развития. Новокузнецк : Изд-во ИПК, 2002. 242 с.
119. Дубасенюк О. А. А. С. Макаренко про роль вихователя і виховного процесу у формуванні особистості. *Національна освіта у контексті творчості А. Макаренка* : зб. наук. праць / за ред. проф. М. В. Левківського. Житомир : ЖДЦНТІЕІ, 2003. С. 6–10.
120. Дубасенюк О. А. Роль педагогічних знань у професійній підготовці майбутнього вчителя. Професійна педагогічна освіта : становлення і розвиток педагогічного знання : монографія / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 15–43.

121. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 367 с.
122. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.
123. Дузь О. Інформаційно-комунікаційні технології як складова парламентських виборів. *Політичний менеджмент*. 2009. № 3 (36). С. 153–163.
124. Дурай-Новикова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дис. ... док-ра пед. наук : 13.00.01 / Московский педагогический государственный университет. Москва, 1983. 353 с.
125. Дурманенко О. Л. Теоретичний аналіз поняття „педагогічні умови” в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2012. № 7 (90). С. 135–137.
126. Духнович О. В. Народная педагогия в пользу училищ и учителей сельских. *Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки* / за заг. ред. С. А. Литвинова. Київ : Рад. школа, 1961. 627 с.
127. Евсеева Н. М. Имидж современного педагога. *Наука и Школа*. 2001. № 3. С. 2–3.
128. Елканов С. Б. Профессиональное самовоспитание учителя : Кн. для учителя. Москва : Просвещение, 1986. 143 с.
129. Елліс І. О. Образ учителя в суспільно-культурному житті пізньорадянського суспільства 70-80-х років ХХ століття : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Харківський нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2011. 180 с.
130. Емельянова М. В., Журлова И. В., Савенко Т. Н. Основы педагогического мастерства : Курс лекций для студентов дневного и заочного отделений педагогического университета. Мозырь : УО „МГПУ”, 2005. 150 с.
131. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

132. Есарева З. Ф. Особенности деятельности преподавателя высшей школы. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1974. 112 с.
133. Етика ділового спілкування : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л. П. Харченко, Я. І. Юрків ; Держ. закл. „Луганський національний ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. 507 с.
134. Євтух М. Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі* : зб. наук. праць. Рівне : Волинські обереги, 2002. С. 170–175.
135. Єременко О. Р. Проблеми і перспективи магістерської підготовки. *Соціалізація особистості* : зб. наук. праць. Київ : Логос, 2003. Т. XXI С. 92–114.
136. Жарикова Л. И. Формирование профессионального имиджа современного учителя. *PR в образовании*. 2005. № 4. С. 90–94.
137. Жигірь В. І., Чернега О. А. Професійна педагогіка : навчальний посібник / за ред. М. В. Вачевського. Київ : ТОВ „Кондор”, 2012. 336 с.
138. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : науково-методичний посібник / за ред. І. Г. Єрмакова. Запоріжжя : Центріон, 2005. 640 с.
139. Жмыриков А. Н. Как победить на выборах : Психотехника эффектив. проведения избират. кампании : Науч.-практ. пособие. Обнинск : Титул, 1995. 128 с.
140. Жовтан Л. В. Професійно-творчий портрет викладача вищої школи з позицій науковців і студентів. *Проблеми в освітньому процесі* : зб. наук. праць матеріалів науково-практичної конференції (м. Харків, 7–8 жовтня 2011 р.). Харків, 2011. С. 150–154.
141. Журавлев Д. Имидж учителя – необходимость или дань моде? *Народное образование XXI век*. 2003. № 7. С. 213–217.

142. Загородня Л. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
143. Загородня Л., Гура С. Критерії готовності вихователів дошкільних закладів до створення і розвитку позитивного педагогічного іміджу. *Вісник інституту розвитку дитини* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во Нац. пед. унт ім. М. П. Драгоманова. 2012. Вип. 22. С. 74–78. (Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія).
144. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у 2 кн. / Школа, освіта і педагогічна думка в Україні : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім „Слово”, 2010. Кн. 2. 1032 с.
145. Закович М. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навчальний посібник / За ред. М. Заковича. Київ, 2007. 567 с.
146. Закон України „Про вищу освіту” від 01.01.2014 р. (зі змінами від 7 грудня 2017 року N 2233-VIII). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> (дата звернення: 09.01.2018).
147. Закон України „Про освіту” від 05 вересня 2017 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38-39, ст. 380). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 04.12.2017).
148. Збронская М. А. Внутренняя структура имиджа. Москва : Синтон, 2005. 305 с.
149. Зверева М. В. О понятии „дидактические условия”. *Новые исследования в педагогических науках*. Москва : Педагогика. 1987. № 1. С. 29–32.
150. Зінченко В. Імідж учителя, або технологія одягу. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2008. № 4. С. 85–86.
151. Змановская Е. В. Руководство по управлению личным имиджем. Санкт-Петербург : Речь, 2005. 144 с. Библиогр. : с. 144 (20 назв.).
152. Зязюн І. А. Актуальні проблеми професійно-педагогічної підготовки. *Педагогічна майстерність як сучасна технологія розвитку особистості*

- вчителя* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 4–6 березня 2002 р.) / редкол. : В. О. Пащенко, І. А. Зязюн, А. М. Бойко, М. В. Гриньова та ін. Полтава : АСМІ, 2002. С. 8–14. Бібліогр. : 9 назв.
153. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. від ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
154. Ильин Е. П. Мотивы человека : теория и методы изучения. Киев : Вища школа. 2007. 292 с.
155. Ипполитова Н. В. Теория и практика подготовки будущих учителей к патриотическому воспитанию учащихся : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.08 / Челябинский государственный университет. Челябинск, 2000. 383 с.
156. Ипполитова Н. В., Стерхова Н. С. Анализ понятия „педагогические условия” : сущность, классификация. *General and Professional Education*. 2012. № 1. С. 8–14.
157. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2002. 208 с.
158. Исенко С. Имидж и коммуникативная культура экспертов в сфере образования. *Народное образование*. 2007. № 8. С. 115–125.
159. История Древнего Рима / под редакцией В. И. Кузицина. 2-е изд., переработ. и дополн. Москва : Высшая школа, 1981. 335 с.
160. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. / под ред. Акад. А. И. Пискунова. 2-е изд., испр. и дополн. Москва : ТЦ „Сфера”, 2001. 512 с.
161. Иванова Т. В. Складова іміджу педагога. *Імідж школи на порозі XXI століття* / ред. колегія: Т. С. Антоненко, І. Г. Єрмаков, А. Ф. Головченко, Л. М. Карамушка та ін. Київ, 1999. Ч. 2. С. 76–82.
162. Ігнатенко Г. В., Ігнатенко О. В. Професійна педагогіка : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім „Слово”, 2013. 352 с.
163. Ісаченко В. В. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 /

Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2004. 20 с.

164. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / упоряд. О. О. Любар; за заг ред. В. Г. Кременя. Київ : Знання, 2003. 759 с.
165. Історія філософії України : підручник / М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, І. В. Бичко та ін. Київ : Либідь, 1994. 416 с.
166. Казакова И. Р. Социокультурный тип современного учителя : дис. канд. соц. наук : 22.00.04 / Нижегородский государственный университет им. Н. И. Лобачевского. Нижний новгород, 2004. 140 с.
167. Кайдалова Л. Г. Професійна компетентність та імідж сучасного викладача. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. праць. Харків : ХДАДМ, 2009. № 1. С. 72–74.
168. Кайдалова Л. Г. Теоретико-методичні аспекти підготовки магістрів педагогіки у вищих навчальних закладах. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова* : зб. наук. пр. Київ. 2012. С. 39–47. (Серія „Проблеми трудової та професійної підготовки”).
169. Калакура Я. С., Войцехівська І. Н., Корольов Б. І. Історичне джерелознавство : підручник для студ. іст. спец. вузів. Київ : Либідь, 2003. 486 с. : іл. Бібліогр. : С. 477–483 та в кінці частин.
170. Каленюк О.М. Дидактичні засади формування фахових знань у майбутніх учителів образотворчого мистецтва : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.09 / Волинський державний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2005. 20 с.
171. Калюжный А. А. Особенности формирования профессионального имиджа учителя. *PR в образовании*. 2005. № 1. С. 110–118.
172. Калюжный А. А. Психология формирования имиджа учителя. Москва : Гуманитарный издательский центр „ВЛАДОС”, 2004. 222 с.
173. Капустина З. Имидж современного педагога. *Учитель*. 2006. № 1. С. 59–61.
174. Капшук О. И. Педагогические условия подготовки курсантов к работе с подростками девиантного поведения. *Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2002. Вип. 10. С. 195–198.

175. Качалова Л. П. Воспитание педагогического имиджа будущего учителя : теория и технология : монографія. Шадринск : „ШГПИ”, 2008. 302 с.
176. Квеско Р. Б, Квеско С. Б. Имиджелогия : учебное пособие. Томск : Изд-во Томского политехнического университета, 2008. 116 с.
177. Квінтіліан М. Ф. Дванадцять книг риторичних настанов / пер. з лат. (неповний) А. Нікольського. СПб, 1834. Ч. 1. 486 с.; Ч. 2. 522 с.
178. Киричок А. Христина Алчевська про проблеми формування професійної компетентності майбутнього педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4. Ч. 2. С. 239–245.
179. Киричок А. С. Вимоги до духовно-моральних якостей педагогів в оцінці Христини Алчевської. *Вісник ДНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 20 (231). Ч. III. С. 237–244.
180. Кичук Н. В. Формування творчої особистості вчителя : монографія. Київ : Вища шк., 1994. 156 с.
181. Кіндрат І. Використання інтелект-карт у плануванні та організації освітнього процесу. *Нова педагогічна думка*. 2012. № 4. С. 153–156.
182. Климов Е. А. Психология профессионала. Москва : Воронеж : МОДЭК, 1996. 400 с.
183. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія. 2-ге вид., перероб. і допов. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 343 с.
184. Ковальова І. О. Педагогічна іміджологія : сутність, етимологія, шляхи креативного використання у сучасному вищому навчальному закладі. *Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 6. С. 213–226.
185. Ковальова О. О. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу у майбутніх педагогів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. Одеса, 2007. 20 с.

186. Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті. *Вісник Львівського університету імені Івана Франка*. 2007. Вип. 22. С. 65–74. (Серія педагогічна).
187. Ковтун О. В. Комунікативні якості мовлення у структурі позитивного вербального іміджу студента ВНЗ. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. Вип. 2. С. 176–183.
188. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. Москва : ИКЦ „МарТ”; Ростов на Дону : Издательский центр „МарТ”, 2005. 448 с.
189. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь для высших и средних учебных заведений. Москва : Издательский центр „Академия”, 2000. 176 с.
190. Козак Л. В. Структурно-компонентна модель підготовки майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності. *Педагогічний процес : теорія і практика* : зб. наук. праць. 2013. Вип. 2. С. 98–110.
191. Козлова О. С. Психологічні засади формування професійного іміджу викладача ВНЗ. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. Т. VI. Вип. 8. С. 114–121.
192. Колесникова Л. Н. Воздействие внешнего вида преподавателя как психолого-педагогическая и риторическая проблема. *Ученые записки Орловского государственного университета*. 2011. № 2. С. 229–236. (Серия : Гуманитарные и социальные науки).
193. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / под ред. А. Пискунова и др. Москва : Педагогика, 1982. Т. 2. 576 с.
194. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения : в 3 т. / под ред. А. А. Красновского. Москва : Изд-во Наркомпроса РСФСР, 1939. Т. 1. 315 с.

195. Кондрашова Л. В. Формирование личности потенциала будущих специалистов как показатель качества высшего образования. *Вісник СевНТУ* : зб. наук. праць. Севастополь, 2012. Вип. 127. С. 3–5. (Серія : педагогіка).
196. Кондрашова Л. В. Формування в майбутніх учителів педагогічного професіоналізму. *Радянська школа*. 1989. № 5. С. 77–80. (Бібліогр. : 8 назв.).
197. Кононенко А. О. Исследование влияния личностных психологических особенностей на формирование и функционирование индивидуального имиджа педагога. *Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. університету ім. К.Д.Ушинського* : зб. наук. праць. Одеса : ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2001. Вип. 5. С. 65–71.
198. Кононенко А. О. Исследование оценки компонентов индивидуального имиджа педагога учащимися и родителями. *Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. університету ім. К. Д. Ушинського* : зб. наук. праць. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2001. Вип. 3–4. С. 101–106.
199. Кононенко А. О. Психологічні складові індивідуального іміджу сучасного педагога : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2003. 20 с.
200. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості : навч. посібник для вищ. навч. закл. Київ : Освіта, 1998. 255 с.
201. Конфуций и его школа / сост. В. В. Малявин. Москва : Изд-й Дом Шалвы Амонашвили, 1996. 176 с. (Антология гуманной педагогики).
202. Конюхов Н. И. Словарь-справочник по психологии. Москва : ВЛАДОС, 1996. 160 с.
203. Коржуев А. В., Попков В. А. Подготовка преподавателя высшей школы. *Педагогика*. 2000. № 7. С. 53–58.
204. Коркішко А. В. Аналіз сутності поняття „імідж” як міждисциплінарного феномену. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал. / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. № 5 (59). С. 307–314.

205. Коркішко А. В. Аналіз сутності поняття „статус” як міждисциплінарного феномену. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов’янськ: ДДПУ, 2015. Вип. LXXIV. С. 32–38.
206. Коркішко А. В. Вивчення навчальних дисциплін фахового циклу як фундамент формування професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ. *Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст* : збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. конф., (м. Дрогобич, 26–27 жовтня 2017 р.) / за заг. ред. М. Чепіль. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. С. 155–159.
207. Коркішко А. В. Зовнішній вигляд як складова іміджу майбутнього педагога. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–6 лютого 2016 р.). Київ : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2016. С. 75–77.
208. Коркішко А. В. Імідж як структурний компонент професійного статусу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичний результат – 2016* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Братислава, 15–18 березня 2016 р.). Київ : ТОВ „НВП „Інтерсервіс”, 2016. С. 135–136.
209. Коркішко А. В. Історико-педагогічний аспект категорії „імідж” у зарубіжному науковому просторі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогічні науки*, 2016. № 2 (12). С. 30–35. (Серія „Педагогіка і психологія”).
210. Коркішко А. В. Критерії та показники діагностики сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2018. № 2.2018. С. 51–57. (Серія „Педагогічні науки”).
211. Коркішко А. В. Навчально-методична та наукова література з іміджелогії в системі професійної підготовки майбутнього магістра педагогіки вищої школи. *Актуальні питання сучасної педагогіки*: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. О. В. Кузьміної. Слов’янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. Вип. 2. С. 109–114.

212. Коркішко А. В. Педагогічна майстерність як підґрунтя професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи* : V Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених : тези доповідей (м. Дніпро, 23 березня 2017 р.). Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. С. 73–74.
213. Коркішко А. В. Проблема формування іміджу й репутації в системі особистісно-професійного становлення майбутнього магістра педагогіки вищої школи. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Харків : ТОВ „Видавництво НТМТ”, 2016. № 2 (76). С. 73–79.
214. Коркішко А. В. Професійний імідж майбутнього магістра ПВШ у контексті ідей А. С. Макаренка. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. С. 15–18.
215. Коркішко А. В. Професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої освіти як єдність особистісного та професійного компонентів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. Слов’янськ, 2017. № 2. С. 22–25.
216. Коркішко А. В. Професіоналізм як підґрунтя забезпечення професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Польсько-українське співробітництво в розв’язанні сучасних соціально-економічних проблем: наука, освіта, досвід* : зб. тез доповідей на міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій III Symposium naukowego „Ukraina-Polska – współpraca synergetyczna” 13-19 lutego 2017 r. Kijów, Połtawa, Słowiańsk (м. Слов’янськ, 16-18 лютого 2017 р.) / МОН України ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Слов’янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. С. 58–60
217. Коркішко А. В. Специфіка професійного іміджу майбутнього педагога як предмет наукових досліджень. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 1(76). С. 103–111.

218. Коркішко А. В. Сутнісна характеристика категорії „імідж” : історико-педагогічний аспект (ІХ-ХVІІІ ст.). *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В.Даля, 2016. Вип. 2 (71). С. 88–96.
219. Коркішко А. В. Типологія та функції професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Постметодика*. 2017. № 2–3. С. 35–38.
220. Коркішко А. В. Формування професійного іміджу педагогічних кадрів (за матеріалами семінару „імідж сучасного педагога”). *Vzdelávanie a spoločnosť II. medzinárodný nekonferenčný zborník* / R. Bernátová, T. Nestorenko (Eds.). Prešov : Prešovská univerzita, 2017. Vydanie : prvé. s. 531–538
221. Коркішко А. В. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього викладача вищої школи. „*Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук*” : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12–13 лютого 2016 р.). Харків : Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”, 2016. С. 45–49.
222. Коркішко А. В. Характеристика структури професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (заочної), (м. Слов’янськ, 15 березня 2017 р.). Словянськ : ДДПУ, 2017. С. 108–110.
223. Королько В. Г. Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика. Київ : Видавничий дім „Скарби”, 2001. 400 с.
224. Косенко В. Д. Феномен інтелігенції: історичні етапи становлення. *Вісник НТУУ „КШ”*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. № 3. С 35–39.
225. Коханенко А. И. Имидж рекламных персонажей. Москва : ИКЦ МарТ; Ростов-на-Дону : ИЦ „МарТ”. 2004. 144 с. (Журналистика и реклама).
226. Кочерга О. Проблема відповідальності вчителя у педагогічній спадщині Я. А. Коменського. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. Вип. 45 С. 224–229.

227. Кравець О. Є. До питання професійної педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. Вип. 43. С. 161–166.
228. Кралюк П. М. Мелетій Смотрицький і українське духовно-культурне відродження кінця XVI – початку XVII ст. Острог : Вид-во Національного університету „Острозька академія”, 2007. 208 с.
229. Красовська О. О. Виховання громадської самосвідомості старшокласників засобами символіки народного мистецтва України : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Рівненський економіко-гуманітарний ін-т. Рівне, 1999. 231 с.
230. Кривошеїн В. В. Політичний імідж як інструмент легітимації політичної влади : теоретико-методологічний аспект. *Гуманітарний журнал*. 2010. № 3–4. С. 46–51.
231. Кримська Г. І. Шляхи підвищення професіоналізму та продуктивності діяльності майбутнього педагога. *Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учня* : тези доповідей наук.-практ. семінару. Луцьк, 1989. С. 57–59.
232. Кузин Ф. А. Современный имидж делового человека, бизнесмена, политика. Москва : Ось-89, 2002. 511 с.
233. Кузьмин В. П. Исторические предпосылки и гносеологические основания системного подхода. *Психологический журнал*. 1982. Т. 3. № 3. С. 3–14.
234. Кузьмина Н. В. [Головко-Гаршина] Предмет акмеологии. 2-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург : Политехника, 2002. 189 с.
235. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва : Высш. шк., 1990. 119 с.
236. Кузьмина Н. В., Реан А. А. Профессионализм педагогической деятельности. Санкт-Петербург, 1993. 54 с.
237. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.

238. Кулакова Т. Б. Имидж педагога как социокультурный феномен : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Москва, 2007. 20 с.
239. Куприянов Б. В., Дынина С. А. Современные подходы к определению сущности категории „педагогические условия”. *Вестник Костромского гос. университета им. Н. А. Некрасова*. 2001. № 2. С. 101–104.
240. Куратору академічної групи : Методичні рекомендації щодо організації громадянського виховання студентів / уклад. Омельченко С. О., Сипченко В. І., Швидкий С. М. Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. 56 с.
241. Курашова В. О. А. Ф. В. Дістервег про принцип самодіяльності дитини у навчанні. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта* : науч. журнал. Харьков, ХОВНОКУ ХГАДИ, 2008. № 1. С. 1–4.
242. Кушнер Ю. З. Методология и методы педагогического исследования учебно-методическое пособие. Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2001. 112 с.
243. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин : „Валчус”, 1980. 334 с.
244. Лайко Т. В. Підготовка майбутніх вихователів до створення привабливого зовнішнього вигляду як складової педагогічного іміджу. *Науково-практичний журнал „Наука і освіта”*. 2011. № 6. С. 142–145.
245. Лебедик Л. Принципи підготовки магістрів спеціальності „Педагогіка вищої школи”. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Вип. 14. С. 165–169.
246. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 189 с.
247. Левківський М. В. Педагогіка А. С. Макаренка і сучасність. *Педагогічна Житомирщина*. 2003. № 2 (16). С. 11–15.
248. Леевик Г. Е. Руководство по методике изучения ценностных ориентаций личности. Ленинград : Знание, 1990. 30 с.
249. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции. Москва : Педагогика, 1971. 279 с.

250. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. Москва : Педагогика, 1981. 186 с.
251. Лисовский С. Ф., Евстафьев В. А. Избирательные технологии : история, теория, практика. Москва : РАУ-Университет, 2000. С. 214.
252. Літопис руський / пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; відп. ред. О. В. Мишанич. Київ : Дніпро, 1989. XVI+591 с.
253. Лодатко Є. О. Моделювання в педагогіці : точки відліку. *Педагогічна наука : історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. Вип. 1. URL : Режим доступу : http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vyuski_n1_2010_st_2. (дата звернення : 01.03.2017 р.)
254. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання та навчання : Навчальний посібник. 2-е вид., випр. і доп. Харків : „ОВС”, 2002. 400 с.
255. Локк Д. Мысли о воспитании. *Педагогические сочинения*. Москва : Учпедгиз, 1939. 222 с.
256. Лук'янова М. Психологія навчальної мотивації школярів. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2006. № 3/4. С. 26–32.
257. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Т. Д. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / за ред. О. О. Любара. Київ : Знання, 2003. 450 с.
258. Мазоренко М. О. Діловий імідж – професійно важлива якість спеціаліста. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2010. Вип. 7. С. 319–327.
259. Мазуренко О. Р. Т. Г. Шевченко в творчій спадщині прогресивних українських педагогів. *Методика вивчення української мови та літератури. Республіканська наука : метод. зб.* Вип. 2. 1996. С. 109–137.
260. Макаренко А. С. Загальні питання педагогіки. Виховання в радянській школі. Твори : в 7 т. Київ : Радянська школа, 1954. Т. 5. 484 с.
261. Макаренко А. С. Общие проблемы педагогтики. Избранные произведения в 3-х т. Київ : Радянська школа, 1985. Т. 3. 590 с.
262. Макаренко А. С. Про мій досвід. Твори : в 7 т. Київ : Радянська школа, 1954. Т. 5. 484 с.

263. Макарова Г. Г. Критерії, показники та рівні професійного розвитку студентів педагогічних ВНЗ. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету* : зб. наук. праць. Чернігів : [б. в.], 2013. Вип. 113. С. 178–183. (Серія: Педагогічні науки).
264. Малаканова Л. В. Оцінювання професійного становлення майбутнього вчителя у процесі вивчення курсу „Основи педагогічної майстерності” : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Полтавський держ. педагогічний ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. 224 с.
265. Марєєва Т. Змістове наповнення процесу підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до створення позитивного професійного іміджу. *Вісник Інституту розвитку дитини*. 2013. Вип. 29. С. 92–98. (Сер. : Філософія, педагогіка, психологія).
266. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя. *Педагогика*. 1995. № 6. С. 55–63. Библиогр. : 8 назв.
267. Мартиненко С. А. Формування фахової компетентності майбутніх техніків-механіків у процесі вивчення дисциплін фізико-математичного циклу в авіаційному коледжі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Слов’янськ, 2014. 496 с.
268. Марченко О. Особистість викладача ВНЗ у процесі формування професійно-особистісного іміджу студентів. *Витоки педагогічної майстерності* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. Вип. 15. 386 с. (Педагогічні науки).
269. Марченко О. О. Критерії сформованості професійно-особистісного іміджу майбутніх інженерів-механіків. *Международные конференции : Украина и мир : гуманитарно-техническая элита и социальный прогресс*. Секция 4. Роль педагогики и психологии в формировании гуманитарно-технической элиты. НТУ „ХПИ”, 2015. С. 213–215.
270. Матюшина Ю. И. Формирование профессионального имиджа у будущего переводчика : автореферат дисс... канд. пед. наук : 13.00.08 / Российский государственный ун-т имени Иммануила Канта. Калининград, 2010. 21 с.

271. Мацько О. М. Невербальні засоби як складова частина лекційного викладу. *Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі* : зб. наук. праць (за матеріалами Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. 23 квітня 2015 р.) / за ред. проф. К. Я. Климової. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 71–75.
272. Межерлицька О. Впровадження іміджології як компонента навчального процесу у вищих закладах освіти. *Електронне фахове видання „Теорія та методика управління освітою”*, 2010. Вип. 3. С. 1–11. URL : <http://umo.edu.ua/katalogh-vidanj/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju-vipusk-3-2010> (дата звернення 06.10.2017).
273. Меліхова І. О., Яковлева М. В. Вплив мотивації на навчання студентів в педагогічному ВНЗ. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал Південного наукового Центру АПН України. 2009. № 8. С. 155–161.
274. Методика підготовки та проведення лекцій у Київському національному університеті внутрішніх справ : методичні рекомендації / за редакцією Є. М. Моїсеєва. Київ : Навчальнометодичний центр МВС України, 2004. URL : <https://refdb.ru/look/2026210.html> (дата звернення: 07.10.2017).
275. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя. Москва : Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1998. 204 с. (Библиотека школьного психолога). Библиография: 181–201 (360 назв.). Об авт. : с. 4 с. обл.
276. Мізюк Б. М. Системне управління : монографія. Львів : Вид-тво Львівської комерційної академії, 2004. 388 с.
277. Мороз А. Г. Профессиональная адаптация молодого учителя. Київ : Либідь, 1998. 233 с.
278. Мудрик А. В. Время поисков и решений, или старшеклассникам о них самих : книга для учащихся. Москва : Просвещение, 1990. 191 с.
279. Мюллер Х. Составление ментальных карт : метод генерации и структурирования идей / пер. с нем. В. В. Мартыновой, М. М. Дремина. Москва : Омега-Л, 2007. 126 с.

280. Набока О. Г. Управління процесом удосконалення професійної майстерності викладачів вищої школи. *Імідж сучасного педагога* : науково-практичний освітньо-популярний журнал. 2015. № 4. С. 42–45.
281. Назарова О. Л. Новые информационные технологии в управлении качеством образовательного процесса в колледже. *Информатика и образование*. 2003. № 11. С. 79–84.
282. Найн А. Я. Инновации в образовании : монография. Челябинск : ИПР МО РФ, 1998. 288 с.
283. Наумова С. А. Имиджелогия : учеб. пособие. Томск : Том. политехн. ун-т. 2004. 116 с.
284. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті. *Освіта України*. 2001. № 1. С. 22–25.
285. Немов Р. С. Психология : словарь-справочник : в 2 ч. Москва : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. Ч. 2. 352 с.
286. Немов Р. С. Психология : учебник для студентов высш. пед. заведений : в 3-х кн. Москва : Владос, 1999. Кн. 1. 688 с.
287. Ніколаєску І. Імідж як презентаційна складова особистісних проявів соціального педагога. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. № 3. С. 88–92.
288. Новейший философский словарь. 2-е изд., переработ. и дополн. Минск : Интерпрессервис ; Книжный дом, 2001. 1280 с. (Мир энциклопедий).
289. Новиков Д. А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи). Москва : МЗ-Пресс, 2004. 67 с.
290. Облес І. І. Педагогічні умови професійної адаптації викладача вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2008. 20 с.
291. Оводова А. Г. Имидж современного педагога. *Начальная школа плюс до и после*. 2004. № 5. С. 80.
292. Одарюк С. Значення вищої освіти у формуванні педагогічної культури майбутнього спеціаліста. *Імідж сучасного педагога*. 2004. № 7. С. 43–46.

293. Околович О. Професійна культура вчителя крізь призму теорій Василя Сухомлинського. *Людинознавчі студії*: зб. наук. праць Дрогобицького державного пед. ун-ту імені Івана Франка / ред. кол. Н. Скотна (гол. ред.), М. Чепіль (ред. розділу) та ін. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. Вип. 29. Ч. 1. С. 114–124. (Педагогіка).
294. Олексенко В. П. Формування професійного іміджу сучасного вчителя. *Проблеми освіти*. 2015. Вип. 84. С. 258–263.
295. Орешкин В. Г. Формирование речевого имиджа в системе профессиональной подготовки специалиста : на примере профессий типа „человек – человек” : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Российский государственный педагогический университет им. А. И. Герцена. Санкт-Петербург, 2006. 232 с.
296. Оршанський Л. Професійний розвиток і формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій у навчально-професійній діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. Вип. 52. С. 68–73.
297. Основы педагогического мастерства : учеб. пособ. для пед. спец. высш. учеб. заведений / И. А. Зязюн, И. Ф. Кривонос, Н. Н. Тарасевич и др. ; под ред. И. А. Зязюна. Москва : Просвещение, 1989. 302 с.
298. Отич О. М. Основы педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
299. Отич О. М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва : монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. Чернівці: Зелена Буковина, 2011. 246 с.
300. Палеха Ю. І. Іміджологія : навч. посібник для студ. вузів / за заг. ред. : З. І. Тимошенко. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2005. 323 с.
301. Панасенко Е. А. Идеал учителя у вітчизняній педагогічній журналістиці у другій половині ХІХ – початку ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2001. 20 с.
302. Панасюк А. Ю. Формирование имиджа : стратегии, психотехнологии, психотехники. 2-е изд., стер. Москва : Издательство „Омега–Л”, 2008. 266 с.

303. Пахомов В. П. Постоева В. А., Шелехов И. Л. Проблема психологической подготовки учителя и значение психотехнического подхода в педагогической практике. Москва : Педагогика, 2006. 95 с.
304. Пащенко Д. Імідж учителя : уроки історії та сучасність. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 226–232.
305. Педагогика / под ред. Ю. К. Бабанского. Москва : Педагогика, 1988. 432 с.
306. Педагогический энциклопедический словарь. Большая Российская энциклопедия. Москва : „Научное издательство”, 2003. 162 с.
307. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд. Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. Київ : Знання, 2007. 495 с.
308. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
309. Педагогічна творчість : методологія, теорія, технології : монографія / В. П. Андрущенко, Р. Х. Вайнола, Н. В. Гузій та ін.; за ред. С. О. Сисоєвої, Н. В. Гузій. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. 183 с.
310. Перелыгина Е. Б. Имидж как феномен intersubjectного взаимодействия (Содержание и пути развития) : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.05, 19.00.13 / НОУ ВПО гуманітарній университет. Москва, 2003. 697 с.
311. Перелыгина Е. Б. Психология имиджа : учебное пособие. Москва : Аспект Пресс, 2002. 223 с.
312. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник / А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін.; під заг. ред. А. М. Бойко. Київ : ВД „Професіонал”, 2004. 576 с.
313. Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / под ред. В. А. Ротенберг, В. М. Кларина. Москва : Педагогика, 1981. Т. 1. 336 с.; Т. 2. 416 с.
314. Петриченко Л. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої професійної діяльності. *Гуманізація*

навчально-виховного процесу : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ : СДПУ, 2010. Вип. LI. С. 33–40.

315. Петрова Е. А. Имидж педагога. Москва : Изд. центр АПО, 2003. 32 с.
316. Пехота О. М. Суб'єктна орієнтація професійної підготовки педагога. *Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи* : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. Київ, 2003. С. 498–503.
317. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении : теоретико-экспериментальное исследование. Москва : Педагогика, 1980. 240 с.
318. Платон. Диалоги. Москва : Місль, 1986. 605 с.
319. Подопрігора М. Г. Деловая этика : учебное пособие. Таганрог : Изд-во ТТИ ЮФУ, 2012. 116 с.
320. Поліщук Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2009. Вип. 48. С. 112–115. (Педагогічні науки).
321. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике : более 2500 сл. ст. Москва : Высш. шк., 2004. 512 с.
322. Попова В. В. Онтологическая модель профессионального имиджа. *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов*. 2014. № 2 (92). С. 218–221.
323. Попова В. В. Структурные аспекты профессионального имиджа как феномена массовой коммуникации. *Актуальні проблеми науки та освіти* : зб. матер. XVII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ / за заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь : МДУ, 2015. С. 246–248.
324. Попова Г. В. Формування культури управління персоналом у процесі фахової підготовки майбутніх менеджерів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Слов'янськ, 2015. 311 с.
325. Попова Л. Імідж сучасного педагога. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2008. № 3. С. 41.

326. Попова О. В. Социологические аспекты имиджа. *Человек. Культура. Управление* : сб. науч. ст. Екатеринбург, 2007. Вып. 6. С. 118–130.
327. Попова О. И. Имидж преподавателя вуза : проблемы трансформации в современной России : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / Уральская академия гос. службы. Екатеринбург, 2007. 22 с.
328. Почепцов Г. Г. Имиджеология. Москва : „Рефл-бук”, К. : „Ваклер”, 2001. 704 с.
329. Приходькіна Н. О. Особливості підготовки фахівця за магістерською програмою „педагогіка вищої школи” у ДВНЗ „Університет менеджменту освіти” НАПН України. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ : ВІКНУ, 2013. Вип. 41. С. 278–284.
330. Професійна підготовка майбутнього педагога в умовах сучасної освітньої парадигми : монографія / Г. В. Товканець, Т. О. Атрощенко, Х. В. Барна та ін. ; за заг. ред. Г. В. Товканець. Київ : Кондор, 2015. 268 с.
331. Прус Н. О. Організаційно-педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх викладачів іноземної мови. *Наукові записки* : зб. наук. праць. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Вип. 147. С. 268–271. (Серія: Педагогічні науки).
332. Психология управления : курс лекций / Л. К. Аверченко и др.; отв. ред. М. В. Удальцов. Новосибирск : Изд-во НГАЭиУ; М. : ИНФРА-М, 1997. 150 с.
333. Психологічна підготовка керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін : посібник / О. І. Бондарчук та ін.; за наук. ред. О. І. Бондарчук. Київ : Ун-т менеджменту освіти НАПН України, 2014. 194 с.
334. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Харків : Прапор, 2009. 672 с.
335. Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців : монографія / Дегтярьова Г. С. та ін.; за ред. Руденко Л. А. Київ : Педагогічна думка, 2013. 172 с.

336. Психологія діяльності та навчальний менеджмент : навч. посіб. / М. В. Артюшина, Л. М. Журавська, Л. А. Колесніченко та ін.; за заг. ред. М. В. Артюшиної. Київ : КНЕУ, 2008. 336 с.
337. Пуховська Л. П. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах : порівняльний аналіз. *Міжнародне співробітництво та університетська освіта* / відп. за випуск Журецький Я. Л. Миколаїв : Видання ЧДУ імені Петра Могили, 2000. С. 7–14.
338. Радецький О. А. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього вчителя музики. *Актуальні питання мистецької педагогіки* : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2015. Вип. 4. С. 89–94.
339. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайличенко М. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навч. посіб. Кіровоград : РВВ КДПУ, 2006. 216 с.
340. Размолодчикова І. В. Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2011. 263 с.
341. Рацул А. Б., Довга Т. Я., Рацул А. В. Педагогіка : інформативний виклад. *Навчальний посібник*. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНТ, 2015. 320 с.
342. Ребуха Л. З., Миськів О. В. Мотиваційне поле навчальної діяльності старшокласників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Вип. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrps_2011_1_24. (дата звернення : 23.09.2016).
343. Рогов Е. И. Психологические проблемы формирования индивидуальности личности профессионала. *Системное исследование индивидуальности*. Пермь, 1991. С. 84–86.
344. Романова С. Сучасний погляд на професійний імідж викладача ВНЗ. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ : ДДПУ, 2009. Вип. XLIX С. 64–70.

345. Рубинштейн М. М. Проблема учителя. Москва-Ленинград : Московское акционерное издательское общество, 1927. 173 с.
346. Русанівський В. М. Історія української літературної мови : підруч. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. Київ : АртЕк, 2001. 392 с.
347. Руссо Ж.-Ж. Педагогические сочинения : в 2 т. / под ред. Г. Н. Джибладзе; сост. А. Н. Джуринский. Москва : Педагогика, 1981. Т. 1. 656 с.
348. Савур-могила : легенди та перекази Нижньої Наддніпрянщини / упоряд. і авт. приміт. В. А. Чабаненко; ред. Н. В. Сойко ; худож. Г. С. Ковпаненко. Київ : Дніпро, 1990. 261 с.
349. Савченко Н. Загальна характеристика структурних компонентів професійного іміджу майбутнього вчителя. URL : <http://nauka.udpu.org.ua/wp-content/uploads/2013/04/Nataliya-Savchenko.pdf>. (дата звернення : 30.04.2016).
350. Савченко Н. Імідж сучасного вчителя: актуальність та перспективи наукових розвідок. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 3. С. 175–180.
351. Савченко Н. В. Формування професійного іміджу майбутнього вчителя початкової школи в процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Уманський державний педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2016. 20 с.
352. Самборська О. В. Критерії, показники та рівні готовності магістрів технологічної освіти до моніторингу навчальних досягнень студентів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць / редкол. В. П. Андрущенко та ін. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 51. С. 239–244. (Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи).
353. Саранцев Г. И. Методическая подготовка будущего учителя в современных условиях. *Педагогика*. 2006. № 7. С. 61–68.
354. Саяпина С. А., Коркишко Е. Г. Работа куратора по формированию коллектива студенческой группы. *Диалог культур в современном образовательном*

- пространстве* : матер. Междунар. науч.-практ. конф. (заочной). Ульяновск, 2007. С. 245–247.
355. Саяпіна С. А. Проблема особистості вчителя в історії вітчизняної педагогічної думки. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. Київ : АПН України, 1998. С. 34–38.
356. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми : ВВП „Мрія-1” ТОВ, 2005. 404 с.
357. Серман Л. І. Аналіз показників та рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов. *Зб. наук. праць „Педагогіка та психологія”*. Харків, 2015. Вип. 49. С. 234–244.
358. Силко Є. Формування педагогічних поглядів Т. Г. Шевченка в контексті соціокультурних реалій другої половини ХІХ століття. *Педагогічні науки*. 2014. № 60. С. 168–174.
359. Симоненко О. Інформаційні основи у формуванні іміджу сучасних політичних лідерів України. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. Вип. 2 (70). С. 352–364.
360. Симонов В. П. Диагностика личности и профессионального мастерства преподавателя. Москва : Международная педагогическая академия, 1995. 192 с.
361. Симонова И. Ф. Педагогика имиджа: монография. Санкт-Петербург : Ультра Принт, 2012. 304 с.
362. Сипченко В. І. Педагогіка вищої школи. Робоча навчальна програма. Слов'янськ, 2015. 14 с.
363. Сипченко В. І., Черкашина Л. А. Асистентська практика. Програма нормативної навчальної дисципліни підготовки магістрантів галузі знань 1801 „Специфічні категорії” спеціальності 8.18010021 „Педагогіка вищої школи”. Слов'янськ, 2015. 52 с.
364. Сірополко С. Історія освіти в Україні . Київ : Наук. думка, 2001. 912 с.
365. Скаткин М. Н. Проблемы современной дидактики. Москва : Педагогика, 1984. 96 с.

366. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів: у 2-х т. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 1. 511 с.
367. Скорик Ю. М. Імідж педагога як формуючий чинник стійкості до професійного вигорання майбутніх викладачів вищої освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. 2014. № 4(76). С. 144–147.
368. Скрипаченко Т. В. Соціально-психологічний імідж сучасного керівника : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.05 / Інституті психології імені Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2001. 20 с.
369. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. Словник-довідник / за ред. В. М. Русанівського. 3-тє вид., випр. Київ : Наукова думка, 2005. 334 с.
370. Скрипник М. Мистецтво бути педагогом : зб. тренінг. занять. Київ : Вид. дім „Шкіл. Світ” : Вид. Л. Галіцина, 2006. 112 с., [4] арк. (Б-ка „Шкіл. світу”). Бібліогр. : с. 110–111.
371. Сластенин В. А. Личность учителя и ее формирование в педагогическом институте. *Вопросы педагогики высшей школы* : матер. науч. конф. по вопросам вузовской педагогіки / редкол. : Б. Г. Иоганзен (председатель) и др. Томск : Издат. ТГУ, 1969. 248 с.
372. Сластенин В. А. Профессионализм педагога : акмеологический контекст. *Педагогическое образование и наука*. 2002. № 4. С. 4–9. Библиогр. : 5 назв.
373. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. Москва : Просвещение, 1976. 160 с.
374. Сластенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика : Инновационная деятельность. Москва : ИЧП: „Издательство Магистр”, 1997. 224 с.
375. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР ; Інститут мовознавства ; за ред. І. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 8. 343 с.
376. Сорокина Г. Г. Имидж и социальный успех. *Школа и производство*. 2003. № 5. С. 4–6.
377. Соціологія: словник термінів і понять / упоряд. : Біленький Є. А. та ін. / за заг. ред. Біленького Є. А. і Козловця М. А. Київ : Кондор, 2006. 372 с.

378. Сперанська-Скарга М. А. Професійно-педагогічний імідж майбутніх учителів філологічних спеціальностей (проблеми формування когнітивного компонента). *Освіта та педагогічна наука*. 2012. № 3 (152). С. 38–46.
379. Сперанська-Скарга М. А. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів філологічних спеціальностей у позанавчальній діяльності : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДЗ „Луганський національний ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ, 2011. 266 с.
380. Сперанська-Скарга М. А. Функції професійного іміджу вчителя-філолога. URL : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13smaniv.pdf> (дата звернення : 30.04.2016).
381. Спиркин А. Г. Основы философии : учеб. пособ. для вузов. Москва : Политиздат, 1988. 592 с.
382. Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя : монографія / авт. тексту З. Н. Курлянд, О. А. Галіцан, С. С. Єрмакова та ін.; ПНЦ АПН України. Одеса : СВД Черкасов, 2005. 163 с.
383. Статут Львівської братської школи 1586 р. Порядок шкільний. *Антологія педагогічної думки Української ССР*. Москва : Педагогіка, 1988. С. 79–85.
384. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : навч.-методичн. посібник. Київ : Фірма „Віпол”, 1997. 231 с.
385. Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навч.-метод. посібник. Вінниця : ТОВ „Нілан-ЛТД”, 2015. 196 с.
386. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 4: Павлиська середня школа. Розмова з молодим директором. 640 с.
387. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 3: Серце віддаю дітям. С. 7–279.
388. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 2 : Сто порад учителеві. С. 419–654.
389. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5-ти т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 1. 654 с.

390. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5-ти т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 5 : Статті. 639 с.
391. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект). Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2003. 442 с. : іл.
392. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис... доктора пед. наук : 13.00.04 / Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 508 с.
393. Тарасенко Н. А. Формирование индивидуального имиджа будущего учителя : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Оренбургский государственный пед. ун-т. Оренбург, 2002. 170 с.
394. Тверезовская Н., Филиппова Л. Сущность и содержание понятия „педагогические условия”. *Новое педагогическое мнение*. 2009. № 3. С. 90–92.
395. Терещук Г. В., Сидоренко В. К. Основи педагогічних досліджень. Ольштин : WSiE NWP, 2010. 328 с.
396. Тернопільська В. І., Коломієць Т. В., Піонтківська І. О. Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 264 с.
397. Тищенко К. А. Культура професійного мовлення викладача вищої школи. Робоча навчальна програма. Слов'янськ, 2015. 14 с.
398. Толстой Л. Н. Полное собрание сочинений : в 90-та т. Москва : Государственное изд-во худ. лит., 1956. Т. 45 : Путь жизни. 600 с.
399. Три великих сказания Древней Индии / лит. изложение и предисл. Э. Н. Темкина и В. Г. Эрмана; художн. Г. В. Дмитриев. Москва : Главная ред. восточной лит. изд-ва „Наука”, 1978. 576 с.
400. Троцько Г. В. Теоретичні питання формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні (1992–2002)* : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України : у 2-х ч. Харків : „ОВС”, 2002. Ч. 1. С. 200–209.

401. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Кондор, 2011. 628 с. + Гриф МОН.
402. Узнадзе Д. Н. Психологические мотивации поведения человека. Москва, 1969. 213 с.
403. Українська педагогіка в персоналіях : у 2-х кн. / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005. Кн.1 : навч. посіб. 624 с.
404. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. / под ред. А. И. Пискунова (отв.ред.), Г. С. Костюка, Д. О. Лордкипанидзе, М. Ф. Шабаевой. Москва : Педагогика, 1974. Т. 1 : Проект учительской семинарии. 584 с. (Пед. б-ка).
405. Ушинський К. Твори в шести томах. Київ : Рад. школа, 1954. Т. 1. С. 123–124.
406. Федоркина А. П., Ромашкина Р. Ф. Проблемы имиджа в контексте социального психоанализа. *Имидж госслужбы*. Москва, 1996. С. 83–95.
407. Федь В. А., Цветкова Г. Г. Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи. Робоча навчальна програма. Слов'янськ, 2015. 24 с.
408. Федорів Т. В. Співідношення понять імідж і репутація у державному управлінні. *Вісник НАДУ*. 2011. № 2. С. 25–29.
409. Феофанов О. А. США : реклама и общество. Москва : Мысль, 1974. 262 с.
410. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва : Изд-во Института Психотерапии, 2002. 490 с.
411. Философский словарь / И. Т. Флорова. 5-е изд. Москва : Политиздат, 1987. 840 с.
412. Философский словарь / под ред. М. Розенталя, П. Юдина. 2-е изд. Москва : Политиздат, 1968. 432 с.
413. Философский энциклопедический словарь / гл. редакция : Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. Москва : Сов. энцикл., 1983. 840 с.

414. Філософський словник соціальних термінів / за ред. В. П. Андрущенка. 3-тє вид. доп. Харків : Р.И.Ф., 2005. 672 с.
415. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.
416. Франко І. Украдене щастя. Харків : „Фоліо”, 2005. 416 с.
417. Франко І. Я. Зібрання творів у п’ятдесяти томах. Художні твори : у 25-ти т. Київ : Наукова думка, 1978. Т. 24 : Учитель. С. 65–122.
418. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого Я. Минск : Беларусь, 1991. 606 с.
419. Хансейкер Ф. Л. Шесть компонентов имиджа. *Антикризисный менеджмент*. Київ : Библиотека КНТЭУ, 2010. № 3. С. 18–23.
420. Харламов И. Ф. О педагогическом мастерстве, творчестве и новаторстве. *Педагогика*. 1992. № 7–8. С. 11–15.
421. Харламов И. Ф. Педагогика : учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Высш. шк., 1990. 576 с.
422. Харламов И. Ф. Педагогика. Москва : Гардарики, 1999. 520 с.
423. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. Питер ; Москва : Смысл, 2003. 860 с. (Сер. „Мастера психологии”).
424. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2004. 36 с.
425. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / сост. и автор ввдных статей чл.-кор. АПН СССР, проф. А. И. Пискунов. Москва : Просвещение, 1971. 560 с.
426. Цюняк О. П. Професійна підготовка майбутнього педагога засобами спецкурсу „Професійна культура майбутніх магістрів початкової освіти”. *Психологічні та педагогічні науки у XXI столітті : перспективні та пріоритетні напрямки досліджень* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9 травня 2014 р.). Київ : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2014. С. 74–77.

427. Чебикін О. Я. Психологічна характеристика індивідуального іміджу сучасного педагога. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України : Педагогіка і психологія*. 2005. № 5–6. С. 76–77.
428. Чепіга (Зеленкевич) Я.Ф. Вибрані педагогічні твори : навчальний посібник / упор., науков. редактор Л. Д. Березівська. Харків : „ОВС”, 2006. 328 с.
429. Чепіга Я. Самовиховання вчителя. Київ : Українська школа, 1914. 36 с.
430. Черепанов С. А. С. Т. Шацкий в его педагогических высказываниях / под ред. М. Н. Скаткина, Л. Н. Скаткина. 3-е изд. Москва : Учпедгиз, 1958. 134 с.
431. Черепанова В. Н. Педагогическая имиджелогия. Тюмень : ТОГИРРО, 1998. 296 с.
432. Чижевська С., Павленко В. Проблема професійної підготовки вчителя в педагогічній спадщині К. Д. Ушинського. *Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи* : зб. наук. праць / за заг. ред. С. С. Вітвицької, Н. М. Мирончук. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. С. 225–227.
433. Чорна С. С. Педагогічна культура викладача вищої школи. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки* : зб. наук. праць / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя. 2006. Вип. 39. С. 431–436.
434. Швед М. Антропологічний підхід до професійної підготовки педагога. *Вісник Львівського університету*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка. 2005. Вип. 19. С. 65–73. (Серія педагогічна).
435. Шепель В. М. Имиджелогия : Секреты личного обаяния. Москва : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1994. 320 с.
436. Шепель В. М. Имиджеология. Как нравится людям. Москва : Народное образование, 2002. 576 с.
437. Штельмах Г. Б. Дидактичні засади формування предметних компетентностей майбутніх вчителів філологічних спеціальностей в умовах ступеневої освіти : монографія. Кривий Ріг : СПД Залозний В. В., 2011. 602 с.

438. Щербаков А. И. О методологии и методике изучения психологии труда и личности учителя. *Психология труда и личности учителя* : сб. научн. трудов / под ред. А. И. Щербакова. Ленинград : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1976. Вып. 1. 134 с.
439. Щербань П. Сутність педагогічної культури. *Вища школа України*. 2004. № 3. С. 67–71.
440. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків : в 3-х т. Київ : Наукова думка, 1990. Т. 1. 584 с.
441. Ягер Дж. Деловой этикет : как выжить и преуспеть в мире бизнеса : пер с англ. Москва : „Джон Уайли энд Санз”, 1994. 288 с.
442. Ягупов В. В. Моделювання навчального процесу як педагогічна проблема. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика* : навч.-метод. журнал. Київ : МДГУ, 2003. Вип. 1. С. 28–37.
443. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. 560 с.
444. Язловецька О. В. Професійний імідж майбутніх учителів фізичної культури : сутність, компоненти та умови формування. *Наукові записки КДПУ* / ред. кол. : В. В. Радул та ін. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 120. С. 356–362. (Серія : Педагогічні науки).
445. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. Москва : Просвещение, 1969. 317 с.
446. Якушева С. Д. Педагогический имидж современного преподавателя высшей школы. *Личность, семья и общество : вопросы педагогики и психологии* : сб. ст. по матер. X междунар. науч.-практ. конф. (г. Новосибирск, 23 ноября 2011 г.). Новосибирск : СибАК, 2011. Ч. I. С. 71–83.
447. Яремчук Н. Педагогічна творчість як складова професійно-педагогічної культури викладача вищої школи. *Вісник Львівського університету*. 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 242–249. (Серія : Педагогіка).
448. Ящук С. М. Професійна підготовка магістрів технологічної освіти : теорія та методика : монографія. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. 368 с.

449. Baldwin C., Cohen D. *Market Integration, Regionalism and The Global Economy*. Cambridge University Press, 1956. P. 5–40.
450. Baumeister R. F. Self-presentational view of social phenomena. *Psychological Bulletin*. 1982. № 91. P. 3–26.
451. Braskamp I. A., Ory J. C. *Assessing faculty work : enhancing individual and institutional performance*. San Francisco : Jossey Bass, 1994. 333 p. (Higher and adult education series).
452. Cooley C. *Social Consciousness : Publications of the American Sociological Society*. New York, 1907. № 1. P. 97–109.
453. Cooley C. *Sociological Theory and Social Research*. New York, 1930. 245 p.
454. Jefkins F. *Public Relations Text*. London : Pitman Publishing, 1992. 375 p.
455. Sampson E. *The Image Faktor. A Guide to Effective self-presentation for career enhancement*. London : L., 1994. 378 p.
456. *The Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language Lexicon Publications, Publicity and advertising*. Press. 1993. 856 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Подання змісту іміджології у науковій літературі

Автор (ШБ)	Зміст підручників, посібників, монографій
1	2
Барна Н. В.	основи іміджології; становлення іміджології як наукової дисципліни, сутність імідж-образу, іміджмейкерство як професійний напрямок; теоретико-методологічна база іміджології (імідж як феномен сучасного світу, іміджмейкерство та його особливості); прикладна іміджологія: мистецтво створення образу (технології управління особистісним іміджем, побудова ефективного іміджу, особливості створення ділового іміджу) [27].
Волкова В. В.	поняття „імідж” та „іміджформуєча інформація”, їх структура, види, канали; принципи і технологія формування індивідуального та професійного іміджу людини; зміст політичного іміджу: психологічні моделі, технології, умови та чинники ефективності, специфіку формування тощо [69].
Квеско Р. Б., Квеско С. Б.	основи іміджології, сучасні уявлення про механізм формування іміджу, його роль у соціальній діяльності; місце іміджології серед суспільних наук, філософія іміджології та її антропологічні основи; функції, об’єкти та методи формування іміджу [176].
Наумова С. О.	основи корпоративного та персонального ділового іміджування, понятійного апарату іміджування (імідж, репутація, компоненти, чинники й атрибути іміджу; суб’єкти іміджування; корпоративний імідж, персональний діловий імідж, професійний імідж тощо); роль іміджування в діловому житті; сучасна концепція іміджу та іміджування; сучасні підходи до взаємозв’язку корпоративного іміджу та репутації; методи й засоби корпоративного та персонального ділового іміджування; аспекти збереження та підтримання корпоративного іміджу як запобігання небажаних для іміджу організації дій, що виходять із зовнішнього та внутрішнього середовища; взаємозв’язок брендменеджмента та корпоративного іміджування; основи персонального ділового іміджування [283].
Палеха Ю. І.	теоретичні основи іміджології, зміст політичної, педагогічної, підприємницької та прикладної іміджології; побудова іміджу особистості, імідж організації, реклама як засіб створення іміджу [300].

Продовження додатку А

1	2
Почепцов Г. Г.	побудова та управління іміджем; роль іміджу в сучасній цивілізації; теоретичні основи іміджеології; особливості використання інструментарію іміджеології, іміджевих характеристик у різних сферах діяльності: персональній іміджеології, створенні образу ворогів, іміджології в політиці, бізнесі та масовій культурі; приклади та порівняльні характеристики створення іміджу в різних соціокультурних просторах [328].
Шепель В. М.	іміджологія як нова галузь наукового знання; складові іміджу : рейтинг популярності, риторичні прийоми в спілкуванні, ефект міміки та жестів, погляду та посмішки [436].

Визначення структури іміджу в сучасних дослідженнях

Автор, літературне джерело	Структура іміджу
1	2
<p>Горовенко О. А. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя загальноосвітнього навчального закладу засобами самопрезентації: дис. канд. пед. наук : спец. : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків, 2013. 209 с.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – внутрішнє „Я” (внутрішній образ учителя, що відповідає обраному фаху і виявляється у його професійній культурі й мисленні, емоційності й творчому настрої, привабливості й вишуканості, внутрішній стійкості й гідності тощо); – візуальний образ учителя (засвідчує ціннісні риси, які у гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створюють позитивний образ учителя, сприяють формуванню приємного враження й репутації); – комунікативність (використання вербальних і невербальних засобів спілкування: жести, міміка, пантоміміка, інтонація, темпоритм мовлення тощо).
<p>Джалилова Ф. Н., Мадаминова Н. Р. Структурные компоненты профессионального имиджа педагога. <i>Молодой ученый</i>. 2012. № 12. С. 461–463.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – візуальний образ (костюм, зачіска, манери, міміка); – акустичний (тембр, сила голосу, висота, темп мови, особливо – придих, картавість тощо); – внутрішній (темперамент, настрій, спосіб мислення, духовна практика).
<p>Дзядевич Ю. В. Педагогічні умови формування професійного іміджу у студентів мистецьких спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Херсонський державний університет. Херсон, 2012. 323 с.</p>	<p>Багатокомпонентна структура іміджу педагога, що побудована на основі взаємопов’язаних та взаємообумовлених складових, що репрезентують різні аспекти формування іміджу :</p> <ul style="list-style-type: none"> – мотиваційно-ціннісний; – когнітивно-гносеологічний; – процесуально-діяльнісний.

Продовження додатку Б

1	2
<p>Игнатюк О. А. Структура и условия формирования имиджа преподавателя. <i>Сборники научных работ НТУ „ХПИ” : Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти.</i> Вестник НТУ „ХПИ”, 2012. № 32. С. 12–21.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – типові й індивідуальні риси та визначає готовність і здібність викладача до взаємодії з суб’єктами освітнього простору; – структура іміджу є основою для побудови динамічної моделі іміджу викладача, що містить: <ul style="list-style-type: none"> – ядро іміджу (природний компонент); – внутрішній рівень (особистісний, професійний, поведінковий компоненти); – зовнішній рівень (візуальний, аудіальний, кінестетичний компоненти), при домінуючому впливі професійного компонента.
<p>Качалова Л. П. Воспитание педагогического имиджа будущего учителя : теория и технология. Шадринск. 2008. 302 с.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – зовнішній (міміка, жести, тембр і сила голосу, костюм, манери, хода); – процесуальний (професіоналізм, пластичність, виразність тощо); – внутрішній (внутрішній світ людини, уявлення про його духовний та інтелектуальний розвиток, інтереси, цінності тощо).
<p>Ковальова О. О. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу в майбутніх педагогів : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. Одеса, 2007. 340 с.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – професійний (якість праці (роботоголік, ледар, не виражений), рейтинг (високий, низький, не виражений), репутація (повага учнів і батьків, повага колег, повага керівника)); – візуальний (зовнішній вигляд (одяг, зачіска, макіяж), предметне середовище (кабінет, власне житло, прикраси, авто, оформлення документів), міміка і жести (вираз обличчя, рухи, звичка, хода, пози)); – аудіальний (комунікативна складова (уміння слухати, почуття гумору, активність у спілкуванні), ораторське мистецтво (тембр, тон голосу, швидкість мовлення, літературність мови) і думка інших (позитивна, негативна, не виражена)).
<p>Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті. <i>Вісник Львів. ун-ту.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – внутрішнє „Я” (внутрішній образ, що відповідає обраному фаху і виявляється у професійній культурі й мисленні, емоційності й творчому настрої, привабливості й вишуканості, внутрішній стійкості й гідності, позиції й ступені мобілізації тощо); – зовнішній вигляд (засвідчує про ціннісні

Продовження додатку Б

1	2
Львів, 2007. Вип. 22. С. 65–74. (Серія педагогічна).	<ul style="list-style-type: none"> – риси, які в гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створюють позитивний образ учителя, сприяють формуванню гарного враження і репутації, допомагають виявити себе не тільки привабливою людиною, але й чудовим педагогом); – використання вербальних і невербальних засобів спілкування (жести, міміка, пантоміміка, інтонація, магія слова, темпоритм мовлення).
Кононенко А. О. Самопрезентація и имидж как коммуникативные аспекты поведения. <i>Науковий вісник Південно-українського національного університету</i> . 2012. Вип. № 3–4. С. 152–157.	<p>Структура іміджу містить блоки:</p> <ul style="list-style-type: none"> – „реклами” (що акцентує увагу на тих якостях, які відповідно до уявлень суб’єкта є еталоном бажаного враження); – „змісту” (мікрозміни іміджу як реакція на зміст комунікації); – „рефлекс-копії” (копіювання іміджу іншого); – „аттітуду” (очікування певної поведінки партнера).
Кулакова Т. Б. Имидж педагога как социокультурный феномен : автореф. дисс. канд. психол. наук / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Москва, 2007. 20 с.	<ul style="list-style-type: none"> – загальнокультурна та професійна письменність; – вербальна та невербальна комунікація; – культура зовнішнього вигляду.
Мартинець Л. А. Імідж сучасного вчителя / упоряд. І. М. Рожнятовська. Київ : Шк. світ, 2011. 96 с.	<ul style="list-style-type: none"> – комунікативна компетентність; – інформативна тілорухливість; – уміння володіти словом; – гарні манери; – фейсбілдинг; – дрес-код.
Мазоренко М. О. Психологічна структура іміджу професіонала. <i>Сб. научн. трудов „Проблемы экстремальной и кризисной психологи”</i> . Київ : НУЦЗ України, 2011. С. 177–184.	<ul style="list-style-type: none"> – зовнішні компоненти іміджу; – професійна спрямованість; – професійна компетентність; – професійно-важливі психофізіологічні особливості; – професійно-важливі властивості особистості.

Продовження додатку Б

1	2
<p>Ніколаєску І. О. Розвиток професійного іміджу соціального педагога в післядипломній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2011. 195 с.</p>	<p>Структура іміджу педагога, що побудована на основі взаємопов'язаних складових, що репрезентують різні аспекти формування іміджу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – когнітивний; – емоційний; <p>функціонально-комунікативний.</p>
<p>Отич О. М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва : монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. Чернівці: Зелена Буковина, 2011. 246 с.</p>	<p>Відповідно до сутності педагогічного іміджу, його можна класифікувати за видами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – бажаний (той, що вимагається – очікуваний) – він відповідає очікуванням інших; – поточний (той, що сприймається) – він складається на основі окремо узятих відгуків учнів, батьків і колег; – дзеркальний (або самоімідж) – це образ свого „Я”, уявлення про себе.
<p>Панасюк А. Ю. Формирование имиджа: стратегия, психотехнологии, психотехники. Москва : Омега-Л, 2007.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – габітарний (одяг, аксесуари, взуття, зачіска, макіяж, парфуми, силует); – кінестетичний (пантоміміка (постава, хода, жестикуляція, поза, манера триматися) й міміка (вираз обличчя, погляд, посмішка тощо); – вербальний (стиль мовлення, почерк; висота, гучність, тембр голосу; якості мовлення: правильність, логічність, виразність, доречність, багатство, чистота мовлення тощо); – антуражний (внутрішнє оформлення і чистота навчального кабінету, порядок на робочому столі); – речовий, який складають результати праці педагога.
<p>Розмолодчикова І. В. Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2011. 263 с.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за зовнішнім аспектом (інтерактивний образ, бездоганний зовнішній вигляд, виразність міміки, одяг, аксесуари, зачіска, макіяж, уміння використовувати простір у спілкування тощо); – внутрішнім (менталітет, цінності, мотивація, цілі, інтереси, потреби, інтелект, мистецтво подібатись тощо).

Продовження додатку Б

1	2
<p>Руссакая Е. Н. Имидж современного педагога. <i>Мир образования</i>. 1995. № 10. С. 90–91.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – візуальний образ (костюм, зачіска, пластика, міміка, голос); – внутрішній образ (темперамент, настрій, особисті якості); – менталітет (духовна практика, інтелект).
<p>Савченко Н. Професійний імідж учителя початкової школи як предмет психолого-педагогічних досліджень. <i>Психолого-педагогічні проблеми сільської школи</i>, 2015. Вип. 53. С. 55–62.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – внутрішні атрибути особистості, що є порівняно статичними і презентуються через Я-концепцію вчителя, мотиви та цінності педагогічної діяльності, професійно значущі якості учителя, професійну компетентність як систему професійних знань, умінь, навичок та здатностей; – зовнішні атрибути (габітарний, комунікативний та процесуальний образ вчителя), які досить оперативно змінюється залежно від вимог суспільства до професійної діяльності фахівця, освітнього середовища та особистісних цілей педагога.
<p>Серман Л. І. Аналіз показників та рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов. <i>Збірник наукових праць „Педагогіка та психологія”</i>. Харків, 2015. Вип. 49. С. 234–244.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – зовнішній образ; – мотивація; – професійно-комунікативна компетентність; – самоорганізація; – самоусвідомлення в професії; – загальнолюдські ціннісні орієнтири.
<p>Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя: монографія / З. Н. Курлянд, О. А. Галіцан, С. С. Єрмакова та ін. Одеса : ПНЦ АПН України : СВД Черкасов, 2005. 163 с.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – „Я-образ” – це те, якої думки суб’єкт про себе (при цьому самооцінка виступає як самоповага); – „Я-реальне” – це те, якими ми є насправді (формується вже не на знаннях, а на оцінці, як правило, неусвідомленій і не завжди позитивній); – „Я-імідж” – це „Я” – зовнішнє, тобто те, як людина себе „подає” (такі установки пов’язані з уявленнями індивіда про омріяний образ) (С. Єрмакова, с. 45-46).

Продовження додатку Б

1	2
<p>Якушева С. Д. Педагогический имидж современного преподавателя высшей школы. <i>Личность, семья и общество : вопросы педагогики и психологии</i> : сб. ст. по матер. X междунар. науч.-практ. конф. (23 ноября 2011 г.). Новосибирск : СибАК, 2011. Ч. I. С. 71–83.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – інтелектуальна культура (гнучкість мислення, рефлексія та самосвідомість, пов'язана з розвитком творчого початку та зростанням професійної майстерності особистості педагога); – габітарна культура (культура особистості, що включає в себе індивідуальність, яка визначає колірну гаму, фізичні та психофізіологічні особливості; стиль (романтичний, спортивний, драматичний), що встановлює індивідуальну креативну характеристику відповідно до вимоги професії; моду, яка відображатиме тенденції розвитку та допомагає педагогу бути сучасним і визнаним в середовищі колег й учнів); – кінетична культура, обумовлена мімікою і пантоміма (жести, вираз очей, поза, рух тіла, хода та постава); – мовна культура (особистісна культура, що розвивається на основі принципу об'єктивно існуючих зв'язків між мовою і пізнавальними процесами, що припускає почуття стилю, розвинений смак і ерудицію); – середова культура (матеріальна та соціальна (оточення й аксесуари); – артистична культура (інтегрована якість особистості, що здійснює єдність загальної культури й артистизму, аксіологічного та естетико-етичного початку в різноманітних видах професійної діяльності та спілкування).

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Нормативні навчальні дисципліни																
	3	Психологія вищої школи				4	120	30	16		14	90			30	
						4	120	30	16	0	14	90				
Вибіркові навчальні дисципліни (за вибором навчального закладу)																
	4	Інтелектуальна власність <i>Авторське право і суміжні права</i>				2	3	90	30	14		16	60		30	
	5	Сучасні інформаційні технології <i>Сучасні технології захисту інформації</i>				2	3	90	30	14	16		60		30	
						6	180	60	28	16	16	120				

2. НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ ФАХОВОГО (ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОГО) ЦИКЛУ

Нормативні навчальні дисципліни																
6		Теорія і практика вищої професійної освіти в Україні		1			4	120	30	10		20	90	30		
7		Педагогічна та професійна психологія		1			4	120	30	10		20	90	30		
8		Фізична культура та психофізіологічний тренінг				1	3	90	30	8	22		60	30		
9		Моделювання освітньої підготовки і професійної діяльності фахівця		1			4,5	135	36	20		16	99	36		
10		Системний підхід у вищій освіті			2			90	20	10		10	70		20	
11		Педагогічний контроль в системі освіти				2	3	90	30	30			60		30	
12		Дидактичні системи у вищій освіті		1			5	150	30	16		14	120	30		
13		Соціальна та екологічна безпека діяльності				2	3	90	30	20		10	60		30	
14		Педагогіка вищої школи			2		3	90	20	20			70		20	
15		Асистентська та науково-дослідна практика					10,5	315	0				315			
						43	1290	256	144	22	90	1034				

Вибіркові навчальні дисципліни (за вибором навчального закладу)																
16		Культура професійного мовлення викладача вищої школи <i>Система мовних норм у діяльності фахівця вищої школи</i>				1	3	90	30	20		10	60	30		
17		Охорона праці в галузі освіти <i>Безпека організації навчально-виховного процесу</i>				1	3	90	30	10		20	60	30		
						6	180	60	30	0	30	120				

Вибіркові навчальні дисципліни (за вибором студента)																
18		Міжкультурні комунікації в професійно-педагогічній сфері <i>Теорія та практика міжкультурного спілкування</i>			3		3	90	20	10		10	70		20	
19		Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи <i>Духовний розвиток та професійне самовдосконалення викладача вищої школи</i>			3		3	90	20	8		12	70		20	
20		Методика викладання дисциплін у вищій школі <i>Професійна компетентність викладача вищої школи</i>			3		3,5	105	36	8		28	69		36	
21		Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи <i>Педагогічна культура викладача вищої школи</i>			3		3	90	30	6		24	60		30	
22		Методологія і методика педагогічних досліджень <i>Методика організації та проведення експериментальної роботи</i>			3		3	90	30	8		22	60		30	
						15,5	465	136	40	0	96	329				
						64,5	1935	452	214	22	216	1483				

ВСЬОГО ЗА ДИСЦИПЛІНАМИ ЦИКЛУ

3. АТЕСТАЦІЯ

23		Майстерська робота					7,5	225					225				
		Всього					90	2700	612	278	38	296	2088	236	180	196	0
													13,1	16,4	17,8		
													4	3	3	0	
													4	4	4	0	
													1	0	0	0	

Перший проректор

Набока О.Г.

Керівник навчально-методичного відділу

Чередник О.В.

Декан факультету

Хижняк І.А.

Завідувач кафедри педагогіки вищої школи

Сипченко В.І.

**Структура навчальної дисципліни
„Культура професійного мовлення викладача ВШ”**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьо- го	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Мова і мовлення. Види мовленнєвої діяльності.												
Тема 1. Поняття про культуру мовлення	10	2	2			6						
Тема 2. Поняття про норму сучасної української літературної мови.	10	2	2			6						
Разом за ЗМ 1	20	4	4			12						
Змістовий модуль 2. Звукова система мови												
Тема 3. Наголос та його типи	8	2				6						
Тема 4. Ознаки правильності мовлення	10	2	2			6						
Разом за ЗМ 2	18	4	2			12						
Змістовий модуль 3. Слововживання												
Тема 5. Слововживання: вибір слова	8	2				6						
Тема 6. Фразеологічне багатство української мови	8	2				6						
Разом за ЗМ 3	16	4	0			12						
Змістовий модуль 4. Граматична система мови. Морфологія. Синтаксис												
Тема 7. Граматична система мови. Морфологія	18	4	2			12						
Тема 8. Граматична система мови. Синтаксис	18	4	2			12						
Разом за ЗМ 4	36	8	4			24						
Усього годин	90	20	10			60						

**Структура навчальної дисципліни
„Педагогіка вищої школи”**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					заочна форма					
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі				
		л.	пр.	лаб.	інд.		С.р.	л.	пр.	лаб.	інд.
Змістовий модуль 1. <i>Загальні засади педагогіки вищої школи</i>											
Тема 1. Історія розвитку та сучасна вища школа в освітній системі України	5	2				3					
Тема 2. Особливості діяльності та педагогічна культура викладача вищої школи	6	2				4					
Разом за ЗМ 1	11	4				7					
Змістовий модуль 2. <i>Дидактика вищої школи</i>											
Тема 3. Теоретичні засади навчально-виховного процесу у вищій школі	4	2				2					
Тема 4. Технологія та техніка підготовки та проведення всіх видів занять у вищій школі	18	6				12					
Тема 5. Система аналізу й оцінювання навчальних досягнень студентів	8	2				6					
Разом за ЗМ 2	30	10				20					
Змістовий модуль 3. <i>Виховання у вищій школі</i>											
Тема 6. Закони, закономірності та принципи виховання студентів	5	2				3					
Тема 7. Методи, форми та засоби виховного впливу на особистість студента, критерії вихованості студентів	14	4				10					
Разом за ЗМ 3	19	6				13					
Усього годин	90	20				70					

**Структура навчальної дисципліни
„Духовна, професійно-педагогічна культура та етика
викладача вищої школи”**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					заочна форма					
	усього	у тому числі				Усього	у тому числі				
		л.	пр.	лаб.	інд.		С.р.	л.	пр.	лаб.	інд.
Змістовий модуль 1. <i>Теоретичні аспекти духовної професійно-педагогічної культури та етики викладача вищої школи</i>											
Тема 1. Аналіз питань духовно-професійної культури та етики викладача вищої школи в системі професійної освіти, дидактики вищої школи	9	2	2			9					
Тема 2. Навчально- виховний процес у контексті діалектики духовності.	9	1	4			9					
Тема 3. Принцип духовності – фундаментальна умова духовно-професійної культури та етики викладача вищої школи	9	1	4			9					
Разом за ЗМ 1	43	4	10			27					
Змістовий модуль 2. <i>Практичні аспекти духовної професійно-педагогічної культури та етики викладача вищої школи</i>											
Тема 4. Національне виховання як фактор формування духовної культури	9	1	2			8					
Тема 5. Педагогічна майстерність викладача ВНЗ як розкриття його духовного потенціалу	8	1	4			8					
Тема 6. Психолого- педагогічні проблеми формування духовної професійно-педагогічної культури та етики	8	1	4			9					

викладача вищої школи												
Тема 7. Сучасні технології педагогічного спілкування	7	1	2			8						
Разом за ЗМ 2	47	4	12			33						
Усього годин	90	8	22			60						

**Структура навчальної дисципліни
„Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	зокрема				усього	зокрема			
		л	пр.	лаб	с.р.		л	пр	лаб	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1										
<i>Теоретичні основи формування педагогічної майстерності та іміджу викладача вищого навчального закладу</i>										
Тема 1. Сутність педагогічної діяльності викладача	2,0	-	2,0	-	-					
Тема 2. Педагогічна майстерність викладача та її елементи	7,5	0,5	2,0	-	5,0					
Тема 3. Педагогічна майстерність як мистецька дія	6,0	-	2,0	-	4,0					
Тема 4. Професіоналізм педагога як об'єкт вивчення педагогічної акмеології.	7,5	0,5	2,0	-	5,0					
Тема 5. Персональний імідж сучасного педагога в корпоративній культурі освітнього закладу.	15,0	1,0	4,0	-	10,0					
Тема 6. Концептуальна модель випускника ВНЗ як конкурентоспроможної особистості.	7,0	-	2,0	-	5,0					
Разом за ЗМ 1	45	2,0	14	-	29					
Змістовий модуль 2										
<i>Майстерність педагогічного спілкування</i>										
Тема 7. Зміст педагогічного спілкування	4,0	1	-	-	3,0					
Тема 8. Структура та стиль педагогічного спілкування	7,5	0,5	2,0	-	5,0					
Тема 9. Комунікативна, перцептивна та інтерактивна сторони педагогічного спілкування	7,5	0,5	2,0	-	5,0					
Разом за ЗМ 2	19,0	2,0	4,0	-	13,0					

Змістовий модуль 3										
<i>Взаємодія викладача та аудиторії</i>										
Тема 10. Проблеми взаємодії викладача та аудиторії	13,0	1,0	2,0	-	10,0					
Тема 11. Культура мовлення педагога	6,5	0,5	2,0	-	4,0					
Тема 12. Техніка мовлення викладача	6,5	0,5	2,0	-	4,0					
Разом за ЗМ 3	26,0	2,0	6,0	-	18,0					
<i>Усього годин</i>	90	6	24	-	60					

**Структура і змістове наповнення
Асистентська практика (виробнича).
Переддипломна практика(науково-дослідна)**

№	Найменування розділів практики	Види навчального навантаження у годинах					
		Всього годин	лекції	практ. зан.	самост. робота	участь в роботі кафедри, УМК	інші види
Організаційний модуль							
<i>Організаційний етап</i> 1-й день практики							
1.	Організаційні збори. Отримання супровідної документації для проведення практики. Зустріч з керівником від бази практики.	2					2 <i>Інструктаж і з техніки безпеки, пожежної безпеки, охорони праці, БЖД</i>
Науково-методичний модуль							
<i>Пропедевтичний етап</i> I –II тиждень							
2.	Формулювання індивідуального завдання. Розробка індивідуального плану практики	2			2		
3.	Знайомство зі структурним підрозділом бази практики. Ознайомлення з напрямками роботи кафедри. Робота з документацією кафедри. Збір матеріалів для виконання індивідуального завдання.	10				10	
4.	Вивчення досвіду викладання. Відвідування лекцій провідних викладачів кафедри.	12					12 (6 лекцій)

5.	Вивчення досвіду викладання. Відвідування практичних занять	12					12 (6 практ.зан.)
Дидактично-виховний модуль							
Активно-практичний етап III–VI тиждень							
6.	Виконання індивідуального завдання. Підготовка та проведення практичних занять із дисциплін кафедри.	24		12	12		
7.	Виконання індивідуального завдання. Підготовка тексту лекцій. Самостійне проведення аудиторного заняття.	24	6 (3 лк.)		18 (9 пар)		
8.	Підготовка та проведення позааудиторного заходу з магістрами	6					6 (3 зан.)
9.	Індивідуальна робота з магістрами	12			12 (6 пар.)		
Звітно-аналітичний етап VII тиждень							
10	Аналіз проведеної роботи керівником від бази практики. Підготовка звітної документації	4			3		1
Разом:		315	6	12	47	10	33

**Фонди бібліотеки за напрямом
„Імідж. Професійний імідж сучасного педагога”**

№	ППП автора	Видання
1.	Бондаренко В.І.	Професійний імідж майбутнього вчителя технологій: теорія і практика формування : монографія. Слов'янськ : Вид-во Маторіна Б. І., 2014. 260 с.
2.	Бугайова С.	Зовнішній вигляд : його вплив на психологічну атмосферу спілкування. <i>Психолог „ШС”</i> , 2013. № 6. С. 22–28.
3.	Гарлач Н.	Позитивний імідж педагога – шлях до професійного успіху. Заняття з елементами тренінгу для молодих педагогів. <i>Психолог „ШС”</i> , 2013. № 24. С. 30–32.
4.	Королько В. Г.	Основы публич рилейшнз. Москва: „Рефл-бук”, Киев : „Ваклер”. 2002. 528 с.
5.	Литвин А.	Роль зв'язків з громадськістю у формуванні іміджу ВНЗ. <i>Соціальна психологія</i> , 2009. № 3. С. 125–129.
6.	Маценко В.	Технологія іміджу. Київ : Главник, 2005. 96 с. (Психолог. Інструментарій).
7.	Макарова А.Н.	Развитие стиля педагогической деятельности преподавателя вуза. <i>Педагогика</i> . 2005. № 6. С. 72–80.
8.	Медведева І.	Імідж – усе, або зразки божевілля. <i>Шкільний світ</i> , 2010. № 14. С. 3–6.
9.	Набока Л.	Професійний імідж викладача-андролога. <i>Післядипломна освіта</i> , 2009. – № 1. – С. 26-29.
10.	Пастух Т.	Імідж як теоретичний соціологічний конструкт. <i>Соціальна психологія</i> , 2012. № 1/2. С. 31–38.
11.	Скрипник М.	Мистецтво бути педагогом : зб. тренінгових занять. Київ : Вид. дім „Шкіл. Світ”: Вид. Л. Галіцина, 2006. 112 с.
12.	Сорина Е. А., Сорина Н. А.	Истоки имиджа, или Одежда женщины в азбуке общения. Москва : Гном и Д, 2000.

**Рекомендації щодо доукомплектування фондів спеціальною літературою
за напрямом „Імідж. Професійний імідж сучасного педагога”**

№	ППП автора	Видання
1	2	3
1.	Барна Н. В.	Іміджологія : Навч. посіб. для дистанційного навчання / за наук. ред. В. М. Бебика. Київ : Університет „Україна”, 2008. 217 с.
2.	Берд П.	Продай себя! Эффективная тактика улучшения вашего имиджа. Минск. : Амалфея, 1997. 208 с.
3.	Бойко В. В.	Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. Москва : Информационно-издательский дом „Филинь”, 1996. 472 с.
4.	Волкова В. В.	Имиджология : Учебно-методическое пособие. Ставрополь : СевКавГТУ, 2005. 168 с.
5.	Горчакова В. Г.	Имидж: розыгрыш или код доступа?. Москва : Эксмо, 2007. 208 с.
6.	Збронская М. А.	Внутренняя структура имиджа. Москва : Синтон, 2005. 305 с.
7.	Калюжный А. А.	Психология формирования имиджа учителя. Москва : Гуманитарный издательский центр „ВЛАДОС”, 2004. 222 с.
8.	Качалова Л. П.	Воспитание педагогического имиджа будущего учителя: теория и технология. Шадринск, 2008. – 302 с.
9.	Квеско Р. Б., Квеско С. Б.	Иджелогия : учебное пособие. Томск : Изд-во Томского политехнического университета, 2008. 116 с.
10.	Ковалів Ж. В.	Іміджологія сучасного освітнього менеджера. Одеса : Видавець СВД М. П Черкасов, 2008. 104 с.
11.	Ковальчук А. С.	Основы имиджологии и делового общения. Ростов н/Д : Изд-во „Феникс”, 2003. 224 с.
12.	Королько В. Г.	Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика. Київ : Видавничий дім „Скарби”, 2001. 400 с.
13.	Коханенко А. И.	Имидж рекламных персонажей. Москва : ИКЦ МарТ; Ростов-на-Дону : ИЦ „МарТ”. 2004. 144 с.
14.	Кузин Ф. А.	Современный имидж делового человека, бизнесмена, политика. Москва : Ось-89, 2002. 511 с.
15.	Мартинець Л. А.	Імідж сучасного вчителя. Київ : Шк. світ, 2011. 96 с.
16.	Наумова С. А.	Имиджология : Учеб. Пособие. Томск, 2004. 116 с.
17.	Палеха Ю. І.	Іміджологія : Навч. посіб. для студ. вузів / за заг. ред. : З. І. Тимошенко; Європейський ун-т. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2005. 323 с.

Продовження додатку Е.2

1	2	3
18.	Панасюк А. Ю.	Формирование имиджа: стратегии, психотехнологии, психотехники. 2-е изд., стер. Москва : Издательство „Омега–Л”, 2008. 266 с.
19.	Панасюк А. Ю.	Вам нужен имиджмейкер? Или о том, как создавать свой имидж. 2-е изд. Москва : Дело, 2000. 240 с.
20.	Панасюк А. Ю.	Я – Ваш имиджмейкер и готов помочь сформировать Ваш профессиональный имидж. Москва : Дело, 2003. 240 с.
21.	Почепцов Г. Г.	Имидж-мейкер. Паблик рилейшнз для политиков и бизнесменов. Київ : РА Губерникова, 1995. 236 с.
22.	Перелыгина Е.Б.	Психология имиджа: учебное пособие. Москва : Аспект Пресс, 2002. 223 с.
23.	Симонова И. Ф.	Педагогика имиджа: монография. СПб : Ультра Принт, 2012. 304 с.
24.	Сорина Е. А., Сорина Н. А.	Необходимый имидж, или Как произвести нужное впечатление с помощью одежды. Москва : Гном и Д, 2000.
25.	Сорина Е., Сорина Н.	Язык одежды, или как понять человека по его одежде. Луганск : Глобус, 1999. 194 с.
26.	Спиллейн М.	Имидж женщины : пособие для преуспевающей женщины / пер. с англ. Москва : Лик-пресс, 1998.
27.	Хомуленко Т. Б. Падафет Ю. Г. Скоршгіна О. В.	Теоретичні та практичні аспекти дослідження іміджу. Харків: ВД „ІНЖЕК”, 2005. 272 с.
28.	Чебикін О. Я., Ковальова О. О.	Психологічні особливості формування основ професійного Іміджу. Одеса, 2009. 223 с.
29.	Черепанова В.Н.	Педагогическая имиджелогия. Тюмень : ТОГИРРО, 1998. 296 с.
30.	Чуба В.	Формування іміджу: як стати відомими та успішними. <i>Центр інновацій та розвитку</i> . Київ, 2001. 58 с.
31.	Шепель В. М.	Имиджелогия : Секреты личного обаяния. Москва : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1994. 320 с.

**Тест „Оцініть свій імідж”
(за Дж. Ягером)**

Відзначте відповіді, які найбільш точно характеризують Вас.

1. Коли треба бути пунктуальним, я роблю все вчасно:
 - а) завжди;
 - б) як правило;
 - в) рідко.
2. Моя посада потребує одягатися:
 - а) так, як я одягаюсь;
 - б) більш строго, ніж я одягаюсь;
 - в) не знаю як.
3. Я відповідаю на листи:
 - а) відразу;
 - б) протягом тижня;
 - в) не завжди.
4. Мій почерк:
 - а) розбірливий;
 - б) не досить розбірливий;
 - в) нерозбірливий.
5. Вибираючи окуляри, я враховую:
 - а) який вигляд вони мають і як корегують зір;
 - б) лише як корегують зір;
 - в) ніколи не замислювався над цим.
6. Я відвідую перукарню:
 - а) у разі потреби;
 - б) раз на місяць;
 - в) рідко.
7. Про свій імідж я думаю:
 - а) кожного дня;
 - б) рідко;
 - в) ніколи.
8. На моєму останньому місці роботи керівник сказав, що мій імідж:
 - а) бездоганний;
 - б) пересічний;
 - в) треба виправляти.
9. На думку інших, я чесний:
 - а) завжди;
 - б) як правило;
 - в) у побуті, а не у справах.
10. Коли під час ділового обіду моя зачіска розтріпалася, я:
 - а) поправлю її в туалетній кімнаті;
 - б) залишу як є;
 - в) не зверну уваги.

Якщо переважають відповіді:

- варіанта (а) – Ви знаєте, як формувати свій імідж і розумієте його важливість для обраної діяльності;
- варіанта (б) – вказують на необхідність додаткових заходів щодо поліпшення іміджу;
- варіанта (в) – Ви не надаєте достатньої уваги своєму іміджу.

Додаток 3
Додаток 3.1

Методика „Ціннісні орієнтири особистості – 8”

Методика, що представляє собою варіант методики Г.Є.Леєвіка ЦОО-8 [248], служить для вивчення професійних ціннісних орієнтацій особистості. Основоположним методом дослідження є тестування. Результати дослідження призначені для викладачів, кураторів академічних груп та ін. Методика проводиться в стандартних умовах навчальних закладів (можливі групова й індивідуальна форми тестування). Інтерпретація результатів проводиться відповідно до ключа оцінки й обробки даних дослідження.

Перевага використання методики ЦОО-8 полягає в тому, що вона дозволяє виявити саме професійні ЦО, інші ж зазначені методики діагностують загальні ціннісні орієнтації особистості.

Ціннісні орієнтації особистості поділяються на ціннісні орієнтації – цілі життя та ціннісні орієнтації – засоби досягнення цілей життя. Перша група включає ціннісні орієнтації на працю, спілкування, пізнання, суспільно-політичну діяльність і матеріальні цінності. Друга група – ціннісні орієнтації на розвиток етичних, ділових, вольових, моральних якостей.

ЦО на працю узагальнює в собі такі цінності, як багатий професійний досвід, знання спеціальності, знання сучасного стану науки та техніки за своєю спеціальністю, а також отримання задоволення від самого процесу праці, усвідомлення його суспільної цінності, сумлінного ставлення до справи.

ЦО на спілкування пов'язане з можливостями задоволення потреб людини в спілкуванні, у тому числі з такими цінностями, як: інформованість, наявність властивостей характеру, що сприяють спілкуванню (життєрадісність і почуття гумору), наявність можливості спілкування в спокійному стані, обговорення філософських і виробничих проблем. Орієнтація на спілкування передбачає також хороші відносини з колегами, товаришами тощо.

ЦО на пізнання – прагнення людини до самовдосконалення, розширення власного кругозору, освіти, підвищенню культурного й інтелектуального рівня, а також самокритичність, освіченість, зрілість, мудрість у розумінні життя.

ЦО на суспільно-політичну діяльність – різні види громадської роботи, які є цінністю для людини, пропаганда ідей і знань, різного роду громадська робота в колективі тощо.

ЦО на матеріальні цінності узагальнює цінності, які притаманні матеріальній забезпеченості – висока заробітна плата, упорядкована квартира й особиста автомашина, можливість одягатися по моді. У той же час бути матеріально забезпеченим – це передбачає або швидке просування по службі, або хороші взаємини з потрібними людьми.

ЦО на розвиток етичних якостей об'єднує цінності, які характеризують ставлення людини до інших людей (любити людей, поважати їх, бути чуйним, щирим, прощати їхні помилки та омани, вміти відчувати чужу біду та допомогати) та відношення людини до себе (скромність і безкорисливість, вимогливість і почуття власної гідності, а також здатність зрозуміти, відчувати прекрасне в людині, природі та мистецтві).

Продовження додатку 3.1

ЦО на розвиток ділових якостей містить досить суперечливий набір цінностей: організаторські та педагогічні здібності, ініціативність, самостійність і підприємливість, вміння швидко та правильно оцінити ситуацію, зробити прогноз наявності власного плану дій, висока працездатність.

ЦО на розвиток вольових якостей проявляється в високій оцінці наполегливості та завзятості в подоланні перешкод, цілеспрямованості, витримки та самовладання, сміливості та рішучості, впевненості в своїх силах, швидкості в рішенні виробничих і життєвих питань.

ЦО на розвиток моральних якостей характеризує відношення людини до себе (скромність і безкорисливість, вимогливість і почуття власної гідності, а також здатність зрозуміти, відчути прекрасне в людині, природі та мистецтві).

Опитувальник ЦОО

Перед Вами список різних цінностей, кожною з яких людина може володіти, а може й не мати. Для одного дуже важливо одне, для іншого – інше. Ми просимо Вас оцінити, наскільки важливо Вам володіти цими цінностями, незалежно від того, є вони у Вас чи ні.

Ми просимо оцінити їх за семибальною шкалою. Цифри позначають:

- абсолютно не важливо, є у мене ця якість чи ні (1 бал);
- скоріше не важливо, ніж важливо (2 бали);
- не дуже важливо (3 бали);
- середнього важливо (4 бали);
- скоріше важливо, чим не важливо (5 балів);
- дуже важливо (6 балів);
- володіти цією якістю для мене найголовніше в житті (7 балів).

Ознайомтеся зі списком цінностей, оцініть кожен по черзі.

№	Професійні ціннісні орієнтації особистості	
	1	2
1	Бути освіченим (мати широкі та глибокі знання, високу загальну культуру).	
2	Одягатися по моді	
3	Швидко опанувати професійними вміннями.	
4	Бути в курсі останніх місцевих новин	
5	Бути сміливим у прийнятті рішень.	
6	Уміти розуміти помилки та помилки інших людей.	
7	Розуміти прекрасне в людині, природі та мистецтві.	
8	Мати педагогічні здібності (уміти навчати і виховувати людей).	
9	Бути скромним.	
10	Займатися громадською роботою в групі.	
11	Знати останні досягнення науки та техніки у своїй професійній області	
12	Мати свою впорядковану квартиру.	
13	Усвідомлювати, розуміти корисність своєї праці для інших людей.	

Продовження додатку 3.1

1	2
14	Мати можливість спілкуватися з товаришами.
15	Бути ініціативним, самостійним у вирішенні завдань.
16	Бути щирим у стосунках з людьми.
17	Бути впевненим у собі та своїх силах.
18	Уміти встановлювати добрі стосунки з потрібними людьми.
19	Мати почуття власної гідності.
20	Займатися громадською роботою або працювати в виборних органах вищу.
21	Бути зрілим, мудрим у судженнях, спиратися на здоровий глузд у розумінні життя.
22	Мати особисту автомашину.
23	Отримувати задоволення від процесу праці
24	Відпочивати в приємному спілкуванні з друзями.
25	Уміти швидко вирішувати виробничі та життєві питання.
26	Бути відповідальним за доручену справу.
27	Уміти відчувати та співпереживати горе, біду іншої людини.
28	Уміти швидко оцінити та передбачити можливі варіанти перебігу подій.
29	Бути вимогливим до себе.
30	Виконувати окремі важливі громадські доручення в своєму колективі (у групі, гуртожитку).
31	Намагатися розширити свій кругозір, підвищити освіту, загальну культуру та інтелект.
32	Отримувати високу заробітну плату.
33	Придбати багатий професійний досвід.
34	Відчувати задоволення від спілкування з товаришами по виробничим і невиробничим питанням.
35	Бути наполегливим і завзятим у подоланні труднощів і досягненні мети.
36	Бути безкорисливим.
37	Любити людей, поважати їх, бути чуйним до їх поглядів, звичаїв, звичок.
38	Володіти організаторськими здібностями, уміти організувати, мобілізувати, згуртувати працю і відпочинок людей.
39	Бути самокритичним, критично ставитися до досягнутого.
40	Працювати в волонтерській організації тощо.
41	Мати власну думку з найрізноманітніших виробничих і життєвих питань.
42	Бути матеріально забезпеченим.
43	Бути хорошим фахівцем, до тонкощів знати свою справу.
44	Бути в хороших відносинах із товаришами по навчанню.
45	Уміти володіти собою у важких життєвих ситуаціях.
46	Бути готовим словом і ділом допомогти іншим людям.

Продовження додатку 3.1

1	2
47	Бути життєрадісним, мати почуття гумору.
48	Бути витривалим, здатним тривалий час і напружено працювати.
49	Прагнути до самовдосконалення
50	Брати участь у вирішенні суспільних і державних питань.

Свою оцінку (цифру від 1 до 7) напишіть на бланку для відповідей в клітинку, що відповідає номеру.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50

Обробка результатів.

Після того, як будуть проставлені оцінки на бланку відповідей за всіма 50-тю цінностями, робимо обробку сирих оцінок, які переводять у стандартні (у даному випадку приймаємо $M = 10,0$ і $\sigma = 4,0$). Це обов'язково слід робити, тому що аналіз розподілу оцінок за всіма шкалами виявляє у частини піддослідних явну асиметрію оцінок або в бік заниження, або в бік завищення, а також переважання крайніх, полярних оцінок в одних випробовуваних і, навпаки, середніх оцінок в інших. Стандартизація оцінок здійснюється за формулою:

$$Z_i = \frac{x_i - M}{\sigma}, \text{ де } Z_i \text{ – стандартна тестова оцінка, } X_i \text{ – сира оцінка,}$$

M – середнє арифметичне і σ – стандартне відхилення.

Стандартні Z -оцінки незручні для практичного використання, бо часто бувають дробовими, а якщо $X_i < M$, то і від'ємними числами. Тому на практиці часто використовуються „зважені оцінки” (V_i), які визначаються за формулою:

$V_i = a + bX_i$, де a і b – константи центрування та пропорційності відповідно, в даному прикладі $a = 10$ і $b = 4$.

Потім за формулою приписуються нові значення в цілих числах балом від 1 до 7.

$$X_i = \frac{4(X_i - M)}{\sigma} + 10,$$

де V_i ми позначили як X_c – це „зважені” оцінки, X_i – сирі оцінки (цифри від 1 до 7).

За допомогою переказу сирих оцінок кожного випробуваного в „зважені” елімінуються погрішності вимірювання, пов'язані з індивідуальними особливостями оцінювальної діяльності випробовуваних.

Потім проводиться аналіз вираженості конкретних цінностей і узагальнених ціннісних орієнтацій. Досвід показує, що для розуміння системи ціннісних

Продовження додатку 3.1

орієнтацій необхідний аналіз зазвичай десяти цінностей, які отримали найвищі оцінки та десяти цінностей, що мають найнижчі оцінки.

За допомогою ключа вираховуються дев'ять узагальнених ЦО. Оцінка за узагальненими ЦО складається з чотирьох „зважених” оцінок тих конкретних цінностей, які отримали найбільші бали за шкалою.

Ключ розшифровки відповідей:**ЦО – цілі життя:**

ЦО на працю № 11,13, 23, 26, 33, 43 (найб. – 42 б.).

ЦО на спілкування №4,14,24,34, 44,47 (найб. – 42 б.).

ЦО на пізнання № 1, 21, 31, 39, 49 (найб. – 35 б.).

ЦО на суспільно-політичну діяльність (СПД) № 10, 20, 30, 40, 50 (найб. – 35 б.).

ЦО на матеріальні цінності № 2, 3, 12, 18, 22, 32, 42 (найб. – 42 б.).

ЦО – засоби досягнення цілей життя:

ЦО на розвиток етичних якостей № 6, 16, 27, 37, 46 (35 б.).

ЦО на розвиток ділових якостей № 8, 15, 28, 38, 41, 48 (42 б.).

ЦО на розвиток вольових якостей № 5, 17, 25, 35, 45 (35 б.).

ЦО на розвиток моральних якостей № 7, 9, 19, 29, 36 (35 б.).

Додаток 3.2

Ієрархія мотивів формування професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ

У процесі вивчення мотиваційної складової психолого-педагогічної готовності майбутнього магістра ПВШ до формування професійного іміджу використано модифікований варіант методики О. Бондарчук, Л. Карамушки, спрямованої на вибір і ранжування за ступенем значущості мотивів формування професійного іміджу, які було розподілено на такі групи: 1) соціальні мотиви: бажання підвищити якість вітчизняної освіти; підняти престиж освітянина в суспільстві; брати участь у створенні закладу нового типу, щоби краще готувати молоде покоління до життя в нових умовах; 2) престижні мотиви: бажання мати гарні відгуки студентів, колег, громадськості щодо професійної діяльності; ствердити репутацію як одного з найкращих викладачів вишу; отримувати нагороди, відзнаки, наукові звання, посади; 3) особистісні мотиви: потреба сформувати власний позитивний імідж, мати авторитет; уникнути негативних оцінок з боку студентів, колег, громадськості; 4) мотиви саморозвитку: прагнення оволодіти методиками формування професійного іміджу викладача; реалізувати власний творчий потенціал під час створення професійного іміджу викладача; знати умови формування професійного іміджу педагога; 5) прагматичні мотиви: бажання мати впевненість у стабільності свого робочого місця; прагнення поліпшити власне матеріальне становище; мати широкі соціальні зв'язки.

Високий рівень сформованості мотиваційної складової психолого-педагогічної готовності до формування професійного іміджу майбутнього магістра констатовано в разі значущості для студентів усіх груп мотивів з переважанням мотивів особистісного розвитку, їх високого місця в ієрархії мотивів формування професійного іміджу тощо. Низький рівень – у разі низької значущості для студентів особистісних мотивів і мотивів саморозвитку, їх найнижчої позиції в ієрархії мотивів формування професійного іміджу. В усіх інших випадках констатовано середній рівень сформованості мотиваційної складової готовності до формування професійного іміджу викладача.

Ієрархія мотивів формування професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ

Групи мотивів формування позитивного іміджу	Кількість балів (у середньому)
Соціальні мотиви	
Мотиви саморозвитку	
Престижні мотиви	
Особистісні мотиви	
Прагматичні мотиви	

Додаток 3.3

Експрес-анкета „Імідж і взаємодія”

Методика допоможе в дослідженні професійного іміджу, а саме перевірці прагнення справляти на оточуючих позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності.

Запрошуємо Вас узяти участь у дослідженні можливостей імідж-образу, за допомогою якого ми представляємо себе іншим людям у процесі взаємодії.

Заздалегідь дякуємо за щирі відповіді та зацікавлене відношення!

1. Що і наскільки, на вашу думку, впливає на зміну вашого іміджу в процесі взаємодії з іншими людьми?

Фактори взаємодії	Ступінь впливу		
	Істотний вплив	Середнє	Взагалі не впливає
1. Реакція оточуючих			
2. Реакція колег по роботі			
3. Зміни поведінки близьких людей			
4. Моя власна позиція			
5. Моє бажання побачити колишні реакції оточуючих, які мене задовольняли			
6. Зміна характеру поведінки керівника щодо мене			
7. Власна зміна певних рис в образі та характері взаємодії з метою досягнення позитивної реакції оточуючих			
8. Моє прагнення виглядати та вести себе так, щоб я був „На хорошому рахунку” у знайомих мені людей			
9. Спеціальні зусилля професіонала – іміджмейкера			
10. Цілеспрямована зміна власного іміджу для досягнення потрібних реакцій і дій партнерів			

2. Від чого більшою мірою залежить ваш імідж?

- від реакції оточуючих;
- від власної позиції;
- від взаємозв'язку власної позиції та реакції оточуючих.

Додаток 3.4

Анкета

(для вивчення сформованості уявлень студентів про сутність, елементи та складники професійного іміджу)

Шановний студенте! Просимо Вас відповісти на запитання анкети з метою виявлення Ваших уявлень про сутність поняття „імідж”, „професійний імідж” та їх складників. Ми впевнені, що професійний імідж представляє для Вас особливий інтерес, як для майбутніх викладачів вищої школи. Маємо надію, що за минулі роки навчання Ви набули певні знання та особистісний досвід з означеної проблеми.

Виберіть варіанти відповіді (від 1 до...), а де потрібно дайте відкриту відповідь на запитання

1. Імідж – це:

- А) образ, який презентується іншим;
- Б) мистецтво керувати враженнями;
- В) зовнішній вигляд, що створюється з конкретною метою.

2. Складові поняття „імідж”:

- А) професіоналізм і компетентність;
- Б) динамізм, швидка реакція на ситуацію, активність;
- В) моральна надійність особи;
- Г) уміння впливати на людей справою, словом і зовнішнім виглядом;
- Д) гуманітарна освіченість;
- Є) психологічна культура особи.

3. У чому, на ваш погляд, полягає специфіка професійного іміджу педагога?

4. Які компоненти професійного іміджу викладача ЗВО є домінантними? Поясніть свою точку зору. _____

5. Ознайомтеся з перерахованими нижче елементами професійного іміджу та розмістіть їх у порядку значущості:

- А) вміння спілкуватися з іншими людьми;
- Б) зовнішній вигляд;
- В) виразність міміки, жестів, уміння керувати ними;
- Г) фахова компетентність;
- Д) педагогічна майстерність і професіоналізм;
- Є) досягнення, заслуги, професійний досвід;
- Ж) місце роботи;
- З) висока кваліфікація;
- І) відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність в роботі;
- К) ерудиція, оптимізм, талант, творчі здібності.

6 Які професійні іміджеві характеристики ви хотіли б розвинути у себе?

7. Виберіть якості (1-3), які найбільше впливають на формування позитивного професійного іміджу:

Продовження додатку 3.4

- А) емпатія;
 - Б) комунікабельність;
 - В) сексуальність;
 - Г) культурний кругозір;
 - Д) красномовність;
 - Є) принциповість;
 - Ж) відповідальність;
 - З) ерудиція.
8. Чи згодні ви з точкою зору, що педагог повинен бути привабливим? Чому?

9. Які комунікативні якості повинні бути розвинені у педагога?

10. До глибинних характеристик іміджу належать:
- А) творчий потенціал;
 - Б) впливовість;
 - В) професіоналізм;
 - Г) креативність;
 - Д) ситуативність;
 - Є) експресивність.
11. Основу професійного образу педагога складають:
- А) цінності та ідеї;
 - Б) хобі та смаки;
 - В) одяг та макіяж;
 - Г) знання, вміння, рівень професійної освіти;
 - Д) вміння працювати в команді.
12. Чи необхідно викладачу ЗВО формувати професійний імідж (обґрунтуйте відповідь)? _____

Дякуємо за відповіді!

Анкета

Послідовність створення професійного іміджу

Шановні студенти. У рамках дослідження сформованості професійного іміджу просимо Вас:

- ознайомитися зі структурними компонентами професійного іміджу
- ранжувати їх у відповідності значущості для Вас, тобто на що Ви звернете увагу першочергово в створенні власного професійного іміджу, по-друге, по-третє, тощо.

1. Зовнішній (габітарний) імідж (одяг, взуття, аксесуари, зачіска, манера поведінки, прикраси, макіяж тощо).

2. Внутрішній імідж (внутрішня філософія) (знання, вміння, рівень професійної освіти, система відносин тощо).

3. Імідж-символіка (нагороди, відзнаки, наукові звання, посада, рейтинг, гроші, становище в суспільстві, професія тощо).

4. Імідж-легенда (життєвий шлях) (досягнення, заслуги, професійний досвід тощо).

5. Середовищний імідж (місце роботи, внутрішнє оформлення та чистота навчального кабінету, предмети інтер'єру тощо).

6. Професійні якості, що визначають імідж (висока кваліфікація, відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність у роботі, професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, майстерність, ерудиція, оптимізм, талант, творчі здібності, емпатичність, рефлексія, уміння працювати в команді тощо).

7. Особистісний імідж (необхідний імідж).

8. Вербальний імідж (володіння різними мовленнєвими стилями – побутовим, діловим, науковим, художнім, сенс сказаного, логічність і аргументованість мовлення, почерк тощо).

9. Не вербальний імідж (кінетичний) (пантоміміка (постава, хода, жестикуляція, поза, манера триматися) й міміка (вираз обличчя, погляд, посмішка) тощо).

10. Продуктивний імідж (уречевлений) (матеріальна продукція (підручники, монографії, програми, наукові статті, візитка, автограф тощо), інформаційні повідомлення (лекції, семінари, диспути тощо)).

Питання бесіди (приблизні, в залежності від відповідей на анкету):

1. Чому на першому місті саме цей компонент?
2. Чим Ви керувалися виставляючи компоненти в такій послідовності?
3. Які професійні якості, що визначають імідж Ви додали б до анкети?
4. Як Ви вважаєте для майбутніх магістрів ПВШ необхідний продуктивний імідж? Якщо „да”, то чому? Які складові, на Ваш погляд, треба додати чи відняти?
5. Який компонент, можливо ще, необхідно додати для створення професійного іміджу?

6. Чому на останньому місті саме цей компонент?

Авторський питальник „Імідж викладача”

Зміст роботи:

1. Вибрати один із запропонованих фільмів і переглянути.

Список фільмів

- „Велика перерва”, вчитель історії.
- „Велика перерва”, вчителька літератури.
- „Дуже погана вчителька”, вчителька міс Сквірел.
- „Дуже погана вчителька”, вчителька міс Холсі.
- „Пригоди Гаррі Поттера”, професор Макгонагал.
- „Пригоди Гаррі Поттера” („Таємна кімната”), професор Люпин.
- „Доживемо до понеділка”, вчитель історії Ілля Семенович.
- „Доживемо до понеділка”, вчитель іноземної мови Наталя Сергіївна.
- „Республіка ШКІД”, будь-який вчитель.
- „Ключі без права передачі”, вчителька літератури Марина Максимова.
- „Ключі без права передачі”, вчителька хімії Емма Павлівна
- „Ключі без права передачі”, директор школи Кирил Олексійович Назаров (імідж керівника)

2. Проаналізувати у довільній формі роботу та особистість учителя з переглянутого фільму. Дати відповіді на питання:

- Що відрізняє вчителя від колег?
- Яка мета вчителя?
- Які методи та прийоми застосовує вчитель для досягнення мети?
- Чи поважають учні вчителя? Чому?
- Чи поділяєте Ви думку вчителя щодо мети його діяльності та ставлення до учнів?
- Як Ви можете оцінити імідж учителя?
- Що Ви можете сказати про вчителя як особистість?
- Чи можете Ви назвати вчителя успішним?

3. За 5-ти бальною шкалою зробити оцінку професійного іміджу вчителя. Які іміджеві характеристики сприяли такій оцінці? Якого вчителя Ви взяли за приклад для наслідування?

**Методика дослідження рівня сформованості якостей
професійного іміджу
(модифікований варіант методики М. Г. Підпригори „Ваш імідж”)**

Методику розроблено для дослідження рівня сформованості якостей професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. Студентам пропонується відповісти на 60 запитань і оцінити за п'ятибальною шкалою ступінь вираженості в себе кожної з наведених якостей. Час на виконання методики 15-20 хвилин. Крім того, потрібно виділити ті якості, які сама людина вважає важливими для себе.

Запитання:

1. Адекватна міміка.
2. Аксесуари.
3. Акуратність.
4. Обґрунтованість.
5. Віра в добро.
6. Виразність жестів.
7. Висока самооцінка.
8. Високі цілі.
9. Гідні засоби.
10. Героїзм.
11. Гнучкість мислення.
12. Життєвий досвід.
13. Зовнішність, що запам'ятовується.
14. Заразливість висловлювань.
15. Ідейна насиченість.
16. Популярність.
17. Щирість.
18. Міцне здоров'я.
19. Компетентність.
20. Костюм.
21. Культура.
22. Лідерські якості.
23. Любов до людей.
24. Мрійливість.
25. Наявність легенди.
26. Чарівність.
27. Взуття.
28. Здатність до навчання.
29. Товариськість.
30. Ораторська майстерність.
31. Оригінальність мислення.
32. Відповідальність.

Продовження додатку 3.7

33. Відчуття єднання з природою та суспільством.
34. Позитивна позиція.
35. Хода.
36. Зачіска.
37. Приємна посмішка.
38. Приємний тембр голосу.
39. Професіоналізм.
40. Розвинений інтелект.
41. Рішучість.
42. Романтичний настрій.
43. Самовладання.
44. Сила волі.
45. Сила голосу.
46. Здатність до подолання перешкод.
47. Індивідуальний стиль.
48. Тактовність.
49. Терпіння.
50. Впевненість в собі.
51. Уміння змінюватися.
52. Уміння слухати.
53. Гарні манери.
54. Чистота помислів.
55. Почуття гумору.
56. Широта інтересів.
57. Елегантність.
58. Емоційність.
59. Енергійність.
60. Ерудиція.

Цей перелік якостей складений на основі структури іміджу, але він не остаточний, оскільки сам імідж змінюється в залежності від конкретної ситуації. Доцільно додати ті якості, які, на думку самого тестованого в списку відсутні.

Обробка результатів

Скористайтеся ключем. Бали, якими оцінили якість, поставте у відповідність з їх нумерацією.

ключ:

- процесуальна складова іміджу 14, 17, 18, 26, 29, 31, 41, 43, 44, 48, 49, 50, 52, 58, 59;
- внутрішня складова іміджу 4, 11, 12, 19, 21, 22, 28, 30, 32, 39, 40, 51, 55, 56, 60;
- зовнішня складова іміджу 1, 2, 3, 6, 13, 20, 27, 35, 36, 37, 38, 45, 47, 53, 57;
- ядро іміджу 5, 7, 8, 9, 10, 15, 16, 23, 24, 25, 33, 34, 42, 46, 54.

де:

Продовження додатку 3.7

– зовнішня складова іміджу (зовнішність, манери, хода, мова, жести, голос, міміка, одяг, зачіска, тобто ступінь володіння базовими етикетними формами та дотримання певного дрес-коду в загальному вигляді);

– внутрішня складова іміджу (інтелект, спосіб мислення, професіоналізм, цілі та засоби, ерудиція, ідеї, інтереси);

– процесуальна складова іміджу (темперамент, форми спілкування, енергійність, емоційність);

– ядро іміджу (легенда, позиції, установки).

Максимальна кількість балів кожної складової професійного іміджу дорівнює 75, але таким він може бути в ідеальній особистості. Підрахуйте кількість балів на підставі ваших оцінок і з'ясуйте, які якості іміджу та його складові виражені сильніше, а які слабкіше. Це дозволить ефективно та цілеспрямовано формувати свій імідж.

Ставлення майбутнього магістра ПВШ до продуктивної діяльності як складника професійного іміджу

1. Метод аналізу продуктів діяльності

Продукт діяльності, що впливає на формування професійного іміджу майбутнього магістра ПВШ	Кількість
наукові статті, тези (отримання збірки наукових праць)	
участь у наукових конференціях (отримання збірки підсумкової конференції, сертифіката)	
участь у наукових гуртках (наукові доповіді)	
участь у тренінгах (отримання сертифіката)	
оцінка успішності знань (рейтинг)	
проведення лекцій, семінарів тощо (отримання оцінки)	
участь у громадській діяльності (отримання грамот, подяк тощо)	

2. Бесіда „Виявлення ставлення майбутнього магістра ПВШ до продуктивної діяльності як складника професійного іміджу”

Питання:

1. Ваше ставлення до громадської діяльності? Чи впливає вона на розвиток професійних якостей?
2. Чи впливають подібні продукти діяльності (наукові статті, тези, доповіді, сертифікати) на професійний імідж майбутнього магістра?
3. Поставте у порядку значущості перелічені продукти наукової діяльності. Як вони впливають на становлення вашого професійного іміджу?
4. Яке значення для Вас мають нагороди, грамоти, подяки?
5. Як на Ваш погляд, участь у науковому гуртку, може впливати на формування професійного іміджу?
6. Яке значення має рейтинг, оцінка для репутації студента? Чи важливо це для професійного іміджу?

**Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії
(за М.Фетискіним, В.Козловим, Г.Мануйловим) [410]**

Методика націлена на вивчення рівня онтогенетичної рефлексії, що припускає аналіз минулих помилок, успішного й неуспішного досвіду життєдіяльності.

Інструкція. Нижче наведені питання, на які необхідно відповідати у формі:

- „так” (+) у випадку позитивної відповіді;
- „ні” (-) у випадку негативної відповіді;
- „не знаю” (0), якщо ви сумніваєтеся у відповіді.

Тестовий матеріал

1. Чи траплялося Вам колись зробити життєву помилку, результати якої Ви почували протягом декількох місяців або років?

2. Чи можна було уникнути цієї помилки?

3. Чи трапляється Вам наполягати на власній думці, якщо ви не впевнені на 100% у її правильності?

4. Чи розповіли Ви кому-небудь із найближчих про свою найбільшу життєву помилку?

5. Чи вважаєте Ви, що в певному віці характер людини вже не може змінитися?

6. Якщо хтось доставив Вам невелику прикрість, чи можете Ви швидко забути про це й перейти до звичайного розпорядку?

7. Чи вважаєте Ви себе іноді невдахою?

8. Чи вважаєте Ви себе людиною з великим почуттям гумору?

9. Якби Ви могли змінити найважливіші події, які мали місце в минулому, побудували б Ви інакше своє життя?

10. Що більше керує Вами при прийнятті щоденних особистих рішень – розум або емоції?

11. Чи важко Вам дається прийняття дрібних рішень із питань, які щодня ставить життя?

12. Чи користувалися Ви порадою або допомогою людей, що не входять у число найближчих, при прийнятті життєво важливих рішень?

13. Чи часто Ви вертаєтеся в спогадах до подій, які були для вас неприємними?

14. Чи подобається Вам ваше обличчя?

15. Чи траплялося Вам просити в кого-небудь пробачення, хоча Ви не вважали себе винуватим?

Обробка й інтерпретація результатів тесту.

За кожну відповідь „так” на питання 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 і „ні” на питання 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 15 ви одержуєте по 10 балів. За кожну відповідь „не знаю” ви одержуєте по 5 балів. Підрахуйте загальну кількість балів.

Продовження додатку 3.9

100-150 балів – повна відсутність рефлексії минулого досвіду. Ви маєте виняткову здатність ускладнювати собі життя. Вашими рішеннями незадоволені ані ви, ані ваше оточення. Для виправлення ситуації необхідно краще обмірковувати свої рішення, аналізувати помилки й знайти гарних порадників у складних життєвих ситуаціях.

50-99 балів – рефлексія зі знаком „-”, підсумком минулих помилок стає страх перед здійсненням нових. Ваша обережність, що є результатом минулих життєвих помилок, не завжди гарантія повного життєвого успіху. Можливо те, що ви вважаєте помилкою, зробленою в минулому – просто сигнал про те, що ви змінилися. Ваш критичний розум іноді заважає виконанню ваших глибоких бажань.

0-49 балів – рефлексія зі знаком „+”. Аналіз зробленого й рух уперед. Найближчим часом вам не загрожує небезпека зробити життєву помилку. Гарантія цього – ви самі. У вас є багато рис, якими володіють люди з великими здатностями до гарного планування й передбачення власного майбутнього. Ви відчуваєте себе творцем власного життя.

**Методика „Питальник діагностики інтегральної задоволеності іміджем”
(модифікація О. Б. Перелигіна)**

1. Зміст і характерні риси мого іміджу мене задовольняють:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
2. Мене задовольняють реакції на мій імідж з боку моїх колег:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
3. Мій імідж допомагає мені у вирішенні виробничих (службових) задач:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
4. Мій імідж стимулює мене вдосконалювати стосунки з колегами:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
5. Наявний імідж відповідає уявленням про мою роль і статус у колективі співробітників:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
6. Мій безпосередній керівник схвалює мій імідж:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
7. У мене склалися хороші стосунки з членами колективу завдяки моєму іміджу:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
8. Мій імідж допомагає мені у вирішенні питань із партнерами (колеги, студенти, викладачі):
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
9. Позитивна реакція оточуючих на мій імідж дає стимул до його підтримки та розвитку в цьому ж напрямку:
 - а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
10. На мій службовий і кар’єрний ріст істотно впливає імідж:

Продовження додатку 3.10

- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
11. Партнери (колеги, студенти, викладачі) іноді воліють мати справу зі мною, а не моїми колегами, що відповідають за ту саму роботу, тому що виходячи з мого іміджу вважають, що робота буде виконана більш ефективно та в оптимальний термін:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
12. Підтримка свого позитивного іміджу в конфліктних ситуаціях вимагає значних сил:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
13. Мені подобається, що мої колеги враховують, що в зміст мого іміджу входить професіоналізм у роботі:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
14. В основному мій імідж відповідає моєму ідеалу:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
15. Якби я міг(могла) радикально змінити свій імідж, я б майже нічого не змінив(ла):
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
16. Я відчуваю радість від того, що мій імідж мене задовольняє:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
17. Поки мій імідж такий, який би мені хотілося мати для професійної діяльності:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
18. Обставини мого кар'єрного росту складаються успішно багато в чому завдяки моєму іміджу в організації:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.

Продовження додатку 3.10

19. Озираючись на свій імідж на початку професійної діяльності, я констатую, що в ньому відбулися великі зміни:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
20. Я розумію, що для керівника колективу важливі демократичні риси в його професійному стилі діяльності:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
21. Товариськість і привітність – необхідні якості іміджу успішного викладача:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
22. Строгість, вимогливість, неухильний контроль за дисципліною – необхідні риси викладача для забезпечення вирішення виробничих завдань:
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
23. Чи влаштовують Вас стереотипи реакції колег на Ваш імідж?
- а) так;
 - б) частково;
 - в) ні.
- У відповідях має бути:
- так, оскільки мій імідж мені подобається,
 - ні, тому що я хотів(ла) би, щоб побачили, що в моєму іміджі є і нові риси.

Організаційні форми навчання у ЗВО

Теоретичні форми	Практичні форми
Лекція Семінар Лабораторна робота Експерсія Самостійна аудиторна робота Самостійна позааудиторна робота Конференція Консультація	Практичне заняття Курсовий проект Дипломний проект Усі види практики Дидактична гра Тренінг

Функції сучасної лекції

Функція	Зміст
Інформаційна	виявляється в стислому викладі основних наукових фактів, що становлять базу для аналізу, міркувань, різноманітних оцінок
Мотиваційна	полягає в розвитку інтересу до науки, пізнавальних потреб, переконанні в теоретичній та практичній значущості знань
Організаційно-орієнтаційна	передбачає аналіз, відбір джерел, порівняння наукових напрямів, методів, ідей, висновків, спрямування уваги слухачів на найважливіші питання, роз'яснення порядку роботи над матеріалом, поради з раціональної організації навчальної діяльності, виклик інтересу до вивчення літературних джерел, пошуку, експериментування
Методологічна	полягає у виявленні, розкритті, порівнянні методів наукового дослідження, роз'ясненні принципів наукового пошуку, його загальної інтерпретації та підходів
Пояснювально-роз'яснювальна	передбачає розкриття сутності наукових понять, їх визначень, тлумачення кожного слова, що належать до структури визначення
трансформуюча	полягає у використанні аргументації, логічної доказовості, на основі чого усвідомлюється наукова інформація, що стає базою для формування в студентів наукових поглядів і переконань
систематизуюча	передбачає структурування всього масиву знань з певної дисципліни
стимулююча	спрямована на пробудження інтересу до навчальної інформації з певної науки
Оціночна	передбачає постановку пізнавальних завдань, що вирішуються разом з аудиторією, усвідомлення змісту, фактів, що вивчаються та формування на цій основі особистісних оцінок і суджень, наукового світогляду, гнучкого аналітичного мислення.
Розвивальна	сприяє розвитку здібностей студентів, розвиває потребу в творчому самостійному пізнанні, веде до всебічного гармонійного розвитку особистості
Виховна	формує мотиви, інтереси, потреби моральні цінності та ціннісні орієнтації, спонукає до активної громадської позиції, сприяє становленню справжнього фахівця, професіонала

Види лекцій у ЗВО

традиційні		інтерактивні	
Вид лекції	зміст	Вид лекції	зміст
1	2	3	4
Вступна	дати загальну інформацію про той чи той предмет, викласти основні його положення, особливості вивчення, а також прийоми та методи контролю знань студентів.	Конспект-лекція	викладач коротко висвітлює основні питання, проводиться обмін думками між студентами, викладач у кінці підводить підсумок обговорення та робить висновок. Використовується при наявності навчально-методичного матеріалу, підручників та в студентів сформовані елементарні навички самостійної роботи.
Інформаційна лекція (тематична лекція)	надати студентам інформацію з конкретних питань, для розширення їх світогляду та піднесення інтелектуального рівня.	Лекція-дискусія	активний обмін думками в інтервалах між логічними розділами лекції
Заключна (підсумкова)	зробити висновки з вивчення певної дисципліни або спецкурсу; дати оцінку самому процесу вивчення цієї дисципліни (спецкурсу) і зробити необхідні висновки; викласти рекомендації з ліквідації виявлених недоліків.	Лекція-консультація	використовується під час вивчення теми суто практичного характеру або на підсумкових заняттях, коли викладач майже половину лекції може приділити для відповідей на запитання студентів

Продовження додатку К. 3

1	2	3	4
Оглядова	Передбачає: систематичний аналіз центральних наукових проблем курсу, які пов'язуються з практичним досвідом слухачів, завданнями професійної діяльності; подачу навчальної інформації для поглиблення одержаних знань, приведенню їх у певну систему.	проблемна лекція	проблемність лекції досягається послідовним створенням проблемної ситуації певного рівня складності, яку студенти не в змозі подолати за допомогою наявних знань, а тому мотивується посилена навчально-пізнавальна активність і діяльність стосовно одержання нових знань, що вивчаються на лекції та становлять інтерес для майбутньої професійної діяльності.
		лекція-бесіда, або „діалог з аудиторією”	активне залучення студентів до навчального процесу за допомогою постановки запитань, що носять не контролюючий, а інформаційний характер, тобто спрямовуються на визначення рівня поінформованості студентів, готовності до сприйняття нового матеріалу, актуалізації знань, необхідних для його розуміння.
		лекція-аналіз конкретної ситуації	використання дискусійної діалогічної взаємодії, але предметом обговорення є не окреме питання, а певні ситуації (професійна, соціальна, ділова тощо). Створення проблемної ситуації на основі фактів із реального життя – особливість навчання за допомогою аналізу конкретних ситуацій

Продовження додатку К. 3

1	2	3	4
		лекція-конференція, брифінг, „круглий стіл”	здебільшого проводять разом із фахівцями різних служб за наперед визначеними проблемами для обговорення. Студенти заздалегідь готують запитання, що стосуються теми лекційного матеріалу та профілю роботи запрошених працівників.
		лекція з заздалегідь запланованими помилками	передбачає закладання в її зміст певної кількості помилок змістового, методичного та поведінкового характеру. Завдання студентів полягає в тому, щоб під час лекції виявити ці помилки, занотувати їх і оголосити наприкінці заняття. Такі лекції носять емоційний характер, сприяють створенню атмосфери довірливості та співробітництва, значно підвищують інтерес до дисципліни.
		лекція-„Мозковий штурм”	лектор формулює проблему, а студенти мають можливість висувати й аналізувати різні, навіть найабсурдніші ідеї та пропозиції, критика яких під час лекції не допускається. Усі пропозиції студентів записуються.

Продовження додатку К. 3

- за загальними цілями: навчальні, агітаційні, виховні, освітні, розвивальні;
- за науковим рівнем: академічні та популярні;
- за дидактичними завданнями: вступні, поточні, заключно-узагальнюючі,
- настановчі, оглядові, лекції-консультації, лекції-візуалізації;
- за способом викладу матеріалу: бінарні чи лекції-дискусії, проблемні лекції, лекції-конференції.

Види семінарських занять у ЗВО

Вид семінарського заняття	зміст
1	2
семінар-бесіда	побудовано на основі евристичної бесіди. Проводиться у формі розгорнутої бесіди за планом із коротким вступом і висновком викладача (студенти дають відповіді на запитання, що мають проблемний характер і вимагають творчого, продуктивного мислення). Дозволяє охопити в активне обговорення теми максимум студентів шляхом заслуховування розгорнутого виступу декількох за конкретними питаннями плану.
семінар-заслуховування й обговорення доповідей і рефератів	присвячуються складним питанням, що ґрунтовно не розглядаються у навчально-методичній літературі й потребують опанування додаткових наукових джерел. Припускає попередній розподіл питань між студентами та підготовку ними доповідей і рефератів.
семінар-дискусія, за принципом: „круглого столу”, „мета плану”, „презентація”	діалогічне спілкування учасників, у процесі якого обговорюються і вирішуються теоретичні та практичні питання навчального курсу. На обговорення виносяться найбільш актуальні проблемні питання дисципліни. Учасники повинні навчитися точно виражати свої думки, активно відстоювати свою точку зору, аргументовано заперечувати, спростовувати помилкову позицію.
семінар-„мозковий штурм”	завчасне ознайомлення з важливими проблемними завданнями, які потребують розв’язання; під час семінару вносять конкретні пропозиції щодо їх розв’язання. Усі пропозиції записують, систематизують і визначають найдоцільніші. Спрямований на ініціювання максимуму ідей для розв’язання проблеми.
семінар-доповідь	розкриття певної проблеми у вигляді тез та аргументів. Має значні педагогічні можливості, але для їх реалізації необхідна активність студентів.
семінар розв’язування задач	підбираються такі задачі, щоб можна було на конкретних прикладах розкрити зміст теми, активізувати пізнавальну діяльність студентів, розвинути у них навички користування науковою літературою. Доцільний після засвоєння матеріалу з теми чи розділу курсу.

Продовження додатку К. 4

1	2
семінар-диспут	колективне обговорення якої-небудь проблеми з метою встановлення шляхів її практичного вирішення (проблемно-пошуковий метод). Проводиться у формі діалогічного спілкування учасників, припускає високу розумову активність студентів, прищеплює вміння вести полеміку, обговорювати матеріал, захищати погляди й переконання, лаконічно і ясно викладати свої думки.
змішаний семінар	застосовуються різні форми роботи: семінар, групову навчальну діяльність, дискусію тощо. – обговорення доповідей, правомірні вільні виступи студентів, а також дискусійні обговорення. Проводиться у декілька етапів, залежно від поставлених цілей, Передбачає досягнення не однієї, а декількох дидактичних цілей.

Сучасні інтерактивні методи навчання в ЗВО

Методи навчання	зміст
1	2
дискусія	передбачає колективне обговорення спірного питання; це – товариська суперечка щодо встановлення істини, приведення різних думок до спільної точки зору з певної проблеми. Застосування цього методу сприяє розвиненню мислення студентів, допомагає формувати погляди, переконання, формулювати думки, чітко висловлювати їх, навчає критично оцінювати пропозиції інших учасників і власні погляди, зважувати їхню істинність
мозковий штурм	колективне обговорення проблеми, яка вимагає нетрадиційного вирішення; полягає в генерації якомога більшої кількості ідей за невеликий проміжок часу, їх обговорення та селекції; сприяє розвитку креативного мислення, творчих здібностей студентів, умінню відшукувати та формулювати оригінальні, нестандартні варіанти рішень порушених проблем
аналіз конкретних ситуацій чи кейс-метод	наближення процесу навчання до реальної професійної діяльності через створення для студентів педагогічних ситуацій тощо; сприяє оволодінню уміннями роботи з інформацією (аналіз кейсу, виокремлення важливої інформації, самостійний пошук необхідних знань), дослідницькими вміннями (формулювання альтернатив, вибір найбільш оптимального рішення, засвоєння алгоритмів прийняття рішень), комунікативними навичками (чітке висловлювання думок, їх аргументація, уміння слухати інших), інтерактивними техніками (налагодження взаємодії з партнерами, прийняття колективних рішень, навички співпраці), презентаційними вміннями та навичками (оволодіння способами подання і візуалізації рішень), посилюється мотивація до навчання (підвищується зацікавленість діяльністю, активізується включеність у неї).
проектування	створення умов для самостійного отримання знань із різних джерел, наочіння користуватися ними для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяє розвитку в студентів пізнавальних, творчих навичок, умінь самостійно конструювати знання, удосконалюють комунікативні та дослідницькі вміння й аналітичне мислення, працюючи в різних групах; вільно орієнтуватися в інформаційному просторі тощо.

Продовження додатку К. 5

1	2
ділові та рольові ігри	спеціально створена проблемна ситуація, яка моделює реальну діяльність для отримання практичного педагогічного досвіду, тобто своєрідна репетиція, тренінг поведінки майбутнього магістра в ситуаціях аналогічних професійним, тому що наближає навчальний процес до практичної діяльності; сприяє закріпленню знань, розвитку аналітичних здібностей, відпрацюванню навичок поведінкових комунікацій при груповій взаємодії, умінню приймати оптимальні рішення, посиленню мотивації студентів до засвоєння знань, збагаченню навчання елементами змагання, невимушеності, цікавості тощо; впливає на розвиток професійно-педагогічних якостей майбутніх магістрів, підвищує їх особистісно-творчий потенціал, сприяє формуванню професійного іміджу.
метод інсценізацій	„акторська імпровізація” безпосередніх учасників подій, для яких створюються штучні умови, ролі виконують не всі студенти, а лише їх частина, решта виступає спостерігачами; сприяє формуванню уміння через досвід та почуття ставитися до конкретної ситуації чи проблеми, становленню досвіду майбутніх магістрів.
тренінги	відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активна участь студентів, взаємообмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії; сприяє набуттю студентами нових професійних навичок та умінь, опануванню новими технологіями в професійній галузі; корекції поведінки, стилю неефективного спілкування, особливостей реагування, зовнішнього та внутрішнього іміджу, погляду на процес навчання тощо.

**ПЛАН РОБОТИ НАУКОВОГО ГУРТКА (АБО ПРОБЛЕМНОЇ ГРУПИ)
 „Імідж сучасного педагога – формула успіху”**

Керівник гуртка (або проблемної групи): Коркішко А.В.

Мета роботи гуртка (або проблемної групи): ознайомити з основами іміджології; формувати в майбутніх магістрів педагогіки вищої школи професійний імідж та філософію успіху, створити образ конкурентоспроможного, успішного фахівця, водночас, гармонійної, привабливої людини, що володіє оптимальними моделями етикетної поведінки, знавця кращих культурних традицій; сприяти оволодінню та вмілому використанню знань з іміджології при вибудовуванні міжособистісних і ділових відносин; розвивати організаторські та комунікативні здібності; виховувати працелюбність, відповідальність за свої дії.

Тематика роботи гуртка (або проблемної групи):

Теоретико-прикладні засади іміджології.

Мотивація майбутніх магістрів до формування професійного іміджу.

Розробка технології побудови іміджу майбутнього викладача ЗВО.

Виявлення впливу іміджу педагога на його професійний та особистісний ріст.

Графік роботи гуртка (або проблемної групи)

день – третій четвер кожного місяця, час – о 15.40, аудиторія № 3

(день та час проведення, № аудиторії):

Список членів гуртка (або проблемної групи)

	<i>Прізвище, ім'я</i>	<i>Курс</i>	<i>Факультет</i>
1.	<i>Акопова Діана</i>	1 М	<i>староста гуртка</i>
2.	<i>Буйських Юлія</i>	1 М	ПВПК
3.	<i>Ветях Наталія</i>	1 М	ПВПК
4.	<i>Гераськіна Вікторія</i>	1М	ПВПК
5.	<i>Левченко Анна</i>	1М	ПВПК
6.	<i>Оспіщева Юлія</i>	1М	ПВПК
7.	<i>Романенко Катерина</i>	1М	ПВПК
8.	<i>Цимбал Тетяна</i>	1М	ПВПК
9.	<i>Черепова Юлія</i>	1М	ПВПК
10.	<i>Якущенко Світлана</i>	1М	ПВПК

Продовження додатку Л

№ п/п	Тематика занять	Форми роботи	Кільк. год.	Термін вик.
1.	Засоби формування іміджу через застосування емоційної подачі інформації, акцентування, підміну понять, метафоризацію.	Доклади студентів. Виставка фотографій „Перше враження про педагога” Мета: усвідомлення важливості іміджу педагога	2	
2.	Феномен лідерства та харизма особистісного іміджу.	Доповідь „Педагог має бути лідером?”, „Основні чинники харизми”. Обговорення („круглий стіл”) Мета: розуміння важливості лідерства та харизми педагога в його професійній діяльності	2	
3.	Зовнішній вигляд у структурі іміджу особистості педагога.	Робота з блоком матеріалів: „Педагогічні помилки формування іміджу педагогом” Мета: виявлення педагогічних помилок при формуванні іміджу педагогами	4	
4.	Імідж і репутація. Імідж і публіциті.	Доклади студентів. „Імідж як джерело особистісного розвитку та причина особистісної стагнації”. Мета: розуміння впливу іміджу на становлення репутації педагога.	2	
5.	Поняття вербальних комунікацій: основні характеристики та типологія. Публічні виступи як комунікація. Загальні правила для розвитку необхідних якостей імідж-особистості (інтелекту, цілеспрямованості, гнучкості, енергійності, впевненості тощо).	Ділова гра „Лабораторія невирішених проблем”; бліц-презентація „Я – педагог” Мета: складання реальної моделі іміджу педагога	4	

Продовження додатку Л

6.	Типи мовної поведінки спеціаліста. Корекція голосу. Переконливість. Принципи навіювання в публічних виступах. Підготовка публічного виступу. Типи промов. Оцінка публічного виступу.	Ділова гра „Лабораторія невирішених проблем”; бліц-презентація „Я – педагог” Мета: складання реальної моделі іміджу педагога	4	
			18	

Керівник гуртка _____

(підпис)

(ПБІ)

Орієнтовна структура творчої роботи.

1. Вивчення проблеми та вибір теми.
2. Вивчення та систематизація літератури (інформації) за обраною темою.
3. Формулювання гіпотези та завдань (ідеї) щодо дослідження (проекту).
4. Збір даних, фіксація інформації.
5. Аналіз та інтерпретація результатів.
6. Оформлення результатів дослідження (обґрунтування проекту) у вигляді статті.
7. Підготовка тез доповіді (презентації проекту).

Тематика творчих робіт

1. Педагогічна іміджологія як галузь знань.
2. Педагогічні помилки формування іміджу педагогом.
3. Самоаналіз іміджу та виявлення проблемного поля його формування.
4. Теоретико-методологічні засади формування іміджу.
5. Технологічні аспекти формування іміджу.
6. Еволюція професійного іміджу педагога в контексті історії педагогіки.
7. Феномен першого враження про людину.
8. Основні чинники, що впливають на формування іміджу.
9. Стратегія і тактика побудови іміджу педагога.
10. Етичність принципів формування іміджу.
11. Засоби формування іміджу через застосування емоційної подачі інформації, акцентування, підміну понять, метафоризацію.
12. Загальна характеристика структурних компонентів професійного іміджу майбутнього педагога.
13. Професійний статус педагога як предмет дослідження в різних галузях наукових знань.
14. Вплив етнопедагогічних чинників на сприйняття та формування іміджу.
15. „Штучність” іміджу.

Навчальна дисципліна „Педагогіка вищої школи”

ЗМ „Загальні засади педагогіки вищої школи”

Тема „Особливості діяльності та педагогічна культура викладача вищої школи”

Додаткове питання: Вимоги до особистості викладача закладу вищої освіти

Особливості педагогічної діяльності у вищій передбачають певні вимоги до особистості викладача, дотримання яких сприятиме формуванню професійного іміджу, авторитету, певного статусу, впливатиме на його професіоналізм.

Аналіз психолого-педагогічної наукової літератури уможливило виокремлення наступних вимог до особистості викладача закладу вищої освіти (Рис.1)

Рис. 1. Вимоги до особистості викладача закладу вищої освіти

Професійна діяльність викладача вищої школи вимагає наявності певних особистісних якостей, соціально-психологічних рис і педагогічних здібностей. Серед них основні такі:

1. Загальногромадянські риси: широкий світогляд, принциповість і стійкість переконань; громадянська активність і цілеспрямованість; національна самосвідомість, патріотизм і толерантність щодо інших народів і культур;

гуманізм і соціальний оптимізм; високий рівень відповідальності та працелюбність.

2. Морально-психологічні якості: чесність і ясність у стосунках із людьми; високий рівень загальної і психологічної культури; повага до професіоналізму інших і наукової спадщини; акуратність і охайність; дисциплінованість і вимогливість.

3. Науково-педагогічні якості: науково-педагогічна творчість; професійна працездатність; активна інтелектуальна діяльність, науковий пошук; педагогічне спрямування наукової ерудиції; педагогічна спостережливість; педагогічна увага та інтуїція; володіння педагогічною технікою; активна інтелектуальна діяльність, науковий пошук; гнучкість і швидкість мислення у педагогічних ситуаціях; висока культура мови та мовлення (фонетична чіткість, лексична науковість і точність, експресивність, емоційність і виразність); володіння мімікою, тоном голосу, поставою, рухами та жестами.

4. Індивідуально-психологічні особливості: високий рівень соціального сприйняття й самопізнання; висока інтелектуально-пізнавальна зацікавленість і допитливість; інтерес до розвитку потенційних можливостей студентів і потреба в педагогічній діяльності з ними; позитивна «Я-концепція», високий рівень домагань; емоційна стійкість, витримка й самовладання; саморегуляція, самостійність і діловитість у вирішенні життєво важливих завдань; твердість характеру.

5. Професійно-педагогічні здібності: адекватне сприйняття студента й безумовне прийняття його як особистості; педагогічний оптимізм; проектування цілей навчання й прогнозування шляхів професійного становлення майбутнього спеціаліста; конструювання методичних підходів і здатність передбачати можливі результати; організаторські та комунікативні здібності; духовно-виховний вплив на академічну групу й особистість студента, організація розвивальної інтеракції.

Сьогодні викладач повинен підтримувати високі стандарти своєї поведінки. Попри те, що викладач закладу вищої освіти є представником особливої гуманної професії, він має імідж посередника між особистістю та суспільством у межах освітньої діяльності.

Навчальна дисципліна „Педагогіка вищої школи”**ЗМ „Виховання у вищій школі”****Тема „Методи, форми та засоби виховного впливу на особистість студента, критерії вихованості студентів”****Додаткове питання: Виховний вплив зовнішнього вигляду викладача.**

Питання зовнішнього вигляду педагога не нове, проте його актуальність із роками не зникає. Із зовнішнього вигляду формується перше враження як про викладача, так і про людину в цілому. Зовнішній вигляд – це своєрідна візитівка особистості викладача.

Дослідження підтверджують, що в 75 % випадків перше враження є правильним. Загальновідоме прислів'я стверджує: „Зустрічають за одягом, а проводжають – за розумом”. Що запам'ятовується під час першої зустрічі з незнайомими? – зовнішній вигляд! Безперечно, набагато важливішим вважається розум, культура поведінки, але все ж одяг визначає те, що про людину подумують і яке враження справить.

Згідно з соціологічними дослідженнями, лише 19 % педагогів задоволені своїм зовнішнім виглядом (В. Шепель). Невдоволення собою, зовнішнім виглядом виявляється в негативній і часто агресивній поведінці педагога. На викладача завжди дивиться аудиторія студентів, тому йому треба мати приємний, що розташовує до продуктивного спілкування зовнішній вигляд. Це має пряме відношення до професійної компетентності, важливий показник педагогічної культури, іміджу, статусу.

Виховання культури зовнішності ґрунтується на формуванні уявлення про людську красу як гармонійну єдність внутрішнього й зовнішнього в людині. Тому доцільно формувати духовні, етичні, моральні, інтелектуальні й естетичні якості особистості через зовнішні їх вияви. Досконалість духу йде через досконалість тіла.

Зовнішній вигляд передбачає бездоганність у кожній деталі: акуратна зачіска, незухвалий одяг, начищене взуття тощо. У зовнішньому вигляді також важлива міра, нічого не повинно бути „занадто”, якщо лише відсутність міри не є способом привернути до себе зайву увагу та „запам'ятатись”.

Перше враження складається про викладача, як і про будь-яку людину, за його зовнішнім виглядом. Тому позиція має бути однозначною: зовнішність викладача – не дрібниця, це завжди важливо й актуально, це сходинка до успіху у справі виховання учнівської молоді.

Перше враження – складний психологічний феномен, що містить чуттєвий, логічний та емоційний компоненти. До нього входять ті чи ті особливості зовнішності та поведінки людини, що опинилася об'єктом уваги та пізнання. Крім того, перше враження містить більш-менш усвідомлювані й узагальнені оцінювальні судження. І, нарешті, у ньому завжди присутнє емоційне ставлення до тієї людини, яка опинилася в центрі уваги. Емоційне сприйняття слухачами оратора випереджає логічне осмислення його мови, „емоцію” йде попереду

„раціо”. Тому кожному педагогу необхідно знати, що зовнішнє сприйняття його вигляду здійснюється в перші секунди появи перед слухачами.

Зовнішність викладача – явище інтегральне. Адже інтеграція – процес зближення та зв'язку поряд із процесами диференціації. Педагог впливає на учнів комплексом взаємозв'язаних елементів зовнішності. Культура і техніка мовлення, культура і техніка рухів, одяг та культура і техніка догляду за своїм тілом – усе це складники зовнішності. Кожен елемент має низку компонентів, що складає системоутворювальну цілісність.

Загальне сприйняття викладача, його особистості, внутрішнього стану, формування довіри чи недовіри до його слів починається з враження, створеного зовнішнім виглядом, стійкими категоріями якого є: фізичний вигляд (обличчя, постава та типові пози, хода, голос і мовлення); оформлення зовнішності (одяг, зачіска, прикраси); засоби виразної поведінки (доброзичливість, привітність, привабливість, естетична виразність тощо).

Внутрішня культура людини виявляється в зовнішньому вигляді, у манері поведінки. „У спілкуванні, особливо на його старті, – усе особистісне: зовнішність, одяг, досвід, знання, вияв емоцій” (В. Грехнев). Зовнішній вигляд викладача позначається на передачі знань і порушення емоцій в аудиторії. Педагогічна практика накопичила досить багато прийомів впливу, наприклад, „зачепити увагу” – на самому початку промови – зовнішнім виглядом, ходом, позою, жестом, усмішкою, поглядом, голосом, інтонаціями, манерою спілкування тощо. Викладача оцінює виключно його аудиторія. Те, що побачить аудиторія, може серйозно вплинути на сприйняття нею мови педагога, на взаємодію з ним.

Як вказував Цицерон: „Ми слухаємо не промову, а людину, яка говорить”. Про те, що зовнішність педагога має великий вплив на учнів, свідчить багато чинників (позитивні та негативні). Оскільки „все пізнається в порівнянні”, проілюструємо негативний вплив зовнішнього вигляду педагога на аудиторію: „Географ Самаревич ... у ньому не було ні пишноти, ні впевненості. Тонкий, високий, сухий, жовтий, він говорив завжди врозтяжку, дзвінким, чи то жалібним, чи то загрозливим голосом. Коридорами ходив журавлиним кроком, наче переступаючи через калюжі. За металеві дверні ручки брався не інакше, як зсунувши рукав і покривши сукном долоню. Зійшовши на кафедру, зупинявся ... завжди в одній позі, тримаючись за жмут волосся, який, за дивною грою природи стирчав у самого горла (борода і вуса у нього не росли). Клас стихав. Ставало моторошно. Тонка довга шия Самаревича, з великим кадиком, змієподібно рухалася в широкому комірі, а сухі, жовчні очі оббігали учнів справа наліво. У виразі очей та обличчі відчувалася безпредметна злість і страждання. У цю страшну хвилину класом, слідуючи за колючим поглядом Самаревича, пробігала смуга мертвої заціпеніння ...” (В. Короленко „Історія мого дитинства”).

Отже, зовнішній вигляд, невербальна поведінка педагога свідчать про його „вдачу” – характер і психічне здоров'я, ставлення до оточуючих. Аудиторія відчуває це й відповідно реагує. Отже, зовнішній вигляд повинен говорити про викладача тільки те, що педагог хоче сказати.

Будь-який одяг є нечим іншим, як способом самовираження особистості, самопрезентації. Бажано, щоб зовнішній вигляд педагога завжди справляв приємне враження, що розташовує до спілкування, взаємодії, гармонізує діалогу.

Відомі практичні рекомендації та поради, що допоможуть викладачеві запобігти помилок, які нерідко трапляються в реальному житті. Отже: у робочому гардеробі викладача не має бути ультрамодного одягу, незвичайний фасон якого відволікає увагу, а також вбрання занадто яскравих тонів, що стомлює та дратує; педагог не повинен втрачати почуття міри: мусить навчитись чітко визначати, коли необхідно одягати класичний костюм, коли робочий халат, святкову сукню, а коли – светр і джинси; варто пам'ятати, що одяг завжди має бути охайним, чистим, відпрасованим, зручним; не носити тривалий час той самий одяг, бажано якнайчастіше комбінувати та прикрашати його; не носити взуття босоніж, а також на занадто високих підборах; не подавати поганого прикладу, (наприклад, перебуваючи в приміщенні у верхньому одязі, головному уборі).

Педагогу також важливо виробити певну систему умінь і навичок організації своєї зовнішності. Це наявність орієнтованого режиму дня. Важливо передбачити в ньому час для догляду за собою, фіксуючи, скільки його витрачено на певну процедуру. Уміло налагоджений самоконтроль допоможе виробити звичку стежити за власною зовнішністю, позбавить метушливого збирання на роботу, побоювання запізнитися; одягаючи новий костюм, слід упевнитися, що в ньому буде зручно „працювати”; виходячи з дому, бажано обов'язково оглянути себе перед дзеркалом; добираючись на роботу, важливо не забруднити, не зім'яти одяг тощо; у викладацькій бажано оглянути, внести необхідні корективи в зовнішність, оцінивши себе з позицій своїх колег і, головне, студентів; корисними є самоаналіз із позицій педагогічних вимог до одягу, з урахуванням зовнішнього вигляду своїх колег, спостереження, як вони та студенти реагують на зовнішній вигляд.

Отже, пам'ятаємо: якщо педагог не хоче руйнувати цілісність сприйняття його студентами, він повинен дбати про свій зовнішній вигляд, прагнути бути зразком бездоганного смаку, чистоти, охайності й акуратності.

Встановлено, що одяг становить 90 % усього того, що люди бачать перед собою, коли дивляться на нас. Соціологи вважають, що одяг, мода є мовою знаків, невербальною системою комунікації. Дійсно, варто подивитися на людину, навіть ще не поговоривши з нею, і ми відчуваємо симпатію чи антипатію.

Дж. Маллой, займаючись дослідженнями на тему „Одяг викладача та його вплив на учнів”, дійшов таких висновків: колір, малюнок, крій одягу педагога серйозно впливають на ставлення, увагу, поведінку вихованців.

Аналіз показав, що аудиторії студентів завжди подобаються викладачі з приємною зовнішністю, виховані, з витонченими манерами, акуратно одягнені, гарною зачіскою, охайні, елегантні, чарівні, одягнені сучасно, зі смаком. Бажано, щоб викладач одягався відповідно до вимог часу, місцем виступу, складом слухачів.

Із розповіді В. Распутіна „Уроки французького” видно величезний вплив зовнішнього вигляду й самої особистості педагога на учнів: „акуратна, вся розумна і красива, красива в одязі та в своїй жіночій молодій порі”; голос

учительки – „у нього доводилося вслухатися” – і запах – „доходив запах парфумів від неї”, який впливав на учня, як „саме дихання”.

Отже, підтверджується класична думка про те, що „Вчити може тільки той, хто подобається учневі” (Сократ); „Ніхто не може нічому навчитися в людини, яка не подобається” (Ксенофонт). Філософсько-педагогічна думка А. Чехова про те, що „в людині все має бути прекрасним: і обличчя, і одяг, і душа, і думки”, – набуває сьогодні важливого актуально-виховного значення.

Отже, виховання культурою власного вигляду дуже важливо. У сучасному вищі формувати культуру зовнішності та поведінки майбутніх педагогів можна на заняттях з етики та етикету, педагогічної майстерності, ділового спілкування, іміджелогії.

Структура ЗМ навчальної дисципліни

„Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	зокрема				усього	зокрема			
		л	пр.	лаб	с.р.		л	пр	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 2										
Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу										
Тема 1. Мистецтво створення персонального іміджу. Професійний імідж педагога.	4,5	0,5	1		3					
Тема 2. Майстерність педагогічного спілкування	4		1		3					
Тема 3. Імідж і „кодекс” зовнішнього вигляду педагога вишу	4,5	0,5	1		3					
Тема 4. Імідж і етикет сучасного педагога	5		1		4					
Разом за змістовим модулем 2	18	1	4		13					

Тема 1. Мистецтво створення персонального іміджу. Професійний імідж педагога.

Мета: формування навичок створення персонального іміджу внаслідок правильного вибору засобів, способів самопрезентації та ефективного управління іміджеформуючою інформацією, оцінками і уявленням про себе в професійному середовищі; розвиток практичних аспектів створення іміджу на основі управління іміджеформуючою інформацією і використання ефективних моделей поведінки; формування уміння підкреслити власну індивідуальність, особливість, управляти враженням і думкою про себе, отримувати позитивні оцінки, симпатію, визнання, підвищувати самооцінку і самоповагу, розширювати коло спілкування.

Зміст. Персональний імідж: теорія і практика. Імідж: структура, функції, основні вимоги та характеристики з урахуванням специфіки, умов діяльності та функціональних обов'язків. Особливості сприйняття, стереотипи і очікування в професійному середовищі. Інформація, що формує імідж. Оцінка реального іміджу та визначення проблем. Аналіз іміджевих ресурсів і оцінки власного іміджевого потенціалу. Мистецтво управління увагою, враженням і оцінками. Основні засоби створення іміджу. Професійно значущі якості. Невербальні засоби. Вербальні засоби. Професійний контекст. Події, що формують імідж. Вибір ефективних способів і тактик самопрезентації. Техніки самопрезентації в умовах професійної взаємодії (повсякденні ситуації, формальні та неформальні заходи тощо).

Імідж як цілісний образ, єдність внутрішнього та зовнішнього, змісту та форми. Імідж – стандарт сучасного педагога. PR-технології побудови персонального іміджу та ґрунті особистісних ресурсів. Етапи побудови персонального іміджу. Становлення індивідуальності як результати розвитку та усвідомлення своїх здібностей та інтересів. Співвідношення свідомого та несвідомого у сприйнятті іміджу педагога. Вікові особливості у побудові та сприйнятті іміджу.

Тема 2. Майстерність педагогічного спілкування

Мета: розвиток гуманістичної спрямованості майбутніх магістрантів, створення установки на формування комунікативної культури майбутнього викладача ЗВО, вміння обирати продуктивний стиль та прийоми взаємодії зі студентами вищої освіти.

Зміст. Поняття педагогічного спілкування, його особливості, функції, види. Педагогічне спілкування як діалог. Контакт у педагогічному діалозі. Структура педагогічного спілкування. Стиль педагогічного спілкування. Конфлікт у педагогічній взаємодії. Характеристика перцептивної сторони педагогічного спілкування. Увага й увава викладача. Способи комунікативного впливу: переконування і навіювання. Загальна характеристика переконування. Загальна характеристика навіювання. Взаємозв'язок переконування і навіювання як способів педагогічного впливу. Стратегії взаємодії у спілкуванні як характеристика інтерактивного компонента педагогічної взаємодії.

Тема 3. Імідж і кодекс зовнішнього вигляду педагога вишу

Мета: придбання навичок використання засобів зовнішньої виразності для створення переконливого образу сучасного педагога. Формування способів суміщення вимог корпоративної культури, кодексу носіння одягу в діловій сфері з необхідністю збереження індивідуального стилю (зовнішнього вигляду, поведінки).

Зміст. Суміщення індивідуальних потреб, пріоритетів, модних тенденцій з вимогами що висуваються до зовнішнього вигляду сучасного педагога. Адекватний вибір засобів зовнішньої виразності (одяг, аксесуари, атрибути). Види стилю (діловий, неофіційний, неформальний стиль). Діловий стиль: фактори впливу (сфера діяльності, посада, статус, ситуація, індивідуальні особливості, особисті пріоритети, мода, принципи вибору). Стандарти та норми ділового стилю.

Тема 4. Імідж і етикет сучасного педагога

Мета: формування навичок ефективної й успішної поведінки в формальних і неформальних ситуаціях ділового спілкування і взаємодії; освоєння практичних навичок демонстрації ефективних моделей ділової поведінки; формування навичок правильної поведінки в ситуації ділового спілкування, управління емоціями й адекватним реагуванням у ситуаціях ділового спілкування.

Зміст. Сучасний діловий етикет: культура, основні принципи та особливості.

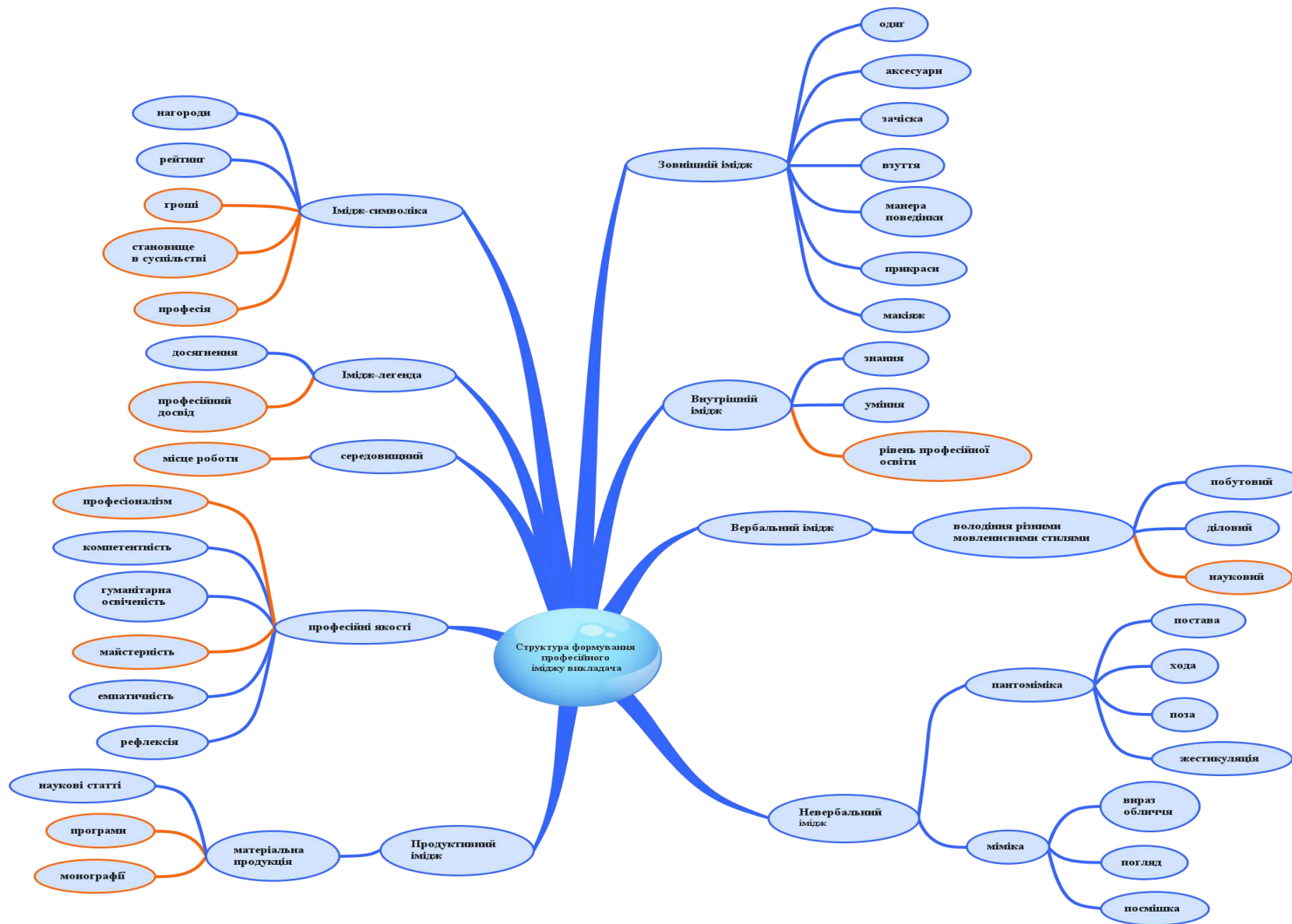
Вербальні аспекти ділового спілкування. Використання мовних формул: вітання, подяка, вибачення тощо. Питання: доречні й недоречні. Зміст, вибір і послідовність тем для спілкування. Основні техніки професійно-педагогічної бесіди. Стилi ведення бесіди. Неформальна розмова. Роль і місце компліменту, жартів, анекдотів в діловій комунікації.

Невербальні аспекти професійного спілкування. Прийняті тілесно-рухові характеристики. Посмішка. Хода. Поза. Жести. Дотики. Рукоштовпання. Використання ароматів.

Кодекс зовнішнього вигляду. Одяг та аксесуари як засіб формування образу людини-професіонала. Вибір стилю.

Персональний імідж сучасного педагога в корпоративній культурі освітнього закладу. Корпоративна культура ЗВО. Компетентність, професіоналізм та толерантність як важливі складові іміджу викладача.

Інтелект-карта „Структура формування професійного іміджу викладача”

Тематика повідомлень, доповідей, рефератів, презентацій

ЗМ „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”

1. Психолінгвістика, паралінгвістика та соціолінгвістика у створенні іміджу.
2. Створення образу-символу, образу-знаку за допомогою мовних операцій. Теорія мовних актів, трансакційного аналізу.
3. Позиціонування як інструментальний засіб іміджелогії.
4. Кінесика в структурі іміджелогії.
5. Проксеміка в структурі іміджелогії.
6. Колористика, її зв'язок з іміджелогією.
7. Міфологізація іміджу.
8. Психологічні особливості візуальної комунікації.
9. Поняття архетипу під час створення іміджу
10. Поняття функціонального іміджу. Різновиди функціонального іміджу.
11. Контекстний імідж.
12. Порівняльний імідж.
13. Ідентифікація та проєкція як способи оволодіння іміджем.
14. Габітарний імідж.
15. Культура спілкування як елемент іміджу.
16. Основні елементи впливу на сприйняття іміджу.
17. Концепція суспільного іміджу.
18. Діловий імідж.
19. „Екологія” іміджу.
20. Презентації та прийоми як форми іміджевих заходів.
21. Соціально-психологічні методи впливу в процесі спілкування.
22. Норми мовного спілкування.
23. Ідентифікація як прийом наукового пізнання.
24. Міміка як засіб невербального спілкування. Мова погляду.
25. Шляхи формування самоіміджу.
26. Роль сприйняття в побудові іміджу особистості.
27. Психофізіологічні характеристики персонального іміджу.
28. Професійні характеристики персонального іміджу.
29. Імідж лідера: особистий та корпоративний аспекти.

Постійно діючий семінар „Імідж сучасного педагога”

Предметом вивчення постійно діючого семінару є теоретичні засади та практичні засоби професійної діяльності у ЗВО.

Мета: ознайомлення викладачів закладу вищої освіти з теоретичними основами педагогічної іміджелогії, вплив на свідоме використання іміджу в ділових, суспільних і міжособистісних комунікаціях, вплив на професійне становлення молодих спеціалістів, збагачення змісту педагогічної освіти.

Основними завданнями семінару „Імідж сучасного педагога” є:

- передача інформаційного матеріалу з питань іміджу викладача ЗВО;
- розкриття структурних компонентів імідж-характеристики викладача ЗВО (індивідуально-особистісні якості; комунікативні особливості; особливості професійної діяльності; зовнішній вигляд тощо);
- ознайомлення з принципами функціонування етичних і психологічних механізмів професійного спілкування;
- виявлення та подолання негативних виявів у звичках і манерах поведінки викладача ЗВО;
- підвищення мотивації до формування іміджу педагога в його професійній діяльності;
- допомога у формуванні іміджу та філософії успіху, в створенні образу конкурентоспроможного, успішного фахівця, гармонійної, привабливої людини, що володіє оптимальними моделями етикетної поведінки, знавця кращих культурних традицій (тренінги, анкети, тести, практична робота, ділова гра тощо).

Програма складається з 2 змістових модулів, кожен з яких становить блок теоретичних і практичних питань орієнтованих на потреби аудиторії слухачів. У кожному програмному модулі пропонується інформація, яка допомагає не тільки сформулювати основні уявлення з теми, але і набути навички використання отриманої інформації.

Семінар „Імідж сучасного педагога” складається (один раз на місяць – 18 годин):

- семінари (8 академічних годин);
- тренінги (6 академічних годин);
- індивідуальні консультації (4 академічні години).

Інформаційний обсяг

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні засади формування іміджу

Тема 1. Педагогічна іміджелогія як галузь знань (2 години)

Мета: формування розуміння важливості іміджу педагога в його професійній діяльності

Роль іміджу в професійній діяльності педагога. Імідж: структура, функції, характеристики. Основні принципи створення іміджу. Прагматичний і естетичний підхід. Факторна індивідуальна модель іміджу.

Форма проведення: доповідь „Роль іміджу в професійній діяльності педагога”, обговорення актуальних питань теми.

Тема 2. Самоаналіз іміджу та виявлення проблемного поля його формування (2 години)

Мета: формування усвідомлення важливості іміджу педагога

Значення самоаналізу для виявлення проблемного поля формування іміджу. Використання принципу критичності, системності, рефлексії для самоаналізу педагога.

Форма проведення: виставка фотографій „Перше враження про педагога”, круглий стіл „Досвід використання іміджевих позицій у професійній діяльності”.

Тренінг 1. Оцінка реального іміджу на основі авторських методик і адаптованих текстів (2 години)

Мета: отримання інформації про реальний рівень сформованості іміджу учасників

Форма проведення: заповнення анкет і тестів; практична робота: розробка документа який регламентує зовнішній вигляд (для обраної категорії персоналу (викладач, студент)).

Змістовий модуль 2.

Технологічні аспекти формування іміджу

Тема 3. Педагогічні помилки формування самоіміджу педагога (1 година)

Мета: виявлення педагогічних помилок при формуванні іміджу педагога

Класифікація помилок, що допускаються педагогами з різних підстав, (класифікація І. Колесникової): за ступенем усвідомлення педагогами; з причин виникнення: кваліфікаційні помилки, вимушені помилки, випадкові помилки, помилки професійної деградації; з точки зору характерологічних особливостей: проектно-аналітичні; методико-технологічні; етико-психологічні (неадекватність стилю спілкування, мовні помилки тощо).

Старше покоління педагогів та їх відношення до іміджу (заниження значення та негативне ставлення до власного іміджу; розуміння іміджу як «маски»; переконання в пріоритеті внутрішнього змісту над зовнішнім; вироблення позиції „головне бути, а не здаватися”; прийняття іміджу насторожено, як заклик бути нещирим).

Типові помилки початківців-викладачів (постановка голосу, зайве ускладнений словник, комунікативні помилки, погані звички, нехтування особистою гігієною, почуття такту, недостатнє знання учнів, надмірне захоплення індивідуальним підходом, професійна етика, згубність негативного підходу до студентів, емоційний самоконтроль). Шляхи профілактики й усунення педагогічних помилок.

Форма проведення: Ділова гра „Лабораторія невирішених проблем”: бліц-презентація „Я – фахівець”

Тема 4. Технологія побудови іміджу (3 години)

Мета: складання реальної моделі іміджу педагога

Складові професійного іміджу: зовнішній вигляд; використання вербальних і невербальних засобів спілкування; внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє „Я”; стилеві особливості педагогічної діяльності; професійна спрямованість.

Форма проведення: доповідь „Складові професійного іміджу”, робота в групах „Емоційне благополуччя педагога” [9]

Тренінг 2. Засоби формування професійного іміджу (2 години)

Мета: формування невербального іміджу. Одяг, як атрибут керованої поваги. Базові аспекти модної поведінки. Індивідуальний стиль (зовнішній вигляд, поведінка, професійна діяльність); формування вербального іміджу: якості, жанри мовлення; контекст який формує імідж. Соціальне середовище і соціальні контакти. Простір. Предмети та речі.

Форма проведення: практична робота „Інтерв’ю на будь-яку тему”, тренінг невербальної комунікації [14].

Тренінг 3. Самопрезентація: основні види та тактики (2 години)

Мета: складання реальної моделі іміджу педагога; обмін інформацією, усвідомлення, що є і що хотілося б мати.

Форма проведення: тренінг „Імідж педагога як основа професійної успішності”; формула оптимізації, міні-гімн „Я-чудо!”.

Індивідуальні консультації

Тема 1. Кольористика на допомогу викладачеві (1 година)

Теорія колірної гармонії: основні характеристики кольору; гармонія та виразність кольору. Тон, насиченість, температура кольору, змішання кольорів, контраст, гармонія кольору. Використання знань із кольористики в практичній діяльності педагога.

Тема 2. Роль макіяжу в створенні іміджу (1 година)

Порядок читання обличчя, методи корекції обличчя, мистецтво макіяжу. Візажист, косметика, корекція

Тема 3. Одяг та його роль у формуванні іміджу (1 година)

Правила створення стилю одягу, гардероб педагога. Костюмологія. Діловий, класичний, авангардний, фольклорний, ретро-стиль і спортивний стиль одягу.

Тема 4. Іміджіровання – шлях до успіху (1 година)

Кар’єра, успіх, іміджмейкер, конкурентоспроможність.

Література

1. Барна Н. В. Іміджологія : Навч. посібник для дистанційного навчання / за наук. ред. В. М. Бобика. Київ : Університет „Україна”, 2007. 217 с.
2. Беленька Г. Вимоги до іміджу сучасного педагога. *Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”* : наук.-теорет. зб. Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ „Переяслав-Хмельниц. ДПУ”, 2009. Вип. 18 : Педагогіка. Психологія. Філософія. С. 7–10.
3. Бондаренко В. І. Педагогічна технологія формування професійного іміджу майбутніх учителів технологій. *Молодий вчений*. 2015. № 4. С. 14–17.

4. Бондаренко В. І. Педагогічні шляхи та умови формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій в умовах модернізації вищої освіти. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць . Херсон : КВНЗ „Херсонська академія неперервної освіти”, 2014. Вип. 22. С. 133–138.
5. Дзядевич Ю. В. Шляхи і засоби формування іміджу особистості професіонала. *Наукові праці* : зб. наук. праць. Донецьк : ДВНЗ „ДонНТУ”, 2009. Вип. 6 (160). С. 55–60. (Серія : Педагогіка, психологія і соціологія).
6. Етика ділового спілкування : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л. П. Харченко, Я. І. Юрків ; Держ. закл. „Луганський національний ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. 507 с.
7. Набока О. Г. Управління процесом удосконалення професійної майстерності викладачів вищої школи. *Імідж сучасного педагога* : науково-практичний освітньо-популярний журнал. 2015. № 4. С. 42–45.
8. Ніколаєску І. О. Імідж соціального педагога (експериментальна програма спецкурсу). Черкаси, 2006. 19 с.
9. Новикова Е. Б. Методическая разработка на тему: Тренинг „Эмоциональное благополучие педагога” URL : <http://nsportal.ru/shkola/materialy-metodicheskikh-obedinenii/library/2013/12/21/trening-emotsionalnoe-blagopoluchie> (дата звернення : 01.03.2016 г.).
10. Отич О. М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва : монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. Чернівці: Зелена Буковина, 2011. 246 с.
11. Палеха Ю. І. Іміджологія : навч. посібник для студ. вузів / за заг. ред. : З. І. Тимошенко. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2005. 323 с.
12. Почепцов Г. Г. Имиджеология. Москва : „Рефл-бук”, К. : „Ваклер”, 2001. 704 с.
13. Сальная И. В. Теоретический анализ педагогических ошибок начинающих учителей и пути их предупреждения. *Современная педагогика*. 2015. № 11. URL: <http://pedagogika.snauka.ru/2015/11/5031> (дата звернення: 12.11.2015).
14. Щербина Д. В. Невербальна культура педагога: методичні рекомендації до проведення лабораторних занять з курсу „Основи педагогічної творчості та майстерності”. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 58 с.

Складові портфоліо викладача вищого навчального закладу

(Л. Браскамп (Braskamp) та Дж. Орі (Ory) [451])

I. ПІБ

Місце роботи

Освіта

II. Ролі, функції, цілі:

- інформація про функції та обов'язки викладача;
- положення про цілі викладання та підходи до викладацької діяльності, що ґрунтуються на самоаналізі та рефлексії;
- список курсів, які викладає педагог, з кількістю студентів;
- список студентів, що виконують наукову роботу під керівництвом даного викладача.

III. Анотовані матеріали до навчального курсу:

- навчальна програма;
- опис курсів, з детальним змістом, завданнями, методами навчання та процедурою оцінювання студентів;
- список літератури з навчальної дисципліни;
- опис використання комп'ютерних та інших новітніх технологій у навчальному процесі;
- не видані навчально-методичні матеріали.

IV. Документація щодо навчання студентів:

- контрольні та екзаменаційні роботи, включаючи пробне та підсумкове тестування;
- лабораторні та робочі зошити студентів;
- студентські творчі роботи, есе, проекти тощо;
- публікації студентів;
- відео- та аудіозаписи інтерв'ю зі студентами;
- звіти керівників практики тощо.

V. Оцінювання викладання:

- підсумкове оцінювання викладання студентами, включаючи рейтинг викладача, письмові коментарі студентів стосовно викладацької діяльності;
- результати опитування студентів після закінчення курсу;
- листи від студентів;
- коментарі від деканів факультету та завідувачів кафедр про викладацьку діяльність;
- відгуки колег, які відвідували заняття або були рецензентами навчально-методичних матеріалів.

VI. Внесок у діяльність навчального закладу або професійну діяльність:

- участь у професійних комісіях чи комітетах;
- внесок у розвиток студентської спільноти;
- допомога колегам у їх викладацькій діяльності;

- огляд підготовлених до друку підручників;
- наукові публікації;
- робота над удосконаленням та укладанням навчальних програм;
- дані про отримання коштів (грантів) або обладнання для лабораторій, розвитку програм тощо.

VII. Діяльність, спрямована на вдосконалення навчання:

- участь у конференціях, семінарах, професійних нарадах, присвячених проблемам викладання та навчання у вищій школі;
- розробка нових курсів;
- використання нових методів викладання та підходів до оцінювання студентів;
- оцінювання;
- підготовка підручників, навчальних матеріалів тощо;
- описання проектів удосконалення навчання, які розроблені або вже втілюються у життя.

VIII. Нагороди та визнання:

- нагороди за ефективне викладання від факультету, університету;
- нагороди за ефективне викладання від професійної спільноти;
- запрошення провести семінар, майстер-клас, написати статтю;
- запити щодо порад з проблем викладання від комітетів і різних організацій.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РЕЙТИНГ-ЛИСТ-2017

_____ факультет кафедра _____

Прізвище, ім'я та по батькові _____

Посада _____ наук. ступ. _____ вч. зв. _____

Участь у НДР: _____

Керівник теми _____

Наукові показники

№	Показники	Бали
1.	Стаття у виданні, що входить до наукометричних баз даних Scopus чи Web of Science	
2.	Стаття у виданні, що входить до наукометричної бази даних Index Copernicus	
3.	Національна фахова стаття	
4.	Стаття у видання, що реферується у наукометричних базах даних (Google Академия, Cross ref, Math SciNet та ін.)	
5.	Національна стаття	
6.	Доповідь на конференції, проведеної:	
6.1	за межами України: пленарна/секційна	
6.2	в Україні: пленарна/секційна	
7.	Тези конференції, проведеної:	
7.1	за межами України	
7.2	в Україні	
8.	Видання за кордоном	
8.1	понад 100 стор.	
8.2	до 100 стор.	
8.3	до 50 стор.	
9.	Видання з грифом МОН	
9.1	понад 100 стор.	
9.2	до 100 стор.	
9.3	до 50 стор.	
10.	Видання з рекомендацією Вченої ради ДДПУ	
10.1	понад 100 стор.	
10.2	до 100 стор.	
10.3	до 50 стор.	
11.	Монографії (ISBN)	
12.	Монографії (БК, УДК)	
13.	Комп'ютерна програма	
14.	Впровадження дистанційних курсів	
14.1.	розробка дистанційного курсу	
14.2.	підтримка дистанційного курсу	
15.	Захист дисертації (здобувачу)	
15.1	докторської	
15.2	кандидатської	
16.	Підготовка та захист (науковому консультантові (керівникові)):	
16.1	доктора наук	
16.2	кандидата наук	
17.	Підвищення кваліфікації	
17.1	навчання (стажування) у країні, що входить до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та/або Європейського Союзу	

17.2	отримання міжнародного сертифікату відповідно до Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти (на рівні не менше B2)	
17.3	стажування за кордоном	
17.4	курси підвищення кваліфікації	
17.5	стажування в Україні	
18	Керівництво (консультування)	
18.1	аспірантами, студентами	
18.2	докторантами	
19	Присвоєння звання	
19.1	професора	
19.2	доцента	
20	Складання кандидатського мінімуму	
21	Свідоцтво про реєстрацію авторського права та суміжних прав	
22	Патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок	
23	Робота з рецензування	
23.1	підручника, монографії, навчального посібника, збірника конференцій	
23.2	докторської дисертації	
23.3	кандидатської дисертації	
23.4	статей у фахових виданнях	
23.5	матеріалів ресурсного центру, робіт МАН	
24	Підготовка до друку матеріалів конференції	
25	Робота у:	
25.1	редколегіях не фахових видань (за роботу в одному випуску)	
25.2	редколегіях фахових видань (за роботу в одному випуску)	
25.3	комісіях (журі) олімпіад та конкурсів студентських НДР (на факультетському рівні — коефіцієнт 0,5, університетському рівні — коефіцієнт 1, регіональному рівні – коефіцієнт 2, міжнародному – коефіцієнт 3)	
25.4	конкурсних комісіях, фахових науково-методичних радах тощо	
26	Опонування	
26.1	докторської дисертації	
26.2	кандидатської дисертації	
27	Відгуки	
27.1	на автореферат докторської дисертації	
27.2	на автореферат кандидатської дисертації	
28	Участь у роботі спеціалізованої вченої ради (за 1 особу)	
28.1	голова ради	
28.2	вчений секретар	
28.3	член ради	
29	Розробка проекту (на одержання грантів)	
29.1	за межами України	
29.2	в межах України	
30	Отримання гранту, комерціалізація наукових досліджень	
30.1	за межами України	
30.2	в межах України	
31	Перемога науково-педагогічних працівників у конкурсах, що проводять міжнародні або державні наукові фонди та організації	
31.1	з міжнародною участю (диплом I-III ст.)	
31.2	національного рівня(диплом I-III ст.)	
31.3	регіонального рівня (диплом I-III ст.)	

31.4	диплом за участь	
32	Підготовка та проведення наукових семінарів, конференцій, олімпіад	
32.1	міжнародного рівня	
32.2	національного рівня	
32.3	регіонального рівня	
32.4	університетського рівня	
33	Підготовка студентів до олімпіад:	
33.1	міжнародного рівня (диплом I-III ст.)	
33.2	національного рівня (диплом I-III ст.)	
33.3	регіонального рівня (диплом I-III ст.)	
33.4	університетського рівня (диплом I-III ст.)	
34	Підготовка студентів до конкурсів студентських НДР:	
34.1	міжнародного рівня (диплом I-III ст.)	
34.2	національного рівня(диплом I-III ст.)	
34.3	регіонального рівня (диплом I-III ст.)	
34.4	університетського рівня (диплом I-III ст.)	
35	Керівництво магістерськими роботами	
36	Реєстрація в Google Академія	
37	Цитування статей в Scopus (за одне цитування в рік)	
38	Цитування статей в Google Академія (за одне цитування в рік)	
39	Адміністративні бонуси за виконання окремих видів наукової, науково-методичної та науково-організаційної роботи, що не враховані в рейтинговому листі (від зав. кафедри/декана/проректора, ректора)	
40	Навантаження науково-педагогічних працівників (кваліфікаційні коефіцієнти: канд. наук — 1,2; канд. наук, доцент — 1,5; доктор наук або канд. наук, професор — 1,8; доктор наук, професор — 2):	
40.1	0,25 ставки	
40.2	0,33 ставки	
40.3	0,5 ставки	
40.4	1 ставка	
40.5	1,25 ставки	
40.6	1,5 ставки	

Творчі показники

1	Підготовка та проведення конкурсів, спортивних змагань, концертів, персональних виставок	
	міжнародного рівня	
	національного рівня	
	регіонального рівня	
2.	Участь у виставках, творчих конкурсах, концертах, спортивних змаганнях	
	міжнародних	
	національних	
	регіональних	
3	Підготовка студентів до конкурсів, виставок та спортивних змагань:	
	міжнародного рівня (диплом I-III ст.)	
	національного рівня(диплом I-III ст.)	
	регіонального рівня (диплом I-III ст.)	
	диплом за участь	

Підпис науково-педагогічного працівника _____
 Посада і підпис особи, що перевіряла _____

Резюме викладача ЗВО

ПІБ

Дата народження

Місто

Місце роботи

Освіта

Додаткова освіта

Досвід роботи:

- викладач
- звання, посада
- кафедра, на якій працює
- дисципліни, які викладає

Функціональні обов'язки:

- читання лекцій з дисципліни;
- проведення практичних занять;
- перевірка лабораторних робіт;
- керівництво науковим гуртком;
- керівництво магістерськими, дисертаційними роботами;
- наукова діяльність;
- участь в конференціях.

Професійні навички:

- відмінне знання ПК та офісних програм;
- володіння офісною технікою;
- наявність наукових робіт;
- бажання професійного росту;
- володіння мовами:

Особисті якості

Нагороди

Додаткові відомості

Персональний сайт (Інтернет-презентація)

Головна сторінка

- фотографія
- педагогічне кредо
- контактна інформація
- загальна інформація (освіта, місце роботи, інтереси тощо).

Педагогічна діяльність

- дисципліни, які викладає (робоча програма, конспекти лекційних і практичних занять тощо);
- керівництво магістерськими, дисертаційними роботами;
- керівництво науковим гуртком;
- позаурочна діяльність.

Каталог публікацій

- статті

- тези
- монографії

Блог, новини**Фотогалерея**

- особисті фото
- фото грамот, дипломів, відзнак, подяк

Гостьова книга

- коментарі відвідувачів сайту

Зворотний зв'язок**Форум****Опитування**

- оцінка сайту викладача

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Список публікацій здобувача**

Статті у фахових та наукометричних виданнях України:

- 1. Коркішко А. В.** Аналіз сутності поняття „імідж” як міждисциплінарного феномену. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал. / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. № 5 (59). С. 307–314. (*Index Copernicus*)
- 2. Коркішко А. В.** Проблема формування іміджу й репутації в системі особистісно-професійного становлення майбутнього магістра педагогіки вищої школи. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Харків : ТОВ „Видавництво НТМТ”, 2016. № 2 (76). С. 73–79.
- 3. Коркішко А. В.** Історико-педагогічний аспект категорії „імідж” у зарубіжному науковому просторі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогічні науки*, 2016. № 2 (12). С. 30–35. (*Index Copernicus*)
- 4. Коркішко А. В.** Сутнісна характеристика категорії „імідж” : історико-педагогічний аспект (ІХ-ХVІІІ ст.). *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. Вип. 2 (71). С. 88–96. (*Index Copernicus*)
- 5. Коркішко А. В.** Специфіка професійного іміджу майбутнього педагога як предмет наукових досліджень. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 1(76). С. 103–111. (*Index Copernicus*)
- 6. Коркішко А. В.** Професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої освіти як єдність особистісного та професійного компонентів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини* : науково-методичний журнал. Слов’янськ, 2017. № 2. С. 22–25.

7. **Коркішко А. В.** Критерії та показники діагностики сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2018. № 2 (2018). С. 51–57. (*Index Copernicus*)

Стаття в зарубіжному науковому виданні:

8. **Коркішко А. В.** Формування професійного іміджу педагогічних кадрів (за матеріалами семінару „Імідж сучасного педагога”). *Vzdelávanie a spoločnosť II. medzinárodný nekonferenčný zborník* / R. Bernátová, T. Nestorenko (Eds.). Prešov : Prešovská univerzita, 2017. Vydanie : prvé. s. 531–538

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

9. **Коркішко А. В.** Навчально-методична та наукова література з іміджелогії в системі професійної підготовки майбутнього магістра педагогіки вищої школи. *Актуальні питання сучасної педагогіки: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. О. В. Кузьміної*. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. Вип. 2. С. 109–114.
10. **Коркішко А. В.** Зовнішній вигляд як складова іміджу майбутнього педагога. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–6 лютого 2016 р.). Київ : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2016. С. 75–77.
11. **Коркішко А. В.** Формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього викладача вищої школи. *„Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук”* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12–13 лютого 2016 р.). Харків : Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”, 2016. С. 45–49.
12. **Коркішко А. В.** Імідж як структурний компонент професійного статусу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичний результат – 2016* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Братислава, 15–18 березня 2016 р.). Київ : ТОВ „НВП „Інтерсервіс”, 2016. С. 135–136.

- 13. Коркішко А. В.** Професіоналізм як підґрунтя забезпечення професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Польсько-українське співробітництво в розв'язанні сучасних соціально-економічних проблем: наука, освіта, досвід* : зб. тез доповідей на міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій III Symposium naukowego „Ukraina-Polska – współpraca synergetyczna” 13-19 lutego 2017 r. Kijów, Połtawa, Słowiańsk (м. Слов'янськ, 16-18 лютого 2017 р.) / МОН України ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. С. 58–60.
- 14. Коркішко А. В.** Типологія та функції професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Постметодика*. 2017. № 2–3. С. 35–38.
- 15. Коркішко А. В.** Характеристика структури професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (заочної), (м. Слов'янськ, 15 березня 2017 р.). Слов'янськ : ДДПУ, 2017. С. 108–110.
- 16. Коркішко А. В.** Професійний імідж майбутнього магістра ПВШ у контексті ідей А. С. Макаренка. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. С. 15–18.
- 17. Коркішко А. В.** Педагогічна майстерність як підґрунтя професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи*: V Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених : тези доповідей (м. Дніпро, 23 березня 2017 р.). Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. С. 73–74.
- 18. Коркішко А. В.** Вивчення навчальних дисциплін фахового циклу як фундамент формування професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ. *Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст*: збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 26–27 жовтня 2017 р.) / за заг ред. М. Чепіль. Дрогобич: Редакційно-

видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. С. 155–159.

Апробація результатів дослідження здійснювалася через публікацію матеріалів дисертації. Основні положення, результати та висновки обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки вищої школи Донбаського державного педагогічного університету, а також доповідались у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – „Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук” (Київ, 2016), „Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук” (Харків, 2016), „Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичний результат – 2016” (Братислава, 2016), „Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі: проблеми та перспективи” (Слов’янськ, 2017), „Ukraina-Polska-Współpraca Synergetyczna” (Варшава, Київ, Полтава, Слов’янськ, 2017), „Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика” (Дрогобич, 2017); *Всеукраїнських* – „Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології” (Запоріжжя, 2017), „Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи” (Дніпро, 2017), „Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм” (Кременчук, 2017); на щорічних науково-практичних конференціях ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
(ДДПУ)

вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька область, 84116 тел./факс (06262) 3-23-54
 E-mail: sgpi@slav.dn.ua, www: ddpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 38177113

23.10.17 № 68-17-790 на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
 Коркішка Артема Володимировича
**«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки
 вищої школи»**
 (13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)

У період 2016-2017 рр. у Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» у навчальний процес було впроваджено окремі результати кандидатської дисертації А.В.Коркішка.

На факультеті початкової, технологічної та професійної освіти зі студентами ступеня вищої освіти магістр за спеціальністю 011 Науки про освіту реалізовувалася педагогічна технологія щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, яка передбачала проведення інтерактивних конференцій («Актуальні проблеми педагогіки вищої школи», «Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки викладача ВНЗ», «Перспективні напрямки сучасної науки та освіти»), програмних дискусій, ділової гри. Особливої актуальності набувають активні організаційно-педагогічні форми та методи роботи формування професійного іміджу майбутніх магістрів: інтерактивні лекції-візуалізації, лекції із задалегідь запланованими помилками; психотехнологія «Путівник за маршрутом успіху»; творчі групові та індивідуальні проекти (інтелект-карта «Структура формування професійного іміджу викладача», есе «Я – педагог!», персональний сайт (Інтернет-презентація), резюме викладача ВНЗ, портфоліо викладача вищого навчального закладу тощо); науковий гурток «Імідж сучасного педагога – формула успіху»; конкурси професійної майстерності; постійний семінар «Імідж сучасного педагога» тощо.

Втілення активних організаційно-педагогічних форм у навчально-виховний процес факультету підготовки вчителів початкових класів сприяло активізації пізнавального інтересу здобувачів, забезпеченню вмотивованості магістрів ПВШ до формування професійного іміджу на підґрунті усвідомлення майбутніми фахівцями імідже-зорієнтованих знань для майбутньої професії.

Зазначені факти дають вагомі підстави для високої оцінки науково-педагогічного рівня дослідження А.В.Коркішка та прикладного значення результатів роботи науковця. Впровадження результатів розвідки у вищі навчальні заклади України сприятиме оновленню професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Визначені дисертантом основні положення формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи обговорювалися та отримали схвальну характеристику на засіданні комісії педагогіки вищої школи протокол № 3 від 11.10.2017 року.

Ректор ДДПУ

С.О.Омельченко

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Бульвар Т.Шевченка, 81, м. Черкаси, 18031, тел./факс: (0472) 35-44-63, 37-21-42,
 e-mail: cic@edu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125622

06.11.2017 № 239/23
 на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження
Артема Володимировича Коркішко
«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів
педагогіки вищої школи», поданого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Основні положення дисертаційного дослідження А. В. Коркішко на тему: «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи» упродовж 2016–2017 рр. апробовані та впроваджені в навчальний процес кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту.

При підготовці магістрів кафедрою використовувалися розроблені автором змістові модулі «Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу» дисципліни «Корпоративна культура викладача вищої школи» та «Імідж сучасного педагога» дисципліни «Моделювання діяльності фахівця». На окрему увагу заслуговують пропонувані автором організаційно-педагогічні форми та методи роботи, зокрема психотехнологія «Путівник за маршрутом успіху»; творчі групові та індивідуальні проекти (інтелект-карта «Структура формування професійного іміджу викладача», есе «Я – педагог!», резюме і портфоліо викладача вищого навчального закладу тощо).

Досвід використання авторських матеріалів дає підстави вважати, що подальше впровадження результатів авторського пошуку сприятиме оновленню принципів освітньої стратегії підготовки фахівців вищої школи.

Основні положення дисертаційного дослідження А.В.Коркішко «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи» обговорювалися та отримали схвальну оцінку на засіданні кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту (протокол № 6 від 3 листопада 2017 р.).

Перший проректор

В. М. Мойсієнко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

58012, м. Чернівці, вул. М.Котробинського, 2, тел. (0372) 584810, 584811, факс (0372) 552914, e-mail: rector@chnu.edu.ua

10.10.2018 № 18/15-2858

На № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Коркішко Артема Володимировича
**«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх
 магістрів педагогіки вищої школи»**
 (13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)

Положення та висновки кандидатської дисертації А. В. Коркішко упродовж 2016–2017 років використовувалися в освітній практиці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, факультету педагогіки, психології та соціальної роботи під час читання нормативних курсів, проведення практично-семінарських занять, підготовки здобувачами ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальністю 011 Науки про освіту кафедри педагогіки вищої школи наукових повідомлень, рефератів, статей, магістерських робіт із апробованої тематики.

Дисертант виступав із повідомленнями на науково-методичних семінарах, конференціях, надавав консультації майбутнім магістрам педагогіки вищої школи, які працюють над виконанням тем із професійно-педагогічної проблематики. У ході проведення цієї роботи було зроблено висновки про актуальність дисертаційного дослідження А. В. Коркішко, доцільність впровадження його результатів у навчально-виховний процес вищої школи.

Дослідження педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи має суттєве значення для розвитку педагогічної науки та практики, дозволяє виокремити основні ідеї створення іміджу у вітчизняній педагогічній теорії та виховній практиці, сприяє значному поглибленню існуючих знань щодо теоретичних аспектів поняття та сутності професійного іміджу на сучасному етапі.

Перший проректор

Висадка Журат Юлія Василівна
 +380509200478

Петришин Роман Іванович

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
 вул. Роменська, буд.87, м. Суми, 40002, Тел. (0542) 22-14-95, факс 22-15-17
 E-Mail: rector@sspu.sumy.ua Код ЄДРПОУ 02125510

20.11.2017 № 2312 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Коркішка Артема Володимировича
«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів
педагогіки вищої школи»

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дослідником упродовж 2016–2017 років проводилася науково-експериментальна робота з метою підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи з високим рівнем сформованості професійного іміджу.

В освітньому процесі з майбутніми викладачами згідно з дослідницьким задумом перевірялася реалізація розробленої педагогічної технології формування професійного іміджу.

Упровадження експериментальної педагогічної технології формування професійного іміджу майбутніх магістрів на лекційних і практично-семінарських заняттях, під час позааудиторної роботи засвідчило високий рівень фахової підготовки і, відповідно, сформований професійний імідж магістра ПВШ, тобто викладача, який: володіє комплексом професійних знань, творчими здібностями, іміджформувальними навичками та вміннями створення й удосконалення особистого професійного іміджу; готовий до засвоєння культури, в тому числі й мовної; здатний до самореалізації, рефлексії; виступає суб'єктом життєдіяльності; володіє позитивною «Я-концепцією», гуманний, духовно зрілий, фізично досконалий, громадсько-відповідальний, ініціативний та активний.

Розроблені здобувачем змістовий модуль «Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу»; науковий гурток «Імідж сучасного педагога – формула успіху»; семінар «Імідж сучасного педагога»; тижні з дисциплін; кураторські години тощо пройшли відповідну апробацію й отримали схвальну оцінку викладачів кафедри.

Наукове дослідження А.В.Коркішко має практичну та теоретичну значущість, а його здобутки можна рекомендувати для подальшого впровадження в навчально-виховний процес вищої школи.

Довідку обговорено і затверджено на засіданні кафедри менеджменту освіти та професійної підготовки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 4 від 10 листопада 2017 року).

Завідувач кафедри менеджменту освіти та

професійної підготовки Сумського державного

педагогічного університету імені А.С.Макаренка

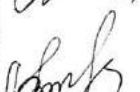
кандидат педагогічних наук, професор

Перший проректор Сумського державного

педагогічного університету імені А.С.Макаренка

 О.Г. Козлова

 Л.В. Пшенична

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька область, Україна, 72312, тел. (0619) 44-04-64,
факс (0619) 44-03-60 e-mail: rectorat@mdpu.org.ua, www.mdpu.org.ua,
код ЄДРПОУ 02125237

01 ГРУ 2017 № 01-28/2108 На № _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
Коркішка Артема Володимировича
«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх
магістрів педагогіки вищої школи»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Результати наукових досліджень Коркішко А.В. щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи були впроваджені в практику роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького впродовж 2016 – 2017 років. При підготовці фахівців використовувалися розроблені автором змістовий модуль «Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу» дисципліни «Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи»; науковий гурток «Імідж сучасного педагога – формула успіху»; семінар «Імідж сучасного педагога»; тижні з дисципліни; кураторські години тощо.

Охарактеризовані А.В.Коркішко теоретичні основи формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, використання інноваційних форм і методів роботи знайшли своє втілення через конструювання змісту педагогічних засад аудиторних занять як організаційної структури навчально-виховного процесу в магістратурі.

Основні положення дисертаційного дослідження А.В.Коркішко «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи» обговорювалися та отримали схвальну характеристику на засіданні кафедри педагогіки і педагогічної майстерності протокол № 8 від 09.01.2017 р.

Ректор

А.М.Солоненко

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703
 тел./факс: (06461) 2-40-61, 097-567-20-45
 e-mail: mail@luguniv.edu.ua, www.luguniv.edu.ua

19.11.2014 № 1/1630

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Коркішка Артема Володимировича
«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх
магістрів педагогіки вищої школи» в освітній процес
Державного закладу «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Упродовж 2016–2017 років основні положення дисертаційної роботи Коркішка Артема Володимировича на тему: «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи» упроваджувалися в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» при підготовці майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Розроблені здобувачем змістовий модуль «Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу», науковий гурток «Імідж сучасного педагога – формула успіху», семінар «Імідж сучасного педагога», тижні з дисципліни, кураторські години були використані під час аудиторної та позааудиторної роботи зі студентами магістратури за спеціальністю 011 Науки про освіту та викладачами кафедри педагогіки.

Апробація технології формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи свідчить про доцільність і результативність її використання в навчально-виховному процесі.

Вважаємо, що теоретично розроблена та експериментально апробована впродовж тривалого часу технологія формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи може бути впроваджена в практику вищих навчальних закладів України з метою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ректор

Караман О. П.
 050200076

С. В. Савченко

Міністерство освіти і науки України
 ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
 «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
 ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
 УНІВЕРСИТЕТ імені Григорія Сковороди»
 08401, м. Переяслав-Хмельницький,
 вул. Сухомлинського, 30.
 тел.: (04567) 5-63-89
 факс: 5-63-94
 18.12.2017 № 1057
 На № _____ від _____

Ministry of Education and Science of Ukraine
 STATE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION
 «PEREYASLAV-KHME LNSKY
 HRYHORIY SKOVORODA
 STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY»
 30, Sukhomlynsky St.
 Pereyaslav-Khmelnytsky
 08401
 tel.: (04567) 5-63-89
 fax: 5-63-94

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Коркішка Артема Володимировича
«Педагогічні умови формування професійного іміджу
майбутніх магістрів педагогіки вищої школи»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дослідником упродовж 2016–2017 років проводилася науково-експериментальна робота з метою підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи з високим рівнем сформованості професійного іміджу.

Матеріали дисертації, підготовлені А. В. Коркішком, відповідно до мети й завдань дослідження, були апробовані під час роботи з майбутніми магістрами педагогіки вищої школи (змістовий модуль «Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу», науковий гурток «Імідж сучасного педагога – формула успіху», тижні з дисциплін, кураторські години тощо), з викладачами та кураторами академічних груп (семинар «Імідж сучасного педагога»). Це дозволило залучити до навчально-виховної роботи педагогічних працівників, які викладають різноманітні предмети, посилити міжпредметні зв'язки щодо становлення професійного іміджу студентів. За результатами впровадження запропонованої дисертантом педагогічної технології суттєво підвищилась ефективність навчально-виховного процесу у ВНЗ, якісно змінився рівень іміджевої культури студентів, зросла педагогічна майстерність викладачів, кураторів студентських груп.

Зважаючи на наукову значущість дисертаційного дослідження А. В. Коркішка, важливість і актуальність проблематики для сучасної педагогічної теорії та практики, рекомендуємо використовувати результати, основні положення у практику вищої школи.

Результати впровадження обговорено і схвалено на засіданні кафедри професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» (протокол № 7 від 8 грудня 2017 року).

Ректор

Зав. кафедри

В.П. Коцур

І.І. Доброскок